

אוניברסיטת בר-אילן

חווית הקורבנות בקרב גברים נפגעי אלימות אינטימית

תמר (תמי) שליחוב

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך במחלקה לקרימינולוגיה

באוניברסיטת בר-אילן

עבודה זו נעשתה בהדרכתה של ד"ר קרן גואטה מהמחלקה לקרימינולוגיה, אוניברסיטת בר אילן.

תודות

ברצוני להודות לבורא עולם ולהורי וכן, ליקרים לי מכל- אחיי (ארז וסהר) ואחיותיי (נטע ושני), אתם חלק בלתי נפרד מכל הצלחה בחיי, תודה על היותכם!

אני מכירה תודה עמוקה לכל אדם שנכנס לחיי ושימש לי השראה, נגע בי, האיר אותי בנוכחותו ותרם למסע שלי במסגרת לימודי התואר הקליני ובפרט ביצירתו והתגשמותו של מחקר זה.

תודה לרב זמיר כהן, לרב דוד פרץ וכן, לרב איתי בן-אהרון ורעייתו חגית על התמיכה הרוחנית לאורך כל הדרך!

תודה עצומה לד"ר קרן גואטה, מנחת המחקר, שבצל גדלותה זכיתי לעבור התפתחות אישית ומקצועית לאורך תקופה ארוכה ומאתגרת. תודה על הליווי המסור, ההקשבה, ההכלה, ההבנה, התמיכה, המיקוד, השיקוף, הביקורת הבונה והשיעור בצניעות. שלי- שלה הוא; קרן האמינה ביכולותיי ועוררה בי השראה כחוקרת, כולי תקווה להמשיך לפסוע אחר עקבותיה ולעשות חיל גם כאשר אקדמיה.

תודות לפרופ' רונית קרק, פרופ' נתי רונאל, ד"ר משה בן-סימון, פרופ' שרה בן-דוד, ד"ר גדי רוזנברג, גב' רוני בנצור, פרופ' יעל אדיסיס וד"ר ליאור כהן-רז – מודה לכל כל אחד ואחת מכם על התרומה להגעה לרגע זה.

תודה ליחידה למעורבות חברתית ובפרט לגב' שרון קז'דן וכן, תודה נוספת למר' אבי דוידוביץ' וגב' גלית יצחקי על האמון שנתתם בי מראשית הדרך.

תודה מעומק הלב לבת-דודי אילנית ביטון ולחברתי אסתר אדלה היקרות לי מפז!

תודה לחברי למגמה לאורך לימודי התואר השני, ובפרט לשוש, אלונה, ליאת, מאיה, אלעד, נדב וכן, חני שראיינה עבורי את אחד המשתתפים, כמו גם חני ר.ג. מלימודי המשך.

תודה לעמותות השונות ובפרט לגיל רונן (ז"ל), אלעד עומר ויואב לוי על פועלם.

תודתי האחרונה שמורה למשתתפי המחקר אשר נתנו אמון והעזו לחשוף את סיפור חייהם בגילוי לב- תודה!

תוכן עניינים

א	<u>תקציר</u>	
1	<u>מבוא</u>	
1	תופעת האלימות במשפחה (domestic violence)	
4	גברים כקורבנות לאלימות במערכת הזוגית האינטימית (IPV- intimate partner violence)	
5	1.1 סקירת מחקרים עדכניים בתחום- הערכות של שכיחות פגיעה בגברים בארץ ובעולם	
7	1.2 רקע תיאורטי- קורבנות גברית, הבניות מגדריות ו"אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג"	
9	1.3 רציונל ומטרת המחקר	
10	<u>שיטה</u>	
10	2.1 אוכלוסיית המחקר	
12	2.2 כלי המחקר	
12	2.3 הליך המחקר	
13	2.4 ניתוח הנתונים	
14	2.5 אמינות המחקר	
15	2.6 אתיקה במחקר	
16	2.7 היבטים רפלקטיביים	
17	<u>ממצאים</u>	
18	3.1 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברובד האישי/הבניית זהות קורבנית	
35	3.2 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה הזוגית	
56	3.3 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המשפחתית-חברתית	
61	3.4 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המערכתית-ממסדית	
72	<u>דין</u>	
75	4.1 השלכות תיאורטיות	
78	4.2 השלכות יישומיות	
80	4.3 מגבלות מחקר	
81	4.4 המלצות למחקרי המשך	
83	<u>מקורות</u>	
99	<u>נספחים</u>	
99	נספח א': מדריך ריאיון	
100	נספח ב': שלד הממצאים	
113	נספח ג': טופס הסכמה מדעת	
I	Abstract	

תקציר

אלימות בכלל ואלימות במשפחה בפרט הינן תופעות חוצות-יבשות ותרבויות. חקר התופעה לאורך השנים העלה תמונה ברורה בה אלימות לעולם מופגנת כלפי הצד המוחלש, לרוב חסרי ישע ונשים וכן, כי התופעה נקשרת בסוציאליזציה לתפקידי מגדר. בשנים האחרונות עולה מן המחקרים כי בלא מעט מן המקרים מדובר באלימות הדדית, אך תשומת לב מזערית הוקדשה למצבים בהם הגבר עלול להיות הקורבן וכן, לגורמים העשויים לתרום לקורבנות גברית במסגרת התא המשפחתי כאשר האישה היא התוקפת.

ספרות המחקר מלמדת כי הגבר שהינו קורבן נתקל בקשיים מול המסגרות השונות, הפורמליות והבלתי-פורמליות, אך השילוב של הקשיים הללו בהקשר ספציפי, כאשר הם מתנקזים לאדם אחד שהינו קורבן, בעודו גבר, טומן בחובו קושי ייחודי הגדול מסך כל חלקיו. קושי זה בא לידי ביטוי בכך שהסטיגמה הנלווית לגבר שהינו קורבן שונה מזו הנלווית לאישה במצב דומה או לגבר הזקוק לסעד בשל היותו קורבן לפשע אחר שאינו מסוג אלימות במשפחה מצד בת הזוג. לאור הדלות המחקרית בישראל, המחקר הנוכחי מפנה זרקור לאוכלוסייה זו של גברים כקורבנות אלימות אינטימית מצד בת-הזוג ובוחר את חווייתם במטרה לאפשר להם להשמיע את קולם כסובייקטים העומדים בפני עצמם, זאת בכדי ללמוד מהם על התופעה ואופייה מהתנסותם האישית וכן, דרכי התמודדותם עמה. מטרה נוספת של המחקר היא מיפוי צרכיהם בהתערבות המערכות השונות במיגור, טיפול ושיקום, תוך שימת דגש על המאפיינים הייחודיים הנקשרים למגדר ולזהות הגברית.

המחקר הנוכחי בוצע בפרדיגמה האיכותנית, במטרה לדלות ידע עשיר ומעמיק מחוויותיהם הסובייקטיביות של משתתפי המחקר. הגישה הפנומנולוגית במחקר האיכותני מציעה חיפוש אחר מהות החוויה האנושית ומתמקדת בהבנת המשמעות שיש למאורעות עבור האנשים הנוטלים בהם חלק. מטרת הפרדיגמה האיכותנית היא להתמקד בחקר הניסיון המודע בחיי היום-יום לשם הבנת התנהגות האדם, בהתאם לפרשנותו האישית את המציאות, ובהקשר המחקר הנוכחי, הבנת התנהגות הקורבן מתוך תפיסת עולמו האישית של גבר שהינו קורבן לאלימות במשפחה מצד בת הזוג. איסוף הנתונים במחקר זה נעשה באמצעות ראיון עומק (in-depth interview) מובנה למחצה, שנועד לתאר את חווית משתתפי המחקר. מטרתו של ראיון עומק הוא הבנת החוויה של המרואייין וכן הבנת המשמעויות הנלוות לחוויה, מונחי התרבות ועוד. במחקר הנוכחי השתתפו כ-17 גברים בוגרים שנמצאו בקשר זוגי פוגעני בתקופה של חצי שנה ומעלה, מרקעים שונים (רמת דתיות שונה וכן, ממוצא שונה), ברמת השכלה שונה ועיסוק שונה וכן, בטווח גילאים רחב (29-59).

ניתוח הראיונות אשר בוצע באמצעות 'ניתוח תוכן קטגוריאלני' (Categorical content analysis), מלמד על חווית הקורבנות לפיה הגבר כקורבן נתון כל העת להשתקה וביטול קורבנותו מצד זוגתו, הקרובים אליו וכן, המערכות השונות, ובהיזון חוזר ניכר שהליך ביטול זה מתקיים אף בינו לבין עצמו, משל הפנים את הדיכוי לזהותו

הקורבנית. הפנמה זו יצרה קונפליקט מתמיד בין הזהות הגברית הסטראוטיפית לבין סטראוטיפ הקורבן האידאלי. ממצאים אלו מלמדים כי חווית הקורבנות של משתתפי המחקר אופיינה לא רק כחוויה בלתי משויימת, שקופה, בה הגבר הינו מושא התעלמות, אלא אף יותר מכך - חווית קורבנותו נמחקה באופן אקטיבי במעגלי השתייכות רבים המצטלבים ומזינים זה את זה. לאור זאת, הומשגה קורבנות זו במחקר הנוכחי כקורבנות מבוטלת הנוצרת ומתהווה באמצעות מטריקס פעיל אשר כונה - 'המטריקס של ביטול קורבנות הגבר נפגע האלימות האינטימית' (The matrix of dismissing masculine IPV victimization).

מטריקס זה הורכב ממספר נדבכים ייחודיים אשר באו לידי ביטוי בארבע תמות מרכזיות: התימה הראשונה הינה סוגי האלימות במישורים השונים תוך התייחסות לייחודיות תופעת האלימות העקיפה, אשר כונתה - 'התעללות באמצעות שליח' ('Abuse by proxy') והתהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברובד האישי, תוך נפשי, כלומר תהליך הבניית הזהות העצמית כקורבן כתלות בהבניית זהות בת הזוג כתוקפת; התימה השנייה הינה התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה הזוגית, כלומר התהליך בו נרקם הקשר הזוגי ודפוסי ההתמודדות עם האלימות; התימה השלישית הינה התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המשפחתית-חברתית, כלומר תהליך החשיפה ושיתוף המעגל הקרוב והרחוק והשלכותיו; והתימה הרביעית הינה התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המערכתית-ממסדית, כלומר תהליך ההתנהלות מול הממסד והרשויות השונות והשפעתן.

על פי ממצאי המחקר בכללותם, התמורות ביחסים עם בת הזוג הפוגעת, מלמדים על משבר בדינמיקה המשפחתית הגרעינית (בפרט כשיש ילדים) המוביל לסחרור אינטימי אשר מותק למעגלים נוספים - בינו לבין משפחתו, חבריו והזולת, בפרט זה האמון על הגנה ומיצוי זכויותיו כקורבן, מה שמאפשר את היווצרותו והישמרותו האיתנה של 'מטריקס ביטול הקורבנות' והמוביל את הגבר הקורבן להתמודד עם משא נפשי ורגשי כבד: ניסיון אבוד מראש לזכות בהכרה בקורבנות ולקבל תמיכה ההולמת פרופיל זה, כמו גם התמודדות עם סטיגמה הנקשרת בכך. זאת ועוד, פעמים רבות הגבר הקורבן לאלימות אינטימית תופס וחווה את הרשויות השונות כגוף עוין וכזזה הנוקט בהאשמת הקורבן ומאפשר את ניצולו הכלכלי, בעודו נותר חסר אונים למול קשיים ומצוקות הן בביתו והן מחוצה לו.

ממצאי המחקר מלמדים על הצורך להכרה בקול של קורבנות גברית שקופה, אשר מביא לשיח את חווית הגבר בצל האלימות כאיש משפחה בכלל וכהורה ואב בפרט וכן, את האפליה המגדרית החברתית והממוסדת המהווה כחלק מ'מטריקס של ביטול הקורבנות' המעיד על הצורך בהרחבת השיח הציבורי והטיפולי. ניתן לומר כי בשל היותה של הקורבנות כזו המקפלת בתוכה דואליות מכאיבה של ניסיון לקבל הכרה בקורבנות בד בבד עם הכחשתה בשל האיום להכיר בקורבנות זו בעצמם, הגבר הקורבן הופך לחלק אינטגרלי בביטול הקורבנות שלו עצמו.

לאור כך, ממצאי המחקר מובילים למספר מסקנות עיקריות באשר לחשיבות הרבה בהקצאת משאבים לטובת התערבות רב-מערכתית במקביל להתערבות הפרטנית עם סוגיית הגברים שהינם קורבנות, בפרט כאשר מדובר

בזהות האוקסימורונית 'גבר-קורבן' שהינו נתון לאלימות מצד בת הזוג. כלומר, התערבות אשר בהתאם לחוקים הקיימים, תגן על הגבר מקורבנות סדרתית על ידי הרחקת התוקפת וטיפול בה, ולעיתים אף באמצעות ענישתה, קרי נקיטת צעדים זהים למקרים דומים הנשענים על מגדרים הפוכים בהם מדובר באישה שהינה קורבן לאלימות מצד הגבר. כמו כן, מומלץ להמשיך לחקור סוגיה זו ולהבין את הקשת הרחבה שבה, תוך התייחסות רגישה ומותאמת לתרבות, דת וכדומה. כמו כן, מן הראוי יהיה לראות בילדים לקשר כזה מעין מפתח להבנת הדינאמיקה הפנים משפחתית, תוך שימת דגש לקשר הורה-ילד, כאשר האב מקבל מקום זהה בחשיבותו למול האם בהקשר זה.

1. מבוא

נושא המחקר הנוכחי הינו חוויית הקורבנות בקרב גברים, נפגעי אלימות אינטימית. מחקרים רבים מצביעים על כך שאלימות זוגית אינה מצטמצמת לכדי אלימות גברית וקורבנות נשית, אלא שזוהי תופעה של "אלימות הדדית" (Mutual violence) שבה לעיתים האישה היא האלימה, לעיתים הגבר, ובמקרים אחרים שניהם גם פוגעים וגם קורבנות (Carney, Buttell, & Dutton, 2007; DeKeseredy & Perry, 2006; Robertson & Murachver, 2007; Straus, 2008).

מתוך סקירת הספרות ניתן לראות כי השיח החברתי והאקדמי מבנה חלוקת תפקידים מגדרית בהקשר של אלימות בין בני זוג בכלל ושל קורבנות גברית בפרט; קרי, הוויקטימולוגיה העכשווית מתאפיינת בקושי להמשיג גברים כקורבנות וכן, בחוסר הכרה בכך שהקורבן והפוגע יכולים להיות אותו אדם, מה שמגביל את מסגרת ההתייחסות החוקית והמעשית לאלימות בזוגיות רק לגבר המכה אישה (Farrall & Maltby, 2003) ומוביל למזעור ואף הכחשה של תופעות האלימות הנשית והקורבנות הגברית (Straus, 2009, 2010).

לאור לקונה זו בספרות המחקר, מתחדד הצורך בפיתוח תפיסה פנומנולוגית מעמיקה, המתבססת על נקודת מבטם של הקורבנות ומתמקדת בתהליכים ובמשמעות (Ronel, 2009). לפיכך מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את חוויית הקורבנות של גברים נפגעי אלימות אינטימית תוך בחינת ההקשר התרבותי של המשגות על אודות גבריות וקורבנות, באופן ספציפי, באמצעות מודל "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג" (Bensimon & Ronel, 2012), מודל ששם דגש על כך שגם הקורבן עובר סחרור ומציע כי באלימות אינטימית קיים "סחרור הדדי".

תופעת האלימות במשפחה (Domestic violence)

אלימות בזוגיות מוגדרת בספרות כאיום או פגיעה פיזית, פסיכולוגית, מילולית או כלכלית שמכוונת כלפי מבוגר (בן 18 ומעלה), בן זוג רומנטי, בין שמדובר בזוג נשוי, בין שבני הזוג בקשר קיים ובין שהקשר הסתיים כבר (Horton, 2000; Worden, 2008); ורק כאשר אחד מבני הזוג משתלט על האחר ניתן להתייחס לאלימות בזוגיות כאל התעללות (Stark, 2010). סוגי האלימות המוכרים בספרות הינם: אלימות פיזית, מינית, כלכלית (פיננסית) (Tilbrook, Allan, & Dear, 2010); נפשית (Corry, Pizzey, & Fiebert, 2001); מילולית (Tilbrook et al., 2010); רוחנית (Dehan & Levi, 2009); חברתית (Lupri & Grandin, 2004); וכן, הטרדה מאיימת (Coleman, 1997; Walby, Allen, & Simmons, 2004).

שדה המחקר במדעי החברה רווי במחקרים העוסקים באלימות במשפחה (אלמ"ב) ובמניעים לה וכן, בנשים וילדים כקורבנות של אלימות זו ובהשלכות לכך (למשל: Panchanadeswaran & McCloskey, 2007). במהלך שנות השבעים, בזכות פעילותה של התנועה הפמיניסטית, החלה ההכרה כי האחריות המוסרית של החברה היא

להגן על החלש בכל מקום שבו מתרחשת פגיעה, גם אם היא מתבצעת בתוך שטח "פרטי". משעה שתויגו פגיעות המתרחשות במסגרת פנים-משפחתית כהתנהגות פלילית, החלה להתפתח המודעות לתופעה (Dobash & Dobash, 1979; Fontes, 1999; Lowenstein, 2005).

אולם, במרבית המקרים ההתייחסות לאלמ"ב הייתה בעיקר לנשים המוכות ולגברים האלימים. להשקפה זו, לפיה קורבנות האלימות הן נשים הנפגעות מידי גברים, היו השלכות כבדות משקל ובהן, בין היתר, שלילת השיח בדבר אפשרות קיומן של אלימות נשית המופנית כלפי גברים וכן, הדרת השיח על **קורבנות גברית**- גברים הנופלים קורבן לפגיעה ולהתעללות פיזית, נפשית או אחרת. גם היום מגבילה עמדה זו ומצרה את מסגרת ההתייחסות לאלימות המתרחשת בין בני זוג רק לגבר המכה אישה (בן-דוד, 2014; וילצ'יק-אביעד ומזא"ה, 2014; קסן, 2000; Barber, 2008; Kelly, 2003; Whitaker, Haileyesus, Swahn, & Saltzman, 2007).

ניתן לומר ש"אלימות במשפחה" הפכה לשם נרדף לגברים אלימים, אבל הנתונים הסטטיסטיים מלמדים אחרת. מחקרים רבים מצביעים על כך שאלימות זוגית אינה מצטמצמת לכדי אלימות גברית וקורבנות נשית, אלא שזוהי תופעה של "אלימות הדדית" (mutual violence) שבה לעיתים האישה היא האלימה, לעיתים הגבר, ובמקרים אחרים שניהם גם פוגעים וגם קורבנות (Archer, 2000; Carney, Buttell, & Dutton, 2007; DeKeseredy & Perry, 2006; Hamberger, 2005; Kelly, 2003; Kimmel, 2002; Robertson & Murachver, 2007; Straus, 2008). בסקירה שיטתית וניתוח-על שערכו רוזמן ואריאל (2017), עלה ממצא לפיו במדינות אפריקה, המאופיינות לרוב במבנה חברתי פטריארכלי, נמצאו שיעורי קורבנות זהים בין המינים- ממצא אשר עומד בסתירה לפרדיגמה הפמיניסטית. כיום מצביעים הנתונים על תמונת מצב לפיה, לפחות אחת מכל ארבע נשים (28.3%) וכן, אחד מכל חמישה גברים (21.6%) חווים אלימות פיזית במסגרת הזוגיות (Desmarais, Reeves, Nicholls, Telford, & Fiebert, 2012). עוד נמצא, כי במחצית ממקרי האלימות במשפחה מדובר על אלימות הדדית, ברבע מן המקרים זו אלימות מצד הגבר, וברבע מן המקרים האישה היא האלימה (Winstok, 2011). בנוסף נמצא, כי על אף שהטענה הרווחת היא, שנשים נאלצות לנהוג באלימות וזאת לשם הגנה עצמית (Banwell, 2010; Flinck & Paavilainen, 2002; Saunders, 2002; Swan & Snow, 2002), טענה זו לא יכולה להסביר באופן מלא את תופעת האלימות ההדדית (Babcock, Miller, & Siard, 2003; DeKeseredy & Schwartz, 1998; Straus, 2011).

יש לציין כי הדדיות אינה אומרת בהכרח שהתדירות או חומרת האלימות בין בני הזוג, שווים או דומים (Kimmel, 2002); חשוב להדגיש כי הסימטריה (gender symmetry) קיימת רק ביחס לנפישות התופעה ולא לחומרתה. כאשר ישנה פגיעה קשה, בדרך כלל אכן הגבר הוא זה שפגע באישה. גברים מוכים אכן נזקקים פחות לטיפול רפואי, אך הנזק הנפשי הוא לא פחות חמור מקרב הנשים (Archer, 2000; Pimlott-Kubiak & Cortina, 2002).

יש גם מחקרים המעידים על זאת, עם זאת, (2003; Stark, 2010; Straus, Gelles, & Steinmetz, 1980; Winstok, 2011 Babcock, Canady,) כי נשים דווקא כן עשויות לנקוט באלימות בצורה חמורה מגברים, הן פיזית והן רגשית (Senior, & Eckhardt, 2005; Nowinski & Bowen, 2012).

המציאות המורכבת של סוגי האלימות במשפחה כמעט שאינה באה לידי ביטוי בשיח העוסק בתופעה והנחה מובלעת זו לפיה הגבר הוא התוקף, מושרשת כל כך, עד כי בשדות הידע אשר עסקו בתופעת האלימות במשפחה, כמעט שאין כל התייחסות לתופעה של אלימות נשים כנגד בני זוגן. כלומר, מאחר ולא קיימים מספרים מדויקים לגבי אלימות נשים, גם בשל תת הדיווח של הגברים, ומאחר ואלימות נשית בזוגיות כלל אינה נתפסת כאפשרות, אז היא ממילא אינה זוכה לכל מענה מצד רשויות החוק והסוכנויות החברתיות השונות (Drijber, Reijnders, & Ceelen, 2013; Hoff, 2001).

ההשפעות של האלימות האינטימית כנגד גברים, שאכן זוכות לתיעוד מחקרי (למשל: Cook, 2009; Hines & Douglas, 2010a) מלמדות כי גברים שהינם קורבנות לאלימות אינטימית, מדווחים על רמות גבוהות של פגיעה פיזית ואף פסיכולוגית, כגון: פוסט-טראומה, דיכאון, מחשבות אובדניות, סימפטומים פסיכוסומטיים ומצוקה פסיכולוגית כללית. כאמור, מחקר שנערך על ידי דאגלס והיינס (Douglas & Hines, 2011) מצביע על כך שבריאותם הגופנית של גברים, שהינם קורבנות לאלימות אינטימית, אכן נמצאת תחת סיכון. ניתן לומר כי לתפיסה זו לפיה מתקיימת רק קורבנות נשית, משמעותיות חשובות והן: שלילת האלימות הנשית והקורבנות הגברית; הגבלה והצרה של מסגרת ההתייחסות החוקית והמעשית לאלימות בין בני זוג רק לגבר המכה אישה; והיעדר הכרה באלימות נשית בזוגיות כעובדה קיימת, ובהתאם- אי טיפול מצד רשויות החוק. גם כיום, למרות ההתעוררות שחלה בנושא, לא רבים הם החוקרים העוסקים בסוגיה זו של אלימות כנגד גברים במסגרת יחסים אינטימיים מסוג זוגיות או נישואין (בן-דוד, 2014). ייתכן שההתעלמות קשורה במספר הגבוה של נשים שנפצעו ונפגעו עקב אלימות במסגרת האינטימית וכן, בהטיה המגדרית של תפיסת האלימות בזוגיות גם בקרב אנשי המקצוע במרכזי הסיוע למיניהם (Straus, 2012).

כמו כן, ניתן לראות כי בישראל ובעולם קיימות שלל מסגרות לטיפול, לשיקום ואף לחינוך גברים אלימים (אינס-קינג, 2002; בן-יהודה, שפיר ולוי, 2008; בן-דוד, 2014; Pence & Paymar, 1993; Miller & Meloy, 2006) ולחלופין- מקלטים עבור הנשים המוכות (בן-דוד, 2014; Macy, Giattina, Sangster, Crosby, & Montijo, 2009), אך לא ההיפך (Drijber, Reijnders, & Ceelen, 2013; Lambert, 2014; McDermott & Garofalo, 2004), מה שמשמר פרדיגמה מוטה ולא בכדי, כפועל יוצא, משפיע על אופי הטיפול (Eisikovits & Bailey, 2011). רק לאחרונה קמו ברחבי העולם מקלטים לגברים מוכים וכן, רק ליפני שנים אחדות, קמה בארץ עמותה שחרטה

על דגלה מתן סיוע לגברים שהינם קורבנות בהקשר זה (יעקב-יצחקי ולנסקי, 2014). כאמור, לאור כך, מתחדד הצורך בפיתוח תפיסה פנומנולוגית מעמיקה, המתבססת על נקודת מבטם של הקורבנות ומתמקדת בתהליכים ובמשמעות (Ronel, 2009). לפיכך מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון את קורבנותם של גברים באמצעות מודל "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג" (Bensimon & Ronel, 2012), תוך בחינת ההקשר התרבותי של המשגות על אודות גבריות וקורבנות.

גברים כקורבנות לאלימות במערכת הזוגית האינטימית (IPV- intimate partner violence)

הספרות העדכנית בדבר היקף תופעת האלימות הנשית המופנית כלפי גברים, מציפה את סוגיית היחס המורכב של הרשויות כלפי קורבנות גבריות. הנגזרות החמורות של הדרת העיסוק בתופעת האלימות הנשית מהשיח הציבורי והאקדמי מתייחסת לאלימות משפטית המתבטאת בהגשת תלונות שווא של נשים כנגד גברים (לעיון בסקירה נרחבת של התופעה: חימי, 2014) וכן, ליחס החברה והרשויות לקורבנות גברים - דבר המתבטא בשימוש בסטריאוטיפים חברתיים, יחסן המפלה של מערכות החוק והאכיפה וכן, אופיין של המסגרות הטיפוליות לגברים פגועים, והיעדר הכלים לטיפול בקרב הסוכנים החברתיים (לעיון בסקירה נרחבת של התופעה: מזא"ה, 2014). כל אלה מעצימים את הקושי של הגברים להודות בפגיעותם ומחמירים את תופעת תת-הדיווח: לא אחת, נוכח מחסום הבושה, ההבדלים המגדריים והסטיגמות החברתיות- גברים שנפלו קורבן מתקשים לדווח ולשתף בהתנסותם הקשה והופכים למעין "דמויות אפלות" (dark figures) - מושג בספרות המיוחס לקורבנות שמתאפיינים בתת-דיווח על פגיעה שחוו (כל פגיעה באשר היא) (Coleman & Moynihan, 1996). טענה זו נתמכה מחקרית, למשל נמצא כי תת-הדיווח בסטטיסטיקה המשטרית בקרב גברים שהם קורבנות בזוגיות, נובע מתחושות של בושה, דחייה ודימוי חברתי שלילי הכרוכים בפנייה לרשויות אכיפת החוק ובהגשת תלונה מסוג זה (McCarrick, 2016; Davis-McCabe, & Hirst-Winthrop, 2016).

זאת ועוד, מחקר שבחן את פניותיהם של גברים מוכים לרשויות אכיפת החוק, הראה כי מבין 129 גברים שפנו למשטרה, 62 נעצרו בתום הדיווח (48%) ול-25 גברים (19%) נאמר כי אין טעם להגיש תלונה מאחר ואין מטפלים במקרים הללו. עוד נמצא כי 81 גברים מבין 132 (61%) שפנו לקווי חירום המטפלים באלימות במשפחה, העידו כי הרשויות מוטות לטובת נשים (Douglas & Hines, 2011). חמור מכך - היה והצליחו לאזור את הכוח ופנו לגורם זה או אחר, פעמים רבות הם נתקלים בתגובות של לעג, אי אמון והתכחשות לעצם היתכנות התופעה (Carney, 1990; Stets & Straus, 2007; Buttell, & Dutton, 2007), ואף יש שהם הופכים לחשודים בעצמם (וילצ'יק-אביעד ומזא"ה, 2014).

אמנם לחשיבה הפמיניסטית שחלחלה בחברה לאורך השנים ישנה השפעה רבה על המוסדות השונים (Buzawa & Johnson, 2003), אך מן הראוי לציין כי גם בעייני זרמים פמיניסטיים שונים התמונה מורכבת (Johnson, 2011).

לא מעט מחקרים מצביעים על כך, שבניסיון להסביר אלימות כלפי נשים, מלבד הטענות לפטריארכיה, ישנו דגש גם על בעיות בתקשורת וכן, בעיות התמכרות והפרעות נפשיות שונות (Johnson, 2006), בעיות בהתקשרות (attachment) וכן, הפרעות אישיות (Johnson & Ferraro, 2000), ובעיקר ילדות שכללה צפייה בהורות אלימה (Johnson, 2008; Johnson & Cares, 2004). על אף שישנה הכרה פמיניסטית בנשים שיוזמות אלימות, לדידן לרוב מדובר באלימות מצבית וסיבת ההסלמה משתנה בין זוג כזה לאחר ולכן, על בתי המשפט ושאר המוסדות להשתמש בכל כלי הערכה העומדים לרשותם בכדי לזהות בכל מקרה ומקרה באיזה סוג של אלימות מדובר, זאת על מנת להחליט על דרכי פעולה הולמים וטיפול מותאם (Johnson, 2011).

1.1 סקירת מחקרים עדכניים בתחום- הערכות של שכיחות פגיעה בגברים בארץ ובעולם

בעוד שתחום האלימות במשפחה נחקר במשך 40 שנה לערך (Whitaker & Lutzker, 2009), ההתמקדות בחקר הגברים קורבנות אלמ"ב מתבצע אך בעשורים האחרונים (למשל: Douglas, Hines, & McCarthy, 2012; Flinck, Astedt-Kurki, & Paavilainen, 2008; Shuler, 2010). המחקרים מראים כי לרוב, גברים שסופגים אלימות מצד נשותיהם, אינם ששים להכות בחזרה, אם משום התנגדויות מוסריות להכות אישה או בגלל פחד שהאישה תנצל זאת ותוביל למעצרו ו/או לכך שיאבד את המשמורת על ילדיו; עוד נמצא, כי ברגעים בהם הגבר המוכה כן מצא לנכון להגיב באלימות, זה היה על מנת לרסן את האישה או על מנת להגן על עצמו מפניה ולעיתים התגובה האלימה באה גם מתוך חוסר יכולת לוויסות רגשי או כנקמה (Cook, 2009; Hamberger & Larsen, 2009; Migliaccio, 2001; Henning, Jones, & Holdford, 2005).

מחקר שנערך בהולנד והתמקד בכ-372 גברים שהיו קורבנות אלמ"ב (באופן חד-צדדי), הראה כי גברים אלה עברו הן התעללות נפשית והן פיזית ונמצא כי רק 15% ממשתתפי המחקר אכן דיווחו על כך למשטרה באופן רשמי. מה שנמצא כמגביר את הדיווח, הן הפגיעות הפיזיות, כל שכן כשמדובר על כאלה שנעשו באמצעות חפץ. רוב הגברים במחקר, שלא פנו למשטרה, ציינו כי לא נקטו בצעד זה כיוון שהאמינו שהמשטרה לא תסייע להם. יתר על כן, אלה שצינו כי העזו לדווח, טענו שהם לא נלקחו ברצינות (המשטרה סירבה לשתף פעולה) ואף מצאו עצמם מואשמים (Drijber, Reijnders, & Ceelen, 2013). לא בכדי, במחקר איכותני שנערך בהקשר, נטען על ידי המשתתפים, כי כל עת שהם מצויים במתרחש הנוגד את התפיסה הסטראוטיפית, הם מוצאים עצמם שבויים תחת מניפולציות סטראוטיפיות מצד הנשים, כמו טענה ל"הגנה עצמית" (המוצגת כטקטיקת שליטה עבורן) וכן, הם מוצאים עצמם נתונים לאפליה מצד המערכות השונות, מה שכינו כ-"סקסיזם מוסדי" (Lambert, 2014).

מחקר נוסף שנערך בשוודיה על כ-20 גברים שהיו קורבנות אלמ"ב, מראה כי הגברים פחדו לפנות לסיוע מחשש שימצאו עצמם מואשמים בכך שגרמו לאלימות, אך בשונה ממה שנהוג לחשוב, דווקא לא התביישו לשתף בחוויותיהם, אשר בין היתר, כללו סקסיזם עוין (למשל, חלקם ציינו כי חוו בוז על כך שאינם מרוויחים די כסף וכן,

חלקם ציינו כי חוו לעג וזלזול על כך שבכו בעת שהוכו והושפלו); ברם, יש לסייג זאת ולציין כי ייתכן שמי שהתבייש-כלל לא העז להשתתף במחקר לכתחילה (Nybergh, Enander, & Krantz, 2015) וכן, ייתכן שמי שממאן להשתתף ולשתף בחוויות מעין אילו, כלל לא מחשיב נשים המפעילות אלימות פיזית כאיום, אלא לעיתים נדירות ביותר, וכשהאלימות כבר נחווית ככזו- היא מוכחשת, כמתואר במחקרים אחרים שעסקו בסוגיה זו (Anderson, 2005; Hester, 2012; Migliaccio, 2002; Swan & Snow, 2006).

כמו כן, מחקר שכלל 302 גברים שהינם קורבנות אלמ"ב, מצא כי בשונה מההנחות המוקדמות באשר לאוכלוסייה זו (כמו למשל, ההנחה שההתעללות שהם חווים היא טריוויאלית או הומוריסטית), הסיבות בגינן הם נותרים במערכת יחסים פוגענית, הינם דווקא תחושת מחויבות לנישואין, קשיים כלכליים וכן, דאגה לילדים וחשש מכך שיאלצו להשאירם בחזקת אם אלימה (Hines & Douglas, 2010b). עוד נמצא, כי יותר ממחצית מהגברים דיווחו כי נשותיהם הגישו תלונות שווא נגדם (על הכאה פיזית ו/או מינית בה או בילדים). ממצאים אלה חופפים לממצאי מחקר קודם אשר הראה כי ב-50% מהמקרים, נשים עשו שימוש במידע כוזב מול מערכת המשפט, זאת על מנת לזכות במשמורת על הילדים או בכדי להשיג צו הרחקה (Hines, Brown, & Dunning, 2007; Hines & Douglas, 2010b).

מחקר נוסף שנערך בבריטניה בשיטה האיכותנית וכלל 7 משתתפים, מצא 4 תימות מרכזיות: גברים שהגדירו עצמם כמוכים (סבלו מצורות שונות של התעללות וכן, מאלימות פיזית); גברים שהגדירו עצמם כנשלטים (באמצעות שימוש בילדיהם ובאמצעות בידודם מהחברה ומהמשפחה); גברים שהגדירו עצמם כחווים מניפולציות רגשיות הנעשות על ידי שימוש בסטראוטיפים מגדריים (נשותיהן שיקרו באשר לעברן והציגו עצמן כקורבנות של מערכת זוגית קודמת או ניסו להציג עצמן כלפי חוץ כקורבנות במערכת הזוגית הנוכחית, תוך ניסיון לצייר את הבעל ככזה שמתעלל בהן); גברים שהרגישו קורבנות מעצם היותם גברים (שהרי התפיסה הרווחת היא שלא גברי להיות קורבן אלימות במשפחה) (Morgan & Wells, 2016). מחקר זה מציג למעשה מגוון של התנהגויות פוגעניות, העולות בקנה אחד עם ממצאי מחקר אחר (Douglas & Hines, 2011) ומביא עדות נוספת לכך שנשים שהן אלימות כלפי בן הזוג נוהגות לעשות שימוש בילדיהן, אם על ידי התעללות ישירה בהם ואם בשימוש במניפולציות הקשורות אליהם, זאת במטרה לפגוע בתחושת האבהות של בן זוגן וכן בתפקודו ההורי. בהקשר זה, נמצא כי השימוש המניפולטיבי בילדים המשותפים אכן הינו אמצעי השליטה המשפיע ביותר על אב המשפחה (Corbally, 2015).

מסמך שערך סקירה בנושא זה בארץ (רובין-קופר, 2019) העיד כי מרבית הדו"חות על אלימות נגד נשים בתוך המשפחה לא מפרטים לאלו סוגים של אלימות הם מתייחסים, משמע הם מציגים מידע לא מבוקר בנוגע להיקפי התופעה. לפי משרד הרווחה, ב-2015 התקבלו 14,136 פניות חדשות למרכזים לטיפול באלמ"ב וטופלו כ-10,686 בני אדם, כאשר 65% מהם נשים, מה שמעיד על ייתכנות גבוהה לפיה **35% הנותרים הינם גברים**, אשר איננו שומעים

אודותם הן כפונים והן כמטופלים. כמו כן, במוקד 118, מוקד טלפוני לטיפול בפניות הציבור בנושאי רווחה שמפעיל משרד הרווחה 24 שעות ביממה, התקבלו באותה שנה 1,340 פניות, מהן 923 פניות מנשים ו-69 פניות מגברים אשר **דיווחו על אלימות מצד בת הזוג**. בנוסף, יש לציין כי בארץ פועלים כיום 110 מרכזים לטיפול באלמ"ב, כ-15 דירות קלט וכ-14 מקלטים בעוד שאף לא דירה או מקלט אחד באים לשרת גברים שהינם נפגעי אלימות מצד בת הזוג, לעומת זאת שירות המבחן מפעיל 25 קבוצות לטיפול בגברים אלימים ואף לא קבוצה אחת שכזו לנשים אלימות. עוד עולה כי בין החודשים ינואר עד אוקטובר 2016, נפתחו במשטרה 18,907 תיקים בגין תלונות על אלימות בין בני זוג, כאשר ב-2/3 מהם המתלוננות היו נשים, **וה-1/3 הנותר הינם גברים**. יתרה מכך, כמעט 60% מהתיקים נסגרו (מחוסר ראיות / חוסר עניין לציבור) - **מה שמעלה את הסבירות כי מדובר בתלונות שווא**. מנתונים מדאיגים אלה עולה כי לא ניתן לבטל ולהכחיש את קיום תופעת הגברים נפגעי אלימות במשפחה מצד בת הזוג גם בישראל.

סקירת הספרות בתחום שהוזכרה לעיל מלמדת כי מרבית המחקר בתחום האלימות האינטימית כלפי גברים, עוסק במניעים להישארותם במערכת יחסים פוגענית, כמו גם במניעים להימנעותם מבקשת עזרה אך לא בחווייתם כגברים שהינם קורבנות שאינם תמיד מזהים כך. כלומר, ניכר כי חסרה בספרות הבנה תיאורטית מעמיקה של חווית הקורבנות של גברים אלו, במיוחד לאור תפיסות חברתיות ותרבותיות נבדלות של קורבנות עבור נשים וגברים (Eckstein, 2011; Tsui, Cheung, & Leung, 2010). לאור זאת, מתחדד הצורך בפיתוח תפיסה פנומנולוגית מעמיקה, המתבססת על נקודת מבטם כקורבנות ומתמקדת בתהליכים ובמשמעות ולא בסיבתיות (Ronel, 2009).

1.2 רקע תיאורטי - קורבנות גברית, הבניות מגדריות, ואפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג

מהספרות בתחום הוויקטימולוגיה אנו למדים כי על מנת שאדם הנתון לפוגענות יכיר עצמו כקורבן, יהיה עליו לעבור מספר שלבים: בשלב הראשון יהיה עליו לזהות את העוול ולתת שם לחוויה הפוגענית (Naming) - שלב אשר בהחלט מושפע מהמסרים החברתיים באשר למה נחשב פוגעני ומה לא; בשלב השני יהיה עליו לתייג עצמו כנפגע עבירה (Labeling) - שלב התלוי בהכרה המשפטית לנושא; בשלב השלישי יהיה עליו לייחס אשמה לגורם העוול ולהתלונן על הפוגענות (Blaming) - שלב התלוי בשיניים שיש לחוק, קרי באכיפה מותאמת המקנה הגנה ומחסה לנפגע העבירה כמו גם הרחקה וענישת הגורם המאיים; והשלב הרביעי והאחרון, יהיה לזכות להכרה בזהות הקורבנית על ידי תביעת סעד בגין העוול (Claiming) - שלב שתלוי בפוטנציאל החברתי להכרה בזהות זו והרצון החברתי-מדיני להקצות משאבים במישור זה לטובת מיגור התופעה וכן, טיפול, שיקום ומתן פיצוי לנפגעי העבירה (ברק-ארוז, 2010; Burt, 1983; Felstiner, Abel, & Sarat, 1980).

כמו כן, מעיון בספרות הנוגעת למגדר, אנו למדים כי תפקידי המגדר המסורתיים, המשתמרים באמצעות מנגנוני הפטריארכיה, משקפים מציאות לפיה הגברים הם הדומיננטיים ולכן, בעוד שעליהם מוטל עול הפרנסה, תפקידן העיקרי של הנשים, הכפופות אליהם, נותר במישור הטיפול והטיפול (Lambert, 2014). קונל (Connell, 1987) מוסיף לתפיסה זו בהצביעו על מה שהוא מכנה "גבריות הגמונית" (Hegemonic Masculinity) - מכלול איכויות

"גבריות" המבססות ונותנות לגיטימציה ליחסים היררכיים המבטיחים את מעמדו השולט של הגבר ואת כפיפותה של האישה אליו (Connell & Messerschmidt, 2005; Schippers, 2007). כמו כן, "גבריות הגמונית" מתבססת על היררכיה פנים גברית, לפיה גבריות ראויה היא גבריות הטרוסקסואלית המקושרת למושגים של כוח, עוצמה ותחרותיות ואילו גבריות נחותה מקושרת לחולשה, קורבנות והומוסקסואליות (Connell & Messerschmidt, 2005). תפיסות חברתיות ותרבותיות אלו אודות גבריות, נמצאו כבעלות השלכות על חוויית הקורבנות של גברים. כך למשל, גברים מוכים מכחישים או סובלים בשקט שנים רבות, מבלי להעז לפנות לעזרה בשל רצונם להימנע מלהצטייר כלא מספיק "גבריים" כלפי חוץ (Adler, 1978) או נחותים ביחס לגברים אחרים (Eirik, 1998).

מחקר שבוצע לאחרונה והתמקד בחוויית הקורבנות של גברים (שהגיעו לכדי הוצאת צו הגנה), תוך בחינת ההקשר המוסדי והתרבותי בהם הם נתונים, תומך בכך כשהוא משקף כיצד הגבריות ההגמונית אכן משפיעה על הבניית השיח שלהם סביב הקורבנות שכן, ניכר כי הם אינם רואים עצמם קורבנות במובן המסורתי של המונח, דבר הבא לידי ביטוי במאמץ שלהם לייצר נרטיב שיתיישב עם הסטראוטיפים הגבריים (Durfee, 2011). כלומר, הסטראוטיפים המגדריים, ששורשיהם נטועים בעבר, מהווים כעת מכשול דווקא לגברים שהינם קורבנות לאלימות במשפחה, כי גברים לכאורה יכולים להיות רק יוזמי ומבצעי האלימות ולכן, החברה מסרבת להאמין לקיומם של גברים שהם קורבנות בהקשר זה (Lambert, 2014). קרי, הסוציאליזציה החברתית אכן מייחסת לאלימות תכונה "גברית", ואת הקורבנות, היא תופסת כ"נשית". ככל הנראה, גברים אשר נמנעים מלהתלונן על אלימות בנות זוגם חוששים מהאפשרות שיושמו ללעג; או שהימנעות זו מקורה דווקא בתחושת הבושה, המקושרת לחוסר יכולתם להשתלט על בנות זוגם. יתרה מכך, את ההשתקה החברתית של תופעת הנשים האלימות, אפשר לראות כחלק מהצורך החברתי לשמר את הסדר המגדרי הקיים (בן-דוד, 2014).

המשגה פנומנולוגית, המתבססת על נקודת מבטם וחוויתם של הקורבנות, מצויה ב"תיאוריית הסחרור העבריני", היוצאת מתוך נקודת הנחה כי בכל דפוס עבריני קיים תהליך של "סחרור" (Ronel, 2011). תיאוריה זו הורחבה על ידי בן-סימון ורונאל (Bensimon & Ronel, 2012) גם למישור הזוגי והיא מציגה את "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג", מעין מודל ל"סחרור אינטראקטיבי" ביחסי קורבן-תוקפן; מודל זה שם דגש על כך שגם הקורבן עובר סחרור ומציע כי באלימות אינטימית קיים "סחרור הדדי". תאוריה זו מונה ארבעה מניעים המובילים לסחרור והם: אגוצנטריות קיצונית; פרספקטיבה צרה והיעדר אמפטיה, המלווים בהצדקה עצמית; עיסוק בתחושות של "אני יכול" על מנת להשיג בטחון או סיפוק; תחושת איום והתמקדות הישרדותית במה ש"אני צריך". יש להדגיש כי התיאוריה מנסה לבחון את הדינאמיקה המשותפת, מבלי להאשים חלילה את הקורבן, ומצביעה על 'מעגל קסמים' החיוני עבור שני הצדדים, כאשר שניהם גם יחד חווים איום, חוסר אונים וצורך להשיב את השליטה, כל אחד בדרכו. התיאוריה טוענת כי 'הריקוד הקטלני' בין בני הזוג, הוא בעצם

הדרך של בני הזוג לפתור בעיות ולכן, אין זה מפתיע שלאור החרדה הקיומית יתפתח סחרור כרוני אינטראקטיבי קורבן-תוקפן (VPIS- victim-perpetrator interactive spin). כמו כן, במודל זה, מוצגים מאפיינים של הסחרור שבו מצוי גם הקורבן, המלמד כי הקורבן חש בתחושת "אני חייב" המובילות אותו להישאר במערכת היחסים הפוגענית (Bensimon & Ronel, 2012).

ממצאי המחקר של סעד-שנקר (2010), אשר חקרה את חוויתן של נשים שניהלו מערכת יחסים עם יותר מגבר מכה אחד, מצביעים על חווית הסחרור של הקורבן ומלמדים על מרכזיותו של מוטיב ה"אני חייב" בחייהן, לפיו תיארו הנשים הללו צרכים של קבלת חום ואהבה אשר השפיעו על בחירותיהן והובילו להישארות בקשר זה. בשונה ממודלים קודמים, על פי המודל הזה- על מנת לטפל במצב, יש לשקם את שני הצדדים המעורבים (ביחד ולחוד), תוך שימת דגש על האלמנטים הסובייקטיביים, הבינאישיים והתוך-נפשיים כאחד, כך שכל אחד יהיה עד למה שהוא מביא אתו לתוך האינטראקציה המשותפת. אולם, בעוד בן-סימון ורונאל (Bensimon & Ronel, 2012) הציעו מודל זה תוך התייחסות אל התוקף כגבר ואל האישה כקורבן, מתחדדת השאלה 'מהי החוויה הפנומנולוגית של גברים אשר היו מצויים במערכת יחסים פוגענית?'; יתרה מכך, בעוד "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג", עוסק בדינמיקה הזוגית ובחויית הקורבן והמקורבן, מתחדדת השאלה 'כיצד מושפעת חוויה זו מהמשגות תרבותיות על אודות גבריות?'

1.3 רציונל ומטרת המחקר

המחקר הנוכחי התמקד בחווייתם של הגברים את עצם היותם קורבנות לאלימות על ידי בנות זוגן, ואת מניעי הגברים הללו להישאר נתונים בתוך מערכת יחסים פוגענית, זאת בכדי להבין כיצד הם תופסים עצמם בתוך המערכת הזוגית ומחוצה לה. מטרתו של המחקר היא לשפוך אור על תופעה שעד כה זכתה להתייחסות מוגבלת ביותר, להציף את בעיית החסר שבספרות המחקרית ביחס לעיסוק בקורבנות הגברית, תוך התייחסות למודל "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג" וכן, למשמעויות המגדריות של קורבנות והמשגות תרבותיות על אודות גבריות. מחקר זה אינו בא לבטל את קיומה של תופעת הנשים המוכות או חלילה להפחית מהיקפה ו/או חומרתה; אלא להאיר, לבחון ולחקור את חווייתם של גברים, אשר נפלו קרבן לפגיעה פיזית או נפשית בעטייה של אלימות נשית כלפיהם (Fiebert, 2007).

2. שיטה

בכדי לבחון את תפיסות העולם והחוויית הסובייקטיביות של גברים שהיו נפגעי אלימות במשפחה על ידי בנות זוגן ועל מנת להבין את המשמעות שהם מייחסים למאורעות מסוימים שהתרחשו בחייהם כנפגעי אלמ"ב, ביססתי את עבודת המחקר על המתודולוגיה האיכותנית. מתודולוגיה זו מבקשת לדלות ידע עשיר ומעמיק ולחקור את הניסיון והחווייה האנושית, תוך שימת לב לשפה ובאמצעות שימוש בכלים אמפיריים, כדוגמת: תצפיות, ראיונות וטקסטים (צבר בן-יהושע, 2016; Patton, 2002); כאשר באמצעות ראיונות, המשתתפים מעניקים בסיפורם משמעות סובייקטיבית למציאות בה הם נתונים וכך ניתן להגיע לחשיפת והבנת ההשפעה שיש למאורעות הללו על האנשים הנוטלים בהם חלק (שקדי, 2003).

מבין זרמי הפרדיגמה האיכותנית, מחקר זה נשען על הזרם הפנומנולוגי, אשר יוצא מנקודת הנחה כי אין מציאות אובייקטיבית ומתמקד בחקירת מבנה המודעות והבנת המשמעות שאנשים מעניקים לאירועי חייהם, תוך חיפוש אחר מהות החוויה האנושית (שקדי, 2003). מחקר פנומנולוגי-פרשני מצליב בין התפיסה הסובייקטיבית המודעת של המשתתפים לבין תודעת החוקר, המביא עצמו בניתוח הסיפור, בניסיון להבין את התנהגות האדם בהתאם לפרשנותו האישית (שקדי, 2010) ובמחקר הנוכחי- הבנת חווית הקורבנות וכן, דפוסי התמודדותו של הגבר למול חוויה זו. כלומר, בכדי לבחון את תפיסות העולם והחוויית הסובייקטיביות של גברים שהיו נפגעי אלימות אינטימית במשפחה מצד בנות זוגן, ועל מנת להבין את המשמעות שהם מייחסים למאורעות מסוימים שהתרחשו בחייהם בכלל וכנפגעי אלמ"ב בפרט, במחקר הנוכחי נעשה שימוש במתודולוגיה האיכותנית.

2.1 אוכלוסיית המחקר

אסטרטגיית הדגימה במחקר הנוכחי הייתה 'דגימה מכוונת' (Purposeful sampling) המאופיינת בבחירת מקרים עשירים במהות הנחקרת (Patton, 2002) ולכן, אוכלוסיית המחקר הורכבה מ-17 גברים אשר התנהלו בתוך זוגיות הטרוסקסואלית פוגענית במשך חצי שנה ומעלה וכן, הגדירו עצמם כנפגעי אלימות אינטימית מכל סוג שהוא מצד בת הזוג. מבין סוגיה השונים של דגימה מכוונת, נעשה שימוש באסטרטגיית 'דגימה אחידה עם מגוון מרובה' (Homogeneous & maximum variation sampling), החותרת להטרוגניות רבה ככל שניתן בקרב האוכלוסייה ההומוגנית של משתתפי המחקר (Sandelowski, 1995), ולשם כך התבצע מאמץ מכוון לדגום מקרים שיבטאו את מירב השונות והעושר באפיוני המשתתפים, למשל: גברים בטווח גילאים רחב, ברמת דתיות שונה, ברמת השכלה שונה, מרקע אתני שונה וכולי.

גודל המדגם, על פי עקרונות מתודולוגיים איכותניים, נקבע בהתאם למטרה לייצג את מגוון פניה של התופעה עד שמושגת 'רוויה תמתית' (theme saturation), קרי השלב בו מידע חדש אינו מוסיף או מקדם את המסגרת התיאורטית (Bowen, 2008). רוויה זו ניתנת להשגה בדרך כלל במדגם שכמות המרואיינים בו מונה 12 משתתפים

לכל הפחות (Guest, Bunce, & Johnson, 2006). במחקר הנוכחי נעשה שימוש במדגם מכוון של כ-17 גברים, בטווח גילאים הנע בין 29-59, אשר חוו זוגיות הטרוסקסואלית פוגענית, בה היו נתונים תחת אלימות מכל סוג שהוא, מצד בנות זוגן, כאשר משך הזוגיות של המרואיינים היה לפחות שישה חודשים ומעלה.

להלן ריכוז פרטי משתתפי המחקר (השמות המצויינים הינם בדויים):

שם	גיל	מגורים	השכלה	עיסוק	רמה דתית	משך הזוגיות הפוגענית	מצב משפחתי
1. ניסים	44	צפון	אקדמית, בעל תואר שלישי	מהנדס מחשבים	חילוני	11 שנה	גרש (4 שנים)+2
2. יעקוב	40	צפון	12 שני"ל	בעל מקצוע, מתנדב	חילוני	7 שנים	גרש (5 שנים)+2
3. ראובן	42	מרכז	אקדמית	הייטק	חילוני	7 שנים	גרש (שנתיים)+3
4. מיכאל	38	מרכז	אקדמית	מהנדס תוכנה	חרדי (חוזר בתשובה)	11 שנה	גרש+1
5. גיורא	29	מרכז	12 שני"ל, תורנית-לימודי רבנות	שכיר ויזם נדל"ן	חרדי	14 שנה	נשוי, פרוד+5
6. ליאור	59	מרכז	אקדמית	רופא שיניים, פנסיונר	חילוני	20 שנה	גרש (9 שנים)+2
7. אריאל	53	דרום	אקדמית	רופא שיניים	חילוני	ראשונה- 15 שנה, שנייה- 13 שנה	גרש+1
8. שמעון	30	דרום	אקדמית	עצמאי	דתי לשעבר (יוצא בשאלה)	5 שנים	פרוד, רווק+1
9. נמרוד	36	מרכז	אקדמית, רואה חשבון	הייטק	מסורתי	שנתיים	פרוד, רווק, ללא
10. בצלאל	39	מרכז	אקדמית, פרופסור	מרצה	דתי	9 שנים	גרש (שנה)+4
11. עמיחי	41	מרכז	ישיבתית	מתווך בתחום הנדל"ן	חרדי	10 שנים	גרש+2
12. זכריה	33	דרום	אקדמית	סוהר	חילוני	13 שנות זוגיות, 10 שנות נישואין	גרש (שנה)+2
13. ישראל	59	מרכז	12 שני"ל	שכיר	דתי	15 שנה	גרש+2
14. דניאל	36	צפון	אקדמית	מהנדס מכונות	מסורתי	11 שנות זוגיות, 6 שנות נישואין	גרש (שנתיים)+2
15. ויטלי	49	דרום	תעודה	טכנאי	חילוני	20 שנה	גרש+1, ידועים בציבור+ עוד 2, כיום פרודים (4 שנים) עם 3 ילדים משותפים
16. טוביה	40	דרום	12 שני"ל	נהג משאית	מסורתי	15 שנה	גרש (חצי שנה)+5
17. צביקה	40	צפון	אקדמית	מפתח אפליקציות	חילוני	6 שנות זוגיות, מתוכם שנתיים ידועים בציבור	גרש (4 שנים)+1

2.2 כלי המחקר

איסוף הנתונים נעשה באמצעות 'ריאיון פתוח חצי מובנה' (semi-structured interviews- SSI), העוקב אחר מדריך ריאיון (McIntosh & Morse, 2015). ריאיון זה הוא 'ריאיון עומק' (in-depth interview) המורכב משאלות פתוחות המאפשרות למרואיינים לספר על חוויותיהם ועל המשמעויות שהם מייחסים להן מנקודת מבטם, מה שמאפשר לחוקר להעריך את צרכיהם בצורה מדויקת ויעילה יותר תוך הבנת המשמעויות הנלוות לחוויה, מונחי התרבות ועוד (שקדי, 2003; 2010; Turner, 2001; Guion, Diehl, & McDonald, 2001). מטרתו של הריאיון הוא לאפשר זרימה חופשית של מידע תוך יצירת יחסי אמון, בד בבד עם שמירה על שיח ממוקד בנושאים הרלוונטיים למחקר, קרי תחומים גבולות הסיפור לנושא הרצוי (שקדי, 2010). על אף תיחום המידע הנאסף בהקשר המחקרי, למראיין מתאפשרת גמישות וחופש בהשגת המידע הנחוץ מהמראיין (McNamara, 2009).

על מנת לוודא כי אתייחס לכל הנקודות החשובות לי בריאיון, השתמשתי במדריך ריאיון הכולל שאלות קבועות ופתוחות [ראו נספח א'], אשר הווה משענת גמישה לתשאל תוך ביצוע הריאיון ובהתאם לסיפורי המשתתפים. עוד אציין כי בשל הקושי בחשיפה ו/או בתיאום מועד ומקום נוכח המרחק ואורח החיים של חלק מהמראיינים, נעשה שימוש בריאיון טלפוני (semi-structured telephone interview) ל-4 משתתפים. ריאיון המתנהל בצורה כזו מאפשר אנונימיות רבה יותר סביב נושאים רגישים (Sturges & Hanrahan, 2004) ולכן, יכול להתאים לאוכלוסיות מחקר מסוימות, שעבורן החשיפה קשה יותר (להרחבה בנוגע ליתרונות ולחסרונות של ריאיון מסוג זה, לרבות שימוש ב'סקיפי' כאלטרנטיבה ראו: Irvine, Drew, & Sainsbury, 2013; Sipes, Roberts, & Mullan, 2019).

2.3 הליך המחקר

איתור המרואיינים בוצע באמצעות יצירת קשר טלפוני עם עמותות המציעות סיוע לגברים כגון 'לצדכם' וכן, קבוצות תמיכה למיניהם כדוגמת 'א' זה אבא- אבא עושה מהפכה' ו-'אבא פגום- שורדים ביחד' המפורסמים באתרי האינטרנט. גורמים אלה הפיצו קול קורא להשתתפות במחקר המחייב סודיות מלאה ואנונימיות וכן, את כתובת הדוא"ל ליצירת קשר יזום מצדם להשתתף במחקר, בו הם מאשרים כי אכן נכנסים תחת ההגדרה של אוכלוסיית המחקר, קרי "גברים שהיו נתונים להתעללות מצד בת הזוג במסגרת מערכת יחסים אינטימית". כמו כן, בשל הקושי הרב להגיע לאוכלוסיית המחקר, נעשה שימוש בשיטת "כדור השלג" (בכדי להגיע לחלק ממשתתפי המחקר, המרואיינים העבירו את פרטי המחקר למרואיינים פוטנציאליים שאכן השתתפו במחקר). לאחר שמרואיינים פוטנציאליים יצרו קשר ראשוני במייל ואכן נמצאו מתאימים, הם התבקשו לתת את הסכמתם להשתתף במחקר תוך שהוסברה מטרת הריאיון, משך משוער של המפגש וכי הריאיון אנונימי ומוקלט ויהא עליהם לחתום על טופס הסכמה מדעת. אציין בזאת כי היו שלושה גברים שפנו אליי אך בקשתם להתראיין נדחתה, זאת לאור כך שלא

תאמו לאוכלוסיית המחקר ולחלופין, היו עוד כשלושה שתאמו אך לא רואיינו כיוון שחזרו בהם מלהשתתף תחת התנאים המתבקשים ועוד כחמישה שלאחר קבלת המייל או שלא הגיבו חזרה או שנמנעו מלתאם בשל סיבות שונות. לצורך איסוף הנתונים, נערכו ראיונות עומק חצי מובנים (קרי, נעשה שימוש במדריך ריאיון שנכתב עם תחילת המחקר) אשר בוצעו במקום נגיש וניטראלי שהוסכם על שני הצדדים ואפשר שיח פתוח, אישי, בטוח ונעים (על מנת לנטרל משתנים מתערבים- מלבד הראיונות הטלפוניים, כל הראיונות התקיימו במחלקה לקרימינולוגיה, אוניברסיטת בר אילן). כמו כן, לאחר שכל מרואיין חתם על טופס הסכמה מדעת ואישר את הקלטת הריאיון, הריאיון הוקלט במלואו ובהמשך תומלל, זאת כדי להקדיש את מירב הקשב למרואיינים, לשמור על קשר עין עמם ובכך למקד את הריכוז במרואיין ולא בתיעוד הנאמר (צבר בן-יהושע, 1999). יש לציין שכאשר היו מקרים לאורך הריאיון בהם המרואיין ביקש שאפסיק להקליט מכל סיבה שהיא, למשל בשל דבר-מה שרצה לחלוק אך לא היה מעוניין שאעלה על הכתב- הבקשה כובדה ולכן חלק מהפרטים שאליהם נחשפתי לא יוצגו במחקר.

אוסף כי משך הראיונות נע בין שעה לשלוש שעות, כל המרואיינים לקחו חלק במחקר בהתנדבות ומתוך תחושת שליחות והבנת חשיבות הנושא. כיוון שנושא המחקר הינו רגיש ומורכב- הובטח למשתתפים סיוע נפשי מידי על ידי מנחת המחקר, ד"ר קרן גואטה וכן, הוצעה הפנייה לגורמי טיפול רלוונטיים בקהילה במידת הצורך. כמו כן, בשל היכרות מסוימת בניי כעורכת המחקר לבין ארבעה מהמשתתפים, שניים מבניהם רואיינו על ידי מנחת התזה (אחד במפגש פנים אל פנים ואחד טלפוני) והשניים הנותרים רואיינו על ידי קולגות פנים אל פנים (אחת מהן קרימינולוגית קלינית והשנייה עובדת סוציאלית קלינית).

2.4 ניתוח הנתונים

ניתוח הראיונות הוא תהליך בו החוקר מסדר ומבנה את המידע והנתונים שנאספו לצורך הצגת הפרשנות והבנת המשמעויות. שלב זה, מתבצע באמצעות חלוקת המידע ליחידות משמעות וארגון מחדש לצורך הבניית סדר אנליטי (שקדי, 2003). בבסיס הנתונים של מחקר זה, ישנם 17 ראיונות מוקלטים וניתוח הנתונים שנאספו בראיונות הללו בוצע על ידי 'ניתוח תוכן קטגוריאלני' (Categorical content analysis); הגישה הקטגוריאלית מתאימה כאשר החוקר מעוניין לבדוק האם אכן מתקיימת תופעה ייחודית (ליבליך, תובל-משיח וזילבר, 2010). בשיטה זו החוקר מזהה משמעויות ופרשנויות עמוקות יותר לתוכן שנבחן, על ידי יצירת קטגוריות חדשות אשר אינן באות לידי ביטוי בקריאה נטולת מיון (Elo & Kyngäs, 2008). כלומר, בניתוח מסוג זה, קטעי הנתונים המשתייכים לתופעה מסוימת מצורפים יחד ומתבצע תהליך של מיון, הפרדה והבחנה על מנת להגיע למשמעות כלשהי (צבר בן-יהושע, 1999). לאחר עריכת מיון לקטגוריות לפי נושאים שעולים בכל אחד מהראיונות וקשרים שנוצרים בין הקטגוריות, מתבצעת בחירה של קטגוריות מרכזיות אפשריות מתוך תפיסה ברורה יותר של מוקד המחקר (Silverman, 2013), קרי יצירת תמות ויצירת המשגה אנליטית חדשה.

כאמור, במחקר הנוכחי, לטובת המיון הקטגוריאל, תרתי אחר מאפיינים דומים ושונים בסיפורי המשתתפים וניסיתי לאתר מספר תמות מרכזיות המתארות את חווית משתתפי המחקר. ניתוח התוכן נערך בשלושה שלבים: בשלב הראשון נערכה קריאה של הראיונות במלואם ונשאלו שאלות על הנתונים שעלו מתוך הראיונות תוך רישום הערות ושאלות בשולי התוכן, אשר מוינו לנושאים עבור כל ראיון בנפרד; בשלב השני, נערכה קריאה מעמיקה של הראיונות, אשר במהלכה אותרו קטגוריות ותתי קטגוריות, בהתאם למונחים שעלו מדברי המרואיינים, תוך כדי איתור התאמה וביצוע קישור לוגי ביניהן; לבסוף, בשלב השלישי, קובצו הקטגוריות לתמות מרכזיות [ראו נספח ב'], אשר היוו את המודל על פיו נכתב פרק הממצאים, בהתבסס על ספרות מחקרית ותיאורטית רלוונטית.

2.5 אמינות המחקר

תוקף המחקר האיכותני נאמד באמצעות ניתוח התופעה הנחקרת בדרכים שונות בהתאם לערכים ולמוקדי העניין של החוקרים. ממצאי המחקר עשויים להיות תקפים, אם הם מבוססים על הפרספקטיבה המוצהרת של החוקר (שקדי, 2003). כלומר, תוקף המחקר קיים כאשר ישנה הלימה בין תיאור התופעה הנחקרת לבין ההסברים המדעיים, לכן כאשר נבחן זאת על פי הגישה האיכותנית, נרצה כי תתקיים חשיפה כנה של תפיסות עורך המחקר, כאשר הסבריו לתופעה הנחקרת, יהיו תקפים במידה וימצאו נכונים אמפירית (Dey, 1993; Merrick, 1999).

על מנת לתקף את הנתונים, התמקדתי באוכלוסיית הגברים נפגעי האלמ"ב מצד זוגתם, תוך מאמץ רב לגייס למחקר קבוצת משתתפים הטרוגנית ככל שניתן- השאיפה הייתה להגיע לייצוג מאזורי הארץ השונים ולפחות לאחד מכל סטטוס וכן, מתרבויות שונות ובטווח גילאים רחב- לאור טבלת משתתפי המחקר ניתן לראות כי המטרה אכן הושגה. על מנת לנתח את הנתונים, תחילה עיינתי בטקסט של המרואיין הראשון, וזאת בכדי לקבל מושג כללי על טיב השיחה, וגם כהכנה לקראת הראיונות הבאים. קריאה ראשונית זו סייעה לי להבחין בנקודות חשובות שעלו בשיחה, נושאים נוספים שיש להתייחס אליהם, או שאלות שיש לחדד. לאחר שכל הראיונות בוצעו, וכל התמלולים היו ברשותי, ביצעתי את ניתוח הנתונים על ידי קריאה חוזרת ונשנית של הטקסטים וכן, יצירת קטגוריות, תוך קריאת הטקסטים לאורכם ולרוחבם. אציין כי על מנת לשמור על הסטנדרטים המדעיים של המחקר, ניתחתי את תמלולי ההקלטות רק לאחר ששלחתי כל תמלול בקובץ וורד למרואיין לאישור ולתיקון הטקסט במידת הצורך. כמו כן, נעשה תיקוף בהצלבה, שמשמעותו שימוש במקורות ודרכים שונות על מנת לאשר שתופעה מסוימת אכן מתרחשת בכדי להבהיר את משמעותה (צבר בן-יהושוע, 2016).

אסטרטגיה נוספת שנעשתה בה שימוש על מנת להגביר את אמינות המחקר היא שיטת "שיפוט מומחים" אשר משמעותה ליווי ושיתוף של קולגות, מומחים וחוקרים בתחום הנחקר- דבר המאפשר אישור של תקפות המחקר, תוך הליך התייעצות שהופך את המידע, תהליך המחקר ותיאור אופן ביצוע הפרשנויות לזמינים וגלויים (שקדי, 2003). כל שלב בניתוח הממצאים, במחקר זה, החל מניתוח הראיונות וניתוח התמות, הועבר למנחת המחקר אשר חוותה את דעתה וביקרה את אופן הניתוח, העירה והאירה בהתאם למחשבות שעלו נוכח הידע שברשותה.

מהימנות המחקר האיכותני תלויה בחשיפה הגלויה והרצונית של החוקר באשר לאופן שבו נערך המחקר והתקבלו ההחלטות, זאת על מנת לאפשר לקורא לשפוט את איכות המחקר ולבחון את ההיגיון של חשיבת החוקר (שקדי, 2003). לכן, כאשר מדובר על המחקר האיכותני שמהותו הוא הבנה ובחינת זווית הראייה של עורך המחקר בלבד- בחירה נכונה של אוכלוסיית המחקר (שקדי, 2010) וכן, חשיפה גלויה של הפרספקטיבה המושגית והצגת הקריטריונים של עורכי המחקר (באמצעות יצירת מאגר מקורות, שמירת מסמכי ניתוח והצגת עדויות) (שקדי, 2003), הם אלו שיאפשרו שמירה על מהימנות המחקר.

לטובת מהימנות התכנים שעלו בראיונות והמחשתם בצורה ברורה, השתמשתי בתיאור מעובה- תיאור ההתנהגות המלווה בתיאור ההקשר; כלומר, על מנת לסייע לקורא להבין בצורה בהירה יותר, הוספתי לניתוח הממצאים ציטוטים של משתתפי המחקר אשר מתארים את החוויות הסובייקטיביות שלהם. לטובת חיזוק דבריי, הציטוטים עצמם יוצגו בפרק הממצאים (...)-[...]. תוכן שהושמט, (-) תגובה בלתי מילולית של המראיין) וכמו כן יוצג דיון מושגי בהתייחס לספרות הקיימת בנושא. תיאור זה יאפשר בחינת טיעוני המחקר, ויודוא כי הפרשנות סבירה ומשכנעת וכי קיים קשר הגיוני בין המרכיבים (שקדי, 2010). לפיכך, מחקר זה שם דגש על נתונים וניתוח הנע מ"תיאור עבה" לזיהוי המשגות ותיאוריות המעוגנות בנתונים העולים מן הראיונות (בר-שלום, 2011). זאת ועוד, לשם הבטחת **אמינות** הממצאים הראויים לאמון, נעזרתי ברשמקול וערכתי תמלול מילולי, שכן זה נדרש לשם הצגת מידע, אשר ניתן לסמוך עליו ומאפשר לקורא לבחון בעצמו את תוקף הפענוח המוצע על ידי החוקר (Patton, 2002).

2.6 אתיקה במחקר

במחקר זה, כמקובל במחקר איכותני, ולאור הרגישות של אוכלוסיית המחקר- הושם דגש ויושמה הקפדה יתרה על שמירת עקרונות אתיים (קרניאלי, 2010). המשתתפים שגויסו למחקר לקחו בו חלק מרצונם החופשי, והובהר להם כי הם יכולים לפרוש בכל רגע נתון (הן במהלך הראיון והן לאחריו), קרי הפסקת ההשתתפות במחקר עמדה לרשותם של משתתפי המחקר בכל שלב, גם בדיעבד. כמו כן, הראיונות נערכו רק לאחר שהמשתתפים חתמו על כתב הסכמה מדעת [ראו נספח ג'].

הקלטת הראיון בוצעה בתיאום עם המראיין בכל הנוגע לתכנים רגישים יותר ופחות (במידה ומראיין ביקש להפסיק את ההקלטה- בקשתו כובדה, ואם בחר שתכנים מסוימים יושמטו- תכנים אלו לא יוצגו בעבודה). לשם שמירה על אנונימיות- השיחות המוקלטות וכן, תמלולי השיחה נשמרו במחשב המוגן בסיסמא. כמו כן, הובטחה למשתתפים הגנה על פרטיותם ושמירה על חסיון הפרטים שמסרו, זאת על ידי שימוש בשמות בדויים והסרת כל פרט מזהה וכן, שימוש בפרטיהם לצרכים מחקריים בלבד. לכל אורך המחקר ניתן למשתתפים החופש לענות כרצונם או לסרב לענות על שאלות ונעשתה השתדלות רבה מצדי, כחוקרת, להפגין שקיפות מלאה עד כמה שניתן. כפי שצוין לעיל, בשל היכרות מוקדמת עם 4 מהמשתתפים, ועל מנת שיוכלו להשתתף במחקר מבלי להוביל לשונות שיכולה להיווצר עקב כך שירואיינו על ידי, פניתי לוועדת האתיקה בנושא, אשר אישרה כי יצורפו למחקר

בהינתן מראיינות/מתאימה. כל המרואיינים קיבלו את קובץ התמלול לעיונם טרם ניתוח התוכן ואף אפשרתי להם לקבל עותק של ההקלטה בדואר האלקטרוני- זאת בכדי לוודא כי הם מאשרים את אופן התמלול וההבנה שלי את תוכן דבריהם לאשורם.

2.7 היבטים רפלקטיביים

בשל רגישות נושא המחקר (יסעור-בורוכוביץ, 2001) וכנגזרת להליך הריאיון, המתאפיין בהליכי העברה, נוצרה תימה הנוגעת להתבוננות במבט לאחור (Reflexivity). תימה זו כוללת משתנים נוספים המתייחסים להיבטיה הקליניים של התופעה, הנוגעים לקושי לייצר אמפתיה, אותו חוויתי למול המרואיינים כתלות מנטלית שלי במודל הגבריות והקורבנות האידאליים, שיש בהם טעם על מנת להבין את הדינמיקה התוך-אישית של המשתתפים בכללותה. להלן יוצגו האסטרטגיות שזוהו, אותם נקטו הגברים בראיון עצמו על מנת למתן את האיום הטמון בראיון העוסק בזהותם כקורבנות.

אסטרטגיה 1. סיפוק מידע המגיע מתחום המומחיות שלהם- נראה כי על מנת לפצות על הבושה שבחויית הנחיתות כגבר הזקוק לעזרה, חוויה שלכאורה השתחזרה בבואם להתראיין תוך רצון לזכות באוזן קשבת, לא אחת המשתתפים ניסו ליצור רושם באמצעות מידע שחלקו. בהתבוננות עמוקה הבנתי כי ניסו לשים אותי בעמדה זו, המאפשרת להם לראות בי כזקוקה לסיוע שיוכלו הם להעניק לי, כאילו החלפנו תפקידים, מה שנחוה כהתנשאות ועורר בי רגשות מעורבים, כתלות בתוכן בו עשו שימוש ובצורה בה התנהלו.

אסטרטגיה 2. הפגנת תוקפנות בניסיון לשדר חוזק פיזי- מה שעורר בי תגובה הגנתית באמצעות חידוד הגבולות. אסטרטגיה 3. ניסיון ליצור יחסי קרבה- הבאו לידי ביטוי בניסיונות אקטיביים לייצר רושם חיובי שיבטל את האפשרות לתפיסה מפלה מצדי כמראיינת, מה שעורר בי לעיתים ריחוק ולעיתים אמפתיה, כתלות במידת החשיפה. אסטרטגיה 4. ניסיון לעורר האדרה- בהקשר זה חשתי במהלך הריאיון כי נכפה עליי שיתוף המתיימר לעורר בי רגשות מעצם היותי אישה, קרי שימוש באלמנט מגדרי- הצגה עצמית כאוהב נשים ובעד העצמת נשים, מה שעורר בי מבוכה וחשדנות וכפועל יוצא הגביר את התחושה שעליי לשמור על עצמי יותר.

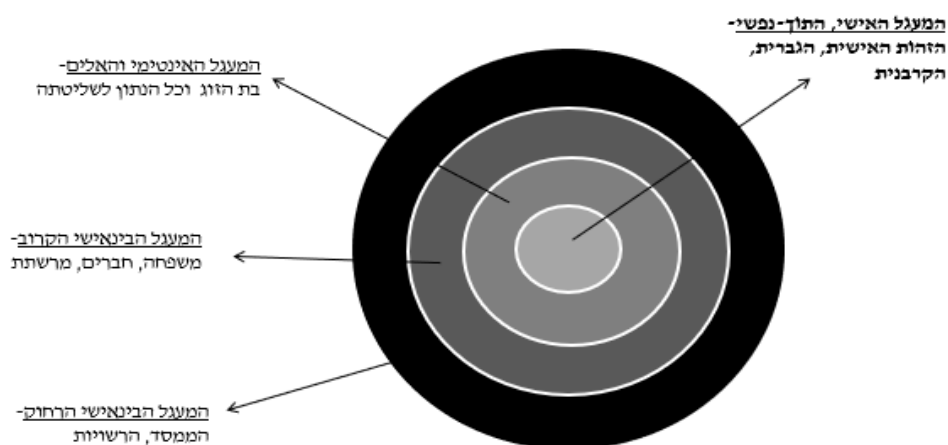
אסטרטגיה 5. ניסיון לעורר הזדהות- נראה כי על מנת לגרום לי לחוות מעט מן הבושה לאור התיג וחוייתם כקורבן לתרמית מצד האישה היו מי שהשתמשו במעין אנלוגיית אזהרה, אותה חוויתי כאיום מרומז באופן אקטיבי. ניכר כי באנלוגיות כאלה ניסו לחדד לי שגם אני עלולה למשל להיות נבגדת ולגלות זאת בדיעבד, או לגלות שהם עלולים לצאת מהעמדה הקורבנית ולתקוף בהינתן שאלה שתחוה כחטטנית. השימוש באנלוגיות הללו עוררו איום, תחושת חודרנות ואף סלידה.

אסטרטגיה 6. ביטול דומיננטיות- אציין כי במהלך הריאיון קרה לא אחת שניסו למתוח את הגבולות, תוך ניסיון להפוך לשותפים פעילים שלי כחוקרת ובכך להסיר כל איום מדמותי הנשית והדומיננטית, מה שעורר בי את הרצון לסיים את ההתקשרות.

3. ממצאים

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את חווית הקורבנות של גברים שחוו אלימות במסגרת קשר אינטימי. בכדי לתת מענה לסוגיה זו, מוצגים בפרק זה תיאורים סובייקטיביים של משתתפי המחקר אודות חווית קורבנותם כמי שנתונים במערכת יחסים אלימה מצד בת הזוג. ניתוח הראיונות מלמד על חווית הקורבנות לפיה הגבר כקורבן נתון כל העת להשתקה וביטול קורבנותו מצד זוגתו, הקרובים אליו וכן, המערכות הפורמליות והבלתי-פורמליות, ובהיזון חוזר ניכר שהליך ביטול זה מתקיים אף בינו לבין עצמו משל הפנים את הדיכוי לזהותו הקורבנית. הפנמה זו ייצרה קונפליקט מתמיד בין הזהות הגברית הסטראוטיפית לבין סטראוטיפ הקורבן האידיאלי. ביטול הקורבנות הגברית בהקשר זה, הנעשה במודע או שלא במודע, מאופיין בנטייה חברתית להזדהות עם האישה ולהתגייס למענה, וכך להפוך לחלק אינטגרלי ב'סחרור' המאפיין זוגיות אלימה. ממצאים אלו מלמדים כי חווית הקורבנות של משתתפי המחקר אופיינה לא רק כחוויה בלתי משויימת, שקופה, בה הגבר הינו מושא התעלמות אלא אף יותר מכך- חווית קורבנותו נמחקה באופן אקטיבי במעגלי השתייכות רבים המצטלבים ומזינים זה את זה. לאור זאת, הומשגה קורבנות זו במחקר הנוכחי כקורבנות מבוטלת הנוצרת ומתהווה באמצעות מטריקס פעיל אשר כונה - 'המטריקס של ביטול קורבנות הגבר נפגע האלימות האינטימית' (The matrix of dismissing masculine IPV victimization).

לפיכך יוצגו ממצאי המחקר בהתאם לארבע תימות מרכזיות: (1) התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברובד האישי/הבניית זהות קורבנית; (2) התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה הזוגית; (3) התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המשפחתית-חברתית; (4) התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המערכתית-ממסדית; כאשר כל תמה כוללת בתוכה מספר תתי תמות השייכות לאותה תמה מרכזית. תמות אלה מתארות את התמודדותו של הגבר כקורבן במספר חזיתות, כאשר ישנם שלושה מעגלים בינאישיים ומעגל פנימי אחד שהוא תוך-אישי, המושפע באופן דינמי משלושת המעגלים האחרים המזינים אותו בצורה אינטראקטיבית וכן, זה את זה, כמוצג באיור שלהלן-

ניתוח ממצאי המחקר מלמד כי תופעת 'מטריקס ביטול הקורבנות' היא תוצר של דיאלקטיקה רב ממדית בין ביטול הקורבנות המתרחש לבין הכרה בו. מחד, ביטול הקורבנות נוצר באמצעות יצירת היררכיה בין קורבנות כזו או אחרת הממקמת את הגבר, נפגע העבירה, בתחתית הסולם הקורבני, דבר אשר מוביל לעידוד האשמת הקורבן ולנרמול מציאות לפיה, בהינתן מערכת יחסים אינטימית הכוללת מאבקי כוח ושליטה, הגבר לעולם הינו התוקף. מאידך, ובאופן שולי יותר, נוצרים סדקים והכרה בקורבנות ככל שבאים לידי ביטוי חשיפה ומעורבות סביבתית, ובעיקר בעת כניסתן לתמונה של אותן מערכות אשר אמונות על הגנה ושמירת זכויות הקורבן. כך למשל, כאשר המערכת הופכת לגוף המהווה איום על הסמכות ההורית, הגבר נכון לגייס כוחות עבור חובתו הסטראוטיפית להגן על צאצאיו וכך, באופן פרדוקסלי, הוא חש בטוח להפגין את קורבנותו באופן מלא ואותנטי. בדומה לכך, מתוך הראיונות עולה שהקול הקורא להשתתפות במחקר בנושא זה וכן, הריאיון עצמו, יצרו תיקוף (validation) ואישור מחדש (Reassuring) לחוויה העמומה של הזהות הנחותה והאוקסימורונית- "גבר-קורבן". הדיאלקטיקה המורכבת של ביטול הקורבנות לצד ההכרה בזהות הזו תוצג להלן באמצעות המחשת מעגל הקורבנות והגורמים המזינים והבולמים קורבנות זו.

3.1 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברובד האישי: הבניית זהות קורבנית

התמה הנוכחית עוסקת בגורמי היווצרות ושימור 'מטריקס ביטול הקורבנות' ובנוסף לכך, באופן שבו סדקים במטריקס זה הובילו להכרה בקורבנות על ידי התבוננות פנימה וכך סייעו בהבניית הזהות הקורבנית בד בבד עם הבניית זהות האישה כתוקפת, זאת תוך התייחסות לטעמים שנתנו משתתפי המחקר לעצם קיומה של הזוגיות הפוגענית וכן, השינויים שחוו בעקבות הזוגיות הפוגענית.

3.1.1 סוגי האלימות במישורים השונים כגורמים הנקשרים להתהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

אלימות חברתית-משפחתית באה לידי ביטוי בבידוד או באמצעות מעקב מטריד ומאיים (stalking), אשר מבטאים צורך לשלוט על המרחב של בן הזוג ועל התקשורת אותה הוא מייצר עם הזולת. בידוד חברתי למשל, תואר על ידי ניסים "אחרי 10 שנים פתאום אתה רואה שאין לך חברים [...] אם אתה תצא זה 'בלגנים!' זה "אתה הולך לזונות שלך" [...] זה עניין של 'קונטרול'..." - ניכר מעדות זו שרק לאחר תקופה מאוד ארוכה, של שנים, ניסים הבין כי נטוו קורים סביבו, מעין רשת שקשרה אותו לצרכיה של בת הזוג, בעוד צרכיו, בפרט אלו הנקשרים לחיי חברה, נפגעו והתבטלו לחלוטין, מבלי ששם לב לכך. תמונה דומה עלתה מדברי גיורא שהעיד כי אך בדיעבד, לאחר שנים רבות, הבחין כי מדובר באקט יזום ואף מתוזמן, מה שהצליח לראות בעזרת טיפול או מפגש עם אנשים בבית הכנסת, כלומר המפגש עם יצר סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', כפי ששיתף:

לגרום לי לעשות מה שהיא רוצה, אם זה ניתוק קשר מהמשפחה שלי [...] יש אירוע משפחתי, ויש מריבה בינינו, ואז בעצם במקום להיות באירוע המשפחתי עם המשפחה, אני בחוץ מנסה לפייס אותה [...] גיליתי שנים אחר כך, שזה מתוזמן. זאת אומרת שכל פעם שהיה אה איזשהו אירוע משפחתי או משהו כזה שהיא לא רצתה ללכת, היה אוטומט- [...] מעט זמן קודם, הייתה נוצרת מריבה [...] אני לא בטוח שהיא מודעת לזה [...] בטיפול שעברתי [...] ראינו שזה דופק כמו שעון! אממ אחת הדוגמאות שחרוטה אצלי בראש [...] בפסח אה כשהיינו אצל ההורים שלה [...] בדיוק אה משהו כמו 24 שעות ליפני שהיינו אמורים לצאת, אה התחילה מריבה [...] זה היה הפעם הראשונה ששמתי לב ובעצם, אה מה שהיא עשתה מאז... "טוב, בוא לא ניסע", ואחר כך, כשנסענו "אני לוקחת את הילדים, אני חוזרת" [...] זה סוג של איום, כי בעצם זה יוצר מצב לא נעים מול המשפחה.. היא עשתה כל מה שהיא

יכלה לעשות בשביל אה להכאיב לי [...] 14 שנות נישואים ובעצם אה פעמיים אירחנו את אה שלה, פעם אחת את אחותה, פעמיים זוג חברים וזהו [...] זאת אומרת ממוצע של פעם בשנתיים לארח מישהו לשבת [...] זה היה סוג של בידוד חברתי [...] אם הייתי חילוני, אז איפה הייתי? ככה לפחות בבית הכנסת הייתי פוגש אנשים..

בנוסף, היו מקרים בהם תואר מעקב מטריד ומאיים, מה שבא לידי ביטוי במספר אופנים והתאפשר בעיקר על

ידי שימוש באמצעים טכנולוגיים- ניסים למשל ציין "היא כנראה הייתה פורצת לי לאימייל", וגיורא סיפר כך :

פתאום מצאתי בין הדברים שלה, במקרה, משהו שנראה כמו USB, אבל, בעצם זה היה מצלמה [...] הורדתי את כל הקבצים שהיו שמה אליי, וצפיתי, ופתאום ראיתי שבעצם היא צילמה אותי, היא אשכרה ניסתה להפיל אותי! [...] לא רק עוקבת [...] מנסה להפיל [...] זה פשוט לחיות עם מרגל בבית [...] זה להיות בבית שלי ושהראש חושב כל הזמן [...] נמצא ביסטיט [אוף מיינד] משפטי... שזה בסדר לעבודה, אבל אני בבית, בבית שלי, מחשב כל תנועה שלי וכל מילה שלי [...] אני לא חופשי!

אלימות פסיכולוגית/נפשית, באה לידי ביטוי באמצעות מניפולציות רגשיות, התחשבות וזכונות, איומים,

התעלמות, בגידה, אלימות מילולית (ביזוי והשפלה) ואף אלימות רוחנית.

בהתייחס ל**מניפולציות רגשיות**, הפעלת לחץ נפשי ורגשי תוך שימוש במניפולציות, התאפשרו בזכות היותה

בעמדת כוח, כפי ששיתף דניאל :

כשהיינו אמ... נשואים [...] גרתי אצל ההורים שלה, ואחת המניפולציות שהכי, הכי קשות שהיא עשתה לי- כל פעם שהיינו רבים, היא הייתה אומרת לי "תלך מפה!" [...] זה הבית שלי [...] ואין לי לאן [ללכת] [...] זה מאוד פוגע [...] עזבתי את הבית והלכתי להסתובב [...] ואז היא הייתה חוזרת בה- "טוב, תבוא..."

כמו כן, במקרים אחרים תוארה **התחשבות וזכונות**, למשל נמרוד סיפר כך "היא לאט לאט סגרה לי את

הביטחון [...] לא קלטתי את זה [...] אני יכול לזהות הקשרים של התחשבות, אחרי הרבה זמן, מצידה [...] היא

זכרה הרבה דברים [...] לא הייתה גלויה"- תיאור זה של 'פנקסות' תוך שימוש במידע הצבור אך בדיעבד, באופן

כזה המחליש את הקורבן בצורה שקולה ומדודה, ניתן להשוות למעין תהליך הדרגתי של טוויט קורי עכביש, מצב

אשר נעשה באופן איטי ויסודי בעוד הקורבן אינו מודע להיותו נלכד ברשת, או בכלל לקיום הרשת עצמה, מה

שמאפשר לימטריקס ביטול הקורבנות' להתהוות כחומה בצורה, שכן היא משווה לעצמה את דמות הקורבן.

כאמור, היו מקרים בהם הגברים ספגו **איומים לפגיעה בהם או בילדים**. כאשר האיום הופנה כלפי הגבר, לרוב

זה כלל איום ברצח, כפי שלמשל תיאור ראובן "היא אמרה "אתה תעז לקחת את האוטו- אני ארצת אותך!" וכן,

בדומה לו שיתף בצלאל כי אשתו "התחילה לצעוק [...] "אני אסרס אותך תוך כדי שינה! אני ארצת אותך!"..."

לעיתים האיום היה על ניתוק מהילדים וכנגזרת, התמוטטות כלכלית, כפי ששיתף ניסים "תמיד היו את המיילים

של האיומים "אם תעזוב- אתה לא תראה את הילדים! אני אוציא מימך כל שקל!" [...] רציתי להתגרש, היא אמרה

לי "אם תעזוב- אני אקדיש את החיים שלי למרר לך את החיים!" [...] אתה מפחד לחזור הביתה!"

לא אחת הגבר מצא עצמו מול איומים של חשיפת המצב בפני המשפחה, מה שלעיתים נעשה בצורה ישירה כפי

שתיאר גיורא "מאוד לא רציתי שהמשפחה שלי ידעו, זה לא היה נעים לי, אה שזה יצא [...] היא איימה עליי שבעצם

שהיא [...] תיקח את הדברים והיא [...] תיסע להורים שלה [...] זה בעצם כאילו לתת לזה 'פומבי'.."

בנוסף, בלא מעט מקרים האישה נקטה ב**התעלמות**, מה שנחוה על ידי הגבר כמציאות קשה מנשוא אשר עוררה

מצוקה, ולעיתים אף נחוותה כאלומות פאסיבית מכוונת, אשר הותירה אותו מבולבל, שכן לא נעשה אקט אלים

מצדה שניתן לכמת או להגיב אליו בצורה מפורשת, כפי שמשקף מתיאורו של יעקוב :

כשנכנסו לאיזושהו ויכוח או איזושהו ריב [...] [ב]סוג של התנהגות [...] הייתה קוראת לזה 'silence treatment' - זאת אומרת 'טיפול בשתיקה' [...] 'פאסיב-אגרסיב' כזה שבעצם היא כאילו מביעה [...] את כל מה שהיא רוצה בשפת גוף ואני כאילו אמור לנחש מתוך זה האם היא מסכימה איתי, האם היא מתנגדת לי, האם היא פגועה ממני, האם זה לא מעניין אותה... וככה היינו מתנהלים [...] היא יודעת ליזום את המריבה [...] מנתקת מגע ובורחת בחזרה לטיפול הזה בשתיקה [...] שזה הכי מעצבן, כי אז אתה כאילו כבר רוצה לעסוק בזה ופתאום הופ! אתה נעצר [...] זה נוראי... זו התעללות רגשית מבחינתי [...] היא דיברה בזמנו עם חברות שלה על דברים מינוריים והיא הציגה אותם כדברים אקוטיים כשאני, ב... באותו זמן, לא הייתי מודע אליהם [...] ואתה אומר לעצמך- 'אז למה לא אמרת!!' [...] למה את הולכת ומספרת את זה לחברות שלך!! [...] ואיתי את לא מסוגלת לדבר על זה!!

כאמור, חלק מהגברים תיארו גם פגיעה רגשית בשל בגידה מצד האישה, הבאה לידי ביטוי גם מבחינה פיזית, קרי קיום קשר רומנטי עם גבר אחר, כפי שציין דניאל "היא בגדה בי, היא מצאה מישהו אחר" כמו כן, היו מקרים בהם הבגידה באה לידי ביטוי במעילה באמון, שנחווה בצורה קשה לא פחות, אם לא יותר, כפי ששיתף ליאור, הנאחז בדימוי הגברי של הלוחם המקריב עצמו בעודו מדמה לעצמו כי אשתו כפויט הטובה נמצאת לה עם גבר אחר, גבר שבדמיונו נכנס לתמונה בכדי למתן את חווייתו כקורבן שננטש על ידה מרצונה :

הייתה מלחמת לבנון [...] המשכתי לעבוד, תחת הפגזים שם, בצפון, ואמרתי לה "תשמעי, קחי את הילדים, תלכי" [...] כי נפלו פגזים איפה שגרנו, קטיושות וזה... ובסוף המלחמה היא אומרת "אני לא חוזרת הביתה, עם הילדים" ואני הייתי בשוק! [...] יש מלחמה, ואני נשאר לשמור על הבית, ועל הפרנסה, והיא, עם הילדים, עוברת לעורף, ונגמרת המלחמה, והיא לא מוכנה לחזור הביתה, עם הילדים [...] היא אומרת שהיא לא מוכנה לחזור לבית [...] אני, קודם כל בשוק, זאת אומרת, מה זה הדבר הזה!! [...] זה הילדים שלי! [...] זה דבר שלא, לא הבנתי אותו בכלל (נאנח) [...] את השכר והעונש [...] זה כאילו שמישהו יוצא למלחמה [...] חוזר הביתה, ומוצא בבית שלו גבר אחר עם האישה והילדים [...] הלכה עם הילדים לבית של ההורים שלה בקיבוץ! נגמרת המלחמה [...] פתאום אני רואה שגם שמרתי על הילדים ועליה [...] וגם פתאום לא נשאר לי מזה שום דבר!

כאשר הופיעה אלימות מילולית, שכללה ביזוי והשפלה, פעמים היא באה לידי ביטוי ביחידות ופעמים בנוכחות המשפחה והילדים. לרוב תוארו קללות וצעקות, כפי שציין ישראל "סגנון דיבור אלים [...] קללות מפה ועד להודעה חדשה". בחלק מהמקרים ניכר כי לתזמון הקללות הייתה משמעות, לדוגמה גיורא תיאר כך "מעירה אותי באמצע הלילה [...] מקללת אותי, משווה אותי לגברים אחרים [...] "אתה לא מוצלח [...] אתה לא עושה שום דבר, רק אני מביאה את הפרנסה [...] אתה לא בעל טוב" [...] תוך כדי שאני מתעורר משינה" וכן, בדומה לו, גם במקרה של אריאל התזמון היה בר השפעה, בעוד לתוכן מטרה אחת- ערעור הגבריות :

זה יכול להיות למשל ביום העבודה שאני באמצע עם מטופלים, להתקשר למזכירה, לבקש אותי 'דחוף'. עכשיו, אני מראש יודע שזה הולך להיות צרחות, אז אני אומר 'אני, כשאני אתפנה'... ואז זה עוד יותר מ... כנראה מלהיט [...] אמרתי, 'תשמעי זה כבר פוגע לי ב... בקריירה שלי' [...] במנוחת יום [...] מפריע לי בריכוז! [...] אתה מטפל באנשים [...] ואתה צריך לשמוע את הצרחות למה שמת ככה את הנעליים! או איזה 'למה הלכת למה?' כל פעם עמד על איזושהי פצצת זמן [...] מבחינתי לא יכולתי אה... להמשיך ככה. זה על בסיס יומיומי [...] זה גורם לי לאי שקט, זה מפריע לי בעבודה [...] זה היה בלתי, בלתי נסבל!

כמו כן, אצל לא מעט מן המשתתפים גם עניין ההשוואות חזר על עצמו, כפי ששיתף זכריה, אשר במקצועו עובד כאיש בטחון וכן, מצא עצמו מתמודד עם מצב בו האישה אף מבטלת את קורבנותו באופן אקטיבי בעודה מדמה אותו לתוקף ואת עצמה לקורבן :

פתאום אתה מקבל האשמות מהבת-זוג שלך שאתה גם לא בסדר באופן מיני, והיא קושרת לך את זה- "אתה גם עובד עם עברייני מין!" [...] קיבלתי האשמות מהבת-זוג שלי שהיא הפרטנרית המינית שלי [...] הרגשתי מושפל, אני התביישתי בזה [...] זה משהו שפגע בי מינית, כאילו, בעצם החסך שזה יצר אצלי, זה פגע בי [...] זה בזיבור, במילים [...] פקודות, החלטות [...] ביטול שלי [...] משליכה את זה עליי- "אתה מבטל אותי [...] אני לא אסירה שלך" [...] היא זורקת עליי את מה שאני חווה ממנה [...] "אל תקרא לי [...] אל תיתן לי פקודות" [...] יורה עליי את מה שהיא אמ... בעצם עושה לי [...] בתוקפנות [...] באגרסייה...

לעיתים הפגיעה בוצעה בהצפה פולשנית ואף חודרנית- מצב שהתאפשר בקלות לאור עזרים טכנולוגיים כדוגמת

הטלפון הנייד, ויצר מעין מינימליזציה לפגיעה שכן, פגיעה כזו אכן ניתן לנטרל, כפי שסיפר מיכאל :

צעקות [...] התקפות שלה נגדי [...] מעליבה אותי ויורדת עליי [...] שאני לא נקי, שאני מלוכלך [...] שאני אבא לא טוב [...] 'תראה את הבת שלך איך היא' [...] ממש להוריד אותי [...] ולרדת עליי כל הזמן [...] עשתה אותי חלש [...] רציני לחזור, ממש! התחננתי אליה [...] היא שלחה לי פשוט הודעות [...] שטניות ממש! [...] "אתה נאצי, אתה היטלר" [...] ניסתה להשוות אותי לכל מיני אנשים שביצעו פשעים- יש לה איזה אחות שבעלה [...] קיבל 7 שנים בכלא, אז היא כותבת לי "אתה צריך להיות 7 שנים בכלא" [...] הודעות אינסופיות! [...] כמעט 24/7- הודעות... מאות אלפי הודעות, ממש! בלי סוף [...] וכל הזמן זה חוזר על עצמו.

ולעיתים ההשפלה נעשתה במכוון תוך לחיצה על נקודת התורפה של הגבר, כפי שתיאר בצלאל, שנפצע וכנגזרת לא יכל לדאוג לצרכיו הבסיסיים, ומצא עצמו מתמודד עם ביטול אקטיבי מצד זוגתו למצבו זה, בעודה רודה בו :

היה אלימות אה... מילולית, מאוד קשה [...] צעקה עליי "בן זונה" [...] אומרת לי 'מילים גסות' [...] בצנעה [...] ביקורת על זה שאני אף פעם לא מספיק טוב, אה, שאני לא בסדר, שכל דבר שאני עושה לא בסדר [...] בשבת ממש מאוד מאוד קשה [...] לא יכולתי, לא יכולתי לזוז אה... צריכים להחליף חיתול ל... לילד [...] היא נמצאת באותו זמן [...] בסלון, צועקת עליי "נו כבר, תחליף לו חיתול! אתה לא, לא על באמת נכה [...] אם אתה יכול מידי פעם ללכת לעבודה על קביים, אתה גם יכול להחליף לו חיתול!"

אצל חלק נכבד מהמשתתפים, האלימות המילולית הפכה פוגענית במיוחד בשל העדים לה, שכן היא התבצעה בפני בני המשפחה ואף למול הילדים, כפי שתיאר ניסים "קללות [...] צעקות [...] "מה אתה עושה? נוסע כל היום באופניים! מביא בקושי 40 (אלף)! מה זה 40?! זה כמו 30 של שכיר! לא נשאר מזה 20 יא זבל! יא פרזיט! יא חרא!" וזה היה ליד ההורים שלי", ואף ישראל "היא יורדת עליי כאסח בפניי הילדות, בפניי המשפחה, בפניי כל מי שאת רוצה [...] שאני הגבר הכי חרא שיכול להיות בעולם". ניתן לראות כי האישה עושה שימוש באלמנטים מגדריים שכן מצופה מגבר לפרנס ככל יכולתו וכן, שזו תהפוך מטרת חייו למען רווחתה ורווחת הילדים. כלומר, מצבים אלה, בהם האישה הקטינה את הגבר בנוכחות ילדיו, היה בהם כדי לערער על גבריותו ואף מעמדו בבית.

כמו כן, לעיתים האלימות המילולית שהילדים נחשפו אליה הופנתה גם כלפי בני משפחה נוספים, והאב חווה לנגד ילדיו אף אלימות פיזית, אך עצם כך שהוא לא היה הנפגע הבלעדי בסיטואציה, זה אפשר לו למתן את זהותו כקורבן, כפי שתיאר מיכאל, אשר חווה השפלה פומבית וכן, ביטול אקטיבי של הקורבנות בסמיכות לכך :

מגיע ליל הסדר, היא מזמינה את אמא שלה ואת אה, את בעלה של אמא שלה [...] אני כאילו אמור לנהל את הסדר והיא פשוט אה, היא, היא יורדת עליי, בלי סוף, ליפני כולם... ממש, משפילה אותי ליפני כולם, וזה היה ממש מאוד מאוד קשה [...] היא מפסיקה אותי באמצע ואומרת לי שאני, אני לא שום דבר ואני לא מנהל פה [...] מתחילה לרדת עליי ליפני כולם [...] מתעלמת ממני כאילו שאני לא קיים שם [...] אומרת "אל תקשיבו לו [...] אני זאת שעכשיו מנהלת" [...] הרגשתי ממש השפלה שמה [...] עד שממש כמעט בכיתי ליפני כולם [...] היא רואה מאצלי תגובות קשות ואז פתאום "רגע, מה, מה קרה, מה היה פה? בכלל לא היה פה שום דבר... וגם אחרי זה כשאני מדבר איתה על זה אז גם כן היא, היא מכחישה [...] "לא היה פה כלום"...

מהתיאורים הללו עולה כי הגברים יצרו לעצמם מעין מדרג לפיו כשההשפלה נעשית בפני צדדים שלישיים- זה מקבל משמעות אחרת, קשה יותר, ונדמה כי דווקא בזמנים הללו, כשהזולת נוכח, נוצרים סדקים ביכולת שלהם להתכחש לאלימות אותה הם נאלצים לספוג. ניכר כי כאשר הם מעמתים את האישה למול חווייתם, לא אחת הם מתמודדים עם ביטול אקטיבי לפרשנות שלהם לתמונה, וכנגזרת- ביטול רגשותיהם, מה שמוביל לכך שההזדהות שלהם עם החלקים הקורבניים פשוט נמחקת, נעלמת כלא הייתה, ולעיתים אף מתבטלת גם בעייני עצמם, משל עליהם לא להתרגש או לעשות עניין, אלא לבחון עם עצמם היכן שגו, שכן כגברים- לעולם האשמה מוטלת עליהם. בהקשר זה של אלימות נפשית, הופיעה אלימות נוספת, זו הרוחנית, הבאה לידי ביטוי בקרב משתתפי המחקר שהינם מהמגזר הדתי-חרדי. אלימות זו נחווה כמיועדת לשבור את רוחו של הגבר המאמין, וארעה בצורות מגוונות, כפי שתיאר למשל גיורא :

היינו בחדר במלון [...] הייתי צריך לצאת, אולי לתפילה או משהו [...] ואז היא אמרה לי "אני, אני אשאר, רק קח רגע את העגלה של הילד", לקחתי אותה ואז היא פשוט אה... ברחו, והשאירה אותי איתם כשאני הייתי צריך לרדת וסיכמנו משהו אחר [...] היא אגב, באיזשהו שלב גם חיללה שבת [...] אני שמח שזה לא הגיע למצב שזה ליד הילדים, כי אז זה היה יוצר להם בלבול [...] זה מפריע, זה, זה כמו... אה, תחשבי אצלך על מישו ש... בן-זוג שהוא עושה משהו שהוא נוגד את הערכים באופן קיצוני. היא יושבת לידי ב... בשבת בלילה, ו... וכותבת בפלאפון, היא מדליקה מזון שהיה כבוי [...] זה לא נעים ש... שמישהי שהיא בת זוג שלי אמ... וישבת לידי ומחללת שבת, זה לא מתחשב...

נוצרה קטגוריה נוספת ומובחנת בנוגע לאלימות רגשית, אותה בחרנו לכנות בשם "התעללות באמצעות שליח" (abuse by proxy). בהתעללות שכזו הגבר תיאר כי האישה עשתה שימוש באובייקטים שונים, או לחלופין בסובייקטים שלכאורה הפכו לאובייקטים בשירותה, בהם השתמשה על מנת להתעלל בו באופן חוזר ונשנה. מתוך הראיונות עלו מקרים בהם התעללות התבצעה באמצעות שליח כגון מזון כפי שתיאר בצלאל "נקעתי את הרגל [...]. אין מישהו בבית שיכין לי אוכל [...]. היא ראתה שאמא שלי הביאה [...]. באה פשוט מאוד אה, לזרוק את האוכל לפח [...]. התחילה לצעוק "אתה לא נכה! מה פתאום אתה מבקש מאמא שלך להכין אוכל?!". שימוש דומה באוכל תואר כי נעשה באחד החגים אף בנוכחות הילדים "צעקה עליי שאני לא הכנתי את האוכל אז אין לי זכות לאכול אותו [...]. פשוט מאוד לקחה כף והטיחה לי [...]. על האצבעות [...]. ממש הכתה אותי מול הילדים- [...]. "אתה לא הכנת את האוכל, אין לך זכות להשתמש באוכל!". כמו כן, בלא מעט מקרים תוארה התנהגות ונדליסטית, קרי השליח היה חפץ כלשהו, לרוב בעל ערך סנטימנטלי, כפי שתיאר מיכאל "היא התעצבנה, היא נכנסה לרכב, והיה לי ברכב איזה 'טאבלט', היא פשוט זרקה אותו דרך החלון [...]. הסבירה שאני אה 'מכור לטאבלט' אז [...]. הייתה צריכה לזרוק את זה". בדומה להם שיתף גם ויטלי, רק שבמקרה זה הפגיעה ברכוש הייתה דווקא בכלי איתו הוא מתנייד לעבודה, כפי שתיאר "פעם אחת חתכה לי 4 גלגלים באוטו [...]. רבנו בערב, בבוקר קמתי, הייתי צריך לנסוע לעבודה ופתאום אני מסתכל, היא למטה בחנייה, אה, כאילו חותכת לי גלגלים (מגחך) [...]. היא מטורפת!", זאת אומרת שניתן לראות בכך פגיעה בעקב אכילס, קרי ביכולתו לתפקד כגבר; כלומר, לא בכדי זה עורר אצלו גיחוך- נגזלה ממנו באחת היכולת לפרנס את המשפחה ולהקנות לה את הביטחון הכלכלי עליו הוא אמון. אלימות מהסוג הזה, בו השליח הינו אובייקט, התאפיינה בכך שהאישה לעולם הייתה בעמדת כוח, קרי נוכח הנסיבות לא נשקפה לה סכנה ואף לא חשש מעימות ישיר מצד הגבר, שכן לא אחת הגילוי שלו את מעשיה קרה בדיעבד, כאשר הוא חסר יכולת למנוע ממנה את הפגיעה וכן, המצב הפך לנתון, ויחד עם זאת ממד ההפתעה שיחק תפקיד אינטגרלי בהעצמת הפגיעה בו.

בשונה מהם, היו מקרים בהם השליח באמצעותם האישה התעללה, היה בעל חיים אהוב, כפי ששיתף זכריה :

אחרי לחצים והתבכיינויות והודעות וכלבים בתמונות וכל מיני מניפולציות כאלה ואחרות, אמ... היא החליטה שהיא קונה כלב [...]. ובסופו של דבר נשברתי, וקנינו כלב, כלבה [...]. היא נדרסה בסוף, ולא מספיק זה, היא המשיכה לחוץ עליי שהיא רוצה עוד כלב [...]. אני אמרתי "בשום אופן לא", כי מאוד נקשרתי אל הכלבה שנהרגה ולא הסכמתי שתבוא לה מחליפה [...]. והיא השתמשה במניפולציות וב... אה, יומולדת של הילדים כמתנה להם [...]. בסופו של דבר קנינו כלבה נוספת, שוב, אני לא הייתי מסוגל לעמוד בזה [...]. [זה] כמו עינוי סיני של הטפטוף.. יום-יום, ממש לא מרפה [...]. לא נעים לחיות במצב כזה שכופים עליך את כל מה, את כל הרצונות של הצד השני.

בהמשך תוארה התעללות באמצעות בני אדם, הכוונה ברתימת הזולת לצרכיה, החל מאנשים זרים, מכרים וכן,

אנשי טיפול, וכלה בבני המשפחה ואף בילדים, קרי ניכור הורי. בהקשר של שימוש בזרים ומכרים ציין גיורא :

זה הגיע לרמה ש... היא עשתה כל מיני פוזות לגברים בכוונה לידי, אה... אה, כאילו לעורר קנאה [...]. גם על ידי סיפורים וקצת לפעמים זה היה גם על ידי כל מיני תנועות ליד הגברים [...]. גם אם עובר רכב לידינו אז היא כזה עושה... מבליטה את החזה שלה [...]. בפעמים הראשונות אה... זה מאוד, מאוד פגע בי.

ובהקשר של אנשי טיפול, תואר כי כל מטרת הטיפול הייתה בעצם לגייס את המטפלת/לייצר חזית אחידה מול הגבר, כפי שתיאר ליאור "היא והמטפלים עשו קונספירציה לא מודעת נגדי [...] יצאתי תמיד ה'אשם' [...] (נאנח) נגיד בנוקשות [...] זה היה מטפל ומטפלת (מגחך) [...] דרכה", ובדומה לו שיתף גיורא :

המטפל שלה שהוא תמיד הצדיק אותה [...] אחת ה'טקטיקות' שלה הייתה.. זה תמיד ל.. למצוא איזשהו מטפל שהוא יהיה לצד שלה, וקל לה מאוד למשוך לצד שלה ואז היינו ממשיכים ולאורך זמן אנשים כבר קולטים במה מדובר [...] המטפל הזה [...] בסיטואציה הזו הוא פתאום התחיל לקלוט, אני אומר לו "אוקיי", בוא תגיד לי מה לעשות, אז אתה 'החכם הגדול', אתה מבין, אתה אומר שהיא צודקת, בוא תגיד לי עכשיו מה לעשות", ופתאום הוא ראה שזה לא עובד, ופתאום הוא התחיל לראות את הדפוסים ובאותו רגע היא כמובן זרקה אותו והפסיקה ללכת אליו.. זה גם, דפוס שהיה חוזר על עצמו.

שוב ניתן לראות כי לעיתים, בנוכחות הזולת, הפגיעה הופכת לקשה יותר שכן היא מחזקת לגבר את החוויה שהוא אשם ועליו להיכנע לתכתיביה של האישה המתעללת. עם זאת, יש מקרים בהם מעורבות הזולת מצליחה דווקא לחולל שינוי שכן יש מי שמצליח לראות את המציאות בצורה בהירה וכך, לסדוק ולו במעט את מסך ההכחשה של הגבר, מה שיכול בהחלט להוות נקודת תפנית בהתייחסות שלו כלפי עצמו ולסייע להכרה שלו עם זהותו כקורבן. יש לציין כי על אף שהיינו מצפים לתוצאה כזו בעיקר כאשר אנשי הטיפול נכנסים לתמונה- לא כך הדבר. ייתכן כי עצם העובדה שהפנייה לטיפול נעשית ביוזמתה- זה מטשטש ואף מעווור את המטפלים, שייתכן והינם מגויסים מראש לצד היחלשי וכך, כאשר היא הגורם הפונה, ולעיתים אף המשלם, זה מחזק את רצונם לסייע לה ולתת לה גיבוי למול הגבר שהיא מציגה כזקוק לטיפול, בפרט כשיש לה היכרות מוקדמת עם הגורם אליו היא פונה. כך בעצם הגבר עלול להיות מסווג על ידי איש טיפול, לכאורה 'אובייקטיבי', כתוקף- מצב אשר מבטל לחלוטין את היותו קורבן ושם עליו אצבע היצונית המחזקת את תחושות האשמה המלוות אותו; עם זאת, מצב זה בו הגבר נדחק לפינה, לעיתים מסייע לו להיאבק על החלקים הקורבניים שלו, אליהם הוא מודע אך לא תמיד חש נכונות לשתף, מה שבהחלט יכול להוביל דווקא לעימות מול אותו גורם טיפולי שנתפס במהותו כמעין קרש הצלה, גם עבורו. זאת ועוד, היו מקרים בהם האישה עשתה שימוש במשפחה הגרעינית של בן הזוג, כלומר קשרה עם קשר מאחורי גבו, זאת בכדי לגייס אותם לטובתה, קרי להשתמש בהם לשירותיה, כפי ששיתף גיורא "סוחטת רחמים מאנשים [...] מוציאה דיבתי רעה [...] [הם] לא אמרו מילה [...] הייתה מתקשרת לאחותי ולאמא שלי ומנסה בכל מיני מניפולציות לשכנע אותן לגרום לי לעשות דברים שהיא רצתה [...] מלכלכת ומספרת עליי כל מיני סיפורים אהה לא נעימים". בהקשר זה, לדברי המשתתפים השימוש שנחוה כקשה ביותר היה זה שנעשה באמצעות הילדים, קרי כאשר האישה בחרה להתעלל בהם בהסתה כנגדו, כפי ששיתף למשל ניסים :

קללות, המון, בנוכחות הילדים [...] להגיד לילדים להרביץ לי [...] נגיד (מחקה אותה) "אתה רואה את הלכלוך על הרצפה!! זה אבא עשה! אתה יודע מה צריך לעשות לו..!! כן! לתלוש לו תביצים! [...] אם הוא רוצה להכין את האוכל- הוא רוצה שאחיד ייחנק", ו-"אם הוא עושה לכלוך על הרצפה- שאחיד ייחנק" [...] הייתה צועקת לבן הגדול להרביץ לי [...] הייתה צועקת (עליו) [...] "אתה שקרן כמו אבא שלך!!", "למדת מאבא שלך לשקר!!", "אתה משקר כמו אבא שלך!!" [...] אני לא רואה אותם, הם לא יראו אותי [...] צועקים עליו [...] ואומרים 'אבא רשע' [...] עד שבסוף הוא יתנכר לך לחלוטין ושונא אותך.

בבואי להתייחס ל**אלימות פיזית**, אציין תחילה כי אלימות זו לא באה לידי ביטוי בהכאה בלבד, אלא בכל מצב המכוון לפגוע במישרין או בעקיפין בבריאותו ושלמות גופו של הקורבן. ראשית, מהנתונים עולה כי הגברים מצאו עצמם מתמודדים עם צורות שונות בהם האישה הגבילה את תנועתם: מניעת תנועה חופשית בתוך הבית, מניעת כניסה לבית או נעילה בתוכו- כפי שתיאר למשל ניסים :

הייתי רוצה ללכת לשירותים או לעבור במסדרון- היא הייתה חוסמת לי את הדרך [...] הדלת נעולה "שתלמד מה זה! אתה הורס את סדר היום של הילדים!" [...] הלכתי לרכב [ושיתפתי חבר] [...] [צוחק] "הינה, אתה רואה את המחזיק מפתחות שלי?" [צוחק] "אין פה את המפתח של הבית!" [צוחק], היא הוציאה ליפני שיצאתי... [...] [צוחק].

נדמה כי האסטרטגיה השכיחה הינה דווקא הדרת הגבר מהבית, מה שלעיתים מנע מהגבר שינה במקום בטוח. ניכר כי שליטה והתעללות שכזו מתאפשרת בשל התפיסה החברתית לפיה אישה הינה עיקר הבית, ולכן ברור לה, וגם לגבר שהינו הקורבן למצב, כי אם מישהו מהם יאלץ למצוא עצמו משלם מחיר ולחפש מקום חלופי ללון בו- זה בהכרח הוא. כמו כן, לעיתים מניעת שינה יכלה לבוא לידי ביטוי בצורות אחרות, כפי שתיאר למשל מיכאל:

היא הייתה עושה את זה במתקפות כאלה חזקות ש... [...] ניסיתי בכלל ללכת לחדר אחר [...] הייתי מצליח לישון רק עם אטמי אוזניים, כדי שהיא לא תעיר אותי [...] היא הייתה חייבת לבוא ו... ולצעוק עליי [...] ולהוכיח אותי [...] עד שאיכשהו היא תתרצה [...] זה אפילו היה באמצע הלילה! זה יכל להמשך עד הבוקר!

כמו כן, האלימות הפיזית יכלה לבוא לידי ביטוי גם באמצעות הטחת חפצים, כפי שתיאר מיכאל "היא חוטפת לי דברים מהיד [...] תלשה לי את האוזניות מהאוזניים [...] חטפה לי דברים וזרקה אותם על הרצפה... הייתי קורא ספר והיא הייתה, כאילו, טורקת לי את הספר בפרצוף"- חשוב לציין כי בשונה מ'התעללות באמצעות שליח', כאן לא מדובר בהתעללות רגשית על ידי ונדליזם (הריסת חפץ בעל ערך סנטימנטלי שלרוב נעשה שלא בנוכחות הגבר ומבלי לאפשר לו את היכולת להגיב מיד) אלא באלימות פיזית כלפיו על ידי כל הבא ליד, כזו שמתנהלת בנוכחותו ומזמינה אותו למאבק אלים. בנוסף, היו מקרים בהם האלימות התבטאה בהכאה ממש, כפי שתיאר ניסים "קרה פעם שהיא הרביצה לי בגלל שהכנסתי את הצלחות למדיח לא בסדר הנכון [...] היא פשוט איבדה את העשתונות [מגחך] [...] פעם אחת תפסה אותי ככה (מדגים לי) ועם הציפורניים שרטה לי כאן... אממ... כאילו כל השפתיים שלי דם". יתרה מכך, עמיחי תיאר מצב ממש מסכן חיים "פתאום חוטף איזה אצבע לעין [...] ניסיתי להרגיע אותה [...] איך שישבתי, תוך שניה הכניסה את היד מתחת לכרית, שלפה מברג ותקעה בי את המברג! [...] הצלחתי ל... לברוח, חטפתי את המברג רק פה" ואף זכריה "הרמת ידיים ממש [...] הרימה עליי יד, ממש פיזית, הכתה אותי [...] כשגורם חיצוני מהמשפחה המורחבת היה שם [...] זה היה הכי משפיל [...] מול הילדים שלי אני עוד יכולתי לספוג את זה, הם היו אמנם קטנים אבל הבושה..."- מעדות זו, בה האלימות הפיזית קיבלה במה בנוכחות קרובי משפחה, שוב ניתן לראות כי על אף שהזולת נחשף לקורבנותו של הגבר, ועל אף שמדובר באלימות פיזית, הקורבנות נותרת שקופה שכן היא מתבטלת גם בעיני אחרים, קרי הזולת הופך לשותף ב'מטריקס ביטול הקורבנות', מה שמעצים את פגיעותו של הגבר המושפל ואכול הבושה, זה שגבריותו נרמסת שוב ושוב.

אלימות נוספת אותה חשפו משתתפי המחקר הינה **אלימות כלכלית**, אשר הופיעה בווריאציות שונות. היו ששיתפו כי בחווייתם נוצלו כלכלית על ידי גניבת כספים או לחלופין סחיטת כספים, כפי שתיאר מיכאל:

אמרתי לה "תשמעי, אני... אין לי הרבה כסף [...] אם את רוצה להוציא על דברים בחו"ל, תדאגי להביא איתך כסף", והיה לה כסף [...] כל הטיול היא פשוט עשתה לי את המוות [...] למרות שאני אמרתי לעצמי שאני לא מוציא כלום שמה, עדיין אני הוצאתי בשבילה... קניתי לה דברים [...] ממש הרגשתי שם כאילו היא הזבל שיכול להיות [...] ממש דפוק לגמרי!

ניכר כי כאשר הייתה לאישה גישה לכספים, כל עוד ערוץ זה היה פתוח לשירותיה- זה הפך למוקד פגיעה אפשרי. לחלופין, כאשר הערוץ הזה לא היה נגיש לה, נראה כי נעשו מצידה מניפולציות שהובילו את הגבר להרגיש אחראי לרווחתה הכלכלית, על אף שהיה באפשרותה להוציא כספים על עצמה. הרחבה של ניצול כלכלי מהסוג הזה

התאפשרה כאשר הגבר חש מחויבות גבוהה כמפרנס וכן, כאשר המצב הכלכלי, בזכותו, אכן היה מעל הממוצע שכן, לא אחת האישה נקטה בשעבוד הכנסותיו לטובת פרנסת משפחתה הגרעינית. כלומר, במצבים בהם הגבר הצליח לפרנס בכבוד, זה לא אחת הביא לכך שהאישה נקטה בניצול שיטתי ושיעבוד כספיו לטובת בני משפחתה, כפי שתיאר ניסים שהתפרנס מעיסוק בהנדסת מחשבים "יש לה איזו מערכת יחסים מורכבת עם כסף [...] אם אני לא עובד אז לא נכנס לה כסף, וזה לא טוב לה [...] עבדתי מלא! [...] הרווחתי טוב מאוד! לא מספיק [...] צריך לעבוד בשבילה ולהעביר לה כסף שתעביר לאמא שלה".

מעדויות אלה ניכר כי מה שסייע לחלקם למתן את הפגיעה תרתי משמע, הינו הפנמת תפקיד הגבר כמפרנס וכן, האחיזה בהנחה שאם המצב מתאפשר, אז כנראה שהנוק לא דרמטי וניתן לספוג זאת. בנוסף, דימוי הגבר הנדיב והפזרן ("לארג") היווה הגנה מפני האיום על הזהות הגברית הקורבנית, שכן לכאורה גרוע מלהיות גבר מנוצל- זה להצטייר כגבר קמצן. בעצם, מה שיצר סדקים בהגנות הייתה העובדה שהניצול עירב צד שלישי אליו הגבר לא חש מחויב, קרי אופי הניצול עורר הזדהות עם החלקים הקורבניים, וכפועל יוצא הביא לכדי התנגדות.

דרך נוספת עליה העידו משתתפי המחקר, הייתה כי האישה, בעודה המפרנסת העיקרית, הגבילה את גישתם לחשבון, כך שהם הפכו תלויים בה גם באשר לצרכיהם הבסיסיים ביותר. מצב זה אפשר לה להשליט טרור על ידי מעקב צמוד לכל הוצאה שלהם, אך במשמעות פוגענית רבה יותר בשל היותם גברים שאינם עומדים ב'תקן' הגברי האמון על כלכלת הבית, מה שהותיר אותם לחיות בצל הפחד מכל חריגה ממוסכמות, כפי שעלה מדברי יעקוב:

סוג של התעללות כלכלית על ידי זה שאני הייתי מחוסר כרטיסי אשראי, מחוסר שקים, אה.. לא הייתי בתקשורת יותר מול הבנקים [...] החשבון משותף, אבל היא אמרה לי "אתה לא נוגע בכסף יותר, אני זאתי שעובדת, בסדר? אתה הקצבה שלך נכנסת אוטומטית [...] מה שאתה צריך - אתה בא אליי [...] אני רואה שיש כאילו בזבזים" [...] הייתי בחוץ ובפגישות וזה והייתי רעב [...] אז מבחינתה הייתי צריך לאכול פלאפל ולא שווארמה [...] הייתי כאילו נגיד מקבל איזה לא יודע מה מאה שקל, חמישים שקל, ו... כל שבוע, כמו דמי כיס, ממש, היא הייתה נותנת לי מזומן [...] אם צריך תיקון לאוטו או משהו כזה אז אתה בא ואתה מסביר למה אתה צריך שק [...] בגיל 30 ומשהו מקבל מאה, או מאה חמישים, או מאתיים שקל בשבוע [...] מה אני? מה אני בן 17?! [...] כל פעם שהיה איזשהו צורך באיזשהו הוצאה מסוימת אז אתה מסביר למה ההוצאה ואז אתה מקבל את הכסף..

כאמור, במישור זה, לצד תיאור הקורבנות, הגברים תיארו כי מצאו עצמם נושאים באחריות להתנהלות הכלכלית, כלומר בעודם מוכנים להודות שהאישה תקפה אותם ואף התעללה בהם, הם למעשה שימרו זהות גברית מתפקדת- מצב תודעתי אשר עיכב את יכולתם להזדהות עם החלקים הקורבניים וכן, לפעול מהמקום הזה.

לבסוף, האלימות האחרונה שתוארה, אותה משתתפי המחקר חשפו בקושי רב, הייתה **אלימות מינית**, אשר התאפיינה לרוב ביחסי כוח- 'שולטת'-'נשלט'. תחילה נמצא כי היו מקרים בהם הגבר התמודד עם שליטה וכפייה חד-צדדית, כפי ששיתף מיכאל "בהקשר של המין, אז היא [...] אמרה לי מה היא רוצה שאני אעשה במיטה [...] יותר שלטה עליי בדברים האלה [...] הייתי, כאילו כנוע אליה ועשיתי מה שהיא רוצה [...] הייתי מאוד מאוד תלותי". ניכר כי הריצוי, הכניעה והתלות שאפיינו את הגבר ביחסי המין, זאת למול השליטה והדרשנות מצדה, התאפשרו נוכח החשש של הגבר להצטייר ככזה שאינו תאב למין בניגוד לסטראוטיפ הגברי לפיו גבר לעולם יהא נכון למצוא עצמו למול אישה שמשועת להגיע לסיפוקה וכן, ככזה שאינו יודע כיצד, או חלילה לא יכול, לספק את אשתו, מה שעלול להוביל לכך שאשתו, לכאורה בצדק, 'תצמיח לו קרניים', כפי שעלה מדבריו של ישראל:

היה לה איזושהו מצב של חודשיים ש.. חודשיים-שלוש, סקס בצורה פראית [...] לא הבנתי! היא הייתה אומרת לי "עכשיו אני רוצה אותך במיטה! עכשיו בוא לעשות סקס! ובוא נעשה סקס ב... במטבח!" [...] אז הייתי משתדל, הייתי משתדל לרצות כמה שיכול והייתי מתאמץ [...] כמה שאני יכול [...] היו מצבים שהכרחתי את עצמי בשביל לרצות אותה, שתבניני בשביל שלא להגיע למצב שאולי היא, היא תתפרע לי בחוץ, אבל גם, אבל גם לא עזר.. אני בטוח שהיא מצאה את זה בחוץ, ובוודאות..

ההתמודדות עם האיום הגדול הטמון בדמות הגבר האימפוטנט הובילה לא אחת לכך שהגבר לא ידע האם הוא

אכן קורבן, מה שניתן לייחס לעצם היותם של לא מעט מהם חסרי ניסיון במישור הזה, כפי שהעידו תחילה. כמו כן,

היו מקרים בהם הגבר העיד כי חווה גירוי מיני מכיון שכל מטרתו הייתה ביזוי והשפלה, כפי ששיתף גיורא :

ביחסי המין בעצם [...] המפתח היה ביד שלה. היא הייתה מווסתת את יחסי המין לפי אה... לפי השליטה שהיא רצתה להשיג [...] "אתה צריך אה לרצות אותי, לפייס אותי, אתה פגעת בי" [...] כאשר מתחילים יחסים אינטימיים ו... אה, רגע ליפני קיום יחסי מין- "אה, רגע, פגעת בי ליפני יומיים", 'טאק', חותכת! וזה חוזר על עצמו... זאת אומרת, זה פעם אחר פעם שבעצם, שלהגיע ל... לשלב של, של קרבה גופנית, וליפני קיום יחסי מין לעצור את הכל [...] לגרות אותי מינית ו... לעצור את זה [...] רק היא יוזמת [...] ואני אומר [...] "זה דבר שמפריע לי" [...] לא לגרום אה גירוי מיני שהוא לא קשור ל... לאיזושהי פעילות שאמורה להיות אחר כך... אה, היא לא הסכימה אה להתחשב בזה [...] כשאני יזמתי אז בעצם הייתי נשאר כמו שאומרים- 'עם הלשון בחוץ' [...] היא תמיד אומרת "לא, עד כאן" [...] חשוב לי לעשות הבחנה, אני לא חושב שבזוגיות, כל פעם שגבר רוצה יחסי מין, אז, אז אשתו צריכה להיענות לו... אבל, ממש לא מדובר על זה. אה... רמת האיפוק שלי הייתה מאוד מאוד גבוהה.

בנוסף, היו שהעידו כי חוו את האלימות המינית דווקא על ידי דחייה והיעדר אינטימיות כלומר, הגבר לא אחת

חש כי האישה נוטה להתרחק ובמקביל, בעודו משווע לאהבה הכוללת יחסי אישות- לבזות אותו על כך. קרי הגבר

חש שהיעדר מיניות היווה ביטוי לחוסר אינטימיות בקשר וכן, היה מעין כלי להתעללות מצדה, שכן כל ביטוי מצדו

לרצון כלשהו במין נתקל בביזוי מפורש לשם דיכוי הצורך הזה משל היה לא טבעי, מה שלא תמיד הצליחו להסביר

לעצמם במילים ואף חששו לתאר בצורה מפורשת בראיונות עצמם, כעולה מדבריו של נמרוד :

הרגשתי איפשהו, שאני הולך לאיבוד [...] במקלחת נישאר הרבה יותר זמן, הרגשתי שאני צמא לאהבה [...] אתה מפנטז, כי אתה כבר לא רוצה לגעת בה [...] נוסע באוטו יום אחד ואני הרגשתי עוררות ממש מינית [...] ממש! [...] זה לא שראיתני בחורה יפה, לא ידעתי מאיפה זה הגיע! היום אני מבין שזה פשוט [כן] אני לא קיבלתי חום ואהבה! [...] היא לא נתנה את זה [...] כשמזלזלים בך ואז אחר כך אתה מרגיש שאתה לא רוצה להיות עם הבנאדם [...] לא רוצה לבלות איתו כי הוא לא... משהו שמה עובד! משהו מאחורי הקלעים, משהו זדוני! אני יודע שזה נשמע כאילו אני אוכל סרט, אבל זה ממש ככה! שלא אכפת לה מימך! שאתה כבר לא רוצה להיות שם ברגעים מסוימים... ומצד שני, זה בנאדם שהשקעת בו [...] זה אולי החולשה האנושית שלך שגורמת לך להרגיש ככה...

לבסוף, היו שהעידו כי המין דווקא שירת דפוס פייסני, קרי מעין 'ירח דבשי', כפי שציין למשל מיכאל "מתי ש..

שהיא כן רצתה שזה... אז פתאום הכל בסדר, פתאום הכל ורוד" וכן, בדומה לו תיאר גיורא :

רק מההתנהגות שלה יכולתי לזהות באיזה שלב ב'סירקולציה', במחזוריות הזו, אנחנו נמצאים [...] במוצהר לא עשיתי שום דבר בכיוון, והמסלול הזה חזר על עצמו שוב ושוב [...] המסלול היה בערך מה שתיארתי לך : לקראת הטבילה- היא הייתה פתאום נחמדה ופתאום הכל טוב, ומחכים, לביל הטבילה עצמו- זה תמיד היה לחץ, תמיד משהו היה נדפק שם, בימים שלאחר מכן- זה היה הולך נהדר, היה הרבה פעמים קיום יחסי מין והיה אווירה מאוד טובה [...] ולאחר מכן- הייתה ירידה [...] אמרת ש.. שאני בעצם לא, לא יוזם ולא מעוניין [...] ליפני כן, הייתי כאילו מתחנן, והייתי מנסה אה... ל... לעשות כל מיני דברים כדי שבאמת יהיה זוגיות טובה ועכשיו הבנתי שיחסי המין בעצם משמשים אותה [...] רוב הזמן הרגשתי חרא, אין מילה אחרת [...] שאני רוצה משהו ולא... וזקוק למשהו ו... אה, זה בידיים של מישהו אחר והוא לא נותן לי את זה- אז זה לא נעים, אבל ברגע שאני מוותר על זה 'קונספטואלית', אז אם בא ברוך הבא, אם לא אז לא...

לאור עדויות אלו ניתן לסכם כי האלימות מטבעה אכן מושפעת מכוחו הפיזי והמנטלי של האדם האלים, אך גם

מהכוח שהחברה מקנה לקורבן, כבר מעצם האפשרות לראות בו כקורבן.

3.1.2 הטעמים לזוגיות הפוגענית.

על מנת להבין כיצד משתתפי המחקר מסבירים לעצמם את הימצאותם בקשר פוגעני מצד זוגתם, הם נשאלו בנוגע

לטעמים לכך, לתפיסתם. כמענה לשאלה זו נוצרה קטגוריה מובחנת הנוגעת להליכי הסוציאליזציה לתפקידי

המגדר. כאמור, משתתפי המחקר העידו כי הזוגיות הפוגענית טמונה בסוציאליזציה לתפקידי מגדר מובחנים, אשר

מייצרת את 'מטריקס ביטול הקורבנות' באמצעות השתקה ואי לגיטימציה לקורבנות גברית, כפי שתיאר יעקוב :

הכי גרוע זה עם ה... עם הבת זוגי! [...] אם יש איזה ריב עם חבר [...] אני לא מתבייש בזה. בזה אתה כן מתבייש! [...] עד שהתחלתי לספר לאנשים שאני מתגרש [...] לקח לי מלא זמן [...] כגבר, אתה מתבייש בזה, מאוד! ולגברים גם ככה קשה מההתחלה לשתף, לבקש עזרה, זה דברים שגברים לא כל כך יודעים איך עושים אותם [...] גברים הוסללו לפתור את הבעיות שלהם בינם לבין עצמם, 'אתה גבר- תהיה חזק, תתמודד' [...] [למי אתה פונה לדבר? [...] אם... בתקופת התיכון, הסתבכת באיזה מעצר [...] אתה יכול להתקשר לאבא שיבוא לחלץ אותך, אבל כשאתה בן 30 ו-40 וההורים שלך כבר מבוגרים, אתה גם לא רוצה להערים עליהם.

מתיאור זה ניתן לראות כי לא רק שהמגדר מהווה אבן נגף בפנייה לעזרה אלא גם הגיל, קרי ישנה הצטלבות

מיקומי שוליים אשר מעצימה את החסם וכך משמרת את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. ציר נוסף חובר לעיסוק

בסביבת עבודה גברית המקדשת כוח, בה הגבר נמדד בעמידות ואמידות, כפי שציין זכריה, שעובד בארגון ביטחוני:

גבר אה, ב... שנמצא במערכת ביטחונית, כוחנית, שהחברים שלו הם בדרך כלל אה, גברים שוביניסטים [...] התפיסה של הנשים היא כחלשה יותר, קשה לגבר ל... להודות בזה שאישה היא חזקה יותר ממנו, אה ואם אתה בא במקום שאתה יודע- 'אני נפגעת, אני נפגעת מהבת-זוג שלי, אתה נתפס כרכוכי מאוד [...] ואנשים באיזהו שלב לא ירצו להיות לידך, כי אתה בנאדם מאוד חלש, אתה לא יכול לספק את הביטחון, בטח לא בארגון כזה כוחני... אז אה, אתה מאוד נמוע ונוהר מלספר את זה... אה, אנשים, אתה לא תשמע שהם מודים בקשיים שלהם, בחולשות שלהם, למרות שהם נשברים [...] הם לא יודו [...] הם לא יגידו את הסיבה, והכל שם זה בישושי ואם יש איזה בעיה בבית אז זה בחדרי חדרים, מול הגורמים הרלוונטיים ואתה אסור [לך] לדבר על זה כי... זה אסור, זה חולשה [...] זהו, זהו, ככה זה, זה מאפיין את המערכות הביטחוניות, ששמה אתה לא מספר מה שקשה לך ומה שכואב לך... אתה אומר כמה אתה חזק וכמה אתה אה... אמיד.

באשר לתגובה מידית לאלמנט פיזית, ניכר כי התגובה האינסטינקטיבית, כחלק בלתי נפרד מהליכי החברות,

הפכה אף היא לממוגדרת, כפי ששיתף שמעון "כלום! [...] הייתי קם! [...] היה לה מן פריקה של רגע [...] במקסימום,

הייתי תופס אותה, כאילו ככה... (מדגים לי) אבל לא... אני... אני לא מסוגל להרים יד על, על אישה. פשוט ככה אה,

חינכו אותי, ככה גדלתי... לא יכול!" כלומר, לתחושתו אין לו יכולת לפעול אחרת, גם אם הוא תחת איום ממשי,

ויישוב הדיסוננס מתאפשר באמצעות 'רציונלי' לפיו מדובר בהתפרצות רגעית- עמדה סלחנית כלפי רגשות נשית,

המתיישבת עם סטראוטיפ ההיסטוריה הנשית, הנותנת לכאורה לגיטימציה להתנהגות אלימה מצד נשים. זאת ועוד,

במהלך הריאיון שמעון לא אחת ניסה ליצור רושם, בעוד שבין השורות גילה כי הוא חש נחיתות לאור כך שכגבר

הוא לא ביצע שירות צבאי קרבי, כאשר עשה אנלוגיה בין אהבת אישה לאהבת המולדת אשר בצורה הגנתית

התחלפה מאידאליזציה לדה-ווליואציה:

יש לי יכולות, ומאוד מאוד רציתי כאילו לתרום פה במדינה [...] והמקום הזה, כמו שאני שמת' X, על, על, על נשים מסוימות ברגע שאני מתקדם, כל המקום הזה- אני מאוכזב ממנו! [...] אני קורבן ש... שאף אחד לא אכפת [...] היה לי איזשהו חסך, לא עשיתי צבא בארץ, ו... מאוד רציתי, אחי היה לוחם, אחותי היא עכשיו מגיבניקית, אה... והיה לי איזשהו אה... היה לי איזשהו חסך, ואני יכול להגיד שאחרי, בשנתיים האחרונות, אני אמרתי 'אני כל כך לא ציוני, ואני כל כך שמח שלא שירתי ואני כל כך נימאס לי מהמקום הזה', וזה פשוט חבל [...] אם היה לי מחר את הבן שלי ואופציה לעוף מפנה- הייתי שם X על המקום הזה! על המקום הרע הזה! [...] ברגע שאתה מקבל תלונה אחת בתור גבר- גם אם יצאת חף מפשע [...] יש לך פטור ממילואים לכל החיים! אתה כבר לא לוחם [...] לא יכול לקבל נשק, לא יכול כלום! [...] ברגע שהייתה לך תלונה וגם [אם התיק] נסגר, 'דאטס-איט'

כמו כן, עמיחי טען כי התפיסות השמרניות עליהן חונך היו ברות השפעה, בפרט על ההחלטה האם להישאר

בקשר או לסיים אותו, כך שמצא עצמו מקריב הכל למען מה שהופקד תחת ידו- שלמות המשפחה:

הכי פשוט- אנשים שמוכנים לסבול למען המשפחה, אה למען הילדים, למען השלום, זה אנשים מסורים [...] שלום-בית זה הדבר הכי הכי הכי מקודש שבעולם! זוגיות- דבר שאין, אין בכלל ל... לתאר את זה מבחינה ערכית ורוחנית [...] כל החיי נישואים שלי היה באיך לתת ואיך להשקיע ואיך לעזור, לא קלטתי שהצד השני מנצל את זה, או חיפש דווקא מישו זה [...] אותנו הדריכו כמה גבר צריך לעזור [...] להיות קשוב [...] [לפרגן לאישה אבל [...] הם טעו בהדרכה, היו צריכים להגיד 'סליחה, זה בתנאי שגם הצד השני [...] זה לא חד-צדדי [...] אתה רואה תקופה שהצד השני מנצל- תעצור את זה! [...] עברתי הדרכות מעולות לחתונה אבל לא במקרה הזה [...] אין ספק שגירושים זה חורבן, זה נזק מאוד גדול, זה שאלה מאוד מאוד מהותית.

מתיאור זה של עמיחי, ניכר כי הוא חש כי כשל כגבר, הן בשל כך שלא הצליח לעמוד בציפיות והן בשל זהותו

כגרוש, ובנוסף חש כי בצורה מוטה מגדרית הוסלל להיות זה שמקריב מעצמו. ניכר כי בין אם מדובר בהקרבה למען

המדינה ובין אם מדובר בהקרבה למען המשפחה, הקרבה המזוהה עם קורבנות רק בצורה מוערכת שזוכה אף

לגלוריפיקציה, היא זו המהווה חוצץ ומעין חסם ליצירת סדקים בימטריקס ביטול הקורבנות.

בנוסף, היו שתיארו כיצד ההתנהלות בבית ומחוצה לו הושפעה רבות מהטמעת ואימוץ הפרקטיקות המגדריות וכן, חזרה מעין אנלוגיה בין רצון של נשים לטפס במעלה הסולם הפטריארכלי והצלחתן בכך (השכלה, תעסוקה, שירות צבאי), בניסיון להצדיק ולתמוך את רצונם וכמיהתם כגברים לרדת בסולם זה, ולממש את תשוקתם לתפקידי המגדר הנשיים, תוך מתן הסברים באשר לפריווילגיות שהם רואים בכך, כפי ששיתף יעקוב:

ה-הכי דומיננטי לדעתי [...] זה היה הנושא של ה... הפרדת התפקידים ב... בתא המשפחתי שלנו... [...] היא עשתה לנו לא טוב... זה מפרד. אין חוויה משותפת, אין הדדיות [...] ברוב מערכות היחסים ה... מערכות הגירויים הפוגעניות- את גם תמצאי שהנשים היו פוגעניות במערכות הזוגיות ולא הגברים, כי לנשים יש הרבה יותר כוח [...] לאישה יש הרבה יותר כוח כי היא נתפסת כחלשה במערכות [...] בציבור הכללי [...] היא נתפסת חלשה בתור נערה, בתור ילדת תיכון, בתור חיילת, בתור תלמידה ואז סטודנטית [...] ובנישואים- אישה נתפסת חלשה, התפקיד שלה לגדל את הילדים, לדאוג לבית [...] ולכן, סביר להניח שהגבר הוא האלים כלפיה, הוא מתעלל בה, הוא מנצל אותה, הוא משתמש בה לצרכי סיפוק מידי שלו ולא מעניין אותו הצרכים שלה [...] ולכן, אם כבר הגענו למצב שמישהי מתגרשת, צריך לשמור עליה, אז נותנים לה זכויות, סוג של מגנים כאלה, שהם 'מגני יתר' [...] ונותנים את המגנים האלה לכולן, כי לא יודעים מי צריכה אותם ומי לא [...] כמה פעמים בחיים שלי אה הרגשתי קורבן, בכל מיני סיטואציות. אני חושב שהסיטואציה הכי הכי בעיניי אה, הכי גרועה, זו הסיטואציה הזאת עם הבת זוג, עם אמא של הילדים שלך, עם מישהי שאתה כבר כמה שנים טובות גר איתה ואתה בטוח שאתה מכיר אותה ואין סיכוי שדבר כזה יקרה לך.

מתיאור זה של יעקוב ניכר כי חש דחוי כאשר ניסה להפגין הלכה למעשה איכויות הנחשבות לנשיות, מה שייתכן וחזק אצלו את תחושת הנחיתות, ועורר בו תקווה לזכות לחוויה מתקנת. בהקשר זה ניתן לומר כי הליך חברות לתפקידי מגדר ברורים לפיהם הגבר בעשייה (doing) והאישה בחוויה (being), עלול לטשטש את ההפסדים הטמונים בחוויות הקשורות לטיפול והשגחה, קרי הורות בצורה מלאה יותר, כזו שמאפשרת לגבר להיות אב לגיטימי, מה שמאפשר, כפי שנראה בהמשך, את קיום 'מטריקס ביטול הקורבנות' בעיקר מצד הממסד.

3.1.3 הבניית זהות קורבנית כהליך אינטרה-פסיכי.

בתת-תמה זו נחשפנו להליך ההכרה בזהות הקורבנית, קרי בשונות הנוגעת להליך הפנימי שעברו משתתפי המחקר באשר להבנה שהינם קורבנות לזוגיות פוגענית, שלוותה לא אחת ברגשות של בושה, אשמה וחוסר אונים. באשר למועד ההכרה בעצם היותם קורבנות, היו שטענו כי ידעו זאת מהרגע הראשון אך הצביעו על גורמים שונים שאפשרו לשמר את 'מטריקס ביטול הקורבנות', כגון תקווה לשינוי עתידי, למשל טוביה אמר "מההתחלה זה היה ככה. ידעתי! [...] היא לא ידעה לכבד, היא לא ידעה שהזכויות שוות לכל אחד [...] קיוויתי שהיא תשתנה". אחרים לעומת זאת הצביעו על קושי לאמוד את היקף הבעיה וכן, היו מקרים בהם הגבר ידע מראש שקיימת בעיה כלשהי עמה עליו להתמודד והבין את היקפה, אך חש מהשלכות עזיבתו והתקווה שהאישה תשתנה או לחלופין שיצליח לשנות אותה, גם במקרים הללו שימרה את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. כמו כן, היו מקרים בהם נעשה שימוש במחיקה, הכחשה ומינימליזציה לחומרת המצב, קרי אחיזה בחלקים המתיישבים עם סטראוטיפ הגבר המצויאיסטי- החסון ואמיץ הלב, תוך התייחסות כלפי האישה כאל קורבן הזקוקה לחמלה ורחמים, שילוב שהיווה ביטול עצמי אקטיבי לקורבנותו אשר שימר אף הוא את 'מטריקס ביטול הקורבנות', כפי שעולה מדבריו של עמיחי שטען כי הבין כבר מראשית הקשר שהוא בבעיה:

מהיום הראשון הבנתי שאני בבעיה אבל לא הבנתי את חומרת הבעיה... [...] קודם כל אני מטבעי בנאדם מאוד מאוד אמיץ [...] כנראה שיש דברים שגם אני היה לי קשה לי לעכל, שבאמת עם הסכין היא מנסה לרצוח אותי [...] עוד יכולתי לחשוב שאולי זה סוג של איום, שאולי שנייה ליפני שזה היה נתקע- היא הייתה עוצרת, או לא יודע, ככה, תחושה כזאת של 'מה, היא מפגרת לרצוח מישהו? ואחר כך היא תשב בכלא כל החיים?' [...] לא נתפס לי שזה אמתי, אבל זה היה אמתי! כאילו, עם המברג אני כמה ימים ניסיתי לחשוב 'רגע, המברג, מה עשה שמה המברג? למה הוא התחבא מתחת לכרית? ואיך באינסטינקט היא ישר שלפה אותו? זה משהו מתוכנן!' [...] פה לא היה לי תשובה לשאלה הזאת [...] יש לי חוסן נפשי, לא בגלל, לא יודע אם בגלל שאני גבר [...] חוויתי גם אנשים ש... מאיימים וצועקים ו... לא מתרגש מהם, אבל... [...] לא האמנתי ש... תמיד מאמין שיהיה טוב ו... והדברים הסתדרו

ב.. אבל אה, כשאני חושב אחורה אה, איתה הייתי בסיכון, הייתי בסיכון ממשי [...] ותמיד יש תקווה שיהיה בסדר, תמיד יש את התקווה הזאת, שהיא תשתנה... [...] לא כעסתי עליה אף פעם, אני כל הזמן נלחמתי עליה, אני אמרתי 'מסכנה, מה שהיא עברה בחיים' [...] כל הזמן התייחסתי אליה בחמלה [...] לא נורא, אני עוד יכול לספוג [...] חשבתי שהיא בבעיה, לא שאני בבעיה.

נדמה כי עמיחי מצא עצמו כלא במטריקס ביטול הקורבנות, אשר נסדק רק כאשר המצב הגיע לנקודת קצה וכן, כי גבריות הנשענת על אומץ וחוסן נפשי משמשות להיווצרות 'מטריקס ביטול הקורבנות' שכן זה מתיישב עם הדיכוטומיה לפיה האישה לעולם היא זו הזקוקה להגנה והגבר תפקידו לספוג הכל לשם כך, משל היה שריון אנושי. לעומת משתתפים אלו, היו משתתפים שהעידו כי התקשו להבחין בראשית הקשר כי מדובר בזוגיות פוגענית, אלא הבינו זאת תוך כדי, כפי שתיאר למשל גיורא שטען כי מצא עצמו עורך "מחקר" שיטתי, כאופייני לחשיבה גברית רציונאלית, מה שיצר עבורו את הסדק במטריקס ביטול הקורבנות:

יש לי חיץ כזה בחיים - יש את התקופה של 'ליפני' שקלטתי איפה הבעיה ויש את התקופה של 'אחרי', כי בתקופה של אחרי, זה היה אשכרה מחקר [...] הקונפליקט היה - או שאני לא מתנהג אליה יפה ולכן היא מתנהגת [...] או שהיא ידפוקה בשכלי ואני צריך לטפל בה. לטפל באחרים - זה בדרך כלל לא עובד, אם הם לא רוצים [...] להיות יותר בסדר - ניסיתי וזה גם לא עובד, ומכאן הגיע התסכול. ואז הגיע בעצם נתון נוסף למשוואה שאומר - [...] 'היא הבעיה, אבל אני צריך לטפל בעצמי' [...] אני בהתנהגות שלי מאפשר לה להתנהג בצורה לא נכונה ולא טובה. זאת אומרת, היא מנסה לשלוט בי וזה לא בסדר והכל, אבל [...] אני לא חייב לאפשר את זה.

לעומת זאת ויטלי, שהינו ממוצא גרוזיני המאפיין גבריות בעיקר ביכולת לתפקד כראש המשפחה, אי מילוי תפקידו זה, תוך חוויית בושה, פחד מחשיפה וניתוק מהילדים וכן, תחושת חוסר האונים, הוביל אותו להאשמה עצמית שנועדה לנטרל רגשות אלה - מה שהעצים את מעורבותו בביטול קורבנותו:

זה בושה להוציא כאילו הזבל מהבית שכל אחד יראה איך אתה חי [...] [כש]כבר הזבל בעצמו יצא מהבית, התחלתי לחשוב שכאילו, איך אני אתלונן על אה, על, על אמא של הבנות שלי ואיך אני אסביר [...] היה מקרה שהבנת כבר שאלה ממני [אותי] [...] "למה אתה לא עוזב אותה?" [...] אמרתי לה "תקשיבי, כאילו, אמא זה אחד מאיתנו [...] כן היא מטורפת, אבל היא שלנו... [...] אילו הייתי אני במקומה ואתם הייתם עוזבים אותי והייתי נשאר לבד... [...] הייתי בונה כל מיני סיבות, אחר כך חשבתי שכאילו אני, שהיא מלכה ואני חייב להתנהג אה, על ידה כמו, כמו מלצר [...] חייל שצריך להגן אותה [עליה] [...] אני מבין שזה היה שטות [...] פשוט הייתי מחפש את הסיבות לא לעזוב אותה [...] ואני לא מצאתי פתרון לעזוב אותה [...] לא מצאתי שום פתרון שהילדים לא יראו את זה... את הוויכוחים שלנו, את המשטרה בבית שלנו [...] המצב עם הסכין [...] גם אני אשם בזה כי... כי אני אבא! אני גבר! אני הייתי צריך להגן אותם! [עליהן] ולא עשיתי את זה! [...] יכולתי לא להביא אותם לתקופה כזו שזה יכול להיות, לקרות! [...] כי אני אבא... ואני גבר! אני הראשי [הראש] [...] אוי (טאנח) [...] אה, להגיד לעצמי שזה קרה איתי, ש... שהאישה שלי היא קפצה עליי עם הסכין - זה... זה להוריד את עצמי עד הקרקע!! [...] עד עכשיו אני מרגיש בושה שזה קרה דווקא איתי ודווקא עם הילדים שלי ודווקא בחיים שלי!!! [...] לא יודע, זה משהו פנימי, אני לא יכול להסביר... כי זאת בסוף הייתה אישה שלי, אני, לא מישהו אחר עשה את הילדים.

כאמור, היו מקרים בהם ההתפקחות קרתה אך בדיעבד ומה שעייב את ההכרה בפוגענות היה החשש מההשלכות של סיום הקשר - התיוג, הבדידות ואף המצב הכלכלי, כעולה מתיאורו של נמרוד:

אחרי שהיא הלכה, אני נכנסתי ל... [...] התחלתי להבין שאיפשהו אני נחשפתי לאיזושהי אלימות! אה... שמישהי שלוקחת נושא כמו פמיניזם טוענת שהיא משתמשת בו להעצמה נשית ובעצם אתה מבין שהיא מתנהגת כמו ביריונית [...] בזמן אמת הבנתי שזה, היא עושה דברים שפוגעים בי, אבל אני לא נתתי לזה את ה'טיטל' הזה 'זוגיות פוגענית' [...] רציתי להאמין שהיא מספיק אינטליגנטית בשביל להוציא את הראש שלה מהתחת של עצמה ופשוט אה... ה... ממש לעמוד מול המראה ולהסתכל מה היא עושה! [...] עברתי, אני חושב, איזה יתסמונת שטוקהולם...

מעדות זו ניכר כי שימוש בשפה מקצועית מסייע לשוות תוקף לפרשנות שהוא נותן למצבו, קרי לצקת היגיון ב'שגעון' על מנת למתן את האיום שטמון בזהות האוקסימורונית גבר-קורבן. ניתן לומר כי הציפייה מן האישה הדוגלת בהעצמה נשית להפגין מודעות עצמית, בעוד שהיא עושה שימוש בהמשגה הזו לשירותיה בצורה שגויה שכן הוא חווה שימוש לרעה, היא זו ששימרה את התקווה שהיא תשתנה ותפסיק את הפוגענות. זאת ועוד, היו מקרים בהם הטיפול הזוגי היווה סדק במטריקס ביטול הקורבנות, מה שסייע להכיר בפוגענות, כעולה מדברי זכריה:

היום אני אחרי טיפול אז אני קצת יכול להודות בזה [...] אפשר להגיד ששמים לב לזה רק בדיעבד, קשה לראות את זה כשאתה נמצא בתוך זה... אני מאמין שהמון גברים שנמצאים בתוך זה - לא רואים את זה, ורק מישהו מהצד יכול לשקף להם את זה [...] בשלב הזה של האלימות הפיזית כבר היה הבנה שזה משהו לא בריא בזוגיות, כבר הבנתי שזה לא בריא, ולא היה כוח, לא היה רצון ולא היה כוח לפרק, לא את המשפחה, לא את ה... אפילו אחרי הגירושים [...] ורק אחרי שעברתי את כל השלבים של

האובדן, של הטראומה של הגירושים, היום אני יכול להסתכל אחורה ולהבין כמה שבוי הייתי שם, כמה נשלט [...] אני עדיין בנאדם מאוד רך, אבל אני ער לזה שאני פועל מעמדה קורבנית [...] שאני לא חושב שמגיע לי, או שאני לא רואה את עצמי כזכאי [...] אני מבין את זה בעיבוד שלי, הפנימי [...] היום זה כבר הרבה יותר קל, פעם הייתי מתבייש, לא הייתי יוצר איתך אפילו קשר עין... [...] היום אני מספיק חזק בשביל לעמוד ולהגיד 'כן, אני הייתי גבר שהכו אותו, שהבת-זוג שלו אפילו הכתה אותו ולא רק באופן פיזי, גם מיני- שזה עוד יותר קשה לגבר להודות בזה [...] אני שמח שאני כבר יותר חזק משם ואני במקום אחר כבר.

מעדויות אלו ניכר כי חלקם חשו שבויים וכי רק במבט לאחור יכלו לראות את המציאות לאשורה, וגם זה לא תמיד מנע מהם לרצות להישאר, שכן סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות' התאפשרו על ידי התבוננות מבוקרת על הסיטואציה וכן, המשגה מחדש של גבריות, קרי הבנה עמוקה שדווקא הודאה בפגיעות (vulnerability) זה חוזק. בהמשך הראיונות, משתתפי המחקר נשאלו האם הם מגדירים עצמם 'קורבנות', בזה הלשון. היו מהם שדחו את התייג, למשל ניסים טען "לא שלה. לא [...] אני לא רואה את עצמי כקורבן [...] אני לא בנאדם שרוצה להתקרבן! [...] ההגדרה שלי זה שהמערכת כופה עליך אה... דברים [...] אז אני יפגע, בסדר... [...] אז מה? [...] אני צריך להמשיך משם", כלומר נדמה כי קשה לניסים להכיר בכך שלאישה יש יכולת לשלוט בו ולהפוך אותו לקורבן, כך שהוא משית את האחריות על המערכת ומשתמש בטרמינולוגיה רכה יותר לתפיסתו, של 'נפגע', קרי פגיעה פסיבית ולא כוללנית בשונה מהמילה 'קורבן', תוך מיקוד בכך שעליו להתקדם הלאה וחלילה לא לשהות בחוויית הקורבנות ובהשלכותיה במישור הרגשי. לעומת גיורא השיב בצורה שהראתה כי ההזדהות עם המילה קורבן קשה עבורו שכן, קורבן נתפס כפאסיבי, בדיוק התדמית שממנה הוא מנסה להיחלץ, כך שהמיקוד שלו הופנה להיותה של האישה 'מקרבנת':

היא מקרבנת... אבל, אני אה, רוב הזמן [...] לא... לא... לא הייתי קורבן, אבל אה... [...] לא נשארתי בעמדה של ה... [...] תמיד ניסיתי למצוא מוצא [...] 'קורבן' יש לזה שני היבטים, יש איזה, איזה וייב' כזה שבנאדם נמצא בו ש... 'דופקים אותי, עושים לי וכו'- שהיו לי תקופות כאלה, אבל, זה לא היה [...] יש את ההיבט המעשי- שבאופן מעשי [...] היא ניצלה אותי כל השנים [...] בעצם אה, עשתה אותי כמו עבד [...] זה, אה משפיל [...] וכל הזמן אה [...] להיות שבוי [...] להיות נשלט [...] מבחינה מינית, ממש עבד [...] תחושה ש... [...] שבבעצם החיים שלי הם לא ברשותי. וזה סוג של קורבן.

אריאל למשל נאחז בכך שבהקבלה, המונח 'אישה מוכה' בהקשר של אלימות במשפחה הינו מונח שגור, בעוד שהוא לא חווה אלימות פיזית, מה שטשטש עבורו את היכולת להזדהות עם הקורבנות בעוד שהוא תומך זאת בכך שמה שקרה לו כנראה קורה לנשים שנקלעות לסיטואציה כלשהי, מה שמעיד כי זה יכול לקרות לכל אחד- הגנה הפוכה לילי זה לא יקרה' האופיינית למצב בו טרם נפגעת:

אני לא יודע אם... [...] איך את מגדירה קורבן... [...] יש פה אלימות נפשית [...] אני לא יכול להגיד שאני הייתי קורבן [...] להפעיל מערכות נגד- זה איזושהי אלימות אה... שאני לא האמנתי שהיא קיימת [...] לא האמנתי שזה יכול להיות [...] אז אני קורבן אולי, כן... [...] כמו שיש נשים שנפגעות ו... אני חושב, אני ב... ב... בדעה שלי, שנשים שבאמת נפגעות לא מתלוננות, אז אולי גם יש גברים כאלה... אני לא רואה את עצמי כ... כקורבן ממש, כאילו ש... מהמקום של ללכת ולהיות אה 'גבר מוכה' או משהו כזה... אני נקלעתי לסיטואציה עם בחירות לא נכונות [...] באמת, בכנות... זה יכול לקרות לכל אחד [...] אני חושב שכן... קורבן, גם קורבן לאלימות אה... מילולית... אה... אלימות אה משפטית [...] אני מבין שאני ב... מתמודד לא רק עם אה, עם אישה אחת, אני מתמודד עם שלוש- [...] עורכת הדין, הגרושה שלי ואמא שלה!

ניתן לסכם ולומר כי דחיית התייג עלולה בהחלט למסך את האפשרות לתבוע את ההכרה החברתית בקורבנות, ליתר דיוק- אי ההכרה בקורבנות גברית מותירה את הגבר ב'מטריקס ביטול הקורבנות' מבלי שיוכל לזהות עצמו כקורבן ולתבוע יחס ההולם את צרכיו לאור קורבנותו זו. בשונה מהם, חלק ממשתתפי המחקר תיארו כי הם מזוהים עם דמות הקורבן, כלומר בחרו במודע לאמץ את התייג. ליאור למשל הגיב נחרצות בצורה שתבהיר כי הוא לא הפך קורבן מרצונו אך כן מזוהה עם התייג- "אני לא נותן לעצמי להיות קורבן! (מגחך) בגדול אני קורבן, כן, חד- משמעית! [...] אם זה לא הייתי אני והייתי מסתכל מהצד הייתי אומר 'אתה קורבן'..." כלומר, היכולת למטה-

קוגניציה היא זו שאפשרה לו לסדוק את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. טוביה לעומתו, טען שהוא אמנם מזהה עצמו כקורבן אך תלה את חווייתו בחוויית הזולת "בשביל להגיד דבר כזה אתה צריך לשמוע אחרים מה הם חוו... אני, בזוגיות שלי- כן, אני הקורבן במקרה שלנו, בזוגיות הזו אני הקורבן".

לעומתם, היו שהעידו שהינם קורבנות אך יש להם אחריות, כך שזו בחירה להישאר קורבן, כפי שציין צביקה :

בתור זה שחוטף את המכות- כן [...] אבל אני לא מרחם על עצמי, קודם כל כי יש לי גם אחריות לזה ושנית- כי יכול להיות יותר גרוע, החיים שלי לא כאלה רעים [...] חלק מהדרך לשמור על שפיות זה לספר לעצמך ש... אה... שאת צריכה להתמקד בטוב [...] יש לי ילדים מקסימים ויש לי עבודה שאני אוהב ויש לי בת זוג שכשהיא לא מחורפנת אז אה, היא די סבבה בגדול ואני כן אוהב אותה [...] יש לי אוכל על השולחן, יש לי בריאות, יש לי... יש לי המון דברים אה, להתגאות בהם ויש לי הרבה מאוד סיבות להיות שמח, אז מידי פעם אני חוטף מכות- זה לא אומר שאני... לא אומר שאני אשב וארחם על עצמי כל היום, זו לא הדרך הנכונה.

נראה כי היכולת להכיר בקורבנות ולהיות מזוהה עם התיוג הכרוך בכך, תלוי בהחלט במסגרת החברתית- ככל שתהא הכרה חברתית לתופעה, זה יאפשר לראות את התמונה בצורה בהירה יותר וכן, תינתן לגיטימציה להצהיר על החוויה הקורבנית מבלי להסס ואולי אף לבקש עזרה מבלי לחשוש מתגובה שתבטל את הקורבנות ותשאיר את הגבר נתון כל העת מבולבל למול חוויה רגשית קשה שאינו יודע לשיים, לחבר למילים, להגדיר, אפילו לא לעצמו. שלל השיתופים הללו הציגו את ההטרוגניות בקרב אוכלוסיית המחקר, שכן בניסיון למצוא חוט מקשר כלשהו בין זהותם הקורבנית לבין היסטוריית חייהם נחשפנו למורכבות הנושא. ניתן לומר שהיסטוריית החיים מהווה מרכיב אינטגרלי בזהות הקורבנית וכן, ביכולת להיות מזוהה עמה. בהמשך, משתתפי המחקר ניסו בדרכם להבנות את זהות התוקפת תוך ייחוס הסברים המניחים את דעתם באשר להתנהגותה האלימה והפוגענית- מה שלא אחת סייע בעדם להכיר בדמותה כתוקפת וכך, באופן רפלקטיבי, לזהות עצמם כקורבנות.

3.1.4 הבניית זהות התוקפת כהליך אינטרה-פסיכי.

כאשר משתתפי המחקר נשאלו באשר לסיבת היותם קורבנות לאלימות מצד בת הזוג, כלומר בנוגע למניעי התוקפת, כחלק מהליך הבניית זהותה כמקרבנת, הם ייחסו הסברים להתנהגותה בארבעה מישורים, הסברים אשר אפשרו לשמר את 'מטריקס ביטול הקורבנות' שכן הצדיקו ותירצו את התנהגותה הפוגענית. חלקם שמו אצבע על **היסטוריית חייה**, כפי שציין שמעון "כי היא עברה איזו ילדות טראומטית [...] נתחיל את זה ככה שהיא באה ממשפחה קצת לא בריאה". בנוסף, רובם המוחלט של משתתפי המחקר הגדירו את בת הזוג ככזו הסובלת מה**פרעה נפשית** כלשהי. נראה שהבניה זו של האישה כסובלת ממחלת נפש מיתנה את האיום על הזהות הגברית, כלומר מבחינתם קורבנותם אינה עדות לכך שכשלו כגברים האמורים לשלוט, אלא האישה היא זו המשתלטת עליהם בשל חולי, בעודם נאלצים להתמודד עם קושי שמצריך חוזק נפשי אותו מעטים נאלצים לחוות. דניאל למשל ייחס את החולי לבעיה של חוסר שליטה :

אישיות מניפולטיבית [...] אני לא חושב שהיא הייתה אלימה כי היא הייתה בנאדם רע, אני חושב שזה פשוט יצא ממנה... [...] אין לה איזה הפרעה שהיא סדיסטית, אה, מתענגת אה, לעשות כאב [...] אבל היא כן לא יודעת לשלוט בעצמה [...] אולי היא הרגישה שהיא צריכה לזעזע אותי, עם אלימות מסוימת [...] לגרום לי להשתנות, ל... לשבור את העיקשות שלי.

לעומתם, היו מי שייחסו את הפוגענות למצב אפקטיבי, קרי יציקת משמעות כזו לקורבנותם מיתנה את זהותם הקורבנית. כלומר, בהינתן מצב בו האישה חלתה והיא אינה אשמה במחלתה זו, זה מקשה על היכולת להזדהות כקורבן שכן היא חפה מפשע ויתרה מכך, היא קורבן בעצמה. באחד המקרים הכעס הותק לקב"ה, קרי הגבר הבנה

לעצמו מציאות לפיה הוא קורבן של כוחות חזקים מאוד, המצריכים עוצמה שהינה מעל לטבע האנושי, מה שאפשר לו למתן את האיום שבקורבנות הגברית המוכנעת רק מהרמה המטה-פיזית, כפי ששיתף בצלאל:

זה דיכאון [...] זה התדרדר אחרי זה לאלימות [...] ניסיונות אובדניים [...] לא כועס עליה [...] ייש לה מחלה [...] זו לא אשמתה [...] אני מתייחס לזה רגשית כאילו אין לה בחירה [...] אני מבין את זה מוחית, רגשית קשה לי [...] חשבתי באיזשהו מובן, שאני הבאתי אותה לבחור, אני דיכאתי אותה בבית, אני הכל, ולקחתי את האשמה עליי [...] במקום ל... להפיל את האשמה עליה, הפלתי את האשמה על הקב"ה.

כמו כן, ישראל שבמפגיע מצא עצמו מתמודד עם מחלת הנפש שפקדה את אשתו, בריאיון ניכר כי הוא חש צורך להפגין חוזק למול החולשה הכרוכה באובדן האישה שכל כך אהב, ששינתה את פניה ואף הפכה לאלימה, בעודו נאחז במקורות מסורתיים כגון עולם התוכן המיליטריסטי על מנת לחוש גבר, קרי שגבריותו לא תתערער, כמתואר בציטוט הבא- *ייש לי אופי חזק, אני איש צבא, אני החזקתי 15 חיילים [...] הייתי ב... בזמן המלחמה, התמודדתי במצבי לחצים מאוד אה, גדולים.. אמרתי לעצמי 'היא לא תוכל להחליט אם אני גבר או לא גבר' [...] כשהיא הייתה מדברת [...] התייחסתי לזה כאי-שפוייה".* לבסוף היו מי שתמכו את הפוגענות באישיותה של האישה, שכללה לא אחת כוחניות ומניפולטיביות, כפי שציין טוביה *"כל דבר שהיה לה היא ניסתה לנצל וליצור, לצבור כוחות [...] היא אישה מאוד כוחנית [...] היא חיפשה קלף שתהיה בו חזקה, שתשלוט בו, תשתמש בו, כמו בית משפט".* בנוסף, חלק ממשנתפי המחקר ייחסו את התנהגותה הפוגענית של האישה כפועל יוצא של **השפעה חברתית**, כך שבהבניית זהותה כתוקפת מיתנה את היותם קורבנות בכך שתיארו עצמם קורבנות של כל מי שהצליח להשפיע עליה, בעודה לכאורה קורבן של אותם צדדים שלישיים. גיורא טען למשל *"אצלה הבחירה במה היא עושה, אפילו ברמת המה עושה הרגע, זה לפי הסביבה".* לבסוף, היו שייחסו את התנהגותה הפוגענית של האישה ל**שיקול כלכלי**, ככזה שהוביל למיסוד הקשר או לחלופין החיש את הפרידה, כפי שציין אריאל:

בדיעבד, אני בטוח שזה נעשה ב... [...] זה עסק מאוד מכניס [...] זה לבוא ולהתחתן עם מישהו שיש לו בית, שיש לו נכסים, בא ממשפחה אמידה [...] היא קיבלה הכל [...] מזונות יפולי, חצי בית, חצי מיליון שקל כשהתגרשנו, ותשמעי, תוך שנה וחצי לעשות אה, בית ו... ולקבל משכנתא- אחלה עסק שבעולם! [...] זה עסק לא רע להתחתן ולהתגרש ול... לקבל...

לסיכום ניתן לומר כי ייחוס הסיבתיות להתנהגותה של התוקפת סייעו לא אחת להפנים את זהותם כקורבנות, כלומר בהינתן הבנה כי מדובר בבעיה חיצונית להם, רובם חשו פחות אשמה והצליחו לראות את עצמם כמי שנפגעו- מה שלא אחת סייע להם לחשוב על האפשרות לסיים את הקשר ולהמשיך הלאה בחייהם.

3.1.5 שינויים תוך-נפשיים בעקבות הזוגיות הפוגענית.

משתתפי המחקר ציינו כי בצל הזוגיות הפוגענית הם חוו שינויים בשלושה מישורים- תפיסתית, התנהגותית וכן, רגשית, וניתן היה להבחין בכך שגיבוש זהות האישה כתוקפת, בד בבד עם ההכרה בזהות הקורבנית, סייעו בהליך סדיקת 'מטריקס ביטול הקורבנות' וכפועל יוצא לעיתים אף בהליך של החלמה וצמיחה מקורבנות זו.

מבחינה **תפיסתית**, כאשר נשאלו האם הם חושבים שהם עלולים לחוות זוגיות פוגענית נוספת, היו מי שקבעו בצורה חד משמעית כי הם בטוחים שלא, בטענה כי לאור ניסיון העבר המחייב הפקת לקחים, כניסה לקשר דומה זו גם אחריותם, קרי מחובתם למנוע זאת להבא. טוביה ציין כי איבד אמון בנשים, מה שלדידו בהחלט יסכל אפשרות לפוגענות חוזרת- *"זה לא יקרה שוב [...] אני בטח לא אתחייב כמו שהתחייבתי [...] אני אשתמש בניסיון*

שלי (מגחך) [...] היא חניכה אותי לרעה! [...] חשדן יותר [...] אני לא סומך על בחורות באופן כללי". בנוסף, היו לא מעט שהכריעו כי יעדיפו להישאר לבד והעיקר לא לחוות חוויה דומה, כפי שתיאר למשל צביקה :

אני מאוד מאמין שהשתנתי [...] לא יודע אם, אם היחס שלי לנשים השתנה, אבל אני כן [...] בגלל זה אני חושב שאם אני אתגרש עוד פעם [...] לא איזום חיפוש של זוגיות [...] פשוט אה, אעבור לאיזושהי חיי פרישות [...] אני לא יכול להרשות לעצמי להיפגע פעם שלישית [...] זה סיכון יותר מידי גדול [...] ברור שיש איזה חשש שזה בפועל זה מה שיקרה, ובגלל זה [...] אני אומר לעצמי שאני פשוט אחיה בלי זוגיות [...] אני יודע שזה לא (מגחך), שזה לא נשמע כל כך טוב, אה, אבל זה, זה נראה לי הפתרון [...] אני מצטער, לא אעשה לעצמי את זה עוד פעם [...] בהנחה שאני אתגרש שוב- ככה אני מדמיין את העתיד שלי [...] את שארית החיים שלי אה, בבדידות מזהרת [...] אתעסק בכל מיני תחביבים [...] אבל זוגיות לא.

לעומתם, גיורא אשר הגיע למסקנה דומה לפיה עדיף שיוותר בגפו מאשר שיחווה זוגיות פוגענית נוספת, הצליח

להימנע מלהיכנס להכללה הגנתית, זאת לאור אינטראקציה רבה עם נשים שאינה במסגרת זוגיות, כפי שתיאר :

אין סיכוי שזה יקרה [...] מה שהביא אותי למצב הזה- זה אני [...] אני גם מאמין בסוג של 'קארמה' כזו, ש.. שאני מושך אליי [...] אפשרתי לה לשלוט בי, ולא שמתי גבולות [...] הגבריות זה, זה אחד הדברים שהיא פגעה בי כל הזמן ב.. אה, בגבריות שלי [...] כאשר יצאתי מזה, הרגשתי הרבה יותר חזק והרבה יותר גברי, באמת [...] לא יכולתי לדמיין שאני יכול להגיד לה 'לא', והיום אני אומר 'לא' [...] ויש לי קשרים מאוד מאוד טובים עם נשים [...] זה לא גרם לי ל.. אה, לראות את המין הנשי ב.. באור שלילי, ממש, ממש לא [...] מאוד ברור לי שהאישה שנפלת איתה היא ספציפית אלימה [...] מאוד חד לי הבעיות של אשתי.

וכן, היו שטענו כי השינוי התפיסתי התחולל דווקא באשר לחשיבה הפטריארכלית, למשל ראובן שיתף כך :

ה'קונספציה' שאני יצאתי ממנה זה, מקום כזה, פטריארכלי- [...] ואני מפרנס והיא תשב בבית' ו.. וזה השתחרר [...] עשיתי איזו עבודה פנימית, עבודה עם עצמי בשנתיים האחרונות, על העניין הזה.. וזה עדיין קשה אבל אני יודע שאני במקום אחר [...] אני יחסית הרבה זמן לא בזוגיות [...] יש פחדים [...] חששות [...] אני לא מפתח מנשים אבל כאילו אני (נאנח) [...] יש טוטאליות כזאת שאני יודע ש.. [...] ככה התנהגתי ויכול להיות שאני שוב [...] אכניס את עצמי למלכודת [...] כל הזמן יש את הפחד הזה.

לעומתו, ליאור טען כי ייתכן וייכנס לזוגיות פוגענית שוב, אך הטיל את האחריות לפוגענות על עצם שינוי המבנה

הפטריארכלי, כפי שציין "כן (צוחק), התשובה היא כן, אבל זה לא בגללי. יש, יש בעיה היום ב.. [...] ביחסים בין

גברים לנשים [...] יש חוסר יציבות, יש חוסר בהירות, וזה יכול לפגוע, לפעמים בגבר ולפעמים באישה", כלומר לדידו

שינוי מעמדה של האישה הוביל לערעור מעמדו של הגבר, והם אלו שיצרו מציאות אפורה שמקשה על התנהלות

הקשר הזוגי. בהקשר זה, נמרוד שם את האצבע על חוסר ההבנה שלו את המין הנשי וכן, חוסר הניסיון שלו :

לא ידעתי על טיבן של מערכות יחסים [...] לא ידעתי על הטבע הנשי [...] לא ידעתי על הטבע הגברי [...] זה גם מה שגרם לי המון כאב [...] כעס [...] עליה ואחר כך על עצמי [...] שלא הייתי מספיק חזק לקום וללכת [...] שזה בסדר לוותר, שזה בסדר להגיד לאישה 'לא', זה לא עושה מימך פחות גבר [...] לא היית צריך להרגיש אשמה כל כך כבדה [...] היום יש לי את המודעות [...] זיהיתי ידגלים אדומים! על נשים אחרות, קשה להגיד את זה, אבל זיהיתי את זה! [...] חייב לשאול את השאלות ולפתוח את העניים ולא 'לבשלי את עצמי'! וגם להבין מה הגורמים שיגרמו לאישה להישאר, לרצות להיות איתך!

היה ניכר כי חשיבתו של נמרוד התגבשה לתוך תפיסה דיכוטומית הגנתית, כלומר הוא יצר פיצול מגדרי שיקל

עליו לסלול את הזוגיות הבאה ביתר שאת, לכאורה ממקום שמבין כיום מהי המהות הנשית ומהי זו הגברית :

אחד מהפערים הגדולים בין המינים זה שגבר, ליפני שהוא מתחייב למשפחה [...] הוא צריך פרנסה [...] משאב כלכלי שאיתו הוא יוכל.. מה שנקרא 'לשים את חלקי' - 'to put his part on the table' [...] מה 'table-2 his part של המשפחה, של הגבר? [...] אנחנו לא יכולים להביא ילדים... [...] גדלתי בבית שבו [...] עיקר ההכנסה היה מגיע מהאבא [...] זה לא בא ממקום שוביניסטי או פמיניסטי [...] זה עובדה, טבע, שגבר לא.. הצורך שלו להביא ילדים הוא גם קיים, אבל זה לא משהו בעוצמה כזו, כזו נפשית כמו אצל אישה [...] אנחנו נקשרנו לילדים אחר כך [...] זה ממש ככה! [...] אם פעם גבר היה אה, יוצא למלחמה, כובש, בוז, הורס, אוגס [...] היום הכיבושים שלו הם הכישורים שלו, הקריירה שלו, ההצלחה הפיננסית שלו, או, או ההצלחה הרוחנית שלו... [...] לדוגמה, לקיחת אחריות על בעיה שהיא לא באחריותך! [...] ולא משנה מה יגידו אחרים- גברים או נשים, לגבר יש גם אינטואיציה! הוא מרגיש שמהו הולך פה, זה חולה, זה לא בריא! ועדיין, עם זאת, הוא אומר 'אני שם, איתך, באש ובמים, כי אני רוצה לתקן' [...] אבל מצד שני, הוא כן נפגע שכאשר הוא עושה דברים מעל ומעבר [...] אני מדבר על הקרבה! [...] אני הכנסתי את זה לתפקיד של 'בטא-ביץ' - [...] 'אוי, מסכנה.. הכאבתי לה, אוי [...] אוי אני אשם'..

מעדויות אלו המכילות סתירות פנימיות ניכר כי הגבר חווה בלבול מגדרי בשל זהותו האוקסימורונית 'גבר-

קורבן', ועל מנת ליישב זאת ולהשיב לעצמו את השליטה, הוא גייס קביעות המשויכות לגבריות ומתיישבות עם

קורבנותו כגון הקרבה.

זאת ועוד, היו משתתפים שטענו כי הם חוששים שאכן ייכנסו לזוגיות דומה בשנית, למשל מיכאל ציין "אני אה חושש מזה [...] אני צריך אה לבנות את עצמי אה בצורה טובה ליפני שאני נכנס לכה דבר [...] לראות את ה... 'תמרורי אזהרה' [...] לבדוק אה אישיות, שאני לא נכנס ל... לקשר עם אישה ש... שהיא מאוד שתלטנית".

בהמשך, משתתפי המחקר תארו את השינויים שעברו מבחינה התנהגותית, קרי באורח חייהם. תחילה העידו כי התעוררו שינויים בפן האישי, ניסים למשל אמר "אחרי 10 שנים שכמעט אסור לי לצאת מהבית [...] אז אני יוצא, ו... ומבלה והכל. נוסע לחו"ל, נהנה", ויטלי לעומת זאת שיתף בנוגע לשינויים שחלו בתוך ההתנהלות בבית:

יש המון שינויים [...] כל הילדים אצלי מ... מאז, כשאנחנו במצב כזה אה, אף פעם לא היו ויכוחים, אף פעם לא היו צעקות אחד לשני אה, אה, אנחנו מאוד שומרים על [המצב בבית] [...] אנחנו צוחקים, אנחנו בשמחה [...] אנחנו עכשיו גרים כמו משפחה, אנחנו משפחה נורמאלית, יש לנו המון פרויקטים שאנחנו עושים ביחד [...] בטח שהרבה יותר טוב.

כמו כן, היו מי שתיארו התפתחות מבחינה מקצועית, כפי ששיתף ליאור "החיים שלי נעצרו ליפני 15 שנה [...] אני עכשיו כאילו, מוצא את עצמי הולך ללמוד, מה שרציתי לעשות ליפני 15 שנה אני עושה את זה עכשיו [...] אני בונה את עצמי מחדש בגיל 60, ממש ברמות הבסיסיות [...] התרחבו האופקים שלי".

בנוסף לכך, היו מי שהעידו על שינויים בפן החברתי, קרי הפיכתם לאקטיביסטים מתוך תחושת שליחות, כלומר חשו שמוטלת עליהם החובה להזהיר גברים אחרים ולמנוע מהם קורבנות פוטנציאלית כאשר חלקם עשו זאת על ידי אזהרה בקבוצות חברתיות וחלקם על ידי חשיפה עצמית. מניעת קורבנות על ידי אזהרה, תיאר אריאל כך:

"נהייתי אקטיביסט [...] בצורה לדעתי אה... אה, מוגזמת, שלפעמים אני שואל אם [...] אם אני נורמלי... [...] לפעמים אני תופס את עצמי ואני צריך למנן את עצמי פחות... [...] אני הולך לכנסת, אני יושב בוועדות, אני מתעניין, אני נפגש עם חברי כנסת, אני מביא חבר כנסת אליי הביתה, אה... [...] אולי יש לי איזה שריטה [...] אני מאוד אובססיבי [...] הוגנות ו... וצדק, ו... ואפליה וזה, זה משהו שבוער בי, זה תמיד היה! [...] זה משהו שתופס אותי מאוד חזק בלילות לפעמים, אם לכתוב מכתבים ל... לחברי כנסת [...] להקים אה... צוות של ההקמה של המאהל להורות שווה, כל מיני דברים שעשיתי שאני מסתכל-אני נאה בהם, אין מה להגיד! אבל זה משהו שהוא נהפך להיות אה... עיסוק כמעט מרכזי, יותר מידי [...] זה משהו שחזק ממני.

כמו כן, באשר למניעת קורבנות על ידי חשיפה עצמית, אריאל תיאר כך:

היום, ברבות הימים [...] כשאני קצת יותר פעיל בנושא של המאבק של ההורות, אז אה כתבתי איזשהו מאמר [...] לוקחים אבא, ו... ואומרים לו אתה תהיה 'אבא תמונה'-אתה תראה את הילד שלך בתמונות ואנחנו נגיד לך מתי לראות אותו, לוקחים סטופר ואומרים לו אתה 'אבא סטופר'- כי יש לנו סטופר ואנחנו נגיד לך מתי לראות אותו, וההורות שלך תהיה כמו 'הליקופטר'- תרחף מעל הילד ואנחנו נגיד לך מתי לרחף, מתי ל... לנחות. ככה... זאת ה... זאת התחושה! ה... המאוד קשה... [...] לא רק שאני לומד אה, להגן על הזכויות שלי, אני נלחם עליהם [...] גם אה, אישית וגם חברתית וגם ציבורית [...] הייתי נשוי באושר, אה, זה לא היה אכפת לי ה... מה קורה עם האפליה [...] עם כל מה שקורה מבחינת ההורות בעת הגירושים והיום אצלי זה מאוד מאוד חזק... [...] וזה לא משנה אם אני, אם יש לי זוגיות.

ניכר כי חלק מהגברים הפכו לשלוחות פעילות לריסוק 'מטריקס ביטול הקורבנות', מה שככל הנראה הפך אצל חלקם ליעוד אשר הם מוכנים להשקיע בו משאבים כמו זמן, כסף וכדומה והעיקר למנוע את הקורבן הבא.

בסוף הראיונות ניסינו להבין האם גברים המשיכו הלאה גם מבחינה רגשית, כלומר יצרו קשר אינטימי חדש. במישור זה היו מי שהעידו כי חוו ניסיונות כושלים, אשר אופיינו בחששנות וזהירות יתר לאור הזוגיות הפגוענית. למשל, נמרוד ציין "אני ראיתי 'דגלים אדומים' אצל נשים אחרות, ו... שוב, למדתי על הטבע הנשי, למדתי שגם נשים זה לא כמו הנשים של העבר, למדתי גם שהאישה הישראלית היא... הרבה יותר קשה".

לעומת זאת, היו מי שהעידו כי זכו לזוגיות חדשה ומיטיבה, כאשר הצלחת הזוגיות הבאה תוארה ככזו התלויה בפתיחות למול תיאום ציפיות, כפי ששיתף למשל זכריה:

הכרתי בנות אחרות [...] מיניות אחרת והבנתי שזה בעצם נבע מהאישיות שלה הסובייקטיבית [...] היום אני נמצא בזוגיות שלישית... כבר אה, תשעה וחצי חודשים, אה... אנחנו גרים ביחד, עם הילדים [...] היא יודעת על הדברים האלה, אני שיתפתי אותה

ואני אמרתי לה גם שאני לא מוכן שזה יקרה.. שבעיני מערכת יחסים היא שוויונית וכשזה ישתנה- אנחנו נדבר על זה ואם לא נצליח לפתור את זה, פשוט נסיים יפה כדי לא להרוס ולהגיע למצבים שאנחנו לא רוצים. ו... נראה לי שאני כיוונתי מראש שאני בוחר בת-זוג שהיא לא כוחנית, אבל, שוב, גם בשנים הראשונות עם הבת-זוג, עם הגרושה שלי, לא ראיתי את הכוחניות.

3.2 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה הזוגית

התמה הנוכחית עוסקת בתיאור הזוגיות במספר מישורים: טרם מיסוד הקשר וכן, לאחר הצהרה כלשהי על כוונות וכניסת החיים המשותפים למסגרת זוגית מחייבת (שלרוב כללה גם הורות נוכח הרחבת המשפחה); חלוקת התפקידים וההתנהלות ההורית וכן, האלימות שאפיינה את הקשר טרם העלאת נושא הפרידה; דפוסי ההתמודדות למול האלימות והשינויים שחלו בעקבותיה ברמה המנטלית והרגשית; הליך הפרידה מרגע העלאת הרצון לניתוק הקשר, האלימות שאפיינה את הקשר לאחר קידום ההחלטה להיפרד וכן, דרכי ההתמודדות עמה.

3.2.1 מערכת היחסים טרם מיסוד הקשר: רקע של פערי כוחות בקשר הזוגי.

על מנת להבין את הרקע הזוגי המתאפיין באלימות בה הגבר הינו הקורבן, המרואיינים נשאלו בנוגע להליך יצירת הקשר- כיצד נרקם, מה היו היוזמות והמניעים שהובילו לבחירת בת הזוג וכדומה. מרבית המרואיינים שיתפו כי הקשר, בין אם נוצר באופן יזום (באמצעות המדיה, דרך מכר משותף, בשידוך) ובין אם לאו, התאפיין בפערי כוחות בין בני הזוג, כאשר לרוב הגבר היה מצוי בעמדת כוח גבוהה יותר במישורים משמעותיים. נדמה כי עצם הישענות הקשר על נקודת פתיחה בה ישנם פערי כוחות לטובת הגבר, טשטשה את יכולתו להזדהות עם חלקיו הקורבניים שכן, לכאורה האישה מראש הייתה בעמדה המזוהה עם פוטנציאל רב יותר לקורבנות בשל התלות הטמונה בהיותה בעמדת נחיתות יחסית. כך למשל, בהתייחס ל**זנות**, לא אחת עלתה שונות בנושא הלאום, למשל ראובן ציין "פגשתי אותה בדרום אמריקה [...] היא הגיעה איתי לישראל בלי ההורים, להתאזרח". שונות דומה עלתה גם ברמת הדתיות, לדוגמא מיכאל אמר "היא מרקע] חרדי [...] החלטתי יותר להתחזק ו... הלכתי לישיבה ונהייתי חרדי", כלומר מדובר על קשר בין חרדית לחוזר בתשובה או לחלופין בין חילוני ליוצאת בשאלה. סוג נוסף של פערי כוחות תואר בקשר המתבסס על יחסי מרות, בצלאל למשל הצהיר כי מדובר בסטודנטית שלו "את אשתי, הכרתי באוניברסיטה, אני לימדתי אותה [...] היא סיימה ללמוד אצלי, אז סטודנט אה, שידך לי אותה".

עוד למדנו מתוך עיון בממצאים, כי חווית הקורבנות הייתה מעוגנת בהקשר זוגי רחב שכן, כבר בראשית הקשר, אשר לעיתים התהווה בצורה חד-צדדית, חווייתם של משתתפי המחקר הייתה כי נוצר ניסיון, מצד בת הזוג, לניכוס משאבים במרחבים שונים כדוגמת זה המנטלי, הטריטוריאלי, התעסוקתי, הכלכלי ואף הבינאישי- מה שאפשר לה, לתחושתם, לצבור כוח ושליטה בקשר הזוגי בצורה איטית, מזדחלת ומבוקרת אשר מנעה מהם לקלוט באופן מידי כי נכנסו לתוך מסגרת פוגענית, או לנקוט צעדים דרסטיים שימנעו את התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

כאשר מדובר על המרחב המנטלי, לעיתים החוויה של הגבר הייתה שהקשר דווקא מתחזק לאור התלות שהאישה הפגינה, והתובנות נתנו אותותיהם רק במבט לאחור, כפי שציין ליאור "היה איזה אירוע ש... בדיעבד אני קצת חושב שהוא [...] מרמז על הבאות [...] היה העניין הזה שהיא עוזבת את הבית, אז זה גם היה איזה חיבור נפשי חזק, זאת אומרת, שהיא נוסעת ביום שבת, פעם ראשונה, איתי, ומפחדת שימה יקרה". בהתייחס ל**מרחב**

הטריטוריאליזם, החוויה שתוארה הייתה של חוסר אונים בשל פלישה למרחב האישי וניצול, בטיעונים לכאורה רציונליים, אשר הקשו על הגבר להגיב בצורה המציבה גבולות, כפי שלמשל תיאר ניסים :

גרתי בהרצליה פיתוח, דירה, נוף לים [...] היא לא הייתה בכיוון שלי אבל איכשהו מפה לשם, היא אה... פשוט נשארה בבית שלי... אחרי איזה פגישה או שתיים... בלי ששכבנו... היא פשוט נכנסה... היא נכנסה לחדר אחר... ופשוט אמרה שיותר נוח לה להגיע ללימודים משם [...] מה אני אגיד לה? יתסתלקי מפה! זה הבית שלי!! כאילו... רציתי... לא יכולתי להגיד את זה!!! אני לא בנאדם שאומר את זה!

באופן שונה, במרחב התעסוקתי ניתן לראות ניסיונות לשליטה ובקרה בהקשר של מעמד יחסי, דווקא מצדו של הגבר, מה שמהווה עדות לחשיבות הנוגעת למעמדו היחסי בעיניו, למשל שמעון ציין "זה נהיה נוח [...] הייתי עצמאי והיא הייתה מוכרת [...] מוכרת מאוד טובה, אה, זה גם הכניס כאילו כסף לעסק [...] [היא הייתה מוכרת בעסק] שלי! [עובדת שלי], כן". בשונה מכך, היו מקרים שהציגו את האישה כחפצה דווקא בגבר המסורתי, זה שידאג לביטחונה הכלכלי, ואכן במרחב הכלכלי ניכר העיסוק וכן, הניסיון לנכס כספים קיימים ועתידיים לחשבונה; אל מול אקטיביות זו הגברים תיארו עצמם כנגררים למלא את התפקיד הפטריארכלי וכמי שהתקשו לגבש תכנית יעילה להתמודדות עם התוקפנות של בת הזוג, כפי שתיאר ניסים :

אחרי איזה חודש-חודשיים היא כבר איחדה לנו את החשבונות בנק ואז כבר לא ידעתי איך לצאת מזה [...] בהסכמתי כמובן, אבל... אבל זה היה כזה "נו! מה קורה?! אתה סתם... אנחנו בפיצול ואנחנו זה...". [...] ומתישהו אתה כבר... חוזר הביתה ואתה רוצה קצת שקט... שתעזוב אותך [...] היא אמרה "מתי נתחתן?", אמרתי לה "עוד שנה" כדי לצאת מזה תוך שנה... ותוך חודש הייתי כבר חתום על איזה מאה אלף שקל אצלה. אז, גם כן ושלווה ימים ליפני החתונה גם לא רציתי וזה, ולא ידעתי מה לעשות... אממ מפה לשם חתמנו.

מישור נוסף בו הופעלה התוקפנות היה המרחב הבינאישי, שם נעשה ניסיון לבודד את משתתפי המחקר ממעגלים חברתיים קיימים. למשל, דניאל תיאר כי מצד בת הזוג נעשו ניסיונות לשלוט בו באמצעות טכניקות של איום, הקצבת זמן למפגש ואף הסחת דעתו ממוקד העניינים :

הייתה לי ידידה מאוד מאוד טובה אה, ואפילו בלי שהיא הכירה אותה [...] [היא] כפתה עליי לנתק איתה את הקשר [...] אמרה לי "אם אתה לא מנתק, אז אני, אז אנחנו נפרדים". עכשיו, היא הייתה ידידה, לא היה בינינו שום דבר [...] ואני נכנעתי כי הייתי מאוד מאוד צעיר ולא כל כך, אה... [...] היו אנשים שהיא לא אהבה אז היא מנעה ממני ל... להיפגש... ניסתה למנוע ממני להיפגש איתם [...] היא לא קיבלה בצורה אוטומטית את הסביבה שלי [...] נגיד נפגשים עם חברים שלי מהשנת שירות [...] אנחנו יכולים לנסוע שעתים ואז היא אומרת לי "טוב, תקשיב, אנחנו נכנסים, שעה וחצי על השעון", סטופר, או "שעה על השעון", סטופר, "ועפים מפה" [...] כאילו ממש לקצוב זמן [...] עוד מקרה נגיד שהיה לנו, ממש ממש קשה- החתונה של אחי [...] הגעתי לחתונה, אה, היא לא נתנה לי להתרכז באירוע [...] גררה אותי הצידה מתוך אירוע שבו אני הייתי בעצם ממש אמון על המון דברים [...] והאשימה אותי כמובן בהמון דברים, ו... וכל הזמן הייתה כאילו בעצם מאוד אה, עסוקה בעצמה [...] זה היה סיוט!

מתוך שלל ההתנהגויות הבאות לידי ביטוי בשלב זה, ניתן להבחין כי על פי משתתפי המחקר, כבר בראשית הקשר ניכרו ניצנים של צורך בשליטה ועמדת כוח למול היעדר אסרטיביות מצד בת הזוג וכניעה לציפיות, ובמקרים חריגים ניסיון מוצלח להיחלץ מהתביעות השונות. בנוסף, ניכר כי התוקפנות המתוארת של בת הזוג אשר באה לידי ביטוי בניסיונות שליטה, ניכוס ובידוד הגבר, אופיינה בעמימות שהיוותה אבן היסוד בבניית 'מטריקס ביטול הקורבנות', שכן היא פגעה ביכולת שלו להזדהות עם עצם היותו הקורבן בסיטואציה וכפועל יוצא, זה הקשה עליו לנקוט עמדה חד משמעית מולה. כמו כן, מן התכנים עולה כי משתתפי המחקר ניסו בדיעבד להסביר מדוע נהגו כפי שנהגו ולכן עשו שימוש בתירוצים והצדקות כגון גילם הצעיר, זאת בכדי למתן את המפגש המאיים עם החלקים הקורבניים שלהם.

בהמשך, חלק ממשתתפי המחקר תיארו כי בני המשפחות אשר נחשפו לפרטים אודות בת הזוג ולמורכבות הקשר שנרקם לאיטו, ניסו מצדם להניא את הגבר מלהישאר בקשר הזוגי, מה שלרוב לא עלה יפה ואף הגביר את הרצון

וההקרבה מצדו לטובת בת הזוג, קרי עורר מאבק 'משותף' עמה למול 'איוס' חיצוני. ניתן לשער כי עבור הגברים, התנגדות אקטיבית מצד המשפחה יצרה דינמיקה בה בהתרסה הם בחרו דווקא להישאר בקשר הזוגי, זאת למרות התקפנות שצצה כבר בהתחלה. כלומר, בהיעדר הסכמה מצד המשפחה- הגבר נטה להגן בעוז על הקשר, מה שבא לידי ביטוי אפילו בתחבולות, והעיקר שהזוגיות לא תיפגע כך שלתגובת המשפחה הייתה תרומה לכניסתם לימטריקס ביטול הקורבנות' למרות ההבנה שהקשר בעייתי, שכן הניתוק מהמשפחה הוביל לא אחת לבדידות, אשר השתמרה והידקה את הקשר עם בת הזוג וכך הגבירה את חסינותו למול הסדקים שהחלו לפקוד אותו ולאפשר לו לראות בעצמו קורבן. בהקשר זה, טוביה שהינו ממוצא אתיופי, העלה התייחסות הנוגעת לערכי התרבות בה גדל:

לפי העדה שלנו, זה אסור להתחתן לקרובת משפחה שזה עד 7 דורות כעקרון [...] הם הגיבו בצורה חריפה מאוד.. הם כעסו, שזה בלתי אפשרי [...]. הם לא ידעו עד לאן, עד כמה זה רציני ואני בעצמי גם לא הייתי מודע לכך שזה אמור להיות רציני-רציני [...]. המשפחות הם אמרו את שלהם והעבירו את ההחלטה הזאת לידינו, אמרו "תעשו מה שאתם רוצים [...] רק תדעו שזה אסור" [...]. הם לא דחפו אותי להתחתן, ההיפך [...] היא (המשפחה) אמרה "תתמכו בו, אין בעיה", כאילו בילד, "הכל טוב ויפה, אבל אתה לא חייב להתחתן" [...]. הם השאירו את זה לי [...] כל עוד יש הריון זה כבר אה, גדול עליהם מבחינתם.

בנוסף לכך, ברוב המקרים ניכר רצון חד-צדדי למיסוד הקשר והפיכתו למחייב באופן רשמי, רצון אשר יכל לבוא לידי ביטוי הן מצד בת הזוג והן מצד הגבר עצמו. במקרים בהם רצון זה נבע מצד האישה, נדמה כי הגבר, בחווייתו, היה מנותק ובמקרים מסוימים, הגבר אותו האישה ניסתה לקשור למערכת ממוסדת, תיאר כי הופעל עליו לחץ באמצעות מניפולציות רגשיות, בעוד שהוא מצדו ניסה לא אחת להימלט- מהלך שלרוב לא נחל הצלחה והותיר אותו בתחושה שהנישואין נכפו עליו, כפי שלמשל תיאר ניסים:

כל פעם רציתי להיפרד ממנה והיא עשתה סצנות ויבלגנים' ובכי.. אממ ממש! [...] והתחלתי להיפרד ואז היא עשתה סצנה ואז ויתרתי, אמרתי 'נדחה את זה לעוד פעם' וזה.. וזה נשאר בסוף [...] כשרציתי להיפרד מחברות ליפני זה ולא היה מתאים לי, אז פשוט הייתי אומר להן 'לא מתאים לי' [...] אני לא יודע! זה היה כזה מן תקיעות כזאת... [...] לא הרגשתי מאוים, זה היה יותר סחטנות רגשית (מחקה אותה מיבבת) [...] לא חיפשתי להינשא או וגם אליה לא רציתי להינשא, הייתי בחור צעיר בן 26, מה יש לי להינשא? כל החיים לפניי... [...] אז אמרתי לה 'בעוד שנה' ואז היא גררה אותי לאולמי חתונות ו... ובפועל אתה חותם על כל מיני עשרות אלפי שקלים [...] ושלושה ימים ליפני אני מת לבטל, ואני רוצה לבטל ו... ובחנתונה עצמה ידעתי שאני נכנס לצרות אה... ו... והגעתי אליה שיכור [...] ופשוט לא ידעתי מה לעשות עם האורחים והכסף [...] הגעתי שיכור, לגמרי... (צוחק).

ניכר כי ניסים, המציג עצמו כאדם רציונלי, מתקשה להסביר אפילו לעצמו, מדוע נקט בתגובה כל כך הפוכה מכפי שרצה וציפה, מה שלחלוטין השתחזר בראיון- במקום להביע אפקט המותאם לתחושות שליוו אותו ולרגשות שזיכרון זה עורר, הוא ביטא תגובה הפוכה, קרי החל לצחוק ואף לחקות את המופע הרגשי של זוגתו, אותו לא יכל לשאת גם ממרחק הזמן. ייתכן כי תגובות הגנתיות אלו ממחישות את המצוקה והמבוכה שהתעוררו בו רק מעצם כך שנזכר ודיבר על שארע. תיאורו העצמי כגבר הנכנס למערכת יחסים מחייבת, בהיעדר רצון וחרף הכרתו בתקפנותה של בת הזוג, תוך ניסיונות כושלים מצדו להתמודד עם מניפולציות רגשיות על ידי נגרות, פסיביות ואף שימוש באלכוהול לשם מיסוך הכאב- מלמדים על זהות אוקסימורונית של 'גבר-קורבן'. זהות זו טומנת בחובה את הקושי והקונפליקט עמו מתמודד הגבר החווה איוס מהאפשרות להיות מזוהה עם החלקים הקורבניים שלו, איוס אותו הוא מנסה למתן באמצעות הצגת דוגמאות מסויס מערכות יחסים אחרות בהן דווקא הצליח להפגין שליטה ואסרטיביות כמצופה ממנו כגבר, שכן ההנמקות שעלו לאורך הראיונות התיישבו עם זהות הגבר הסטראוטיפי, לפיה גבר לעולם הינו זה המוביל, העומד בלחצים, המציב גבולות והיודע לומר 'לא' כשצריך.

דרך נוספת למתן את הזהות הקונפליקטואלית באה לידי ביטוי בהצגת מערך לחצים רחב, אשר חרג מבת הזוג והוביל לכאורה להחלטה שהתקבלה בבהילות. למשל, טוביה העיד כי נישא תחת לחץ אקטיבי שהופעל עליו ממספר ערוצים והוסיף לתאר את ההיאחזות בתקווה שדברים אכן ישתנו תוך מתן הסברים הנתפסים כהגיוניים. בדרך זו הוא יצק תוכן חדש שתורגם למעין 'מכבש לחצים' אשר הניע אותו לקבל החלטה שגויה, המעוגנת ברציונל מבוסס:

היא נקלטה להריון והיינו חייבים לעשות מהר [...] להתחתן כאילו, להינשא [...] כי היא נקלטה להריון [...] ההיריון מתקדם [...] היא, יצרה קשר עם אגודת 'אפרתי' [...] אגודת אפרת נכנסה באמצע, הפעילה עליי לחץ מאוד גדול שחייב להתחתן מהר מהר כי אחרת הילד יקרא 'ממזר' [...] זה (הנישואין) לא מרצון! [...] שניהם (ההיריון ואגודת אפרת) ביחד! [השפיעו עליי] [...] המשפחות זה פחות [...] מתחתן בתקווה.. אני אגיד לך מאיזה סיבה [...] כי, אפרת, אגודת אפרת הלחיצו, ההיריון מתקדם, היא לוחצת [...] [נויש בין תקווה שהיא תשתפר ותתבגר, אני כל הזמן מעלה את הבעיות של האי-אמון, השקרים שלה.. ואני אמרתי כל הזמן ש"תקחי את זה בחשבון, שזה לא יכול להמשיך ככה" [...] ובכל זאת התחתנו.

דרך אחרת למתן את האיום אשר נוצר מקבלת ההחלטה להינשא עם אישה המזוהה כתוקפת, באה לידי ביטוי בפניה לזהות חלופית חיובית, כזו שתהווה אלטרנטיבה לזהות הגבר הקורבן. למשל אריאל, שחזר בו מהרצון להינשא, בסופו של דבר מצא עצמו נישא לאור העובדה שזוגתו נכנסה להריון וכן, נותר נשוי על אף שחזה את הבאות, תוך שהוא מיישב את החלטתו באמצעות כך שהוא מזוהה בפני עצמו וכן, כלפי חוץ, כאדם מצפוני:

אני כבר אמרתי שזה הולך להתפרק ואז גילינו שהיא בהריון [...] סמוך ל.. לחתונה, ואני ידעתי ש.. זה הולך לגירושין וכבר הלכנו לרופא לעשות הפלה ואני התנגדתי, אני.. לא היה לי מצפון, אמרתי 'אני מוכן לקחת, לשאת בתוצאות, לא משנה מה יהיה, אני לא.. אני לא, אני לא הורס חיים, אני לא הורג חיים'..

בשונה מהם, היו גברים שהעידו כי הרצון להינשא בא מצדם, אולם, גם הסברים אלו אופיינו בתיאור ההחלטה כהחלטה חפוזה, דבר היכול למתן את האיום שבהחלטה לא רציונאלית, כפי שציין אריאל "תוך תשעה חודשים התחתנו, ממש במהירות הבזק".

יתרה מכך, במקרים בודדים נדמה כי הרצון המוצהר נבע מ'עיוורון', קרי נחוה כנשלט על ידי בת הזוג, או לחלופין מתחושת חרדה, כפי ששיתף מיכאל "היא שידרה עצמתיות כזאת ש.. [...] שבתה אותי.. כאילו, בשבי.. אהה וממש הרגשתי כאילו שאני חייב להתחתן איתה [...] נפגשנו הרבה ליפני שהחלטנו להתחתן.. היא הייתה השולטת, היא הייתה המובילה בדברים האלה [...] המשיכה הזאתי שלי אליה [...] זה עיוור אותי לגמרי!"- הנמקה אשר יש בכוחה למתן את ההחלטה הבלתי רציונלית להינשא לאשה כוחנית ושתלטנית, קרי להיכנס ליסיכון קורבני, לכאורה ללא שליטה.

אלטרנטיבה נוספת למיתון האיום הכרוך בכניסה לקשר בעייתי ולהישארות בו, המייצרים זהות אוקסימורונית של גבר שהינו קורבן, הייתה הבניית הקשר ככזה המבוסס על אינטרסים וכך ליצוק היגיון בהחלטה שאינה רציונלית. כך למשל, היו כאלה שהסבירו כי נישאו מתוך מטרה ברורה להביא ילדים, מה שאפשר להם להבנות זהות חיובית של איש משפחה, כפי ששיתף אריאל "אני התחתנתי כדי לעשות ילדים, זאת הסיבה המרכזית". כמו כן, תוארו קשרים המבוססים דווקא על תשוקה, קרי אינטרס גברי לקיים מגע מיני עם מושא המשיכה, מה שזוהה עם הסטראוטיפ הגברי של הגבר ככובש ואפשר למתן את האיום שנבע מאופייה של האישה, כלומר הנמקה של תשוקה יצרה היגיון המשקם את הגבריות הפגועה, הנכנעת, כפי שלמשל תיאר שמעון:

היא מתקשרת 'בוא ואני בא, עושה את העבודה' והולך (מגחך) [...] בהתחלה זה היה נעים מאוד כי זה סקס מזדמן, אבל בהמשך [...] שנהייה איזשהו זוגיות, זה כבר לא היה נעים [...] [אני] לא מאמין בהגדרות, לא יודע מה זה 'אהבה' [...] היה לי חשוב מהבנאדם

[...] אבל זה לא, לא היה, לא הרגשתי שהיינו ממש כאילו זוג... כל אחד ב.. בשלו, כן מידי פעם ביחד אבל לא [...] לא הרגשתי את ה... את האהבה.

לעומת זאת, לא מעט מהמשתתפים השתמשו במילה 'אהבה' דווקא על מנת לתאר את הקשר, למשל, ישראל תיאר "היא הייתה אהבת חיי [...] מאוד אהבתי אותה, בצורה פראית מאוד [...] ממש אהבה חזקה מאוד" - הנמקה זו של גרעין רגשי שהיווה בסיס עוצמתי לקשר, אפשרה לגבר למתן את המפגש עם החלקים הקורבניים בכך שזיהה עצמו כאדם אהוב, בעל דימוי חיובי של גבר שהינו רומנטיקן.

מלבד זאת, על אף שרוב הקשרים כללו מחויבות, בעל פה או בדמות נישואין, בחלקן ממד המחויבות היה נעדר וההנמקה לפוגענות יוחסה להשפעות חיצוניות, כפי שהסביר יעקוב "הקשר היה טוב, כל עוד זה היה רק שנינו בלי התערבויות מסביב [...] אמרתי לה "תקשיבי [...] את קודם כל אשתי ואני קודם כל בעלך [...] אחרי זה את חברה של אחותי [...] קודם כל תתמכי בי! [...] תהיי לצדי".

3.2.2 חלוקת התפקידים וההתנהלות ההורית: שינוי מערך הכוחות לאחר מיסוד הקשר.

מתוך ניתוח הנתונים עולה כי הקשר הזוגי לעיתים התאפיין בתפיסה שמרנית ובאימוץ חלוקת תפקידים ברורה הנשענת על תפקידי מגדר מסורתיים, כאשר הגבר הוא המפרנס העיקרי ואף הבלעדי והאישה הינה עקרת בית, כפי שתיאר למשל ראובן :

הגישה שלי היא [...] גישה מאוד אה קונבנציונלית סטנדרטית כזאת של 'גבר מפרנס' ו... ו- 'אישה עם הילדים בבית' [...] היה חשוב לי שאני אביא את הפרנסה ושהיא תהיה יותר בבית ו.. ואם, אם אין צורך לעבוד- היא לא חייבת לעבוד כי בסך הכל הפרנסה מספיקה [...] אני מרגיש שאני עושה מעל ומעבר.. כלומר, אני כאילו מפרנס ואז אני עייף, אז אני בא עייף, אז אולי אני גם מספיק טלפון ואז אני כאילו הולך לישון.

כמו כן, לעיתים דווקא הנשים היו אלה שהעדיפו את התפקיד המסורתי שיועד להן, מה שבא לידי ביטוי באופן אקטיבי בכך שהאישה לא עבדה מתוך בחירה, כפי שלמשל ציין טוביה "באותה תקופה היא לא עבדה [...] היא עם הגידול ילדים [...] אני הייתי המפרנס העיקרי [...] היא מטפלת בילדים, אני בעבודה רוב הזמן..".

נדמה כי אימוץ המודל הפטריארכלי נסך בגבר את הביטחון בגבריותו מעצם היותו בעמדת כוח שכן האישה היא זו שתלויה בו, אך במקביל מיסך את האפשרות שלו להבחין בהיותו קורבן מצדה שכן, היא זו שנמצאת בעמדת נחיתות לעומתו. עם הזמן הפורמט המסורתי כבר פחות התאים לרוב הגברים, אשר דחו מעליהם את התפקיד הפטריארכלי הגברי, והם תיארו מגוון פעולות שנועדו לייצר שוויון במערך יחסי הכוחות, במיוחד בתחום הכלכלי, תוך הדגשה- "אני לא כספומט", כפי שתיאר למשל יעקוב :

היא הייתה מעט מאוד בעסק, בעיקר בעבודות קצה [...] אני כאילו עושה את כל המסביבי בשבילה- אני כאילו לועס בשבילה והיא צריכה לעשות רק את הבליעה האחרונה בסוף [...] בעצם היו 7 שנים שהיא לא הייתה שום חלק כלכלי ב.. בתא המשפחתי, הכל היה עליי [...] זה לא שאני באתי איזה מולטי מיליונר כזה ובואי כפרה תהיי הקישוט שלי, זה לא שיש לי כספים.

ליאור לעומתם, מראש הגיע עם נכונות לחלוקה משותפת, כלומר הייתה לו ציפייה שגם האישה תיקח חלק פעיל בפרנסה ושבמקביל הוא יוכל ליהנות מהפריווילגיות של התפקיד המסורתי שיועד לה. בהמשך, משהבין כי זוגתו מתנהלת בצורה מניפולטיבית בניסיון לשמר את מערך הכוחות המסורתי, הוא החל לתבוע ממנה מעורבות תוך שהוא מדמה את עצמו לכלב :

אני בא עם תפיסה של אה, חלוקת, חלוקת תפקידים אה.. דינאמית. אני לא אניד 'שווה' אבל אה, בהחלט זה לא 'הגבר עובד והאישה בבית'. ועשיתי את כל הדברים. וגם היא, עבדה [...] בשנתיים-שלוש הראשונות אני הייתי כמו הזנב של הכלב שהיא

מקשקשת בו [...] הייתי עסוק בענייני ולא היה לי זמן לשום דבר אחר. אה, אחרי זה, כמו שאמרתי לך, התחלתי לתפוס מקום, יזמתי דברים והיא נהנתה מהם [...] כשהייתה כבר 'עוגה', אז התחלתי לדרוש ממנה! [...] היא נסעה אחרי זה עם המשפחה שלה לטויל שורשים והיא ארגנה את הטיול [...] יש לה יכולת, אה, אני חושב שזה, זה 'טריק' כזה מגדרי ש.. אישה, למיטב הבנתי יכולה לרצות גבר שיהיה חזק וכל זה, אבל גם שיהיה רגיש.. ומתי הוא רגיש ומתי הוא חזק ומה המחיר של זה- זה קצת.. מבלבל. 'הטריק' שאני חושב שהיא לא הייתה מודעת לזה ש... [...] היא גם לא אמרה לי תודה על זה שאני הובלתי [...] היא לא פרגנה לי.

תיאורים אלו של ניסיונות לשנות את מערך יחסי הכוחות אל עבר שיווניות, על רקע תחושת חוסר הוגנות ואף ניצול על ידי בת הזוג, מעידים כי הגבר חווה ביטול לחוויית הקורבנות שלו באמצעות מניפולציות רגשיות מצדה. מציאות זו מתאפשרת על בסיס תפקידי המגדר המצופים מהגבר מבחינה חברתית, ולכן מצב זה מוביל אותו לקונפליקט פנימי הבא לידי ביטוי ברגשות של בלבול ואף בעשיית 'הנחות' כלפי הפוגעת, בכך שעל אף שמצד אחד הוא טוען שאכן מדובר במניפולציה וכי יש אחיזה במציאות לטענה זו (שכן מול משפחתה היא מתנהלת אחרת), מצד שני הוא טוען שזה נעשה שלא במודע, ונאחז בכך שהיה מסתפק בהכרת תודה. בהמשך, ניכר כי התביעה מבת הזוג לשותפות בכלכלת הבית גדלה ונעשית הרבה יותר מפורשת, ואף מובילה ליחס שדווקא מתיישב עם תפיסת עולמו של הגבר ההגמוני, קרי ניכרת חשיבה פטריארכלית במעטה של שוויון מגדרי, כפי שתיאר יעקוב את הניסיונות שלו לשלב את בת זוגו בעבודתו- "הניסיונות שלי היו ניסיונות להכניס אותה בתוך העסק, בעבודות שגם ככה יש לי, שאני צריך בנאדם..". על פניו, ברובד הגלוי, נדמה כי הסיבה לדחיפת האישה לתפקיד המפרנסת נקשר במשבר כלכלי, אך בהמשך הריאיון ורק לאחר שהאמון נבנה, יעקוב הוסיף מידע חיוני וכך התחדדה ההבנה שהסוגייה אינה כלכלית:

אני חייב לומר לך! [...] ה[י]ת[ה] תקופה שהייתי שליח על אופנוע [...] רואה אימהות מסתובבות בפארק עם העגלות, מקשקשות אחת עם השנייה, בבתי קפה וזה וזה ואתה אומר לעצמך 'יואלה איזה חיים!', אז בסדר.. התינוק אצלו והילד איתו וזה, אבל.. חיים, חיים טובים! חוזרת הביתה, אז בסדר, עושה ב'איזוי' את הכביסה שלך ואת הזה שלך [...] לעומת הלחץ של ללכת לעבודה, לעבוד תחת בוס, להיות ב.. ב.. במרדף מול אחרים, מול 'קולגות', על קידום וזה- כן אתה עומד ביעדים, לא עומד ביעדים, לעמוד בפקקים.. כאילו, ב'ית'כלס' מבחינת ה'שגעת' והלחץ והזה- הרבה יותר מלחץ להיות ב.. בעבודה וקריירה מאשר להיות בבית.

מעדויות אלה ניכר כי המצב הכלכלי הוא לא בהכרח הסיבה לתביעת שותפות מלאה באשר למטלות המשויכות לגבר, בפרט כשמדובר בפרנסה. בעומק הדברים, ניתן לראות כי נוכח החשיפה שלהם ל'ירווחים' המשניים הטמונים בתפקידי המגדר הנשיים, הגברים מצאו עצמם לא מסופקים מחלוקת התפקידים ובשונה מהגבר הסטראוטיפי, שאפו דווקא לעסוק בעבודה מהנה ולא בכזו שבהכרח תגדיל את ההכנסות; כמו כן, הם קיוו שבאמצעות צמצום תפקידים המגדרי על ידי חלוקתו בשניים, הם יוכלו לתעל את הזמן שיעמוד לרשותם, כלומר לחוש פחות בעול הנוגע לתפעול וניהול הבית וכך לקחת יותר חלק בטיפול בילדים ולהתמקד בצמיחה אישית. יש לציין כי באופן טבעי גם נשים עורכות השוואות מהסוג הזה למול המגדר הגברי, בבחינת 'הדשא של השכן ירוק יותר', אך גבר אשר נמצא בראש הסולם הפטריארכלי ונחשב לפריווילג מעצם היותו גבר, מעורר דיסוננס קוגניטיבי בהיותו כזה השואף לרדת בסולם בניסיון לממש את תפקידי המגדר הנשיים, מה שבהחלט גוזר עליו להצניע את רצונותיו, ולהימנע מלהפגין אותם במפורש, אלא אם כן זה יבוצע במובלע, על ידי עריכת השוואות 'הגיונית' ותוך מתן הסברים שכלתניים, כך שגבר המתיימר להתחבר לצד הנשי שבו עלול לייצר אנטגוניזם ולעודד את שאר הגורמים ב'מטריקס' ביטול הקורבנות' להתגייס למען האישה הפוגעת וכנגזרת, להעצים את קורבנותו.

בהמשך הראיונות, משתתפי המחקר תיארו שינוי שחל בבת הזוג, באמצעותו הם סימנו את ראשית הפוגעות ואף לעיתים ייחסו את הפוגעות לשינוי זה. ניתוח הראיונות הניב שינויים מסוגים שונים, שהצטיירו כטריגרים אשר השפיעו על מצבה הפיזי והנפשי של בת הזוג, החל בנישואים עצמם, כפי שתיאר למשל אריאל:

זה כאילו מדובר על שני אנשים שונים, מבחינתי, מ... ה... בראייה שלי, מהחתונה! [...] הכל היה מעולה, עד אה כמה ימים ליפני החתונה, ממש ככה [...] זה כאילו מישהי שהרגישה שהשיגה את מה שהיא רצתה [...] היא אישה שיודעת להצחיק, אינטליגנטית, אה... מדברת יפה, כולם אוהבים אותה! ויבום, כמה ימים ליפני החתונה ואחרי החתונה, אתה רואה משהו אחר לגמרי! [...] פתאום צעקות [...] כאילו ש... אה... פיצול אישיות! חד-משמעי, אני אומר לך את זה ב... היום כשאני חושב על זה- אני נחרד!

כמו כן, תוארו מקרים בהקשר לשינוי תעסוקתי, למשל מרגע כניסתה הראשונית של האישה למעגל העבודה, כפי ששיתף ניסים "היה לה איזה משבר.. התחילה לעבוד, פשוט היא לא עבדה ליפני זה ולא היה לה שום לחצים ליפני זה [...] נכנסה נורא ללחץ [...] פיתחה פריחות, התחילה להסתובב עם רשימות של משימות [...] ובעיות עם שירותים [...] עצבנית! [...] חרדות וניקיונות". עם זאת, לעיתים השינוי חל דווקא בשל פיטורי הגבר, שהתאפיינו בקשיי הסתגלות במציאת עבודה חדשה, ובהקשר זה, ליאור תיאר כיצד הלחץ של זוגתו זכה להיזון חוזר:

הקורבנות המהותית הראשונה הייתה שהיה לי קשה למצוא עבודה [...] במשך שנתיים עד שהתארגנתי באופן קבוע על עבודות, והחלפתי עבודות [...] היא לחצה עליי יותר מידי... נגיד ש... שעזבתי איזו עבודה בגלל שזה לא הסתדר לי אז אני רציני, איזו תקופה, להתאושש מזה, אז היא אמרה לי "לא! תלך לחפש עבודה עכשיו!" [...] אני מתפקד! [...] היה לי מצב רוח לא טוב, אבל אני מתפקד! [...] מצאתי עבודה, והכל הסתדר.

נדמה כי במצבים בהם הגבר מתקשה לממש את תפקידו כמפרנס כדוגמת פיטורין, זה נחוה כאיום הישרדותי על שני הצדדים, דבר המשפיע על מצבם הנפשי וכן, על האינטראקציה ביניהם. החרדה של האישה מובילה אותה להפעלת לחץ על הגבר בעודו חש תסכול ודיכאון, כך שהגבר נאלץ להתמודד הן עם היותו מחוסר עבודה, והן עם חוסר התמיכה מצדה, בעודה תובעת ממנו למלא את תפקידו המסורתי בכל מחיר. ברגעים אלה, ומתוך תגובה ביקורתית זו, הגבר חווה ביטול לקורבנותו, שכן על אף שהוא נמצא במצוקה ממשית וחש כישלון, נדמה כי האישה נוטלת את תפקיד הקורבן, זו שעליה לשאת לצידה גבר לא מוצלח, שאינו עומד בתקן המגדרי, אשר לפיו האחריות על כלכלת המשפחה ובטחונה מוטל עליו. קרי, הגבר נדחק לפינה ומוצא עצמו חייב להוכיח כי הינו גבר מתפקד, בעל און, 'גבר-גבר'- מה שמוביל אותו לבטל את קורבנותו אפילו בעיני עצמו, משל הוצמד עם פניו לקיר.

עוד עלה מהראיונות כי מצבה הנפשי של האישה נקשר לנושא הרחבת המשפחה, קרי הריון ולידה. למשל, היו מקרים של רצון חד-צדדי בהרחבת המשפחה, כפי ששיתף שמעון, אשר בחווייה שלו נכנע לדרישה של זוגתו:

ליפני שהילד נכנס, ראיתי שכאילו היא ממורמרת וזה, ובאמת האמנתי שאני יכול לשנות אותה! [...] היא אמרה "אני רוצה חתול, חתול יעשה אותי שמח(ה), רגועה" [...] הבאנו את החתול- חתול לא הרגיע אותה, עדיין צעקות, עצבנית, בבית שוברת צלחות [...] במטבח... זורקת, מתעצבנת [...] אמרתי לה שהיא צריכה ללכת לטיפול [...] ובסוף אה... הגענו למסקנה... למצב שכאילו אמרתי 'אוקיי, אולי זה (ילד) ישמח אותה [...] ירגיע אותה' [...] אז התחלנו לנסות, אחרי חודש היא נכנסה להיריון [...] זה משהו שמאוד מאוד לחצה עליי ובסוף אני רציני כאילו לרצות אותה... עשיתי את זה. בדיעבד לא הייתי יוזם את זה!

במקרים מסוימים דיכאון זה הוביל לכדי התפרצויות אלימות, מצב שהגברים קיוו שיחלוף מתוך הנחה שמדובר בעניין הורמונלי וזמני, כפי ששיתף צביקה "כשנולדה הילדה הראשונה אז היא התחילה להיות יותר ויותר תוקפנית [...] כנראה הורמונים או משהו כזה... [...] היא מתחילה להרביץ לי". במקרים מסוימים של החמרה, הדיכאון הגיע למצב פתולוגי וגבה מחיר יקר: בצלאל תיאר כי אשתו ניסתה להתאבד "הכינה אה, כיסא ולולאה מכבל חשמל [...] היו 4 פעמים עם סכין ופעמים היא בלעה כדורים" והוסיף כי מצבה סיכן את חיי התינוק שזה עתה נולד "התעוררתי מבכי שלה ולא מבכי שלו, היא טענה שהוא בוכה ומחרפן אותה הבכי שלו [...] קמתי מזה שהיא בוכה [כשהיא עם

כרית מעליו.. על הראש [...] [היא ניסתה] להרוג אותנו". בחלק מהמקרים שתוארו לעיל, הנשים נזקקו לסעד נפשי, אשר לעיתים הסתכם בטיפול בכפייה, כפי ששיתף טוביה בנוגע לאשתו שבעקבות הדיכאון פנתה לשימוש בחומרים, קרי עישון ושתיית אלכוהול- "איימתי עליה, אמרתי לה "זה לא ימשיך ככה, אני מערב את משרד הרווחה" [...] היא הלכה לגמילה [...] מקום סגור [...] באופן פרטי ובדיסקרטיות [...] 'הבית החם' [...] הייתי צריך לקחת אותה בכוח". המצבים הקיצוניים הללו אפיינו לא מעט מהמקרים שנחשפו בראיונות, כך שבהתבוננות ביקורתית הבנו שהשינוי במצבה הפיזי של האישה, שכאמור לווה בשינויים מנטליים ונטה להידרדר עד כדי ערעור מצבה הנפשי-היווה חלק אינטגרלי בהליך הסוגסטיה של הגבר כלפי עצמו, כלומר, ביטול ומחיקת הקורבנות שלו נעשתה על ידו, זאת לאור עליית זוגתו לראש ההיררכיה הקורבנית- מה שגרם לו להיתפס בעיני עצמו כפחות קורבן, קרי לייצר פיצול הממקם אותו בתחתית הסולם הקורבני.

ההיריון וכל שהתלווה אליו כנאמר לעיל, לעיתים הביא לכך שהאישה הביעה צורך בתמיכה מצד משפחתה הגרעינית, כפי שתיאר יעקוב "היא אמרה "טוב תשמע, אני בהריון עכשיו, לא מתאים לי להישאר [פה] [...] אני רוצה לעבור [...] להיות קרובה למשפחה שלי" [...] שמה את רגלה על הנושא הזה ואני, כדי לא לריב עם אישה הריונית, נאלצתי בסופו של דבר להסכים". בדומה לו, לא מעט ממשותפי המחקר תיארו כי מצאו עצמם נכנעים לדרישות ולצרכים של בת הזוג בהיותה אישה הריונית או אם טרייה, זאת על אף המחיר הכבד שהיה עליהם לשלם. הפגנת הכניעות, כפי שתוארה, סייעה להם ליצוק משמעות לחיים על ידי הבניית זהות עצמית חיובית של אנשי משפחה, אולם שימשה לשימור 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

עוד נציין שמן העדויות הרבות הללו, נדמה כי הגבר, בעודו נאחז באמונה ובתקווה שהדברים ישתנו עם הזמן, לא תמיד הבין את הקשיים שחוותה זוגתו. כמו כן, המצבים הקשים שתוארו הצריכו ממנו לא אחת להתגייס למען זוגתו, שכן נוכח חוסר התפקוד שלה, היה עליו להפגין את גבריותו דווקא באמצעות תפקוד מוגבר ונטול ריכוז עצמי, בהתאם לציפיות מגדריות מסורתיות מגברים באשר להתמודדות עם מצבי לחץ. כלומר, הגבר חווה קושי עצום נוכח מציאות לא פשוטה, אך לא התאפשר לו להביע מצוקה שכן תפקידו הברור והמתבקש היה להגן על האישה, גם מפני עצמה וכן, לשמור על ילדיו- מה שהיווה תרומה משמעותית ביותר להתבצרותו בתוך מטריקס של ביטול מוחלט לקורבנותו.

לימים, בעת שהילדים נכנסו לתמונה, ניתן היה להבחין בכך שהזוגיות, אשר מנעד תפקידיה התרחב להורות וכדרך הטבע תבע יותר אחריות ומעורבות, הובילה למצב של היפוך תפקידים, ולדינמיקה של 'זוגיות פונקציונלית'. ראשית, האישה יצאה לעצמאות כלכלית, מה שבמקרים מסוימים זכה לקבלה מצד הגבר, כפי שתיאר בצלאל "ברגע שהיא יצאה לעבודה והיה לה גם נושאי שיחה [...] אז היה לה עניין משלה [...] זה כן עזר מאוד". כמו כן, במקרים מסוימים, האישה אף הפכה למפרנסת העיקרית, מה שהקנה לה ביטחון, ואף הווה איום על מעמדו של הגבר, כפי שתיאר יעקוב:

תוך כלום זמן, השיגה עבודה [...] "גם אני עם [...] הקצבה, והתוספת לילדות וההטבות- ההנחה בארנונה והסיוע בשכר דירה [...] מביא בערך סכום זהה! אז לא צריך לתפוס תחת!" [...] ברגע שהיא התחילה לעבוד [...] משהו השתנה בה [...] כשבנאדם היה כל כך הרבה שנים בבית, פתאום הוא... מתקלח בבוקר, מתלבש יפה, מתאפר [...] נמצאת בחברת אנשים אחרים, רוקמת כל מיני קשרים חברתיים [...] זה היה חדש לה, וזה גרם לה להרבה מאוד אה... סיפוק ובטחון עצמי [...] נפל לה האסימון, אמרה לעצמה 'בשביל מה אני צריכה אותו? סרח עודף... במקום שאני אסחוב אותו על הגב שלי- [...] אני אפטר ממנו, והוא עוד ישלם מזונות!' [...] בתפיסה שלה [...] היא המממנת אותי. אז אמרתי לה "הלו! הלו! איפה 7 שנים אני... ישבת על התחת, לא עשית כלום ואני פרנסתי את המשפחה, מה קרה? עכשיו אתי תופסת תחת' עליי?!"

על אף שניכר כי פער הכוחות סביב חלוקת העבודה והפרנסה הצטמצם, הוא לעיתים עבר תפנית לכיוון הנגדי, מה שהוביל לכך שהגבר מצא עצמו תלוי באישה ונתון לחסדיה על מנת לספק לעצמו אפילו את צרכיו הבסיסיים. מצב זה חיזק אצל הגבר את תחושת הקורבנות, שכן האישה נתפסה בעיניו כמתנשאת וכפוית טובה, אך משגבר אמור לתפקד ולראות בהזדמנות שלו למימוש החלקים הנכספים בתפקידי המגדר הנשיים מעין פריווילגיה- אין הוא רשאי להכיר בקורבנותו זו, בפרט כשאין לו מגבלה כזו או אחרת שתסיר ממנו את האחריות המגדרית לפרנסה. כלומר זוגתו, על פי התפיסות המגדריות, מעצם היותה אישה היא אינה מחויבת לדאוג לכלכלת הבית, וכעת היא זו שיוצאת להקריב מעצמה בעצם כניסתה לתפקיד שהופקד בידי הגבר, אב המשפחה, כמפרנס- תפקיד שנתפס קשה יותר ושוב ממקם אותה, בעיניו, כקורבן לעומתו, מה שמבטל את היותו קורבן במשוואה. שנית, בדומה לגבר, אשר דחה מעליו את עול הפרנסה, האישה מצידה החלה לדחות את התפקיד הפטריארכלי הנשי שיועד לה כמטפלת ועקרת בית, כפי שתיאר למשל ויטלי:

הייתה לה חברה [...] פגשו איזשהו בנאדם שהמליץ להם עבודה במפעל [...] התחילה לעבוד שם [...] אני יכול להגיד שליפני זה היו בעיות ואחרי זה היו בעיות, אבל מאז שהיא התחילה לעבוד [...] כל החיים שלי השתנו וכאילו אני הבנתי שאני נופל ונופל ונופל כי... היא לא רצתה לעשות כלום כאילו, ועל כל משפט כאילו "למה זה ככה?", היא אומרת- "אני עובדת!", "למה זה ככה?!"- "אני עובדת!", "אוקיי, בסדר, את עובדת, אבל, מי יעשה את זה?" [...] בבית יבלאגן, בית לא נקי, לא מסודר, אף אחד לא מבשל ו... וכאילו גם זה של אישה וגם זה של אישה [...] אישה צריכה להכין אוכל [...] לנקות [...] לעשות ספוגיה ברצפה.

במקביל חלה תפנית מתבקשת במעורבותו של הגבר בכל הנוגע לענייני הבית והילדים- בעצם הגבר מצא עצמו, מרצון, ונוכח קשיי האישה, נוטל חלק בתפקיד המגדרי שלה, מה שלא אחת תואר כמתן 'עזרה', כפי שצין צביקה "היא עבדה יותר שעות ממני באותה תקופה [...] אז עזרתי בזה, בניקיון של הבית [...] שטיפת ריצפה, גינון, אה, טיפול בכלבים [...] כלים [...] ואבק [...] לא התלוננתי, החיים שלי היו טובים" מעדויות אלו ניכר כי הגבר, הנכנס לתפקיד המגדרי הנשי אשר באופן יחסי נמצא במיקום נמוך לזה הגברי, מציג את המעבר הזה בין תפקידי המגדר כדבר חיובי, מצב המתאפשר באמצעות הבניית הזהות הנוכחית כזהות חלופית לזהות הגברית הקורבנית, זו שלעולם תמוקם בתחתית הסולם הפטריארכלי. כלומר, הבניית הזהות החדשה של הגבר על ידו כמטפל וכאישי משפחה טוב, היא זו המאפשרת לו למתן את האיום המשתקף מהזהות האוקסימורונית והקונפליקטואלית 'גבר-קורבן'. עם זאת, יש לציין כי על אף העול שהאישה לקחה על עצמה, ברוב העדויות עלה מוטיב חוזר בנוגע לכביסה-נדמה שעל אף ההסכמה באשר לשינוי חלוקת התפקידים, מבחינתה מדובר ב'קו אדום' שהגבר לא אמור לחצות כאשר הוא חולש לטריטוריה שלה, כפי שלמשל תיאר יעקוב:

השתנו התפקידים, עכשיו אני נמצא עם הילדות [...] בבוקר אני מארגן אותן, לוקח אותן ל... לפעוטון, הן נמצאות שם עד ארבע [...] מחזיר אותן הביתה, מבלה איתן, נותן להן ארוחת ארבע [...] היא לא רצתה שאני אהיה עם ה... עם הילדה לבד בבית [...] לא סמכה עליי [...] ציפיתי שהיא תבוא ותגיד 'וואו, איזה חמוד, תודה' וזה... מריבה! רבה איתי על זה! ממש! בצרות! [...] זה הפעם האחרונה שעשיתי באמת משהו [...] לא היה ניסיון [...] זה רק היה כשהיה נגיד העברת דירה, או משהו כזה גדול שדורש כוח פיזי- להרכיב ארון או משהו כזה, או סתימה, סתימה באסלה [...] צרות! ואני כאילו מגיב גם כן... בהתגוננות כאילו "מה את רוצה! כאילו, במקום להגיד תודה את אה, את כועסת עליי?" [...] (מחקה אותה) "לא! אני לא ביקשתי מימך אז אל תעשה!" [...] עכשיו יש לי פה בלאגן! בילגנת לי את הברגים האלה עם האלה! אני לא מסדרת את זה ככה בארון! [...] לא צריך, אל תעשה יותר!"

יש לציין כי היו מקרים בהם הגבר דווקא נאלץ לעשות כן, קרי מעורבותו בתפקיד המגדרי והמסורתי של האישה נכפה עליו, כפי שתיאר מיכאל "היא דורשת ממני דברים [...] לשטוף כלים [...] לנקות את הבית [...] לסדר כל מיני דברים בבית [...] קצת כביסות [...] אמנם כביסות, פחות או יותר היא לקחה את זה על עצמה".

לאור השינויים הללו, שלא תמיד היו לשביעות הרצון של מי מהצדדים, לא אחת הקשיים שהתעוררו בזוגיות חלשו לתפקוד ההורי והובילו ל'הורות דיספונקציונלית'. האב יכל להפגין רצון ברור להכתיב הלך רוח, כפי שתיאר ליאור "ארגנתי [...] [ש]לא יקרה מצב שהם חוזרים [...] לבית ריק [...] תמיד או אני שם או אשתי [...] כל התכנון והכוונה והכל- זה שלי [...] מאוד גאה בזה [...] זו מטרה שהייתה לי [...] הצלחתי לממש את זה"; או לחלופין לבטא קושי להיות אב מעורב, כפי ששיתף ראובן "לא היה לי הרבה סבלנות אליהם [...] הרגשתי שזה מה שיש [...] מודל פטריארכלי יותר כזה של אני כאילו מפרנס".

בהמשך, משתתפי המחקר תיארו כי במקביל לקשיים שהם חוו, גם האישה כאם חוותה קשיים, באופן תלוי ולעיתים בלתי תלוי בהם. היו אימהות שהביעו רצון להיות 'אם במשרה מלאה', דבר אשר נתקל בחוסר עידוד ותמיכה מצד הגבר, כפי שתיאר ליאור "שנה היא הייתה בחופשת לידה! [...] הגיע הרגע שהיה צריך למצוא מטפלת [...] כי.. תראי, אחרי שנה [...] זה מיצה את עצמו". לעומת זאת, היו נשים שהביעו קושי למלא את תפקיד האם המסורתי המצופה מהן, כפי ששיתף ניסים "הייתי היחיד שעושה אמבטיה לילדים, היא.. יש לה פחדים".

הקושי של האישה שתואר כדרמטי ביותר, היה לקבל את העובדה שהגבר מנסה לממש את אבהותו באמצעות נטילת חלק בתפקידי האם המסורתיים וכך לחוות הורות גם במישור הטיפולי, כלומר להיות עם הילדים ב-'being' ולא רק ב-'doing', כפי שסיפר ניסים "היא ראתה את זה שאני מטפל בילדים כפגיעה בה [...] מבחינתה, עצם זה שאני מטפל בילד, זה אומר שאני אה.. אישה והומו ו.. אממ פוגע לה בסמכות או משהו" וכך ציין ליאור "רציתי מאוד, להיות מעורב עם הילדים שלי! בגידול שלהם.. ולא לעשות רק את התפקידים ה.. שבלוניים, של גבר ושל אישה". כל שתואר לעיל הוביל להסלמה ברמת הקושי להתנהל בזוגיות, דבר שעם הזמן קיבל ביטוי באלימות על שלל סוגיה המוכרים לנו מן הספרות בנושא אלמ"ב: חברתית-משפחתית, פסיכולוגית/נפשית, פיזית, כלכלית ואף מינית. על מנת להבין בצורה טובה יותר את הדינמיקה האלימה, בחרנו להתמקד גם בתגובת הקורבן, מה שהוביל אותנו להיחשף לדפוסי התמודדות שונים, וכך מבעד למופע האלים, להכיר בהטרונגיות שלא אחת נסתרת מעינינו.

3.2.3 דפוסי ההתמודדות המונעים או מניעים את הספין כתלות ב'מטריקס ביטול הקורבנות'.

תת-תמה זו, אשר נותחה בהתאם למודל התיאורטי של בן-סימון ורונאל (Bensimon & Ronel, 2012) המציגה את "אפקט הסחרור האינטראקטיבי באלימות בין בני זוג", מתארת לנו את הדינמיקה ברגעי שיא הפוגענות ומאפשרת להבין יותר לעומק מה מסכל ומה מזין הסלמה של אינטראקציה אלימה, כלומר מה בולם את הספין האלים ומה לחלופין משמר אותו ואף מביא אותו לכדי מצב כרוני. בקטגוריה זו זוהו שני דפוסים אינסטינקטיביים

עיקריים- בריחה ולחימה. דפוסים אלה אינם מביאים לתוצאה אחידה, קרי כל אחד מהם יכול להזין או לבלום מצב אקוטי.

בבואנו להבין מה **בולם את הספין**, נחשפנו להתמודדות שהתאפיינה בחשיבה קודם למעשה וכן, בשליטה עצמית, קרי מיקוד שליטה פנימי. כאמור, הבלימה הופיעה הן על ידי דפוס של בריחה והן על ידי דפוס של לחימה, ובכל מקרה, בין אם הגבר נסוג ובין אם נאבק, התוצאה הייתה מיתון האלימות. בעת ניתוח דפוס הנסיגה המובילה למיתון, זיהינו כי לרוב הגבר התרחק והסתגר, כפי שתיאר למשל ניסים :

אני יותר חזק ממנה, אין לי.. לא בעיה מוסרית להרביץ לה ולא בעיה פיזית להרביץ לה, אבל אני יודע במה זה יהיה כרוך.. ואני לא מתכוון לעשות את זה [...]. אין לי טעם לענות [...]. אתה לא תשנה אותה [...]. הייתי אומר לה "תפסיקי" [...]. היא לא מפסיקה ואחרי זה אתה עושה את החשבונות שלך.. ביקשתי פעם-פעמיים וזהו [...]. אתה רואה שהיא עסוקה בעצמה [...]. אין לשים לה גבול [...]. היא לא הבנאדם שאתה can living with.. היא באמוק, אתה לקחת לה את העבד [...]. ואז.. זה לא טוב, עצבנית [...]. היא שרטה אותי בפנים או שהיא הרביצה לי כשהייתי עם הכלים והיא איבדה שליטה [...]. לא [הגבתי], כי אני יודע שהיא רצתה שאני אגיב, כדי להגיד 'הוא אלים כלפיי' [...]. אז מה תעשה? [...]. תרביץ לה? [...]. זויתי הלכתי משם [...]. אין לי מה לעשות! אתה.. מה תעשה? תגיב נגדה באלימות! אי אפשר לדבר איתה, אי אפשר לעשות ריב נעים איתה [...]. ככה היא..

ניכר כי במקרים בהם הגבר נקט בניתוק מגע, זה נבע מתחושות של חוסר ברירה ואף כניעה למצב וכן, בשל חוסר בהירות מה נכון לעשות נוכח הסיטואציה. כמו כן, לעיתים זה היה ביטוי של חשש להגיב בצורה אקטיבית כלפיה שתוביל להסלמה. בנוסף לכך, במקרים אחרים הנסיגה הממתנת באה לידי ביטוי בפנייה לעזרה, קרי חיפוש תמיכה, כפי ששיתף למשל צביקה :

היא התעצבנה עליי ו.. אמרה לי להסתלק מהבית, נעלה אותי בחוץ [...]. הלכתי לבית של ידידה שלי [...]. מה יכולתי לעשות? לשבור את הדלת? [...]. אם נגיד הייתי צריך לעשות משהו בבית ב.. או נכנסתי מהחלון.. ובפעמים אחרות הלכתי לבית של ידידה שלי [...]. [ו]בגלל שהיא מאוד מאוד קנאית [...]. אז היא מיד התקשרה ואמרה לי לחזור הביתה.

במקרים כדוגמת זה, של פניה לעזרה, ניכר כי מופעל שיקול דעת באשר לתמונה הכוללת ולהשלכות האפשריות וכן, כי אצל הגברים הללו קיים הרצון לאפשר לאדם נוסף להיכנס לתמונה ולהפוך לאוזן קשבת בצורה שתעזר לא רק את האפשרות להגיב בצורה שתוביל להחרפה, אלא גם תאזן ותרגיע את הרגשות השליליים העצורים. בשונה מכך, היו מקרים בהם הנסיגה הממתנת באה לידי ביטוי בהתנתקות ואף התעלמות, כפי ששיתף גיורא :

פתאום קלטתי שאני, שאני בבעיה והבעיה היא אני, שאני בעצם מאפשר שזה יקרה ואני צריך לעשות פעולות שהם נגד למה שאני רגיל ו.. ואני לא אמור לחשוש מ.. מלעשות מה שאני חושב בזמן הפנוי שלי [...]. קלטתי שהיא אה, בעצם אה, מנסה לשלוט בי דרך המין, ואמרת לי "אני לא מעוניין אה ביחסי מין בכלל" וזהו [...]. אם היא שולטת בי שם אז אני יכול לבחור ש.. שאני לא מעוניין ביחסי מין [...]. והיא תמיד האשימה אותי [...]. ואמרת לי "אני לא מעוניין ביחסי מין, אני מבקש שלא תטבלי בכלל" [...]. והיא אמרה באמת "אני אטבול, לא משנה מה", אבל היא כבר לא שיתפה אותי [...]. כי אני לא הייתי מעוניין לשמוע [...]. בעצם אני נטרלתי את הפונקציות [...]. תמיד האיום של גירושין היה איום מנצח [...]. זה היה ינשק יום הדין, אז היא ניצלה אותו ופתאום ראתה שזה לא עובד כי אני זורם איתה.. אני זוכר פעם אחת שהיא אמרה "אני לא אכבס לך!", אמרת "אין בעיה, אני אכבס לבד". היא, הגיע שלב שבעצם היא ניסתה הכל, ושום דבר לא פעל עליי!

אם כן, ניתן לראות כי ייתכנו מצבים בהם הספין נבלם על ידי נסיגה המתאפשרת אך ברגע שיש סדק ב'מטריקס' ביטול הקורבנות', כלומר ברגע שהגבר מבין כי קורבנותו מתבטלת הוא נכנס למצב תודעתי בו הוא מנסה לנטרל את הישנותה של הקורבנות כאשר לרוב השיקול נקשר בהבנת ההשלכות העתידיות של תגובה אלימה כנגד, ולא בשל דימוי עצמי שלילי, או בשל תחושה שהאיום המיידי גדול מכפי שיוכלו להתעמת איתו במידת הצורך. כמו כן, נראה כי אסטרטגיה מעין זו, הלכה והתגבשה לה עם הזמן, שכן משתתפים רבים העידו על תהליך לפיו תחילה הגיבו באיזשהו אופן, אם זה באמירה או בדרך אחרת, ולבסוף הבינו כי הדרך הנכונה עבורם היא צמצום

האינטראקציה. בהמשך, בעת ניתוח דפוס המאבק המוביל למיתון, זיהינו כי לעיתים הגבר נכנס לעימות במטרה להכניע את האישה, כפי שעולה למשל מדבריו של גיורא:

כשהיא הייתה מעירה אותי באמצע הלילה [...] קיללתי אותה [...] אמרתי לה "אני עכשיו ישן ונדבר על זה בבוקר" [...] אבל היא המשיכה והמשיכה... [...] הייתי אומר אה "את שמנה [...] מטומטמת, זונה" [...] היא גם קלטה שבעצם אני לא שומע אותה כי אני גם מדבר [...] בהתחלה שיחקה אותה כאילו זה לא פוגע בה, אבל בסוף זה פגע בה, וזה הדרך ש... היחידה שהצלחתי לחזור לישון, הייתי משתיק אותה והולך לישון [...] הבנתי שאני צריך לעשות הכל בשביל זה, כשהרגשתי שזה פשוט אה מוריד אותי נפשית...

כמו כן, במקרים אקוטיים, לרוב למול אלימות פיזית, המאבק הממתן בא לידי ביטוי בניסיונות להגנה עצמית,

כפי שתיאר למשל ויטלי:

הייתה סטירה שהיא נתנה לי כאילו פעם אחת [...] זה לא היה אישה [נשין] [...] היה בינינו כזה 'בלאגנים' עם ה... עם הפצעים [הפציעות] [...] היא תמיד הייתה, כשאני מת[חיל]... מתחיל לצעוק אליה [עליה] [...] היא הייתה קופצת אליי [עליי] עם הציפורניים ו... הייתה מתנהגת כחיה פשוט! הייתה זורקת אליי [עליי] דברים, אה, הייתה לוקחת את הסכין... [...] הייתה קופצת עליי עם הסכין! כן, ולא פעם אחת! [מגחך] [...] בורח! הייתי קופץ מסביב לשולחן ודווקא במקרה האלו [הזה] שהיא קפצה עליי עם הסכין, אני, אני תפסתי את הלהב של הסכין ושרתי את הסכין!

לעומת זאת, היו מקרים בהם המאבק הממתן בא לידי ביטוי בהתקת האגרסיות והפנמתן, קרי בפגיעה עצמית,

כפי ששיתף למשל ישראל:

[היא] מכה אותי [...] דוחפת [...] ניבול פה [...] הייתה מנסה להביא אותי למצב כזה שאני ארים עליה יד. למשל, הייתי מאוד רגיש, רגיש ו... ופגיע כשהיא הייתה מדברת על אמא שלי משהו... לצערי זה היה אוכל אותי, זה היה הורג אותי... הייתי מתאפק, הייתי דופק ראש לקיר, שובר כיסא! [...] היה לי איזושהו אדרנלין בגוף [...] ליפול עליה! לתת לה שני בוקסים [...] אמרתי 'מה זה ייתן לי? אני אשב אחר כך באבו-כביר? מה זה ייתן לי? אני איש צבא! איפה הפרנסה? איפה העתיד? והייתי, הייתי מרגיע את עצמי תוך כדי... תוך כדי מכה על איזושהו משהו מסוים, זה היה, זה היה עוצר אותי, זה היה משחרר אותי באופן מסוים, משחרר אותי! [...] הייתי סופר לפעמים עד 10...

בשונה מנסיגה ממתנת, ניתן לראות כי במקרים אלה של מאבק ממתן, השיקול נקשר יותר לתפיסת פערי הכוחות, מה שהוביל לא אחת גם לביטול תחושת האיום והרגשות המתלוות לכך וכן, להתמודדות שבמקרי קיצון אף מפנימה את הזעם ומתיישרת עם הסטראוטיפ לפיו גבר צריך לשמור על קור רוח ולא להגיב מהבטן, בטח ובטח שלא להכות אישה, גם כאשר מדובר באיום ממשי לחייו כדוגמת ניסיון רצח. כלומר, ניכר כי ככל שהשאיפה הייתה לדימוי עצמי התואם לזה הסטראוטיפי לפיו על הגבר להתמודד למול כל אלימות, בפרט מצד האישה, אשר לעולם נתפסת כחלשה ממנו, זה הוביל לא אחת, גם בסכנת חיים ממשית, להתכחש לתחושות של פחד וחרדה וממש לראות באפשרות 'לישון עם האויבת' אופציה לגיטימית. קרי, כי ככל שהגבר מזוהה עם הדמות הגברית המאציואיסטית, כך ההגנות חזקות יותר ויש קושי רב יותר לייצר סדקים ב'מטריקס' ביטול הקורבנות' כי האפשרות להיות מזוהה עם דמות הגבר-קורבן' מאיימת אף יותר, כך שהגבר עצמו, שהפנים את הציפיות החברתיות ממנו, הופך לאקטיבי בביטול הקורבנות שלו עצמו, מה שלעיתים הוא מבין אך בדיעבד.

לעומת זאת, בבואנו להבין מה **מזין את הספין**, נחשפנו להתנהלות שהתאפיינה במעשים שהדגימו התמודדות

אינטואיטיבית, נעדרת שליטה עצמית, אשר הובילה לספין כרוני. בעת ניתוח דפוס הנסיגה המובילה להסלמה,

זיהינו כי לעיתים הגבר יצא לחופשה פתאומית, למשל ניסים תיאר:

נסעתי לתאילנד [צוחק] [...] ברחתי! [...] היא רוקנה לנו את כל החשבון בנק בזמן שהייתי בתאילנד וזה איזה מאתיים אלף שקל [...] לא היה לי כסף לקנות אוכל... היא גם ביטלה לי את כל הכרטיסים [...] [וכשחזרת] וואו! אז היה נעילות [...] התחילו גם מכות... וגם להגיד לילד אה... להרביץ לי [...] אני יודע שהיא רצתה שאני אגיב [...] חלק מהדברים [...] היא עשתה ב... בעצבים, בלי שליטה, אבל חלק אחר, היא עשתה מתוך כוונה שאני אחזיר לה כי ככה היא תוכל להוציא אותי מהבית [...] כפרובוקציה כדי שאני אגיב באלימות [...] ידעתי שאם אני עוזב את הבית תהיה מלחמת עולם ואני לא אראה את הילדים [...] אתה אומר "טוב, המצב פה ממש מחורבן, אבל יש לי עלות יציאה ויכול להיות שהיא תהיה יותר גדולה..."

נדמה כי לבסוף ניסים, על אף הסדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', מצא עצמו חוזר ונשאר בקשר הפוגעני, זאת בשל חשיבה רציונאלית לכאורה הנקשרת לסטראוטיפ הגבריות הנוגעת לשיקולי רווח והפסד שכן, לתפיסתו מצבו הנוכחי נסבל ויכול לעולם להיות גרוע יותר- מה שככל הנראה שימר את ביטול קורבנותו בעייני עצמו.

בניגוד לכך, האסטרטגיה השכיחה שהובילה להזנת הספין ולהפיכתו לכרוני, הייתה כניסה למאבק- אקט גברי מתבקש שכן, מצופה חברתית מגבר להילחם על מעמדו ולהפגין את גבריותו בכך שלעולם ידו תהא על העליונה ולא חלילה כזו הנרמסת על ידי אישה ומובילה לזהות האוקסימורונית 'גבר-קורבן', למשל ויטלי תיאר כך :

היא פשוט הייתה מתפוצצת ככה ו... במצב רגיל! [...] פתאום אמה מתפוצצת ואף אחד לא מבין למה [...] היה בוקר והיא התחילה להגיד לי משהו, אמרתי לה "תעזבי אותי" [...] הייתי בשכיבה ופתאום היא מתקרבת ונותנת לי סטירה [...] אפילו אה, לא אמרתי לה מילה! [...] היא התקרבה אליי ונתנה לי סטירה [...] קפצתי [...] התחלתי לצעוק עליה שכאלו "השתגעתי?!", פתאום היא הרימה ככה טלפון וראיתי שכאלו המספר של המשטרה כבר חויג [...] והיא אומרת לי "נו, תעשה לי משהו" [...] המספר כבר חויג, מה שנשאר זה ללחוץ על כפתור ירוק! והיא שואלת "נו, מה תעשה?! אתה תוכל לעשות לי משהו?!" [...] התחיל שוב פעם 'בלאגן', שוב פעם צעקות, שוב פעם ויכוחים, והאווירה ב... בתוך הדירה הייתה מגעילה..

מתיאורים אלה ניתן לראות כי ההסלמה גובה מחיר יקר, שכן התוצאה הרצויה אינה מושגת ויתרה מכך, לרוב האישה מאיימת שתפנה למשטרה, מה שלעיתים אכן קורה בפועל. נמצא כי לאור הקונפליקטים וכמוצא אחרון, רוב הזוגות ניסו לשקם את מערכת היחסים, חלקם פנו לטיפול על ידי אנשי מקצוע פורמליים וחלקם פנו לכל מיני עסקנים בלתי פורמליים. פנייה לאנשי מקצוע רשמיים, תוארה כך :

נמרוד : בטיפול זוגי, המטפלת אמרה לה "תקשיבי, את עושה השוואות בינו לבין בעלך לשעבר", ואני כבר על קריסת מערכות שמה, אני מתחיל לפרוץ בבכי, והיא מסרבת להכיר בזה [...] היא עיוורת לקשיים שלך, היא עיוורת לכאב שלך [...] את המכתב שלי, גם הפסיכותרפיסטית עזרה לי לנסח אותו בצורה כזאתי שגם מזמינה אותה להיפגש ולדבר, לדון באחריות למה שקרה [...] האינדה הראשונה שלי הייתה קודם כל לדבר על המשבר, לא להחזיר אותה [...] אמרתי לה "אני צריך שתעזרי לי נגד עצמי, תשמרי עליי מפני עצמי" [...] המטרה המשנית- לבדוק אם באמת אפשר להחזיר אותה, כי לא ידענו איך לאכול את זה.

עמיחי : ראיתי אותה במצוקה, והיה חשוב לי ללכת לטיפול זוגי [...] כל טיפול זוגי שהלכנו זה העצים את הבעיה, כי המטפלים הזוגיים היו מאמינים לסיפורים שלה והיו משוכנעים שהכל בסדר! כאילו, אני הייתי יוצא מהטיפול הזה בוכה והיא הייתה יוצאת אה, מלאת אושר ועם כוחות, אנרגיות ל... להלאה [...] יועץ זוגי, שסיפרתי לו את החוויה שחוויתי, הוא אמר לי "אתה הולך עכשיו למשטרה!", אני לא רציתי [...] אמרתי "תשמע, יש שתי אופציות [...] אחת- שהיא אשתי ועל אשתי לא הולכים למשטרה כי זה בת-זוג שלי, [וה]אופציה השנייה- שזה להתגרש. אופציה של לחיות עם אישה שאתה הולך עליה למשטרה אני לא מכיר, לא... לא נראה לי הגיוני". הוא, הכריח אותי ללכת, הוא אמר לי "אני... אני מצווה עליך ללכת! אם אתה לא תלך אני אלך, עדיף שאתה תלך כי אני מחויב לדווח"...

זכריה : הצעתי לה טיפול זוגי- "בואי נלך שוב לטיפול זוגי", היינו פעם בטיפול זוגי ב... הצליח חלקית [...] היא נמנעה וסיימה את הטיפול [...] וכשהצעתי את הטיפול בפרידה, האחרונה, של הגירושים, היא סירבה [...] קיוויתי להירגע, להגיע לטיפול, ללבן את הדברים, ולסדר אותם ולחזור... ולהיות ביחד [...] קשה לי היה לראות אותי אה, נפרד, מסיים, מפרק את כל החבילה [...] בהקשר לאלימות הפיזית? לא. לא היה לי שום כוונה לפנות לגורם טיפול בנושא ה... הפיזי, כי לא היו לי צלקות פיזיות, היו לי צלקות נפשיות [...] אתה רואה שאתה בסדר, אתה לא צריך לטפל בעצמך... לא, לא הייתה לי מחשבה כזאת...

מן העדויות עולה תמונה לפיה נושא האלימות הפיזית מעולם לא היה סיבת הפניה לטיפול וגם כשהזוג כבר נכנס לטיפול- הנושא לא דובר. בניסיון להבין מדוע הנושא לווה בשתיקה גם בחדר הטיפול, הסתבר כי מלבד היות החשיפה גורם סטרסוגני, הגברים נשענו על סטראוטיפ הקורבן האידאלי לפיו מי שהינו קורבן לאלימות פיזית- ראוי שגופו יעיד על כך, כלומר הצורך המנטלי בעדות גופנית ממשית שלרוב נעדרה, הובילה למחיקת הזהות הקורבנית וסייעה לכך שהגבר עצמו יהיה שותף פעיל בביטול קורבנותו גם בפני עצמו וגם בפני אנשי הטיפול. כאמור, עוד עולה כי אנשי טיפול הצליחו לייצר סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות' שכן היו ששיקפו לגבר את מצבו והיו אף כאלה שראו בו, בדומה לאישה הנתונה תחת אלימות מצד בן הזוג, ככזה שראוי להגנה, בין אם ידרוש זאת ובין אם לא. כמו כן, צוינה לא אחת גם פנייה לאנשי מקצוע בלתי פורמליים, שהייתה מגוונת וכללה חובבנים למיניהם, כפי שתיאר למשל ראובן :

היינו בטיפול זוגי [...] אנשים שהם יודעים לעבוד עם זוגות [...] לא מספיק מטפלים זוגיים 'פרופר' [...] היא רצתה שנפתור את הבעיות יותר בינינו, בלי עזרה חיצונית [...] היוזמה הייתה בעיקר שלי [...] "בואי בכל זאת ננסה" [...] הגענו למפגש אחד [...] [המטפלת] אמרה "יואני אני רואה שאתם אוהבים אחד את השני [...] תלכו ליס" [...] לא היה לה ממש נכוונות [...] ממש לא התחשק לה ללכת עכשיו לטייל, זה נגמר [...] 'אני יותר לא איתו, אפילו אם הוא האבא של הילדים שלי' [...] זה המסר.

לעיתים הפנייה לעזרה הייתה לאנשי דת, כגון רבנים, מה שהוביל לא אחת ליצירת סדקים בימטריקס ביטול

הקורבנות, אם לאור תסכול שהולך וגובר אך לא מקבל מענה גם מאיש דת ואם לאור הכרה מלאה בקורבנות

ותיקופה, למשל:

מיכאל: אני מתקשר אה אה לרב שהיה לי בשיבה שהוא... הוא בעצם זה שעזר לי להיכנס בשידוך הזה [...] ואומר לו "אני לא מבין מה הולך פה... אני לא מסוגל להתמודד איתה... ו... הוא כאילו אומר לי "זה יהיה בסדר" [...] היא לא הבינה שמשהו אצלה לא בסדר... היא תמיד ניסתה להפיל את זה עליי...

עמיחי: התייעצתי עם רב, ורב מאוד גדול [...] סיפרתי לו את הדברים, ואז אמרתי לו משפט כזה "הרב, אתה שמעת רק את הצד שלי, כשאתה תשמע את הצד שלה אתה תאמין לה, אתה לא תאמין לי", ואז הוא הסתכל לי בעיניים איזה דקה שלמה של ריכוז, ודפק על השולחן והוא אמר לי "כל מה שאמרת זה אמת! [...] תתגרש ממנה עכשיו! [...] תדע לך, הגירושים שלך לא יהיו קלים", הוא הזהיר [...] "תוציא ממנה את הילדים" [...] אז, ברגע שהרב אמר- אז זהו! [...] היא הלכה ועשתה לו 'בלאגן' שמה, כי הוא אמר לי להתגרש.

במקרים אחרים הפנייה לסיוע הייתה דרך מסגרות המכורים האנונימיים, למשל:

מיכאל: מטפל אחד [...] מיד קלט [...] אמר שיש ציר כזה של יתלות ושליטה' [...] אני נמצא בקצה התחתון והיא נמצאת בקצה העליון [...] היא בשיא השליטה ואני בשיא התלות והוא אמר לה "הבעיה שלך שאת מכורה לשליטה" [...] זה נשמע לי הגיוני... בגלל שאני כבר מכיר את 12 הצעדים מ-SA אז אני... התחלתי להגיע לחברותא של 'אל-אנון'- שמטפלים שם הרבה בתלות [...] התחלתי לעבוד על זה [...] היא הצטרפה לארגון הזה של 'אס-אנון'- של נשות מכורים [...] היא לא הרגישה שיש לה בעיה [...] לא השתלבה שם...

ג'ורא: [אני] נמצא בתוכנית 12 הצעדים של SA (sexaholics anonymous) [...] התמכרות למין [...] שבאה לידי ביטוי בעיקר בפורנוגרפיה [...] ההתמכרות שלי, הביטוי שלה ב... בחיי הנישואים, זה היה התלות והריצוי [...] אפשרתי לה אה, ל... לשלוט בי, היא גם דחקה אותי לשם [...] בעזרת התכנית עשיתי שינוי [...] לא אפשרתי לה לשלוט בי [...] הייתי מאוד זקוק לזה (למין) [...] [ואייתה, היה לי מין [...] אבל עדיין מאוד, מאוד סבלת, ודווקא כשהיה לי את היתרופה הזו של ה... של המין [...] זה פחות פגע בי, ה... הפגיעות שלה...]

מתוך העדויות הללו ניכר כי דווקא במסגרות בלתי פורמליות, בעיקר אלה המעודדות סולידריות ומכוונות למפגש בינאישי המאפשר הזדהות, תיתכן חשיפה שתאפשר לגבר הקורבן לקבל שיקוף אותנטי וכך לסדוק את 'מטריקס ביטול הקורבנות' שהגבר שותף לו בעצמו. זאת ועוד, לעיתים ההשלכות הנתפסות של הזוגיות הפוגענית יצרו סדקים בימטריקס ביטול הקורבנות באמצעות ביטוי במישור הנפשי, הרוחני והפיזי:

מבחינה נפשית שיתף יעקוב "בגלל ההצטרבות של המריבות בזוגיות שלנו ובבעיות המשפחתיות, הכלכליות והטיפול בילדות וכל הלחץ שהיה לי [...] הגעתי למצב שדי, נשברתי ורציתי 'טיים אאוט' בשביל לאזן את עצמי, הרגשתי ממש מדוכא [...] ברמת תפקוד מאוד מאוד נמוכה [...] הלכתי לעשות אשפוז מרצון". לעיתים הביטוי למצב הנפשי תואר כרגרסיה במישור הרוחני- עמיחי בחר להתרחק מהדת, מה שלדידו דווקא מנע ממנו לקרוס נפשית, ואולי העביר את הביטוי הנפשי לגוף, כפי שתיאר:

היה מצב שאני זוכר שהרגשתי אה, נפשית, עומד להתמוטט, זאת אומרת הולך לקבל איזה מחלת נפש [...] הרפיתי מבחינת אה... שמירת מצוות [...] לאזן את ה... מצוקה [...] הייתי על סף הייתי על הסף שאולי הייתי צריך איזה כדורים או תרופות וכאלה, הצלתי את עצמי, אני ברוך-השם לא הגעתי למקום הזה...

לעומת זאת, מבחינה פיזית ג'ורא תיאר כך "קלטתי שבעצם זה סוג של שליטה, ושאני לא באמת שולט בחיים

שלי [...] הגוף שלי רעד [...] מפחד [...] והייתי בהלם מעצמי [...] פחדתי [...] ורעדתי פיזית".

3.2.4 הפרידה ודרכי ההתמודדות עם האלימות שבאה בעקבותיה.

ברוב המקרים הגבר היה זה שיזם את הפרידה. ניתן לראות כי ההחלטה שהתקבלה לא הייתה מיידית, כפי שתיאר ניסים "הלכתי להתייעץ עם עורך דין... עדיין לא החלטתי מאה אחוז שאני מתגרש [...] ואז הלכתי עוד פעם להתייעץ

עם עורך דין [...] די! זה כבר הגיע לי עד פה!" ניתן לראות כי ברוב המקרים ההחלטה שהתקבלה הייתה נחרצת, מה שבלט במיוחד בתיאורו של עמיחי "תמיד ידעתי ש... יהיה רגע שזה יגיע [...] לכאן או לכאן [...] לוקח לי זמן להחליט [...] זה החלטות גורליות, אבל כשאני מחליט- זה 'לחתוך בבשר החי' ולא יעזור שום דבר". כמו כן, לעיתים הגבר חש שהוא לא מסוגל לקחת על עצמו את האחריות לפרידה, כפי שתיאר זכריה "החשש לפרק את החבילה הוא גבוה [...] אתה נשאר שם ואתה מנסה למושך זמן... אתה לא יכול לסיים את זה, אתה אולי מצפה באיזשהו מקום שהיא תסיים את זה [...] אתה לא רוצה להיות זה שסיים את זה, אתה לא מסוגל!", מה שלא אחת הביא את האישה לסיום הקשר, כפי שציין ראובן "היא מאסה [...] אמרה לי 'אני עם הקשר הזה גמרתני!'"

בין אם העלאת נושא הפרידה באה מצדו של הגבר ובין אם מצידה של זוגתו- לא תמיד ההחלטה הזו התקבלה בהבנה, ומה שנדמה היה כאבן דרך בחדילת האינטראקציה האלימה, התברר בהמשך כזרז לאלימות שלעיתים נחוותה כקשה יותר מזו שאפיינה את הקשר עד כה. הקושי הלך וגבר ככל שהאישה פנתה לרשויות בניסיון לגייס אותם לצידה, שכן המאבק אותו יזמה הפך ליותר 'יסטרילי', מה שהוביל לביטול חריף של הגבר כקורבן במשוואה. בעת ניתוח האלימות לאחר הפרידה הבחנו בכך שהאלימות החברתית והמינית אכן הגיעו לקיצן, עם זאת באלימות הרגשית הבחנו בכך שכל השיטות שהופעלו בזוגיות הצטמצמו כליל, מלבד זו שכינינו 'התעללות באמצעות שליח', שגם היא נעדרת את השימוש בחלק מהאמצעים שעמדו לרשותה בעבר, כדוגמת אוכל וחפצים. כן הופיעה התעללות באמצעות בעלי חיים, כפי שתיאר צביקה:

קצת אחרי הפרידה [...] היא אמרה לי לקחת את הדברים שלי עד לתאריך הזה והזהר [...] בגלל שהתוכים זה [...] חיית מחמד משפחתית [...] וזה שם בשביל הילד [...] לא כללתי את זה ב'דברים' שלי [...] השארתי אותם [...] ואז היא פשוט הרגה אותם! [...] זה היה נקמה כי היא ידעה ש... אני קשור אליהם [...] מחבב אותם [...] לא אוהב שהורגים חיות, אז היא הניחה שזו דרך נחמדה לפגוע בי כנראה, היא ידעה שאני אהבתי את התוכים האלה, שהייתי מטפח אותם [...] שיש לי ערך סנטימנטלי לבעלי חיים [...] מאוד קשה לי עם אלימות אה, לבעלי חיים... אז זו אחלה דרך לעצבן אותי...

כמו כן, גם התעללות באמצעות הזולת הופיעה, הן באמצעות זרים והן באמצעות מכרים, כפי שסיפר ראובן:

היא אמרה 'אני עם הקשר הזה גמרתני' [...] נסעה לחודש [...] ואני נשארתי עם שלושת הילדים [...] כשהיא חזרה היא הייתה הרבה יותר מרוחקת... [...] הייתי בתוך סרט [...] פקעת עצבים [...] עם כדורים פסיכיאטריים [...] דכאון [...] התקפי חרדה [...] היא ידעה כאילו שאני במצב נפשי קשה [...] מבחינתה 'ראובן לא מעניין אותי בכלל, מצדי ש... שימות [...] אני יש לי מאהבי' [...] ואז אני מגלה את הקונדומים בתיק, אז אני מתעמת איתה [...] היא מכחישה [...] זה בלט, יכול להיות שהיא רצתה שימצאו אותם [...] היה לי ממש קשה [...] היא גם חתמה לו ערבות על המקום שהוא שכר [...] ופתחה חשבון בנק והוציאה פנקס שקים [...] אמרה 'ליל' [...] 'אני לא עושה איתך סקס כי... כי הבחור הזה הוא מאוד קנאי' [...] והוא לא מוכן שהיא בכלל תהיה בקשרים עם גברים אחרים, אפילו אם זה בעלה, שזה הזוי [...] גם עכשיו כשיש לה בן זוג [...] אז המשפט שיוצא לה זה 'הוא הבן זוג שלי והוא יחנק את הילדים, עליך אני לא סומכת' [...] זה גם סוג של אלימות...

בנוסף, היו מקרים שההתעללות המשיכה להתקיים גם באמצעות בני המשפחה, כפי ששיתף למשל יעקוב "היא כבר עשתה מעגל אש סביבנו! [...] סיפרה לכולם שאני פסיכיאטרי ואני מסוכן ואני עם צווי הרחקה [...] היא כבר שרפה הכל!". לבסוף תואר שימוש בילדים, קרי ניכור הורי כאמצעי להתעללות- דבר שרווח במיוחד והפך לכלי המרכזי, כפי ששיתף ניסים:

בתור נקמה, כמו שהיא כתבה אלף פעמים שהיא תעשה- לא נותנת לי לראות את הילדים [...] יש לי הסדרי ראייה של חצי-חצי, עדיין בתוקף! ויופי! לך תממש אותם... אתה בא לבית הספר לקחת אותנו והיא נמצאת שם ועושה... צעקות וסצנות ודחיפות [...] כבר לא הולך יותר לשם [...] ניסיתי לבוא והיא פשוט נמצאת שם ו... לוקחת אותם...

האלימות הפיזית, בשונה מזו טרם הפרידה, כללה בשלב זה הכאה בלבד, ונקשרה לניכור הורי, וכפי ששיתף ניסים, ניתן לראות כי התגמדות השלכותיה לתפיסתו למול החרפה במישור אחר, דווקא חיזקו את המטריקס:

החזרתי את הילדים [...] והיינו עושים כזה אה... 'חיבוק משפחה' [...] ליפני שהם נכנסים בדלת אז הייתי לוקח את שניהם ויורד על הברכיים ומחבק את שניהם, בגובה שלהם.. ואז פעם אחת [...] היא ראתה אותי מחבק אותם ואיבדה את העשתונות [...] הייתי על הברכיים, מחבק את הילדים, ליפני שאנחנו נפרדים בזמן שאני מחזיר אותם לבית ו.. והיא כנראה שמעה שאנחנו מגיעים.. פתחה את הדלת, ראתה את זה, איבדה את העשתונות והתחילה לתת לי אגרופים על הגב, בזמן שאני על הברכיים מחבק אותם [...] הלכתי!.. [...] אין מה לעשות במצב כזה! [...] אלימות לא תהרוג אותי או משהו כזה..

לעיתים האלימות הפיזית לא נכחה כלל בזוגיות אלא הופיעה לראשונה לאחר הגירושין, כפי שהעיד שמעון "האלימות, כאילו הפיזית [...] זה נהיה [...] מאז שהתגרשנו [...] היא תקפה אותי, פיצצה אותי [...] כל הזמן זה היה בצעקות, באיומים, בצלחות וזה.. בחיים לא הרימה עליי יד".

גם האלימות הכלכלית שתוארה, באה לידי ביטוי בצורות חדשות ומגוונות לאחר הפרידה. לעיתים האישה פעלה מתוך מטרה לחבל בקריירה של הגבר ובהכנסותיו, כפי ששיתף שמעון "היה לי עבודה באירופה [...] [ו]היא הייתה נותנת לי תלונה במשטרה איזה שעתיים ליפני טיסה.. שמזמינים אותך לחקירה שאני אפספס כאילו..". ובמקרים אחרים בהם הגבר היה זה שמפרנס, האישה נקטה דווקא בבזבוז הכספים שבחשבון. כמו כן, היו מקרים בהם חוויית האלימות הכלכלית הייתה כפועל יוצא של תביעות משפטיות לתשלומים, כפי שתיאר ליאור:

היא כל כך פחדה [...] בעיניי זה סוג של אלימות, אבל זה בא מפחד [...] התביעות המשפטיות היו חד-משמעית אלימות! [...] ממני היה אפשר להתגרש בלי בית משפט והייתי יכול להיות אבא טוב מאוד של הילדים והורות משותפת אי-ב, הייתי מוכן להשקיע, והשקעתי בזה- המון כסף והמון זמן.

האלימות שעלתה לראשונה לאחר העלאת נושא הפרידה הינה אלימות משפטית, אלימות זו הייתה הרווחת ביותר ובאה לידי ביטוי בהגשת תלונות שווא. תחילה, תוארו תלונות מצד האישה על אלימות כלפיה, חלקן תועדו בזמן אמת בניסיון להפליל עתידית, כפי שתיאר דניאל:

איומים למשטרה [...] היא מחזיקה בכוונה פלאפון פתוח [...] אנחנו מדברים במטבח [...] מחזיקה טלפון [...] ואומרת פתאום "איה, איה", עכשיו, היא עומדת 10-15 מטר ממני [...] אני לא קרוב אליה [...] והיא אומרת אה, "איה, איה, אל תיגע בי, אל תיגע בי" [...] כנראה שהיא מקליטה את עצמה [...] מכינה לעצמה חומר [...] ללכת למשטרה, להתלונן עליי תלונת שווא [...] זה כבר תוך כדי משבר הגירושים.

חלק מהתלונות היו על איומים כפי ששיתף יעקוב "הייתי בחקירה בגלל שהיא התלוננה למשטרה שאני אה.. איימתי עליה [...] זה 'בולשיטי'!! וחלקן אף על אלימות ממש, כפי ששיתף אריאל באשר לשתי הזוגיות הפוגעניות:

תלונה במשטרה גם ממנה.. על אה, איומים [...] המחלוקת שלנו הייתה בנושא של מזונות וזמני שהות- היא לא הסכימה שאני אקח את הילדים יותר מיום אחד בשבוע [...] בגלל אי הסכמות, אני עוד גרתי בבית, אז התחילו, תלונה במשטרה פתאום שהיא מרגישה מאוימת [...] באה ניידת, ו.. זה תמיד היה בימי שישי שאני לא אראה את הילדים בשישי-שבת, היו כמה תלונות כאלה שנסגרו.. וזה אלימות בעיניי!! [...] מספיק שהיא מרגישה מאוימת, זהו! אתה, אתה מובל תחת משטרה כאילו, כאחרון הפושעים! [...] היא הכירה את הסיפור שלי מה.. ב.. בגירושים הראשונים, והיא הלכה לתחנת משטרה, והשוטר אומר "בואו תסדרו את העניינים ביניכם" [...] והיא אומרת לו "לא, תפתח את התיקים שלו, תראה מה היה ליפני אה, עם הגרושה הראשונה שלו, הוא עושה לי עכשיו אותו דבר!!", כשהיא ידעה שזה, שזה לא נכון! [...] כל מיני שקרים, אלף ואחת שקרים, רק כדי שאני לא אקח את הילד, וזה לא היה נכון.. ואתה לא יכול לעשות כלום! [...] היא יודעת שהיא משקרת!! היא יודעת מה אני עברתי, היא ראתה [...] אני זוכר יום אחד היא, היא ישבה ובכתה והתחללה, היא אומרת לי "איך אפשר לעשות דבר כזה?!" ולא רק שהיא עושה אותו דבר [...] היא אומרת "תראו מה היה ליפני", כשהיא יודעת שזה, שזה שקר! [...] זה לדעתי שפלות, נבזות [...] אני מזועזע!

ובמקרה בודד תוארה תלונת שווא אף על אונס, כפי שציין שמעון "הייתי עצור על אונס אחרי שתבעתי משמורת". בכל מקרה ניתן לראות כי התזמון אכן רלוונטי- ככל שהגבר עשה צעדים ממשיים לניתוק הקשר באופן רשמי, כך הסיכוי שמצא עצמו מתמודד עם תלונת שווא עלה. בעצם, הגבר מוצא עצמו חסר אונים ומופתע נוכח תלונה כוזבת המציירת אותו כעבריין ותובעת ממנו לא רק דין וחשבון, אלא גם מותירה אותו קורבן שקוף, חסר

קורת גג ולעיתים אף מנותק מילדיו. לימים תלונת השווא הפכה למעין אמצעי יעיל לניכור הורי, בכך שהוגשה על אלימות כלפי הילדים, שיכלה להסתכם בתלונה בגין אלימות מילולית ופיזית כלפיהם, כפי שתיאר למשל ניסים:

תלונת שווא ראשונה על קללות לילדים [...] השוטר לא האמינה לה, שלחה אותנו לפסיכולוג [...] כיסוי תחת כזה.. והוא אמר שאיתי הכל בסדר, ו.. ואנחנו יכולים לקבל משמורת משותפת [...] תלונת שווא שנייה על אלימות כנגד הילדים [...] זוכיתי, והיא שילמה קנס, זה לא עזר [...] היום אני לא רואה אותם [...] במקביל בבית דין למשפחה-מבקשים שלום-בית [...] טריק מלוכלך [...] הדברים האלה נעשו מתוך אינטרס [...] ומאז זה ממשיך... [...] היא כתבה בפירוש "אם אתה עוזב אותי, אני קוראת למשטרה ואתה לא תראה את הילדים!" - יש מיילים כאלה.. ויותר מאחד.. וזה עזר לי להוכיח את החפות שלי, יחד עם זה שהיא הגישה 'אני רוצה שלום-בית' באותו שבוע- שזה טריק! ידוע..

ובמקרה קיצוני יכלה אף להיות על פגיעה מינית בהם, כפי ששיתף יעקוב "התלונות הללו גרמו למעצרים, להוצאת

צווי הרחקה שלי ולפגיעה מהותית בקשר שלי עם הילדות [...] [היא] הגישה נגדי תלונה במשטרה על עבירות מין

שעשיתי כביכול בילדות שלנו" ובדומה לו תיאר שמעון:

היא העלילה עליי פגיעה מינית בבת שלי [...] בשביל להרחיק אותי ממנו [...] התחילה להגיד לי [...] "תשמע, אני חושבת שאתה פוגע מינית בבת שלי [...] הוא נתן לי כל מיני תסמינים... התחילה לעלות פוסטים לפייסבוק, כל מיני מחקרים של פגיעה מינית ב... בקטין, ואיך מזהים [...] אמרתי "מה פתאום! [...] נשבע לך, בחיים לא!" [...] [אני] נעלב, נפגע [...] בילדות שלי, עם האבא החורג שלי, היה איזשהו פגיעה, ו.. אבל [...] התגברתי על זה, היה, נגמר, אה.. ולא סיפרתי לה את זה בזוגיות [...] אחר כך יצא ש.. שסיפרתי לה [...] ואז היא התחילה [...] "קראתי איזשהו משהו, שאם אתה נפגעת אז אתה גם תפגע בבת שלי [...] אז אתה פוגע מינית... ואמרתי לה "מה פתאום! [...] אני מתחיל לבעוס בפנים [...] זה משהו ש.. שהוא רדום, שכאילו נגמר, אה חייתי, הייתי קצת בטיפול, בתור ילד [...] אני גם לא כזה זוכר, הייתי מאוד קטן.. והיא כאילו מנסה ל.. להחיות את זה בי [...] היא אומרת (לילד) "אל תישן עם אבא שלך, שאבא שלך לא יקלח אותך..". [...] והילד כאילו, נכנס כאילו בסטרוס..

ממצאי המחקר מעלים כי משתתפי המחקר חשים כי מצבו של הגבר מחמיר בפרט כשיש ילדים בתמונה שכן

הוא עלול למצוא עצמו מואשם בעבירות חמורות ביותר כלפי ילדיו, מה שבהחלט עלול לגרום לריחוק וניתוק מהם.

מצב זה לא אחת מוביל לרגשות ותחושות קשות מאוד, כי כעת לא רק שקולו כקורבן לא נשמע, אלא כל עיסוקו

ממוקד בהוכחת חפותו למול מערכות שמוכוונות לראות בו ממילא תוקף מעצם היותו גבר. כמו כן, לא די בכך, שכן

בניסיונותיה ליצור נתק ולנטרל כל קשר, גם עקיף, בין האב לילדיו, התלונות התרחבו ובאו לידי ביטוי גם כלפי בני

משפחתו, כפי ששיתף ניסים "היא פונה לכולם, היא עשתה עתירה לבית משפט לאסור על אמא שלי לקחת את הילד

מהגן כי אמא שלי 'משוגעת', הדברים הכי הזויים!!". בהקשר זה, ניכר כי לעיתים האישה מופנית לטיפול ואף

נקנסת ובמקרים אחרים היא מצטיירת כלא אמינה. כמו כן, לאחר בירור העובדות, על פי משתתפי המחקר, ברוב

המוחלט של המקרים, התיקים אכן נסגרים. עם זאת, משתתפי המחקר חשו כי הנשים השתמשו במערכת על מנת

להתעלל בגבר ולפגוע ביכולתו לתפקד, בפרט כאבא, משאין שום חוק שיניא אותה מלעשות שימוש בפונקציה הזאת.

זאת ועוד, בחלק מהמקרים תוארה אלימות משפטית על ידי סרבנות גט, שנבעה ממניע כלכלי, מה שלא תמיד

היה קל לאבחנה והמשגה וכך תרם לשימור 'מטריקס ביטול הקורבנות', כפי שציין אריאל:

אחד מה... מהמוטיבים שניסו להפעיל עליי לחץ, זה היה הקטע ש... [...] אתה חייב גם במזונות אישה! [...] אז האינטרס שלה היה ל.. להאריך את ההליך ולא, לא להגיע לגט, אז כמה פעמים הגענו ל.. למועד גט והיא.. חולה והיא דוחה... [...] יכולנו להתגרש תוך אה, אה מספר חודשים, והיא דחתה את הדיונים ללפחות עוד אה, שנה ומשהו, עד הגט הרשמי. אני הייתי מסורב גט, חד-משמעי, למרות שלא ידעתי להגדיר את זה.. איך שמגדירים היום אה, סרבנות גט לגברים, יש גם הפוך [...] היה לה רווח כלכלי [...] כי היא לא עבדה... [...] התחלתי להזרים לה כספים, גם הוצאות בית אני שילמתי [...] מים, חשמל, מדור, הכל [...] וכמובן הייתי צריך ללכת לגור אצל ההורים!

כאמור, בעת ניתוח הנתונים נחשפנו ללא מעט מקרים בהם דווקא האישה הייתה זו שיזמה את הפרידה ולכן

בחנו מה היו תגובות משתתפי המחקר בעיבוד הליך הפרידה. תחילה ניכר כי היו לא מעט מקרים בהם הגבר ניסה

לגרום לאישה לחזור בה מהחלטתה וכן, בחלק מן המקרים נעשה מצדו ניסיון אקטיבי בכל מיני דרכים לדחות את

הקץ. הצורה הראשונה בניסיון לשמר את הזוגיות, באה לידי ביטוי ביצירת פרי בטן, קרי הבאת ולד נוסף שיבטא את המשכיות הקשר. מקרים אלה אפיינו את המרואיינים שהגיעו ממשפחות שמרניות יותר, כמו טוביה שהינו ממוצא אתיופי, שציין "אחרי הרבנות ששלחו אותנו לגישור וכו', זה לא הצליח, נתתי צ'אנס, איזה שלוש-שנתיים,

תוך כדי הבאנו עוד שני ילדים" וכן, ויטלי שהינו ממוצא גרוזיני, שיתף תוך התייחסות לתגובת הסביבה:

אוי (נאנח), אין לי כל כך הרבה הסברים למה אני הייתי כל כך הרבה זמן עם האישה הזו, כי... כל אחד שואל- "איך?" [...] "איך יכול להיות שאתה מספר כזה [כאלה] סיפורים?" כן? ו... "ואתה היית ממשיך להיות איתה וחונך מזה, אחרי שזה קרה, אתה עשית עוד ילד[ה] אחד?"- אז כן [...] מצד אחד אני מבין שהמקרה שלי זה מקרה מאוד מאוד מוזר [...] אפילו אנשים שמכירים אותי, כשמתחילים לשמוע את כל המקרים שקרו אצלי בבית, הם, הם שואלים "מה היית גר איתה?! וחונך מזה, זה מאוד מוזר שעשית עוד ילדה!", השלישית כאילו [...] אני הייתי מקווה שהילד הקטן יעזור לנו לסדר את ה... כל המצב, אבל מאוד קשה להסביר את זה לאחרים, ו... ואני, מאוד רוצה להסביר את זה ב... ב... ברווחה, שזה יכול לקרות!

היו מקרים בהם הניסיונות לחזור זה לזו התבטאו ביצירת קשר מתעמת שכלל מעקב אחרי בת הזוג, כאילו

מתעקש להמשיך בקשר הפוגעני משל הגבר שבוי במטריקס ותלוי בו להמשך קיומו, כפי שתיאר למשל יעקוב:

הושבתי אותה לשולחן, אמרתי לה "בואי נדבר" [...] ביני לבין עצמי חשבתי שזה איזושהו מהלך שהיא עושה כדי מה שנקרא 'לאיים' [...] מנופפת ואחר כך היא תחזור בעצמה והכל יהיה בסדר, כאילו רוצה להשיג איזה משהו [...] והיא לא, היא אמרה "לא" [...] מבחינתי תלך תהיה אצל אמא שלך", אמרתי לה "ולמה שאת לא תהיי אצל אמא שלך?!" היא אומרת "לא, אני מטפלת בבנות" [...] עשיתי שביתת רעב מול הבית שלה [...] מחאה [...] בניסיון [...] לתקן. הצעתי לה לעשות גישור [...] בשביל לחזור לשלום-בית, אחרי זה זה היה [...] כדי שהפרדה תהיה יותר טובה, אחרי זה זה היה כאילו ברמה של 'בואי רק כאילו לא נכנס למלחמות' יעני... 'נסגור את זה יפה'... ובסוף זה הגיע לפיצוצים כאילו, למצב שכאילו כבר די- היא דחתה הכל [...] הגעתי למצב של ניסיון אבדני [...] כמה חודשים אחרי שנפרדנו [...] חשבתי על זה שאני, אני יודע מה הסיסמאות שלה ומה השמות משתמש שלה לכל המיילים, והווסטאפ והפייסבוקים וזה... ונכנסתי, רציתי לראות כאילו מה היה טרום הפרידה שלנו... עם מי היא דיברה, על מה היא דיברה...

לחלופין, היו מקרים בהם הניסיונות באו לידי ביטוי ביצירת קשר מחזר, כפי שציין מיכאל "בהתחלה כן ניסיתי

לשכנע אותה אבל היא לא הסכימה" בנוסף, היו גברים שבחרו לנקוט בהפעלת מניפולציות, לא אחת באמצעות

הילדים, כפי שתיאר למשל ליאור:

אמרתי "בואי נלך ל... לפסיכולוגית של הילדים, כי, כי משהו פה לא טוב לילדים" [...] טיפול בילדים הפך שוב פעם לטיפול זוגי [...] הפסיכולוגית הזאת ראתה את הילדים בנפרד וזה, וזה היה טוב [...] אמרתי לה "אם את עוזבת את הבית, צריך [...] שאחרי שתעזבי, אם יהיו קשיים, שיהיה לנו כתובת, ברגע שנגיד להם", ואז, הטיפול הזה הפך לטיפול זוגי, הוא לא צלח, ואז היא עוזבת את הבית [...] אני המשכתי את הטיפול בעצמי [...] כי הבנתי שאני עומד בפני תקופה קשה שהיא עוזבת את הבית.

היו מקרים בהם המשתתפים תיארו התמודדות באמצעות עיבוד שכלל פנטזיות סימביוטיות, קרי מעין חזרה

מדומינת לקשר וכן, התפקחות מהאשליה, כפי שציין ראובן "פנטזתי על קטע של... אולי אה... 'קאמבק', ואז פתאום

הסתכלתי שהיא מכירה בחור וזה והיא רוצה שהוא יעבור לגור בבית אז... אז כל ה... הכל התאדה כאילו, כל ה...

פנטזיות האלה...". בהמשך, המשתתפים תיארו הליך של השלמה עם הפרידה, קרי סדקים ב'מטריקס ביטול

הקורבנות' שהתעוררו לאור הפרידה הובילו להבנת המצב וכן, לקיום הפרידה הלכה למעשה. מצב זה בא לידי

ביטוי בניסיון להסיח את הדעת על ידי שהות במקומות מרגיעים, ולעיתים ההשלמה עם הפרידה הצריכה טיפול

פרטני, כפי שציין למשל ישראל:

לקח שנה עד שהתחלתי להבין שאני חי עם אישה שחולה [...] לא הצלחתי לעכל את זה, לא הצלחתי להבין את זה, לא האמנתי, לא האמנתי בכלל שיש דבר כזה! [...] אני באופן אישי גם יצאתי לכל מיני אה, אה, שיחות עם פסיכולוגית מטעם הצבא [...] לעכל את זה וגם בשביל לדעת איך להתמודד איתה... זה לא פשוט... [...] היה לי קשה בהתחלה [...] אני לא קיבלתי ייעוץ בהתחלה, ממש לא! אף אחד לא כיוון אותי, אף אחד לא דיבר איתי, ואם אני לא הייתי הולך באופן אישי לפסיכולוגית בצבא, אני חושב שהייתי, הייתי נכנס ל'בלבלה' עם עצמי.

היו מקרים בודדים שההשלמה עם הפרידה ועיבוד של המצב החדש נעשו באמצעות ניהול מאבק נקמני, מעין

השבת אש בדרכים לגיטימיות, קרי התנהלות מכוונת באותם אמצעים בהם האישה עשתה שימוש וזאת במטרה

לפגוע בה בחזרה ולהשיב את השליטה לידיים, כלומר הפיכת הגבר מקורבן לתוקף שעושה בעצמו שימוש בילדות במטרה להשיג את מבוקשו, משל עבר הליך של הזדהות עם התוקפת, מצב ששימר את הספין, כפי שתיאר יעקוב:

*היא התעקשה על ההפרדה הזאתי בזמני שהות [...] ובאיזושהו שלב הרגשתי שזה קשה לי מידי אז אמרתי לה "תקשיבי, אני קשה לי עם שתי הבנות [...] אני רוצה עם כל אחת בנפרד, אז שבוע אחד עם זאתי ושבוע אחרי עם זאתי" כי ככה אני גם נותן לכל אחת זמן איכות כאילו, אחד על אחד.. והיא לא אהבה את זה, כי זה תוקע אותה עם ילדה אחרת.. כן? במקום שיהיה לה יום חופש בשבוע אז פתאום גם זה נאבד לה. אמרתי לה "זה מה יש, מה לעשות: רצית להיות לבד- תסתדרי לבד, אני לא ביקשתי את זה"..
[...]. יש מקומות שבהם אתה נלחם עד חורמה [...] מה לא?! מה שאני יכול! אהה תביעות בבית משפט לענייני משפחה, איפה שאני רק יכול- על הפרת זמני שהות, על הפרת שיחות טלפון..*

בדומה לו, גם ליאור השלים עם הפרידה באמצעות נקמה רק שהאסטרטגיה הייתה שונה- ניתוק קשר טוטאלי מהילדים, כלומר השבת השליטה לידי באה לידי ביטוי באמצעות פסאודו-שליטה, קרי הצגת המציאות שדרכה היא הכניעה אותו, כאילו היא מקובלת ואף רצויה מבחינתו, בעודו נתון במעין קונפליקט פנימי. כלומר במקרה זה הסדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות' והבנת הקורבנות לא הובילו להליך של החלמה ופיוס אלא דווקא לנתק:

עכשיו אני לא רוצה לראות את הילדים! [...] הספיגה שלי שהייתה שנים, אני קיבלתי כל כך הרבה זה, שזה כבר מקרה אבוד [...] אני.. לא מצליח להבין את עצמי, אבל חד-משמעית זאת ההרגשה שלי שאני לא רוצה לראות אותם! זאת עובדה, ואני יודע מה אני מרגיש (מגנח) [...] בניתי לעצמי את החיים מחדש! [...] החיים שלי נעצרו בגלל שהיה לי קשר כזה קרוב איתם, ועל בסיס הרצון הזה שלי, אני הייתי מוכן לספוג כל כך הרבה ולעצור את החיים שלי בעצם [...] זה כשלא! ואני לא מוכן לחזור לאותו מקום! - זה ההסבר הרציונלי שאני נותן לעצמי. [...] אני לא רואה את הילדים כבר 3 שנים, כל חודש כמו שעון 3,600 שקל- מזונות [...] אני.. לא בטוח שאני צריך לשלם מזונות [...] אני חושב שמי שצריך לשלם מזונות זה המדינה [...] ביטוח לאומי שלא עשו פה כדי שאני אמשיך להיות אבא של הילדים [...] הפוגענות, ה'טרמפיסטיות', היא ממשיכה! [...] לא אפשרו לי להיות אבא של הילדים שלי, זה לא שאני עזבתי ובחרתי, הם ניתקו אותי מהילדים שלי [...] ברמה הלא אישית [...] הגיע מצב שיותר טוב.. הילדים שלי גם לא מחפשים אותי, ואני לא מחפש אותם, אני חושב שהם ואני הבנו שזה עדיף שלא נהיה בקשר.. בגלל שעכשיו יש שקט לי ולהם. ליפני זה, כל הזמן היו בעיות... [...] תביעות [...] אי אפשר לנהל משמורת משותפת כשאינן תקשורת [...] היו מצבים אבסורדיים.

לצד זה, היו שתיארו כי הם משוועים לכך שהאישה תתנצל ושהסכסוך יגיע לקיצו ביחסי שלום, כלומר יכולתם לראות מבעד הסדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', נותרה תלויה במשוב חיזוני גם מצד התוקפת, כזה שיאשר את חוויתם, כפי ששיתף ראובן:

אני עדיין מחכה שהיא תבקש ממני סליחה [...] כי עשיתי תהליכי סליחה חיזוניים [...] משהו שהוא רגשי אה ממש חזק [...] ואפילו שיתפתי אותה שעשיתי את זה אפילו אחרי שנפרדנו.. ואפילו אחרי שהתגרשנו... [...] היא אמרה לי "אני יודעת שבעצם גם בזוגיות חדשה [...] אני יכולה ליפול לדפוסים שלי ויכול לקרות דברים שקרו לי איתך" [...] יש לי עדיין ציפייה שהיא תבוא ותבקש סליחה..

בשונה מהם היו משתתפים שהביעו דווקא רצון לניתוק טוטאלי כולל השגת משמורת בלעדית על הילדים מתוך חשש וחרדה באשר לשהותם במחיצתה שכן, להבנתם וידיעתם האישה יצרה מעין פתרון פתולוגי לתחושת היעדרותם מהבית, קרי הפכה סדוקטיבית, כפי שציין עמיחי "היא מסוכנת, חד משמעית היא מסוכנת, היא.. התעללה מינית בילד שלי".

יש לציין כי במקרה אחד, זה של ויטלי, תוארה נחמה שחש באמצעות קשר של מעין שותפות גורל עם בתו הבכורה, שלדבריו גם היא חוותה התעללות מתמשכת מצד אמה, קרי גרושתו:

היא הייתה כל התקופה יחד איתי, אילו לא [לולא] *****- לא הייתי חי היום, כי היא עזרה לי מאוד, מאוד.. מאוד בחיים! [...] היא מכירה את כל הסיפור.. היא הייתה גרה יחד עם ה.. אמא שלה [...] [היא עברה דברים] מאוד לא פשוטים, מילדות... [...] היא הייתה אומרת לילדה בת 16 "אני אלך לתיכון שלך ויספר לכולם שאת זונה"!! נ, איך, איך, איך לקבל את זה? [...] איך לא להתרגו לאישה כזה! [...] זאת אמא..

לבסוף תיארו משתתפי המחקר את התמודדותם עם הקושי הגדול ביותר שחוו- הניכור ההורי, מה שהוביל למצוקה רגשית שלא תמיד יכלו לבטא במילים. התמודדות זו לעיתים באה לידי ביטוי בהתנגדות (פעלנות) אשר היוותה מעין סובלימציה לאובדנות, ובמקרה קיצון הגיעה לכדי מימוש ניסיון אבדני בפועל. המקרה הבודד בו

נחשפנו לפעלנות (Agency) נחזה על ידי 'הגפנה', קרי דיבור באמצעות הגוף, כאשר הביטוי לתחושות שלא ניתן להעביר במילים, הוטבע במעין קעקוע אותו חשף ניסים במפגיע, כפי שיתואר להלן:

זה בעיקר האשמה כלפי הילדים.. אממ הסיטואציה שהם גדלים במצב כזה, שהם נחשפים לאלימות, שהם גדלים באלימות, שאני לא יכול לעזור להם ולא נותנים לי לעזור להם.. (מראה לי קעקוע על הכתף) את זה עשיתי ליפני 4 שנים, כשהוציאו אותי מהבית השוטרים.. ואת זה (מציג קעקוע נוסף) עשיתי ביום שישי.. האחרון.. כי.. בעצם הבנתי שאני כבר לא, לא אראה אותם כנראה [...]. (מתאר את הקעקוע שהינו בצורת כף יד בתוך כף יד) כף יד של אבא והילד חסר אממ.. וזהו זה. את הקעקוע של השמות עשיתי כאילו כדי להגיד שאני אף פעם לא אוותר עליהם, ואת הקעקוע השני עשיתי בעצם כשהבנתי שזה לא משנה מה אני אעשה, זה בעצם בפועל אה... [...]. (הראשון נעשה) אה.. בשבוע שהוציאו אותי מהבית.. כשהייתה תלונה על אלימות נגד הילדים ולא ידעתי!.. כאילו, אתה יודע שאתה לא אשם, אבל אתה לא יודע מה המערכת תדע, אתה לא יודע מה... [...]. אני רואה! אה.. ואני רואה גם איך המערכת נותנת לזה יד ומעודדת את זה.. מעודדת את זה! [...]. אז אה... (הקעקוע) זה בעצם להגיד 'זהו!'

סוגיית האובדנות כאמצעי להתמודדות עם השבר הגדול הכרוך בניתוק מהילדים עלתה כאשר מחד היו משתתפים אשר דחו את האפשרות הזו כצעד שהיו נוקטים בו, זאת לעיתים בשל אמונה בבורא, כפי שלמשל ציין עמיחי "אני אישית לא זכור לי כ.. בגלל שאני מאוד אה, אמ.. דוגל בשמירת תורה ומאמין, אני חושב ש.. [...]. רק זה!", או לחלופין מטעמים של היסטוריית חיים קשה שאפשרה התמודדות בצורה יעילה יותר, כפי ששיתף דניאל "אני, לא, לא ב.. לא בשבר הזה, היו לי משברים קודמים בחיים ש.. הייתה לי ילדות קצת קשה, אבל אה, אבל אה, בשבר הזה- לא, ממש לא" ומאיך, לעומתם, היו שסיפרו כי אובדנות, לתחושתם, אכן הפכה למוצא האחרון, כאשר הסיבה העיקרית הינה אוזלת היד למול המערכת, כלומר התנגדות גורפת לממסד שהתאפשרה בשל סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', הובילה לכך שפקדו אותם מחשבות אובדניות, כפי שתיאר ניסים:

המערכת מאוד, מאוד, מאוד אנטי! [...]. הכריחו אותי! אני לא רואה אותם! בפועל, זה לא משנה מה אני אעשה! [...]. אני די בדילמה כרגע אממ.. אם בכלל להישאר פה בארץ אממ.. כי את הילדים אני לא אראה אה.. ואני די צריך להחליט מה קורה בחודש הקרוב... (אני מתכנן לברוח) לתמיד [...]. המצב לא יכול להיות יותר גרוע.. אני לא רואה אותו משתפר! [...]. אני לא רואה שיש משהו לעשות.. המערכת לא... [...]. לא רק שהיא לא רוצה לעזור, היא פשוט רוצה שתעלם לה, אתה מטריד אותה וזהו.. זה לא.. אני חש הבנה גדולה (כלפי גברים שבחרו להתאבד).

יעקוב שהיה היחיד שהעלה מימוש ניסיון אובדני מתוכנן, תיאר כי ההליך כלל אגוצנטריות רבה, כלומר ריכוז עצמי גבוה- "אני חושב רק על עצמי [...]. רוצה לסיים את הסבל [...]. לא מסוגל לשאת את הכאב [...]. חייב להפסיק אותו [...]. (נ)מתחיל לתת לעצמך כל מיני 'רציונלים', לשכנע את עצמך ב.. בתהליך הזה..". ורק בהמשך הופיעה התייחסות לזולת, למשל איך המעשה ישפיע על הסביבה הקרובה "מה יגידו המשפחה ומה יגידו החברים [...]. איך הם יתמודדו עם הכאב" וכן, כיצד יושפעו הילדים:

הבנות שלי [...]. אני עושה את זה בשבילן [...]. (ש)לא יצטרכו לסבול את כל המערכת גירושים האיומה הזאת [...]. (הן) קטנות מידי [...]. עוד לא גיבשו זיכרונות [...]. ואם אני מתאבד עכשיו אני חוסך להן סבל בעתיד [...]. לא יגלו להן את האמת [...]. הן יגדלו, בתור ילדות לאמא חד-הורית [...]. (נ)אם כן משהו יגיד להן שהתאבדתי, אז הן נורא יכעסו עליי [...]. ישנאו אותי [...]. (אבל) אני מת, על הזין שלי!

יעקוב הוסיף כי כחלק מהתהליך ליוו אותו שיקולי רווח והפסד באשר לשיטת ביצוע המעשה האובדני, דבר שהחל מאלימינציה, קרי שלילת אופציות "היה לי אז קטנע שקניתי, חשבתי לעשות תאונה חזיתית עם משאית [...]. חשבתי על תליה [...]. טביעה" ובהמשך בחירת אופציה מועדפת מבין כולן "בסוף חזרתי לכדורים.. [...]. כ.. (צוחק) היה לי כרטיס 'אדי' ורציתי ש.. שאחרי זה לפחות מהגופה שלי ייקחו איברים ל.. לתרומה [...]. (ש)הדבר הכי רע שעשיתי לעצמי אי פעם בעולם- יהיה הדבר הכי טוב שעשיתי למישהו אחר" ולבסוף, קביעת מועד סימבולי "קבעתי תאריך שזה יהיה היומולדת שלי [...]. המחשבות אז הראשוניות ל.. להתאבד ביומולדת שלי נדחו". ניתן לראות כי בשלבים הללו משלילת שיטות, לבחירת השיטה הרצויה ועד לביצוע הניסיון האובדני, ישנן סתירות

פנימיות. יעקוב, במודע או שלא במודע, מתאר כי הוא מסכל את המהלכים שאמורים לקדם אותו למטרה, כלומר בסופו של דבר הוא בוחר בשיטה שידועה לו כפחות מסכנת חיים, בהמשך קובע מועד אך נמנע ודוחה אותו, וכבר נדמה כי משאלת המוות היא בעצם משאלת חיים ורצון להפוך מקורבן שקוף לקורבן נראה, קרי לזכות לתשומת הלב וההכרה במצבו. בהמשך תיאר יעקוב את הניסיון האובדני, ניסיון זה אף הוא בא בשלבים, תחילה במעין פגיעה עצמית כחלופה למימוש הניסיון האובדני בפועל, כפי ששיתף:

התיישבתי לה מול המדרגות [...] אני בשביתת רעב [...] והיא יוצאת אליי [...] אומרת לי (מחקה אותה) "מה אתה רוצה? מה אתה עושה פה?" - "תקשיבי, אני רוצה שנלך למגשר, תבחרי כל מגשר שאת רוצה!" [...] אני לא מתנהל איתך בבתי משפט" [...] לא הבנתי מה, למה כל המהלכים האלה? [...] למה לדחוף אותי החוצה מה... מההורות עם הבנות, מה זה נותן?!

השלב הבא היה גיוס חברים כאמצעי לחץ, מה שנדמה כניסיון להצלה עצמית באמצעותם וגיוסם למאבק מולה,

משל היו שותפים לתוקפנות וללחץ שהוא חש צורך להפעיל מולה, כפי שתיאר:

כתבתי הודעה אה ב'פייסבוק' - "חברים יקרים, היום זה היומולדת שלי, אתם כולכם בדרך כלל רושמים לי 'מזל טוב', וברכות על הקיר ו'אסמסים' ו'ווטסאפים' וזה... אני מבקש ממכם השנה, במקום אהה לעשות את הדבר הזה, לעשות משהו אחר, תשלחו ל... לאשתי [...] תדאגו בבקשה לשלוח לה 'סמסי' ולרשום לה... "כתבתי להם נוסח- "יעקוב אוהב אותך, אל תוותר עלינו!" צצ... כאילו זה לא היה בקטע של לחזור, זה היה בקטע של כאילו סוג של אה... לגמור את זה בטוב [...] לשכנע אותה לקחת מגשר, מישהו, צד שלישי, שינטרלי..."

ומשכל אלה לא הועילו, הגיע מימוש הניסיון האובדני בפועל, אשר תוכנן מראש, כפי שתיאר:

התאריך החדש [...] זה בעצם היום השנה שלנו להיכרות- 10 שנים ביחד- עוד תאריך סימבולי [...] הייתי לבוש גם מאוד יפה- הייתי לבוש בבגדי חתונה שלנו ש... ששמרתי, שידכתי את הכרטיס אדי ל... לצווארון של החולצה, בלעתי את כל הכדורים- אני זוכר שכבר הצלחתי לשמוע חלק מהדפיקות של המהלומות של השוטרים על הדלת וכוחות ההצלה, הם הגיעו מאוד מהר כי גם היא התקשרה אליהם ואמרה שהפירתי צו הרחקה [...] [נ]שלחתי ב'פייסבוק' אה מכתב אה, מכתב התאבדות כזה בעצם- ציבורי [...] הם הצליחו לפרוץ בזמן לבית ופינו אותי משמה עם כוחות של מד"א, הגעתי לטיפול נמרץ [...] הייתי במרחק של 10 דקות אולי מ... ממוות [...] בין 'מחוסר הכרה' ל'הכרה חלקית' ו... נכנסתי ל'פסיכוזות' קשות [...] הגעתי לבית חולים פסיכיאטרי לעוד חודש וחצי [...] הניסיון התאבדות הזה הוא כאילו סוג של לידה מחדש בשבילי, כל מה שהיה בחיים שלי טרם- נמחק [...] עד עכשיו אני סוג של אחד שיסכים למשא ומתן איתך, עכשיו קיבלת אותי בתור האויב שלך- אני אפרק לך ת'תחת בתביעות, בתלונות, ברווחה, במשטרה, מה ש... איפה שאני רק יכול לשבת למרר לך את החיים- אני אעשה את זה!

בשונה מהניסיון האובדני המתוכנן לעיל, גיורא שיתף כי הוא ביצע ניסיון אובדני באופן פתאומי וספונטני, ניסיון

אשר ייתכן ונבע מחוסר היכולת להכיל את ההתבוננות מבעד לחריצים שבי'מטריקס ביטול הקורבנות וההכרה המלאה בקורבנותו, כך שכפתרון אפשרי הוא הופך עצמו לקורבן של עצמו, לכאורה, ולימים הסדקים שנפערו במטריקס זה היו אלו שהובילו אותו דווקא לפרוץ החוצה ולנסות להתמודד בצורה יותר אדפטיבית, כפי שתיאר:

הגעתי למצבים אובדניים [...] הייתי רוכב אופניים הרבה שנים [...] היה תקופות שפשוט אהה נכנסתי לצמתים סואנים באדום, לא היה אכפת לי [...] זה היה לאורך תקופה אבל זה התחזק [...] וזה המקום שגם הבנתי שאני חייב לעשות את השינוי, שאני לא יכול לאפשר לזה לקרות. אבל כשאני שוכב באמצע הלילה ושהיא אה, אה משפילה אותי והרגשתי ש... שזה מביא אותי למצבים נפשיים לא טובים, אז... הרגשתי שאני פשוט לא, לא מסוגל יותר, שאני... שזה מוריד אותי, ושאני... אני לא יכול להמשיך ככה [...] שאני כבר לא רוצה לחיות ושאין לי מה לעשות פה ואין לי פתרון לחיים שלי.

ניתן לסכם כי בתמה הזו והו המנגנון הדיאדי והדינאמיקה הזוגית הסבוכה אותה חוו משתתפי המחקר וכן, כיצד הקשר נרקם, מה הניע אותו לכדי מיסוד, כיצד הוא התנהל בראשיתו, מתי החלה האלימות ובאילו נסיבות ואף איזו אלימות באה לידי ביטוי ומתי. בהמשך נחשפנו לדפוסי ההתמודדות השונים של משתתפי המחקר למול אלימות זו, ולבסוף ראינו כיצד הקשר הגיע משיאו לסופו וכן, מהם אופני ההתמודדות גם בנקודת הפרידה.

נציין בזאת כי לאורך הראיונות תהינו באשר לרשתות השונות הקיימות בעולמו של הגבר במעגלים הקרובים לו- משפחה וחברים, שכן רצינו להבין כיצד הם מגיבים לקורבנותו והאם הם אכן מהווים עוגן עבורו ברגעים בהם הוא זקוק לתמיכה. ממצאים אלה יופיעו בתמה הבאה.

3.3 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המשפחתית-חברתית

התמה הנוכחית עוסקת בתיאור הרשת הבינאישית של הגבר בעת הפוגעות, ומתמקדת במעגל הקרוב אליו- הרשת המשפחתית והחברתית לשם הבהרת מידת הנכונות של הגבר להיחשף ולהיתמך על ידם וכן, את מידת המעורבות שלהם במציאות בה הוא נתון. תמה זו מלמדת כי עבור משתתפי המחקר הפער בין הציפייה הבסיסית שהמשפחה והחברים יהיו עוגן לאור קורבנותם, לבין המתרחש בפועל, מייצר נדבך נוסף ב'מטריקס ביטול הקורבנות'. לעומת זאת, תמיכה וסיוע של בני משפחה, חברים וזרים, באמצעות הכרה ותיקוף הקורבנות, היוו נדבך משמעותי בתהליך התמודדות שלו וביצירת סדקים במטריקס זה.

3.3.1 רשת משפחתית.

א. בני משפחת המוצא-

ראשית משתתפי המחקר תיארו את אכזבתם מתגובת **האחים והאחיות**, שכן לא תמיד חשיפתם למצב הובילה למעורבות והתגייסות כלשהי מצדם. ניתן לומר כי תגובותיהם שימרו את היווצרות 'מטריקס ביטול הקורבנות', זאת באמצעות מנגנונים שונים, למשל על ידי הימנעות משיתוף לאור ציפייה שהאחים יבחינו בקורבנות שלהם ללא צורך מצדם לדבר, כפי שתיאר בצלאל בנוגע לאחותו "היא ראתה שפשוט מאוד אני סובל [...] שבשבתות אני יוצא לבד עם הילדים לפארק [...] (צוחק) מנסה כמה שיותר זמן למשוך מחוץ לבית [...] [כ]ן בבית היה זועה...". אכן מעטים המקרים בהם משתתפי המחקר העידו שחוו רצון לסייע להם, לרוב הם נתקלו במתן לגיטימציה לפוגעות אותה חוו, כפי שסיפר למשל ניסים אשר בחר להיחשף בפני אחיו "הייתי בוכה לו (מגחך) [...] לפעמים הייתי נוסע אליו לישון [...] דווקא כשהייתי אומר לו הוא היה אומר "מה? נראה לך שאצלי הכל בסדר? [...] ככה זה!...", כלומר אחיו היה עבורו מפלט וסייע לו במתן קורת גג חלופית, אך ניכר כי ניסים לא זכה לאמפתיה, אלא להיפך, לאמירה שמנרמלת את החוויה הקורבנית, משל אין פה קורבנות כלל, ואם היא אכן קיימת- כולם חווים זאת, אך בניגוד אליו, לא מתלוננים. במקרים אחרים בהם כן ניתנה תמיכה, נדמה היה כי הבסיס ליחס של הכלת הסיטואציה, כאשר הוא אכן קיים, הינו ביטוי של חשש מהתנגדות לביקורת, אשר עלולה להעיב על הקשר ולהוביל לניתוק יזום דווקא מצד הגבר עצמו וכן, לאור ציפייה שההחלטה הנכונה והרצויה עוד תתקבל על ידו ביום מן הימים, כפי שתיאר למשל זכריה את הסבריו של אחותו בדיעבד- "אנחנו אמרנו לך, אתה לא רצית להקשיב ובאיזשהו שלב שחררנו אותך כדי לפחות לא, לא לאבד גם אותך [...] אמרנו, שכשלא יהיה לך טוב אתה תקום ותלך, אבל לא קמת והלכת". שנית, משתתפי המחקר, תיארו את מערכת היחסים עם **ההורים** בצל הקורבנות. תיאוריהם מעידים על ארבעה דפוסים שונים של קשר הנוגעים למידת הגילוי או לחלופין ההסתרה, אשר עיצבו את רמת התמיכה המתקבלת מהם ואת התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות':

דפוס ראשון מלמד כי המשתתפים **נמנעו מלהיחשף בפני הוריהם באשר לקורבנות** ולכן נמנעה מהם תמיכה. חלק ממשתתפי המחקר העידו כי הסיבה הייתה תחושת הבושה כפי שלמשל שיתף צביקה באשר לזוגיות הפוגענית השנייה שלו "לא, ההורים שלי לא יודעים, אני מסתיר את זה מהם [...] אני לא רוצה ללכלך עליה"- תיאורים אלה

של הסתרה ומעין הגנה על המשפחה ואף על שמה הטוב של האישה שלצדה הם חיים, הם אלה ששימרו ואף העצימו את 'מטריקס ביטול הקורבנות', כיוון שהם הובילו לבידוד קשה וכן, להתמודדות שהינה נטולת הכרה בקורבנות, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים- באופן תוך אישי.

דפוס שני מלמד כי המשתתפים **שיתפו את הוריהם אודות הקורבנות**, אולם החשיפה הובילה להיעדר קבלת תמיכה או אף להתנערות והאשמת הקורבן. כמו כן, משתתפי המחקר אשר נחשפו בפני הוריהם, הצביעו על גורמים שונים שמנעו מההורים להכיר בקורבנות שלהם ולתת סיוע ובכך שימרו ויצרו את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. למשל, אצל ניסים תוארה תפיסה שמרנית המקדשת את מוסד הנישואין, מה שהוביל לקושי בהכרת התוקפנות של בת הזוג ועריכת מינימליזציה להתנהגותה באמצעות ביטויים כמו "קלפטע" ('אישה רעה'):

ההורים שלי, מבחינתם "אתה... אתה תמות ואתה לא תתגרש! נהרוג אותך ואתה לא תתגרש! [...]. היא כזו נחמדה", לא משנה כמה היא הייתה צועקת עליהם [...]. [הם] היו מאה אחוז לטובה [...]. הם הגיעו בעשר בלילה מירושלים באוטובוסים כי הם שמעו שאני מרביץ לילדים ולצערי גם.. האמינו. האמינו! זה הדבר הכי.. אה.. הכי כואב [...]. לא נתתי להם להיכנס. כבר לא יכולתי עם זה! [...]. אבא שלי היה כזה תמיד [...]. "אתה תמות, אתה לא תתגרש!", הוא לא אמר אבל זו הגישה... ו.. אמא גם כן- "היא אישה כל כך טובה, היא מצוינת, היא נחמדה.."- איזה נחמדה! היא קוראת לכם 'בבונים מאפריקה' ומסלקת אתכם אחרי רבע שעה מהבית כל פעם שאתם באים לבקר את הנכדים! מה אתם אה.. [צוחק] [...]. היא גם הייתה אגרסיבית כלפיהם [...]. [אחי] אמר לי שאבא שלי אמר שהיא כנראה יקלפטע רצינית ואולי באמת אין ברירה [...]. אני חושב שרק אז הם קלטו, אבל עדיין אחרי זה הם היו אומרים לי "לא, נו.. אתה לא מפסיק עם השטויות שלך וחוזר לאשתך?"

התנערות שכזו יצרה בתורה דחק נוסף בשל כך שהמשפחה תמכה בתוקפת בעודה מפנה אצבע מאשימה לקורבן, כפי שתיאר יעקוב "המשפחה שלי עכשיו מנותקת קשר ממני איזה שנתיים ומשהו כבר, והם בקשר איתה.. אין לי איך להסביר את זה, אני מתבייש בזה, ממש".

דפוס שלישי מלמד כי המשתתפים **עירבו את הוריהם בנוגע לקורבנות**, דבר אשר הוביל למעורבות ותמיכה מצד ההורים, אך כלל פגיעה בהם אשר הובילה לנסיגה מרצונם לסייע, כפי שתיאר עמיחי:

אמא שלי [...]. ידעה שהיא אישה רעה, מאוד מאוד, אבל עם כל זאת היא כל הזמן דאגה לשלום-בית ו"תסתדר איתה", ו"תוותר לה", ו"אל תהיה קשה איתה", ו"לא נורא" [...]. עד שאמרתי לה "תראי אמא [...]. את מסוגלת לישון ברחוב על ספסל? יצא לך פעם לעשות את זה? [...]. אז אני הרבה פעמים ישנתי ברחוב על ספסל..", אה.. "מה באמת?!", אמרתי לה "כן, את יודעת מה אני חווה?!", סיפרתי לה, אז היא אמרה לי אה.. אה "תתלונן עליה במשטרה!" [...]. אמא שלי [...]. התלוננה עליה - היא התלוננה על אמא שלי בחזרה, עשתה מזה המצאת סיפור [...]. אמא שלי אישה מבוגרת, נלחצה מכל הסיפור הזה, חקרו אותה וזה, אמרה "אני לא מתערבת יותר".

דפוס רביעי מלמד כי המשתתפים אשר הוריהם נתקלו בגילוי מפורש של הקורבנות זכו לתמיכה יעילה, קרי בעת שההורים הפכו לחלק אינטגרלי לקשר שהפך לפרוץ, ניכר היה כי הם היוו מקור לביטחון והביעו תמיכה כלכלית. כלומר, רבים שיתפו כי בית ההורים היווה מקום לשוב אליו, מעין מחסה זמני לשהות בו וכן, חוו מהוריהם יחס מגונן. בשונה מכך, מיכאל למשל שיתף כי הוריו היו חשופים לקורבנות בזמן אמת ולא התערבו, אך מצד שני כן תמכו כלכלית בעת משבר "ההורים שלי ראו את הדברים [...]. ההתנהגות האגרסיבית הייתה תמיד, ליפני כולם [...]. והיא גם נכנסת עוד יותר לחובות... [...]. הוצאה לפועל [...]. [ההורים] מקבלים איזה סכום כסף ואז נותנים לי אותו ואז אני סוגר את זה.. משלם את החוב". במקרים אחרים היו מי שזכו לתמיכה וליווי, כפי שציין אריאל "חלק מהזמן גרנו אצל ההורים שלי [...]. [הם] היו בשוק. אבא שלי [...]. בא איתי למשטרה [...]. הוא מאוד התבייש..".

ב. משפחת בת הזוג-

תיאור מערכת היחסים עם בני המשפחה מלמד כי היו מצבים בהם דווקא בני משפחה של בת הזוג היוו מקור תמיכה. למשל יעקוב שיתף כך "הייתי ביחסים מאוד טובים עם המשפחה שלה [...] היה לי פעמיים שביקשתי סיוע מאמא שלה בהתערבות ב... בקונפליקטים שלנו, אבל גם אז- בקונפליקטים מאוד חמורים". נדמה כי פניה למשפחה של האישה בניסיון לקבל תמיכה ועזרה צלח במקרים בודדים בהם הגבר מצא עצמו נבגד על ידה, מה שעורר את חמתם והוביל לכך שהוצגה התגייסות של ממש לטובתו, כפי ששיתף ישראל "המשפחה שלה מאוד כיבדו אותי [...] בהתחלה הם עשו עליה חרם ברגע שהיא בגדה בי [...] תמכו בי, האמינו בי [...] הם גם היו בסרט שסבלתי בו [...] במיוחד האמא [...] [ש]חוותה לא פחות ממני".

לעומת זאת, עבור חלק ממשפטי המחקר, בני המשפחה של בת הזוג היוו גורם מקרֵבן ובכך יצרו נדבך נוסף ב'מטריקס ביטול הקורבנות', זאת לאור נוכחותם וחשיפתם למקרי תוקפנות והתעלמות מכך, כפי שציין דניאל "הם שמעו את השיחות שלנו והוויכוחים [...] הם לא הגיבו [...] לא הכירו בעניין". יתרה מכך, במקרים מסוימים ניתן היה לראות מעין סחרור אלים שקיבל ביטוי באופן אקטיבי על ידי הוריה של בת הזוג, שכן אחד ההורים או שניהם היוו חלק אינטגרלי בהתנהלות הפוגענית כלפי הגבר, כפי שתיאר בצלאל- "אמא שלה מתקשרת [...] "תיקחו את (הילדה) מיד! אחרת אני שמה אותה ליד אה, שירותי הרווחה, אני משאירה אותה כאן, אני, אני לא יכולה" [...] כאילו דוגמא לאלימות שאמא שלה הייתה מפעילה כלפינו".

3.3.2 רשת חברתית.

מהראיונות עולה כי עבור חלק מהמשתתפים הרשת החברתית היוותה אלטרנטיבה טובה יותר להישען עליה ברגעים הקשים. על ידי השיתופים הרבים נחשפנו לחלוקה בין החברים במעגל הקרוב, לבין אלו אשר פגשו במרשתת ובקבוצות תמיכה למיניהם, קרי במעגל הרחוק, כאשר החוט המקשר הינו עצם היותם גברים. כך או אחרת לשני המעגלים הללו היה פוטנציאל לשמר את 'מטריקס ביטול הקורבנות' או לסדוק אותו, כדלהלן:

א. מעגל קרוב-

תיאוריהם את תגובות החברים הקרובים, מלמדים על שישה סוגים של תגובות לאור גילוי הקורבנות, כאשר ישנם שלושה פוגעניות וכן, שלושה מיטיבות, כאשר אלה הפוגעניות חיזקו את 'מטריקס ביטול הקורבנות' ואלה המיטיבות סייעו בסדיקתו. כאמור, התגובות השליליות לגילוי הקורבנות, התחלקו לשלושה סוגים:

סוג אחד של תגובות התאפיין **בפוגענות בשל מינימליזציה לקורבנות** וכן, בנרמול ההתנהגות הפוגענית, כפי ששיתף ניסים "ידעו, בטח ידעו [...] החברים אמרו לי "מה אתה עושה? נישואים זה חד פעמי! אתה חושב אני נהנה??"..", כלומר משתתף המחקר זכה לעידוד אקטיבי להישאר בקשר הפוגעני ולשרוד זאת.

סוג שני של תגובות התאפיין **בחוסר הבנה של קורבנות גברית** ואי יכולת להכיל את המצב, כפי ששיתף זכריה:

דווקא שיתפתי חברים שלי [...] אחרי שזה קרה... שיתפתי בקשיים שלי, ואנשים כאילו לא, לא באמת יודעים איך לאכול את זה [...] מה להמליץ לך, כי הם לא חווים את זה על בסיס יומיומי [...] היו כמה חברים שאפילו סיפרתי להם שהבת-זוג שלי לשעבר הרימה עליי ידיים [...] הם קיבלו את זה בשוק! [...] לא ידעו מה להגיב, כאילו, הם לא מכירים את זה...

סוג שלישי של תגובות התאפיין **בהבעת חוסר אמון ואף תמיכה בצד הפוגענית**, כפי שסיפר עמיחי:

יש כאלה שאני מספר והם לא כל כך מאמינים, אפילו קצת אה, אחרי זה אומרים לי "תשמע, אולי תחזור לשלום-בית עם האישה", אם הוא אומר לי משפט כזה- סימן שכל מה שסיפרתי זה כנראה שקר! אז... הרבה חוסר אמון, כן... [אם יותר מזה, ה... חבר שלי מהלימודים היה גר ליד, והוא האמין לה! הוא האמין לה, הוא בא וצעק עליי "למה אתה לא משחרר אותה בגט? תתבייש לך..."] ש... בעוד שזה בדיוק ההיפך! [צלקת זה עשה לי בלב] [אתה נמצא לבד במערכה...] כל מקום שאתה נמצא האדמה כאילו מקיאה אותך, זה לא משנה איפה שלא יהיה, זה לא משנה כמה אתה תהיה בנאדם טוב.

לעומת תיאורים אלה שהעצימו את תחושת הבדידות ודחו את היכולת של הגבר לעבור תהליך של הכרה בזהותו

הקורבנית, היו מקרים שבהם החברים הגיבו בשלושה סוגים של תגובות חיוביות לגילוי הקורבנות:

סוג אחד של תגובות התאפיין בניסיונות לעורר את הגבר **להבנות את הסיטואציה הקורבנית מחדש** וכך להשיב

לעצמו את השליטה. תגובות מעין אלה יצרו סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות הגברית', כפי שתיאר למשל גיורא:

היה חבר אחד ששיתפתי אותו במה שקורה [הוא היה לנו קשר מאוד טוב...] הוא זרק לי איזשהו משהו ש... שפתח לי את ה... את ה... את הניצוץ הראשון לקלוט מה קורה [סיפרתי לו בעצם את ה... את השליטה שאני, שאני עובר.. שבעצם, אה אני, אני לא יכול לעשות כלום וכל מה שאני עושה מתפרש על ידי לרעה ושבועם היא לא מאפשרת לי לצאת ולעשות שום דבר... [אם אתם בתוך שיחה הוא פלט איזה משפט ש... הדליק לי את הניצוץ ו... ומשם התקדמתי הלאה...] הוא אמר לי "אתה מאפשר לה אה, לשלוט עליך [לא משנה מה היא עושה, זה משהו שאתה עושה לעצמך, שאתה מאפשר לה וזה בידיים שלך"]

סוג שני של תגובות התאפיין **בהכלה ואמפתיה הקשורה לפוגענות מוכרת**, כדוגמת סוגיית הגירושין, מה שמלמד

על חוסר הלגיטימציה לשתף בנוגע לקורבנות אלא אם היא עברה נרמול חברתי, כעולה מדבריו של דניאל:

מקום העבודה היה מאוד מתחשב [באיזשהו שלב שיתפתי...] הבוס שלי ידע גם ליפני שהדברים התפרקו, כן, שיתפתי שיש משברים, שיש קשיים [ליפני הפרידה שיתפתי ו... עדיין, זה לא עזר לי (מגנח)] [המקום עבודה עזר לי, החברים אה, מאוד, מאוד עטפו אותי, הפתיעה אותי הרגישות של האנשים... [רק כשהדברים התפרקו, אז העזתי, העזתי לשתף, כאילו על הבגידה [על האלימות לא שיתפתי כמעט אף אחד.]

סוג שלישי של תגובות התאפיין **בהפגנת סימפטיה וסולידריות** אשר סייעו במתן תיקוף לחוויה הקורבנית.

לעיתים ההכרה בפוגענות הייתה בהקשר המגדרי ונאחזה בהנחות הסטראוטיפיות הרואות בתכונה כדוגמת לקיחת

אחריות, ככזו המיוחסת לגבר והמובילה לקורבנותו, שכן היא זו המאפשרת סירוס מצד בת הזוג, כפי שציין נמרוד:

אז ה'סירוס' הזה התפרץ! [ישבתי והקשבתי להרצאות של גברים אחרים, שיותר חכמים ומבוגרים ממני, וגברים שעבדו איתי גם! כולם אמרו "תקשיב, זו תכונה גברית מאוד מובהקת- לקיחת אחריות", אבל אתה צריך להבין שבגלל החוסר ניסיון שלך וגם בגלל כנראה מי שהיא, אתה לקחת אחריות על בעיות שלא שלך!"] (דופק על השולחן).

ב. מעגל חברתי רחוק-

תיאורי משתתפי המחקר את הרשת החברתית הרחבה, הצביעו על המשמעות הגדולה של חשיפה לאנשים זרים

במרשתת, שכן היא עלולה להכתיב דעת קהל בצורה המתיישבת עם התפיסה הפטריארכלית, קרי להעצים את

ההבניה החברתית השמרנית של הגבר הטיפוסי והפרקטיקות המיוחסות לו. כלומר, החשיפה לרשתות החברתיות

לא משאירה מקום לספק באשר לחוסר הגבריות של אותו גבר שהינו קורבן מצד זוגתו וכן מבססת עוד יותר את

'מטריקס ביטול הקורבנות', כפי שתיאר למשל יעקוב:

עכשיו, אם גבר מבחינתו, אחד הדברים שקשורים לגבריות שלו זה, זה להתמודד עם האישה לבד, כי האישה נתפסת, שוב, חורנו לסטיגמות [חלשה...] מטפלת בילדים וזה... אז 'איך היא מרביצה לך תגיד? מה אתה דפוק?!' אני ראיתי בעיניים שלי 'פוסטים' [בקבוצות גדולות כמו 'אבא פגום', 'פאפאזון' וזה, שגברים [נפתחים ומשתפים] [התגובות] [או מטילות ספק] [או ממש מזלזלות בהם!] [מאה תגובות תומכות ואמפטייות והכל, ותגובה אחת רשעית, כזאתי של... זה מה שיגמור אותו!] [כל היום יהיה עסוק בתגובה הזאתי, והוא ירגיש חרא עם עצמו על זה שהוא הלך ו... והוא התקשר למשטרה, והוא ביקש עזרה ו... כי גרמו לו להרגיש שהוא, שהוא לא גבר מספיק! שהוא לא מתפקד... בהגדרה ה... המאוד מאוד אה ברורה הזאתי של תפקידי 'גבר ואישה' של תפקידי 'אבא ואמא' ו... ו'מפרנס ומטפלת, עקרת בית' [אני עדות קיימת למציאות הזאתי שאני מטפל בבית והיא מטפלת בקריירה, 'סו וואטי?!] [התפיסה עדיין נשארה תפיסה של שנות השבעים והשמונים] [לא יעזור כלום] [אם אתה לא יודע להתנהל עם האישה שלך, ולפתור את הבעיות שלך בבית, ואתה צריך להזמין משטרה, אז אתה בוודאי פחות גבר!] [אני גאה בהחלפת התפקידים הזאתי] [התשובות שלי הן נורא פשוטות] [אני מרוויח את הילדות שלי, אתה אין לך מושג מה זה ילדים! אתה כמו איזה כספומט שאתה הולך לעבודה כל יום וחוזר בשבע-שמונה בערב גמור ומחכה לראות אולי יפנו לך את הטלוויזיה לראות משחק כדורגל עם כוס בירה... אני לא צריך את זה 'חביבי', אני בבית כל היום, אני- מתי שאני רוצה עושה מה שאני רוצה! [הפכתי להיות אה... 'עקר בית' במשרה מלאה] [זה בכלל לא רע! (צוחק)] [יש ברשת סרטונים ב'פייסבוק' וזה, ב'יוטאפ'ים, של גברים שחוטפים פיצוצים איומים מנשים ולא עושים כלום, זה קטע כזה...]

מתיאור זה עולה כי גבר הבוחר במודע לקחת חלק בתפקידי המגדר הנשיים עושה זאת לא אחת משיקולי רווח והפסד וכן, מתוך תפיסת התפקיד הטיפולי ככזה שיש להתגאות בו לאור ההנאה הטמונה בחלקים הפריבילגיים שבפרקטיקות המשויות לו, אך על אף זאת ניכר כי גם גבר כזה עדיין מרגיש צורך להתגונן ולתת דין וחשבון באשר לבחירה לא קונבנציונלית זו, שאינה מתיישבת עם הפטריארכיה הממקמת את עקרות הבית בתחתית הסולם. שמעון הוסיף ותיאר עד כמה הוא חש את המסרים החברתיים השליליים הנוגעים לגברים בסטטוס שלו וכן, את עצם היותם של גברים אלה אוכלוסייה שאינה זוכה לבמה הראויה ברשת, קרי נעדרת מהשיח הציבורי הפורמלי במדיה, כמייצרים מציאות בה הגברים הללו, בעל כורחם, הולכים לאבדון, משל היו הישעירים לעזאזל של החברה:

הנושא שלנו, אף אחד! [לא] אף אחד לא, לא אכפת מזה! אף אחד לא רוצה לשמוע על זה, אף אחד... זה, זה כמו ה... ה... החתול השחור, אבל כולם מכירים מישהו שזה קרה לו! [...] ישבתי עם חוקר משטרה [...] ואני אומר לו בפנים "האשימו אותי באונס שלא עשיתי! אני לא מפחד לדבר! האשימו אותי שפגעתי בנן שלי! האשימו אותי שעשיתי ככה!" אז אנשים אומרים לי "אין עשן בלי אש", כל זה יש... אבל אני, אני בעד, הכי בעד להוציא החוצה, שאנשים ידעו! כי מה שקורה פה - 200 אבות מתאבדים בשנה! [...] יש סטיגמה של 'גרוש הוא מסכן', שכאילו אני בנאדם לא עובד, לא רוצה לשלם מזונות [...] זה איזשהו סטיגמה בחברה הישראלית שיגרוש זה סמרטוט... ויש גרושים [...] אני הייטקיסט, יש לי תואר ראשון [...] אנשים איכותיים, עורכי דין, אה, רופאים, מהנדסים זה... שוטרים! [...] אנשים מפחדים!

לעומת תיאורים אלו, הרשת החברתית המקוונת תוארה גם כזירה בעלת פוטנציאל לתמיכה וליצירת סולידריות, מעין חוויה של שותפות גורל על בסיסה ניתן דווקא לייצר אחדות וקירבה, ואף להצליח לצמוח מתוך השברים, כפי שתיאר למשל אריאל, אשר משווה בין משבר קודם בזוגיות למשבר הנוכחי ומצביע על ערוצים נוספים של תמיכה שנפתחו בעקבות התפתחויות טכנולוגיות:

ההבדלים המשמעותיים [...] בגירושים הראשונים שלי, אתה היית לבד והתמודדת מול מערכות לבד והדבר היחיד שיכולת לשתף זה איזשהו חבר קרוב שלא מבין על מה אתה מדבר [...] והיום, עם כל הטכנולוגיה [...] וה'פייסבוק' וה'אינסטגרם' וה'יוטסאפ' וה... כל הדברים האלה, פתאום אתה מגלה אה, ויוצר קשר עם אנשים ש... קהילה שלמה וקהילות שלמות וקבוצות שלמות, שבעצם חווים בדיוק מה שאתה חווה ואפילו מתאגדים לקבוצות שיוצרים אה, אה... פעולות אה... לטובת אה... שיפור המצב וגם אה, פעולות חברתיות כמו מפגש עם ילדים, מפגש עם אבות [...] שזה לפי דעתי נהדר! נהדר!

יתרה מכך, החשיפה במדיה לחוויית הקורבנות של גברים אחרים, תוארה כמאפשרת לרבים מהם ליצור קונטקסט חברתי ולא אישי לקורבנותם ולעגן אותו בהקשר הרחב של מאבקים מגדריים, כפי ששיתף עמיחי:

יש חוקים שגיליתי אותם אחר כך, שאומרים 'לאישה מותר לפתוח תיק שקרי על גבר', זה בסדר, הם יתפסו אותה שהיא שיקרה, זה בסדר, כי ארגוני נשים אומרים 'זה טוב, זה יעודד נשים להתלונן, להתלונן שקר! אין היגיון, ממש, סליחה, אני אומר כמו סדום [...] זה נורא! [...] פתאום כששמעתי על החוקים האלה [...] בטלוויזיה [...] הבנתי הסברים למה שאני עברתי! אני חשבתי שאני, שזה משהו אישי, נגדי אישית! בסוף הבנתי שזה משהו נגד גברים, זה לא משהו נגדי אישית... [...] שמותר! [...] היא לא עברה על החוק כי, כי זה מאוד חשוב שאישה אה, תקבל אומץ להתלונן על גברים...

בנוסף, עבור אחרים הזירה המקוונת אפשרה תמיכה וסולידריות חוצת-מגדרים המבוססת על חווית קורבנות משותפת, כפי שתיאר מיכאל:

הגעתי מפה ל... לקבוצה הזאת של 'ניכור הורי' [...] התפלאתי מאוד לגלות ש... שה... הצד השני, 'הבן זוג המנכר' הוא, יש לו אותן תופעות כמו שלאשתי יש [...] הייתי באיזה פגישת תמיכה [...] נשים שדיברו [...] על הבני-זוג שלהן לשעבר, פשוט סיפרו את הסיפור שלי... ממש, זה פשוט אחד לאחד ו... אז באמת הבנתי שזה אותו דבר, זה אותו עניין [...] זה יותר חיזק אותי להבין שבאמת [...] זה נכון שאני לא נמצא שם [...] [ו]שהזוגיות הזאת לא טובה לי ו... [...] איך לבנות את עצמי [...] איך למצוא את הקשר הבא...

לסיכום, משתתפי המחקר תיארו תחושת בלבול, בה הם 'גברים', על כל המשתמע מכך, החווים קורבנות מצד זוגתם, מצאו כי הרשתות המשפחתיות והחברתיות כאחד, לעיתים הוו מסגרת המקשה עליהם לעבד את קורבנותם בצורה מותאמת המאשרת ומתקפת את חוויותיהם, שכן מבחינתם, הנרטיב של גבר-קורבן לא התקבל על הדעת. עם זאת, המעגל הבינאישי לעיתים היווה עוגן ואף קרש הצלה לטובת שינוי ופתיחת דף חדש בחיים על ידי קבלה

ומתן כלים שסייעו לייצר סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', בו הגברים עצמם הפכו שותפים פעילים. בהמשך למעגל זה, ישנו מעגל בינאישי נוסף, רחוק יותר, זה הנקשר במוסדות המדינה והרשויות, אשר יוצג בתמה הבאה.

3.4 התהוות 'מטריקס ביטול הקורבנות' ברמה המערכתית-ממסדית.

התמה הנוכחית עוסקת בתיאור הרשת הבינאישית של הגבר בעת הפוגעות, ומתמקדת במעגל הרחוק לו, זה הפורמלי, וזאת לשם הבהרת מידת נכונותו של הגבר להיחשף ולהיתמך על ידם וכן, מידת המעורבות של גורמים אלה במציאות חיי הגבר כקורבן. תמה זו מלמדת כי עבור משתתפי המחקר, החשיפה למול אותן מערכות, ברוב המוחלט של המקרים, לא היה ביוזמתם וכן, כי קורבנותם, גם כשכבר הייתה חשופה- התבטלה כלא הייתה. כלומר, הערוצים השונים המייצגים את הממסד ומזוהים עם הגנה ושמירה על זכויות הפרט, היו אלו שנחוו כגורם מקרבן באופן אקטיבי וככזה המייצר נדבך נוסף במטריקס ביטול קורבנותו כגבר, דווקא בנקודות הקריטיות בחייו. יש לציין כי באופן פרדוקסלי, כאשר הגבר חש איום על הקשר שלו עם ילדיו, לא אחת זה הוביל לסדקים במטריקס זה, שכן הוא נאלץ להיחשף יותר וככל שעשה זאת, כך הזדהותו עם זהותו הקורבנית גברה ואף נעשתה מופגנת באופן יזום. יחד עם זאת, מקרים בודדים בהם ניתנו מענים הולמים שאפשרו הכרה ותיקוף לקורבנותו, היוו גם הם נדבך משמעותי בתהליך התמודדותו וביצירת סדקים הדרגתיים במטריקס זה.

3.4.1 מערכת החינוך- מסגרות הילדים.

בתת-תמה זו שיתפו המרואיינים על חוויתם במסגרות לגיל הרך וכן הלאה, בבית הספר. מתיאורם עלה לא אחת כי הם נתקלו בתפיסה שמרנית לפיה האמא הינה ההורה הטבעי והאבא נחוה כמעין הורה סוג ב' הזוכה ליחס בהתאם, כמובא בדבריו של יעקוב:

הרמתי טלפון לגננת, אמרתי לה "אני רוצה לבוא לראות את הילדה", (מחקה אותה) [...] "תשמע יעקוב אני לא רוצה להתערב בזה [...] [אשתך] אמרה לי שלא לתת לך להתקרב לבנות ולא לגעת ולא... אמרתי לה "לא לקחת אותן, אני רוצה רק להיות איתן, לראות אותן, להיכנס לגן" (מחקה אותה) "לא, אני לא מוכנה, לא יכולה"...

ניכר כי כאשר התפיסה במערכת החינוך מפלה מגדרית, נשות המקצוע מתערבות בצורה שתגן על התוקפת ותבטל את הקורבנות של הגבר, ואף תחריף אותה, שכן באמצעותן נמנע ממנו לתפקד כאב, קרי קורבנותו כהורה מנוכר התעצמה לאור כך שהורחבה למישור זה של החינוך הפורמלי. כמו כן, משתתפי המחקר תיארו כי היו נשות מקצוע שהביעו חשש משיתוף פעולה עם האב לאור כך שחוו איום ואף אלימות מצד האם, כפי שעולה מתיאורו של ניסים "מורה שאומרת לך "מצדי שלא תבוא לקחת אותם גם שני ורביעי", ברגע שהאמא מגיעה בימים שלך ועושה סצנות... כולם! כולם מעורבים כי היא רוצה...". וכן, מתיאורו של שמעון "היא פיצצה את הגננת והן מפחדות להתלונן עליה [...] היום אגב היא (פרודתו) מורה... מלמדת אה, גיל רך...". בצלאל לעומתם תיאר כי ערנותה של הגננת ופנייתו אליו הייתה זו שסייעה לו לראות בה כמקור תמיכה ועודדה אותו לשתף אותה במצב, כפי שסיפר "הגננת פשוט באה אליי בטענות, היא אמרה לי שצריכים ללכת לטיפול פסיכולוגי לילד כי הוא נראה עצוב וסגור [...] באותו יום שהיא סיפרה לי, שיתפתי כאילו "אשתי לא בבית כבר יומיים" [...] עירבתי את ה.. גננת". כלומר, ניכר כי כאשר

ישנה מעורבות יזומה ומקצועית- האב דווקא עשוי לראות בנשות המקצוע כחלון הזדמנויות לחשיפה ושיתוף יזום, אשר מהווה צוהר לסדקים נוספים ב'מטריקס ביטול הקורבנות'.

3.4.2 מערכת אכיפת החוק- המשטרה.

בתת-תנמה זו המרואיינים סיפרו באשר לחווייתם למול אנשי החוק, האמונים על תחושת המוגנות של האזרח, בפרט בהיותו קורבן לפשיעה.

ראשית, המרואיינים שיתפו כי לא ראו לנכון לפנות בעצמם לקבלת סיוע מטעם המשטרה, מה שמיקם אותם כגורם אקטיבי ב'מטריקס ביטול הקורבנות' שלהם עצמם, והם מנו שישה טיעונים שונים לכך:

הסיבה הראשונה שהועלתה על ידי משתתפי המחקר לאי פנייה למשטרה הייתה **הכחשת הצורך בסיוע**, קרי לא הייתה הכרה באפשרות הזו כאופציה לגיטימית, כפי שתיאר ניסים "לא חשבתי אף פעם להזמין משטרה [...] לא דמינתי את זה אפילו שמזמינים משטרה על כזה דבר! לא יודע, לא... [...] לא חשבתי שזו אופציה בכלל! לא הייתי מודע אליה" ולעומתו, מיכאל אשר אחז בעמדה דומה פתאום הבין כי האפשרות הזו אכן לגיטימית, שכן חווה איום מצד אשתו שתפנה בעצמה למשטרה, מה שיצר סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', כפי ששיתף:

אף פעם לא חשבתי לפנות [...] (נאנח) לא חשבתי שזו אופציה [...] אף פעם לא העליתי בדעתי שזו אופציה... [...] (מגחך) אחרי ש... אה... שנתתי לה סטירה והיא... היא איימה עליי שהיא תלך למשטרה או באמת חשבתי ש... יש את הדבר הזה בעצם... אבל לא, לא העליתי בדעתי אה... [...] אני חושב שזה חלק מההכחשה שלי.

הסיבה השנייה הייתה **היעדר תחושת סכנה לחייהם**, כפי ששיתף בצלאל- "אני רואה אה, בפניה למשטרה, מתי שיש סיכון לחיים או משהו כזה" כך שהכרה חלקית מצדם הגיעה דווקא כאשר האישה פגעה בקשר שלהם עם ילדיהם, היוותה סכנה לילדיהם או עבורם, טיעון אשר קיבל חיזוק בפרט כאשר הדבר ניתן להוכחה, כפי שטען דניאל "אם היא הייתה חוצה את הקווים, אז הייתי [מתלונן] [...] אה, אם הייתי מרגיש סכנה לי או לבנות, אה, הייתי מתלונן [...] הייתי מתעד [...] ההוכחות הן חשובות [...] וכן, הייתי, הייתי מטפל בזה, אני לא מתבייש ללכת למשטרה". מתיאורים אלה ניתן ללמוד כי **היעדר סממן חיצוני** שיהווה אות לבעיה עמה הגבר מתמודד, וימחיש אותה כך שיוכל לשקף את קורבנותו באופן אובייקטיבי לכאורה, מהווה מנגנון מהותי ליצירת 'מטריקס ביטול הקורבנות'. דבר זה מהווה עדות להפנמת סטראוטיפ הקורבן האינדאלי, הנתפס ככזה שלעולם יהיה ניתן לזהות עליו כי הוא אכן קורבן. עדויות אלה ממחישות את החשש של הגבר להיתפש כאדם מתקרבן, הפונה לסיוע על לא מאום או על דבר פעוט לכאורה. כמו כן, היעדר הנכונות לפנות לסיוע אלא במצבי קיצון, הוא פרי החשש להיות מזוהה עם דמות הקורבן, כלומר שאם יאלצו לזהות עצמם כקורבנות זה כבר יהיה בהלימה עם היחס החברתי שאכן יגדיר אותם ככאלה, קרי כשלא יהיה מנוס אלא לעשות זאת.

הסיבה השלישית שעלתה הייתה **חויית דיסוננס למול התפקיד המגדרי הגברי**, מה שקיבל ביטוי בצורות שונות. גיורא למשל טען "הייתי ב... בקטע של לנסות את זה ולהתמודד בעצמי", שכן הזדקקות לעזרה אינה מן התכונות המתיישות עם הגבר הסטראוטיפי. כמו כן עמיחי, שכבר העז לפנות לעזרה, חש צורך לנהוג מול המערכת בצורה

שתתיישב עם סטראוטיפ הגבר המגונן, כפי שציין "הלכתי (לדוות), וכולי ככה מרוגז ורועד ו... עומד מול החוקרת ואומר לה "אבל אל תעשו לה כלום..", אני לא רוצה שייקחו את אה, את אשתי ל... למאסר".

כמו כן, במקרה הבא באו לידי ביטוי נושא השיך האתני, אשר יצר דיסוננס בכל הנוגע למעורבות הציבורית בניסיון לייצר פתרון לבעיה פרטית, משפחתית, כפי שהצהיר ויטלי:

שוטרים ראו את זה והם ביקשו ממני שכאילו "תכתוב אתה גם את התלונה נגדה"- אני לא הייתי מסכים [...] איפה שאני גדלתי, בגרוזיה, שם בושה אם, אם הגבר מתלונן על אישה... [...] אה, לשנות מנטליות- לא תמיד כל כך נוח ולא כל כך אה, מהר [...] זה קשה, קשה להסביר כי זה משהו פנימי, כי אחר כך חשבתי 'מה עכשיו? אני אכתוב תלונה נגד האמא של הילדים שלי? נגד האישה עם מי שאני גר?', אז השאלה ההגייונית- 'אז מה אתה עושה יחד איתה?'

ניכר כי כאשר הגבר מבטא חולשה כלשהי, כדוגמת המקרה האחרון בו קיימים פערי תרבות, ייתכן כי דווקא בשל כך הוא יזכה לעידוד מצד המערכת לנקוט בפעולת נגד, מה שלא בהכרח יוביל אותו לראות לנכון להגיש תלונה, שכן המנטליות עליה גדל תהיה בעוכריו. ניתן לומר כי תחושות האשמה, שהינם פרי התרבות והחברות לסטראוטיפ הגבר המצ'ואיסטי, משמרות את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. כלומר, קבלת גושפנקא חיצונית לזהות הקורבנית, הממוקמת בקוטב השני לזו הגברית, בפרט עבור הגבר הישראלי, מהווה איום ממשי על הגבריות, כפי שטען יעקוב:

זה המצב היום וזו הסטיגמה שיש גם בתוך המשטרה [...] לדמיין ש... כגבר ישראל[א]... [...] אולי גבר סקנדינבי [...] אירופאי [...] אמריקאי, קנדי, אוסטרלי... גבר ישראלי?! [...] שחי בתוך מציאות ישראלית שעובר את כל ה... עובר את כל הצבא וכל מה שהולך שמה, שעובד בכל מיני תפקידים ביטחוניים: [...] גבר ישראלי ילך לבקש עזרה משוטרי שיטפל לו באישה? הרי, אנחנו הישראלים [...] אנחנו עם, לא סתם! כל מה שאנחנו עוברים פה בגלל המצב הביטחוני זה מאוד משפיע על ה... על התרבות המשפחתית שלנו ועל התא המשפחתי ועל הזוגיות בהרבה מאוד דברים [...] כמה מדינות יש שחיות על חרבם? שצבא הוא לא משהו מקצועי? [...] פה כולם עוברים את זה, כל המהומות וכל הפיגועים וכל זה- זה חרדות שנכנסות גם למשפחה...

הסיבה הרביעית שעלתה הייתה **חוסר אמון במערכת**. למשל, יעקוב טען כך "חוץ מהעניין של האגו והגבריות וכל מה שקשור לזה- גם אין אמון במשטרה". כמו כן, גיורא ציין כי מטרת השתתפותו במחקר נקשרת בנושא זה, כפי שהצהיר "השאלה הזו אם זה היה הפוך- זו השאלה, זו הסיבה שאני מגיע לפה! כי לצערי, אה, אני.. המחקר שלך אני חושב שהוא מאוד חשוב! אני לצערי נתקל באטימות מלאה מצד הרשויות כלפי המצב שלי".

הסיבה החמישית שעלתה הייתה **החשש להיות מושא ללעג**, הן על ידי השוטרים והן על ידי הזולת. למשל, אריאל סיפר כך "תוך כדי שיחות עם אה, עם, עם אבות, ועם גברים, זה מה יקרה אם גבר ילך ויתלונן על אישה במשטרה- השוטרים יצחקו עליו!", כלומר הבעת חוסר הרצון לערב גורמים חיצוניים, באה בשל חשש כבד מהבושה הכרוכה בחשיפה, מה שהוביל לחסם מפני יצירת סדקים במטריקס ביטול הקורבנות' וכך לשימור המצב הנתון. יעקוב שכבר העז לפנות, אישר בעדותו כי החשש שתואר לעיל אינו חסר שחר- "התגובה של היומנאי כשאני אומר לו 'שלום, אני רוצה בבקשה להתלונן על זה שאשתי מרביצה לי..', רק תראי את התגובה של היומנאי, לא של החוקר... צוחקים לך בפנים! [...] כשרציתי להגיש תלונה על אה.. זמני שהות... צוחקים לי בפנים". בנוסף, ראובן הבהיר כי העדר האמון קשור להבדלים הפיזיים בחזות החיצונית, עליהם נשענות הציפיות החברתיות המגדריות:

המשטרה מגיעה אז יש גבר כמוני שאני מטר שמונים ויש אותה שהיא מטר חמישים-ושתים [...] כלומר, אם המשטרה מגיעה הביתה ואני אומר 'עכשיו היא דחפה אותי על המדף' [...] השוטרים יותר יגנחו, יגידו 'נו, אתה מטר שמונים והיא מטר חמישים-ושתים' [...] אם כבר אלימות אז זה יותר מצופה מימך כאילו, גם בפני וגם ב... במגדר..

כלומר, לא רק למין יש תפקיד בביטול הקורבנות אלא גם לתפיסת הזולת והגבר עצמו את מבנה גופו ככזה הבא בחוסר הלימה עם סטראוטיפ הקורבן האידאלי- קטן הממדים, החלש, שאינו יכול להגן על עצמו פיזית.

הסיבה השישית והאחרונה שעלתה, הייתה **חשש מההשלכות** הבלתי הפיכות של תלונה במשטרה על הקשר הזוגי ועל בת הזוג. חלק מהמשתתפים תפש עירוב צד שלישי בעל כוח, כדוגמת המשטרה, כמעין נקודת אל חזור, קרי מהלך גורלי עליו יצטרכו לקחת אחריות שלא רצו לשאת בה, כפי ששיתף למשל אריאל:

לא הסתדרנו והיו דיבורים [...] בין דיבורים למעשים המרחק רב [...] [כשמבצעים זה מבחינתי 'אל-חזור' וברגע שהמשטרה מעורבת זה עוד יותר 'אל-חזור' בעיניי [...]] בדעבד אני טעיתי [...] [הייתי צריך] להביא ניידת משטרה- גברת תפתחי' [...] ונגמר הסיפור! זה היה גם לטובתי מבחינה משפטית! כי ככה היא התלונה שאני באתי אליה לבית הספר ואיימתי עליה! זה מה שיצא מזה! [...] אני ידעתי שזה, שזו לא אופציה שאני אעשה אותה, כי קודם כל, מבחינתי, זה היה לערב משטרה כשלא הייתה משטרה עדיין ברקע בכלל... ברגע שכבר אה, הצד השני עירב משטרה, אז אני, היה לי יותר קל להתלונן על משהו שהוא באמת נעשה עבורי, וזה דרך אוב, משהו שהוא מאוד הרתיע את הצד השני להמשיך... כי פתאום לקחו לה תביעות אצבעות.

מקרה אחר הציף תחושת אשמה שכן על פי הסטראוטיפ, הגבר הוא ראש המשפחה וכך כל מה שקורה הינו תחת

אחריותו וניהולו, מה שיצר דיסוננס למול העובדה כי על האישה לשאת בעונש על מעשיה, כפי שציין בצלאל:

הייתי מצפה שיהיה איזה מישהו שכאלו... שזה לא יהיה תלונה במשטרה ופותחים לך תיק ויכול להיות שתהיה בכלא [...] שזה לא יהיה גוף שאני כאילו, נניח אני פונה למשטרה והיא תהיה בכלא [...] כי אני ראיתי את עצמי אשם בזה שהבאתי אותה למצב שהיא, היא הפכה להיות אלימה... כאילו, אני לא ייחסתי לה את האשמה הזאת... למה שתהיה בכלא על מה שהיא לא אשמה?

עם זאת, היו שדווקא חששו שעירוב המשטרה יוביל להסלמה של המצב בעודם מצטיירים כמקרבנים ולא כקורבנות, כפי ששיתף בצלאל "לא עשיתי כזה דבר [...] נתחיל מזה שאני מפחד, אני מפחד לפתוח תיק. לא, זה לא אופציה [...] כי כל מוסדות המדינה נגדי" הפחד המצמית לשאת בהשלכות של פירוק המשפחה או לחלופין להצטייר ככזה שפוגע באשתו למול רשות אכיפת החוק, אכן הכריע לא אחת את המצב והוביל את הגבר להישאר בזוגיות הפוגענית, עד שזה בחר להיפרד.

שנית, תיאורי חווית הקורבנות בהמשך הראיונות, מלמדים כי כאשר משתתפי המחקר פנו למשטרה בבקשת עזרה ורצון להגנה וסיוע, עלו ארבעה דפוסים עיקריים מצד מערכת זו, עמם נאלצו הגברים להתמודד:

הדפוס הראשון אופיין **בציפייה מהגבר לפתור את מצוקתו באופן עצמאי**, כלומר לתפקד בהתאם לסטראוטיפ הגברי ולעיתים אף לפנות עצמו ממקום מגוריו מתוך תפישה ברורה כי עליו למצוא לעצמו חלופות, למשל עמיחי:

הרחיקו אותה מהבית, לארבעה ימים [...] בשעה 19:00 בערב קיבלתי טלפון, אה "אנחנו לא רוצים להרחיק אותה, אנחנו מבקשים מימך שתוותר לה", השוטר [...] אמרתי "בסדר", חזרתי לשיעור ותוך כדי השיעור אני חושב מה זה אומר שעכשיו ויתרתי לה, מה המשמעות של זה... נגמר השיעור בלחץ, אני חוזר, מנסה לאלתר, מתקשר 100, מנסה לאתר את הבגאדס, עונה לי בגאדס אה, בשם ****, ואני שואל אותו מה המשמעות של זה שאני מוותר לה, הוא אומר לי ש"כרגע אתה מורחק מהבית" – "אני מורחק מהבית!?", וצועק "היא לקחה סכין ובאה לתקוע בי ואתה מרחיק אותי מהבית!?" ש... אני ציפיתי שהוא יגיד לי, שירגיע אותי, ויגיד לי 'תשמע עמיחי, בשביל שלום-בית, עזוב, אולי היא תשתנה', הוא אמר לי "היא נראית נחמדה, היא לא תוציא סכין" – **במשפט הזה הוא שבר אותי! הוא מוטט, הוא מוטט אותי**... שחור בעיניים, סחרחורות, חיפשתי איזה מקום ל... לשכב עליו, כמה ימים של בכי ו... ועוגמת נפש! [...] אמרתי לה (לאמא שלו) "אני הולך למשטרה ואני מתלונן, והם מאיימים עליי, במשטרה!" בא חוקר, אני אומר לו "אשתי" אה, לא זוכר מה, ויש לך, גזרתי, הבאתי את הבגדים גזורים, את כל הבגדים שלי גזורים, "אשתי גזרה את זה!" הם צוחקים בפנים, אומרים לי "מה אנחנו פה, גן ילדים? מה אנחנו גן ילדים, באת, הבאת לנו פה בגדים קרועים! לך תסתדר איתה!" (מגנח) אבל אם אישה הייתה מביאה בגדים קרועים (דופק על השולחן) אני מבטיח לך- היה זעקה בכל המדינה! ונשים מוכות! וקרועים להם את הבגדים! וכל הדברים האלה...

עדויות אלה מעלות כי על פי חווית הגברים, כבר במענה הראשוני שהם זוכים לו בנושא אלימות במשפחה בו הם הקורבן, הם אינם זוכים להגנה. כלומר, הגבר מוצא עצמו מול ביטול קורבנותו על ידי מינימליזציה למעשים האלימים שהוא חווה מצד האישה וכן, למול ציפייה ואף הנחייה ברורה כיצד עליו לנהוג, כאשר ההשלכות להכוונות הללו הינן הרות אסון. קרי, בהשפעת המשטרה הגבר הופך לקורבן חוזר וקורבנותו מתרחבת כך שהוא חווה קורבנות מצד המערכת וכפועל יוצא אף קורבנות עתידית. נדמה כי עצות האחיותופל שהוא מקבל, מטרתן להקל על

עבודת המערכת כך שתתיישב עם תפישתם את האישה כקורבן, שכן לכך יש להם תבנית פעולה ברורה ומענים מותאמים, בעוד הגבר כקורבן נותר עם הכוונה מפלה, שגויה ופוגענית וללא מענה מותאם למצבו.

הדפוס השני שתואר על ידי משתתפי המחקר היה 'קרימינוליזציה', קרי השפלת הגבר בהתייחסות אליו כאל תוקף ולעיתים אף 'תפירת תיק', בעודו חף מפשע, כפי ששיתף למשל ניסים "מי שחקרה אותי כבר בפעם הראשונה [...] סיננה משהו על 'הנשים האלה' שהיא, היא קלטה אותן מראש [...] ועדיין הייתי צריך להצטלם כמו אסיר! על עצם התמונה, לא על זה שאתה 'אשם'.. ולתת תביעות אצבע כמו אחרון הפושעים!" ובדומה לו למשל שמעון תיאר כי נוכח חוקרת אישה שהינה גרושה התעצמה תחושת הרודפנות שלו:

"הנורמה זה 'קודם כל עוצרים את הגבר ושמים אותו בפנים' והיה פה איזה פדיחה- אני תובע כל אחד ואחד פה!" [...] "אל תאיים!".. אגב, הם גם נתנו לי חוקרת, חוקרת לחקור אותי על אונס, שהיא בכלל גרושה! מה אתם נותנים לי חוקרת גרושה! [...] מה אתם נותנים לגרושה לחקור כאילו? [...] עשו בינינו עימות [...] נתנו לי לחקור אותה בעימות [...] אמרתי לה "תגדי, כאילו, האם את הגשת, האם קיבלת ממני איזשהו הליכים בשבוע האחרון?" - "כן"; "איזה הליך קיבלת?" - "תביעת משמורת"; "אוקיי, והאם דיווחת על זה בחקירה?" - "לא"; "למה לא דיווחת על זה בחקירה?" - "כי זה לא רלוונטי" [...] הם הבינו, הם סגרו את זה, אבל עדיין נשאר לי כתם, נשאר לי 'פאקינג' בעילה שלא בהסכמה [...] ברישום פלילי, ואין לי עבר פלילי, אין לי! אני בנאדם כאילו.. נקי.

תיאורים אלה מלמדים כי על פי חווית משתתפי המחקר קיים קושי בקרב שוטרים ושוטרות, קרי גברים ונשים כאחד, לקבל מציאות בה הגבר הוא קורבן העבירה מצד האישה הפושעת, כך שעל מנת להתמודד עם המצב, מטשטשים את דמותו הקורבנית ומלבישים עליו את דמות התוקף, לעיתים גם כשמבינים כי מדובר בתלונות שווא סדרתיות. כאמור, הגבר מוצא עצמו נתון למצב אבסורדי בו הוא כקורבן מקבל יחס כתוקף ולא די בכך, עליו גם לצפות לחסדיהם על מנת לממש זכויות בסיסיות. כלומר, על פי תחושת משתתפי המחקר, המשטרה מבטלת לחלוטין את זהותם הקורבנית כגברים נפגעי עבירה, ולכן מתאפשרת מציאות של קורבנות גברית שיטתית וכזו שחוזרת על עצמה, קרי מתאפשר קיום 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

הדפוס השלישי שעלה מצד משתתפי המחקר הינו **סלחנות והגנת יתר כלפי נשים**, בפרט באשר לתלונות השווא מצדן, כפי שציין צביקה "הם לטובתה! [...] אם נגיד אני פונה למשטרה ואומר [...] "היא מפרה הסדרי ראייה, יש לי פה חוזה של בית משפט, בבקשה.." [...] הם מזמנים אותה לחקירה, ואז היא אומרת להם איזשהו תירוץ, ו.. לא עושים עם זה כלום!" יתרה מכך, גם במקרים בהם הודתה בת הזוג באלימות, היא נאחזה בטענה שמודבר בסכסוך פנים משפחתי, כפי שעלה מתיאורו של טוביה:

היה מקרה אחד כזה שלא הייתה לי ברירה [...] הזמנתי את המשטרה כי הרגשתי שהילדים בסכנה, לא כי היא לא פתחה לי [...] [אלא] כי היא הייתה שתויה אותו יום... [...] הם באו, אמנם פתחו לי.. איך שהם יצאו, היא עוד פעם, הפעילה אלימות, זרקה עליי דברים ויצאתי.. מה זה שווה? ישנתי בספסל באותו יום... [...] במה הם יכולים לעזור? [...] הם באו, בהתחלה היא פתחה את הדלת [...] אמרו לה "למה לא פתחת את הדלת?" - "ככה", אה, אני לא יודע אפילו מה היא אמרה להם, משהו לא.. עובדה שהם בעצמם צחקו על זה.. הסבירו לה שאסור לה לעשות כך וכך, "וואם זה קורה שוב אנחנו ניקח אותך ל.. זה", אמרה להם "נו, טוב, זה, אני אין לי בעיה, יש לי בעיה עם בעלי, מה אכפת לכם?", היא גם התחצפה אליהם כזה כי היא הייתה שתויה כזאת קצת (נאנת) [...] אחרי שהם הלכו, עוד פעם היא התחילה [...] להפעיל אלימות [...] היא זרקה עליי מטאטא, היא באה אליי, ירקה עליי, ירקה עליי 'סמוחטות' בפנים! והילדים קמו וכולם צרחו, אמרתי.. ויצאתי עוד פעם, מה אני יכול לעשות? [...] הזמנתי, מה אמרו? מה? הם בעצמם הבינו ששמה אין עם מי לדבר, מה אני יכול לעשות? [...] לא! זה בדיוק העניין! שזה (חקירה/מעצר) לא מה שהם עושים לנשים, זה לא מה שקורה עם נשים.

מתיאורי המשתתפים, ניתן לראות כי בחווייתם נשים זוכות ליחס מפלה לטובה ובהלימה לכך, הגברים מוצאים עצמם מופלים לרעה ובעקבות כך חווים ייאוש למול אוזלת ידה של המערכת שאינה יודעת כיצד להכיל מצב בו

עליהם לפעול בכוח כלפי נשים וביד רכה כלפי דמותו האוקסימורונית של 'גבר-קורבן', כנהוג במצב דומה בו המגדרים היו הפוכים והקורבן הייתה אישה.

הדפוס הרביעי והאחרון שתואר הינו **חוסר מקצועיות וכן, חוסר יעילות** מצד המערכת בבואם לטפל במקרים בהם הגבר הינו הקורבן, מה שעל פי חווית המשתתפים מצריך רפורמה, כפי שעלה מעדויותיהם, תוך התייחסות ישירה באשר לחשיבות המחקר הנוכחי והשתתפותם בו. בהקשר זה סיפר ויטלי:

אני זוכר היה מקרה שהייתי הולך מהמשטרה, אחרי מקרה כזה נוסף, יחד עם כל הילדים, ופשוט לא שמתי לב שהחוקר הולך אחרינו ואנחנו נכנסנו לחנות, קנינו שם משהו, יצאנו מהחנות [...] ופתאום החוקר מתקרב ושואל אצל [את] [...] הבת השלישית, הקטנה - "אני כאילו רואה שאבא שלך ב... בגאדס טוב", והיא ענתה לו שכאילו "אבא שלי הבגאדס הכי טוב בעולם!" [...] כאילו במשטרה, היו מקבלים שכאילו "גבר, אין מה לעשות, יש לנו תלונה ואנחנו צריכים לעשות משהו" [...] עד היום [אני] חושב - ילמה אז, במשטרה, לא שמו לב של מי הדם?! למה כל כך הרבה דם?! למה אף אחד לא צילם את התמונה הזו?! כי... רק... איפה הסכין שהם לקחו?!"

עדות זו ואחרות מלמדות שניתן להצביע כי על פי חווית הגברים, לא אחת אנשי הציבור האמונים על אכיפת החוק, ככל הנראה בשל חוסר ידע והבנה בתחום האלימות במשפחה וכן, היותם מוטים בהקשר זה, מנסים להניא את הגבר הקורבן מלהגיש תלונה, דווקא בנקודה הקריטית בה חש מזוהה עם חלקיו הקורבניים ואחרי שהעז לעשות מעשה ולפנות לשם קבלת עזרה. לעיתים, גם כשכבר המערכות שמות לב שהפכו לאמצעי בשירותיה של האישה המתעללת, הם לא יודעים כיצד לנהוג כלפיה, מה שמאפשר לה להמשיך בתלונות שווא סדרתיות ומתישות אף כלפי המערכת עצמה. כמו כן, ישנם מקרים בהם ניכר כי עבודתם של אנשי המקצוע הייתה ספק רשלנית וספק מכוונת, שכן לא נלקחו עדויות כראוי ולא נאספו ממצאים כמצופה בניהול אירועים כפי שתוארו, מה שהיווה טיפול כושל בתיק כולו וסלל את דרכו לסגירה ולחוסר מענה מותאם אשר אמור להוות הגנה ומתן סיוע, בפרט בכל הנוגע להישנות עבירות כה חמורות. ניתן לסכם ולומר כי במצב שיטתי ומובנה זה כפי שתואר, של סקסיזם חומל כלפי נשים בד בבד עם סקסיזם עוין כלפי גברים, הנשים נותרות עם ידן על העליונה והגברים שזוכים לביטול חוזר ונשנה לקורבנותם, מוצאים עצמם נכנעים, חווים קורבנות חוזרת, קשריהם עם ילדיהם נפגע ולעיתים אף מצבם הנפשי ניזוק. קרי מערכת האכיפה הפכה לחזית אשר לדידם לעולם תיתן גיבוי ומענה לאישה המצטיירת כקורבן וכן, במקרה ה'טוב', תותיר את הגבר, הקורבן, ללא מענה, ובמקרה הפחות טוב - תתייג אותו כתוקף בעל רישום פלילי.

3.4.3 מערכת הרווחה - מסגרות ממשלתיות, מרכזי הסיוע ומרכזי הקשר.

בתת-תמה זו המרואיינים שיתפו בנוגע לחווייתם למול מערכת הרווחה, האמונה על הגנה על חסרי הישע וכן, על שימור הקשר הורה-ילד, מה שלרוב נסוב סביב נושא האלימות כלפי הילדים וכן, נושא הניכור ההורי. מתיאוריהם עולה כי על פי חווית הגברים, במערכת זו, על כלל שירותיה המוצעים כלפי קורבנות לאלמ"ב, לא אחת אנשי ונשות המקצוע הפכו אקטיביים בימטריקס ביטול הקורבנות של הגברים נפגעי האלמ"ב והניכור ההורי, מה שהוביל לכך שתפיסתם את המערכת התגבשה לאיטה וקיבלה נופח שלילי ואף מאיים ביותר ביחס לשאר המערכות המייצגות את הממסד, כאשר ניתן לייצר חלוקה לשלושה אופנים עיקריים המהווים חלק פעיל ואינטגרלי בימטריקס ביטול הקורבנות:

ראשית, מערכת הרווחה נחוותה ונתפסה, בדומה למערכת אכיפת החוק, כגוף מוטה מגדרית ואף עוין כלפי

גברים, כמובא בתיאורו של ניסים :

זו מערכת מאוד מוטה, מאוד מוסללת בפני הגברים, עד כדי רמה של שקרים על עובדות פשוטות שקל לבדוק, של עובדות סוציאליות [...] אתה הולך לשם נגיד, אז כל הקירות מכוסים בסדנאות לגברים אלימים והדרכות לגברים אלימים ו... ובעצם הכל זה אנטי כלפיך, זה כאילו... שתוק כבר! תעלם לנו! אנחנו לא רוצים לראות אותך! למה אתה מפריע לנו? תן לה את הילדים! אז מה? תיתן לה את הילדים!! זה כזה!

כמו כן, עולה תמונה לפיה הצורך בהגנה נפשית נמחק שכן יש תפיסה מערכתית לפיה רק הגנה פיזית מצריכה

את התגייסות המערכת, כעולה מדברי גיורא :

נתתי לך כמה דוגמאות לגבי הרווחה כי זה מה שחשוב לי במחקר הזה, הן פשוט לא מסוגלות להכיר... [...] בנושא כאוב כזה שזה אלימות וכל מה שאמרת - אלימות היא חוצת מגדרים וכל אחד שסובל מאלימות, גם אם פיזית אני חזק, ואני, אני, אם, אם, אם, אם זה יגיע לאלימות פיזית אז אני אוכל להכריע אותה, אבל אה, אנשים יורמטיביים לא מגיעים לאלימות פיזית... גם כשמאוד סובלים, אין להם את האופציה הזו, והאופציה הזו גם לא עוזרת כי אם הייתי אלים כלפיה פיזית אני הייתי יושב, ובצדק, בכלא. אז התחושה שזה שאני גבר ואני חזק פיזית, אז כאילו אני יכול להגן על עצמי, אבל אני לא יכול להגן על עצמי אה, מבחינה נפשית. אני מכיר אגב עוד אנשים שנמצאים היום ב... במערכות זוגיות כאלה, הם לא יכולים להגן על עצמם, הם יכולים לעשות את התהליך שאני עשיתי, שהוא תהליך מתגמל וטוב, אבל כנראה שלא כל אחד עושה אותו [...] הצורה הזו שכאילו אה, 'נשים הן אף פעם לא אלימות, וגברים הם לא סובלים מאלימות' - זה משהו שצריך להשתנות בתפיסה הציבורית והטיפולית... זה חוסר אונים כן, זה... אה, אני אגיד לך. זה, זה פשוט חוסר אונים במלוא מובן המילה.

כלומר, ניתן לראות כי המסרים המפורשים של מערכת הרווחה הם הגנה ושמירה על נשים מפני גברים אלימים,

כלומר גבר שהינו קורבן, בפרט כשינסה להגן על עצמו מפני האישה האלימה, ובפרט מפני פגיעה נפשית, יזכה ליחס

מפלה מגדרית ולביטול קורבנותו מעצם היותו גבר, זאת במקביל ובאמצעות הלבשת דמות הקורבן באופן אוטומטי

על האישה, מעצם היותה אישה, דבר שלא אחת מתיישב עם מאפיינים חיצוניים כדוגמת מראה החיצוני, התנהלותה

ואף משלח ידה, אשר לעיתים קרובות מזוהה עם תחום החינוך והטיפול.

שנית, מערכת הרווחה בקרב רובם המוחלט של המשתתפים, נחוותה ונתפסה, בדומה למערכת החינוך, ככזו

המגויסת באופן בלעדי לטובת האם, בפרט בנושא חזקת הגיל הרך, קרי האב זכה ליחס לפיו אבהותו מוטלת בספק.

ניסים תיאר כי המערכת, גם כשיש בכוחה להתערב לטובת מימוש אבהותו, היא נוטה שלא לעשות זאת :

המערכת לא נתנת... המערכת, זה בעצם העובדות הסוציאליות [...] אני מבקש לראות את הילד במרכז קשר, כמו אסיר! הן לא עוזרות [...] שוללים את הזכות שלי לראות אותו במרכז הקשר [...] מותר להן להתערב ו... ולהכריח אותה להביא את הילד למרכז קשר שאני אראה אותו ולא אאבד איתו את הקשר והן לא עושות את זה [...] אני מתעב את המערכת ברמות מטורפות... מבחינתי זה לא היא זה המערכת.

ליאור למשל הסביר כיצד הוא חווה שהפוגענות והאפליה המגדרית כלפיו השוללת את הלגיטימציה שלו להיות

אב, נעשות בחסות המערכת לא רק באמצעות מסרים גלויים אלא גם באמצעות מסרים סמויים :

זה היה כבר בתהליך שאני מתדרדר למטה, שביט המשפט החליט שהם אצלי ואני שמחתי שזה הסתדר, אבל עושים לכל אחד טיפול [...] (נאנח) הילדים לא היו צריכים טיפול! אבל בסוף אני הסכמתי, אז הלכתי לדבר עם המטפלת... [...] רצו לעשות לה (לילדה) טיפול (נאנח) ב... מתחם הזה של העניינים, של הרווחה [...] במקום סגור [...] כל הקירות זה על יפגעני אלימות מינית! עכשיו, [כלפי] הילדה שלי - [...] לא היה שום אלימות... מה אתם מכניסים אותה לזה!! [...] צילמתי את הזה... (מגחך) [...] לא הייתי מוכן שיטפלו בה שם!

וצביקה הסביר כיצד המערכת נוטה לחשיבה דיכוטומית המתאפיינת בסקסיזם עוין כלפיו וחומל כלפי גרושתו,

בצורה שפוגעת ביכולתם להכיל כי מלבד היותו גרוש כפי שמצטייר מצד גרושתו, הוא גם אב לבנו וכמה להיות

בקשר עמו ולממש את אבהותו :

פקידת הסעד כותבת תסקירים שאני נקמן ושאני משתמש במערכת של הרווחה כדי לנקום באישה! לא מעלים על הדעת שאני משתמש במערכת הרווחה כדי לראות את הבן שלי! [...] כשאני משתמש בבית המשפט או ברווחה זה כדי לנקום, כשהיא משתמשת בבית המשפט וברווחה זה כי היא 'מסכנה'! זאת מנטרה שהם אה, די מאמינים בה ו... ונורא נוט להם עם זה כי אז זה אומר שהם לא צריכים לעשות החלטות אה, קשות [...] הוא (הילד) הכי סובל אבל אה, לאף אחד לא אכפת מזה... [...] עצם זה

שהוא מנותק מהמשפחה שלו, זו האלימות הכי גדולה.. עדיף כבר הורה מכה מאשר הורה שמנתק ילד מאבא שלו ומהאחים שלו [...] [יש לו] אח ואחות קטנים, מהזוגיות השנייה שלי.

על פי משתתפי המחקר הם חשים כי הרווחה מהלכת אימים על הגבר ולעיתים נתפסת ככזו המזינה ומאפשרת את התנהלותה הפוגענית של האישה, שכן היא מסרסת אותו מלמחות את זכויותיו להגנה והוגנות הן מטעם מערכת אכיפת החוק והן למול מערכת המשפט, ונוהגת כלפיו כאב בצורה מאוד מגמתית ואף טופלת עליו אשמה באשר לניכור הורי בעוד הוא מנוכר מילדיו ובעודם, בין היתר, קורבנות להתעללות מצד אימם. הגברים הוסיפו לטעון כי את חוסר האמון בהם, המלווה לא אחת בעוונות מצד המערכת, הנשים דואגות להזין ולנצל לטובתן, כך שמערכת הרווחה, כמו שאר המערכות שהוזכרו ליפני כן, הופכת לשותפה פעילה בסחרור האינטראקטיבי ובמטריקס המבטל שוב ושוב את קורבנותו של הגבר, כך שהם רואים במערכת בעיה גדולה יותר מאשר זו הקיימת מצד האישה לבדה. לעיתים דווקא המאבק של הגבר על ילדיו ועל הקשר עימם, הוא זה המאפשר יצירת סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', שכן תוך תחושת ההזדהות עם קורבנותם, מתאפשר לו להכיר בקורבנותו שלו, ואף להזדהות עם זהותו האוקסימורונית 'גבר-קורבן'.

שלישית, משתתפי המחקר בחלקם שיתפו כי פנו לרווחה אך אלה לא הבינו כי מדובר בסימפטום של בעיה עמוקה יותר, קרי הגבר פנה תוך הבעת רצון לעזרה כביכול באשר לדבר מסוים, בעוד שמתחת ליפני השטח המצוקה הייתה רבה יותר והוא לא העז לחשוף כי הוא חווה אלימות ולעיתים אף ילדיו תחת סיכון מתמיד, כפי שתיאר ויטלי :

ליפני 12 שנה, אני כש... כשהקטנה נולדה אה... אני הגעתי לרווחה [...] ניסיתי כאילו למצוא את הכלי שמישהו יסביר לה ש... ה... זה לא כל כך, זה... זה לא נורמאלי שהאישה אה, עובדת 15 שעות ביממה בזמן, כשיש לה ילדה בת 3 חודשים [...] הזמינו אותנו לפגישה, דיברו איתה, וזהו [...] על הילדות אז לא דיברתי.

כשהדברים כבר כן נחשפו, הגברים העידו כי חוו מצד הרווחה טיפול שאינו מותאם להם כקורבנות עבירה, למשל גיורא כנפגע אלימות וכמטופל במרכז לאלמ"ב, חווה את המסגרת כאטומה למצוקותיו ובעצם כמרכז לאלימות נגד נשים, שכן נאלץ להפנים את מעגל התקיפה בעוד שהציפייה ממנו היא לזהות עצמו כפי שמזהים אותו- כתוקף, בעוד שהתיקוף לחווייתו הקורבנית נותר בשטח אפור :

היא (המטפלת) הראתה לי שם את המעגל הזה של האלימות, אלימות נפשית, פיזית וזה... ואמרתי, עברתי אחד אחד והראיתי לה, אבל זה לא עניין אותה [...] ואמרתי לה "אם, אם את פונה אליי בקשר לאלימות כביכול שלי, אני מבקש שגם תעזרי לי בחלק הזה". היא לא הגיבה [...] אז בעצם פניתי ל... אה, למרכז לאלימות במשפחה ושוב, כמו שאמרתי לך, הוא הבטיח לי שהוא ידבר איתי נפגשתי עם המטפל שלי, סיפרתי לו מה אני עובר. הדבר היחיד שהיה לו לעשות בפגישה זה לשאול אותי מה קרה לי בילדות, "מה קרה בילדות?", אמרתי לו "אדוני, הילדות דבש! אני מספר לך על מצוקה שאני חווה עכשיו! על מצוקה שאני חווה בכל חיי הנישואין". הייתי אצלו חודשים וסיפרתי לו באופן עקבי על דברים שאני עובר ב... אה, ממנה, ועל התעללויות והוא פשוט התעלם. ואמר.. אמרתי לו "אתם צריכים לשנות את השלט, זה לא 'המרכז לאלימות במשפחה', זה אפילו לא מרכז לטיפול באלימות בילדים, זה מרכז לאלימות נגד נשים". ואמרתי לו "אני לא אלים. אתה... אני לא אלים, אני נפגע אלימות ואתה לא עוזר לי ואין לי מה להיות פה... [...] במחלקה של ה... אה, 'טיפול משפחתי'. אני יושב שם מול המטפלת ואני מספר לה ש... בכוונה לקחתי את הדוגמא שהיא, שהיא מעירה אותי באמצע הלילה ומשפילה אותי [...] אמרתי לה "תגידי לי מה, מה זה אומר אם אישה מעירה את בעלה באמצע הלילה, והיא מקללת אותו והיא מ... משפילה אותו?" זה היה ממש לצלם אותה, היא עמדה ככה, קפואה כולה ולא הנידה עפעף, לא, לא אמרה לא 'כן' ולא 'לא' [...] אמרתי לה "בואי אני אעשה לך את זה פשוט יותר, אם בעל מעיר את אשתו והוא משפיל אותה באמצע הלילה, זו אלימות?", אז היא עשתה 'כן', אמרתי "זה אותו הדבר רק הפוך [...] היא אומרת לי "אלימות זה מה שבחוויה שלך", אז אמרתי לה "אז בחוויה שלי את אלימה כלפיי?" [...] מישהו באמצע הלילה [...] מעיר מישהו בכוונה תחילה ולא מאפשר לו לישון- זו אלימות, חד משמעית, אין כאן משהו שאפשר להגיד אחרת, היא לא הייתה מסוגלת.

ניכר כי גיורא ניסה בכל כוחו לקבל מענה ומשלא קיבל, היה חשוב לו להעביר למטפלי המרכז מספר מסרים : הראשון- שהוא קורבן, השני- שהוא זקוק לעזרה קונקרטי, השלישי- שהקורבנות שלו היא אובייקטיבית והרביעי- שאם המסר השלישי מוטל בספק, אז הם אלה המקרבנים אותו. כלומר, גיורא ניסה מלבד לזכות לסיוע, לזכות להכרה ברורה ולתיקוף קורבנותו כגבר, קרי שהמערכת תפסיק להיות שותפה פעילה ב'מטריקס ביטול הקורבנות',

ונחל אכזבה קשה. במקרה חריג יותר, טוביה נשלח לסדנא קבוצתית בה השתתפו אנשים שהורשעו בדין על פשעים חמורים, בעודו קורבן עבירה:

זה לא נגמר! אני הלכתי לקצינת [...] קצינת מבחן, שהיא המליצה לי על כל מיני סדנאות, והייתי [...] סתם, שיושבים בקבוצות, יושבים עם, כל מיני, כמוך אנשים עבריינים, אלימים, לא יודע, כל מיני... [...] זה מה שיצא, וגם הבית משפט, בהתחלה אמרו לי, המליצו לי על זה, אז אמרתי "אין בעיה, כל מה שתגידו, אין לי פה על מה להתווכח, אני רק שלא יפגע לי בעבודה, זה הכל" [...] ופגשתי שם אנשים שרצחו והשתחררו, ואלה, אלימות, ששרפו בתים, וישבתי איתם. [...] אתה מציג שם את עצמך [...] המשתתפים מדברים [...] [הצגתי] את המציאות איך שהיא הייתה.. מה שקרה לי. אני לא הייתי בכלל אמנם, הייתי במעצר, וצווי הרחקה [...] על תלויות על אלימות מצד, מצד, מצד אשתי... [...] הם לא נכנסים יותר מידי לזה.. העיקר יש קבוצות, זה מה שיש... [...] זה לא משהו נפשי!! אני בדרך כלל בריא לגמרי, היא- אתה רואה אותה, את כל התרגילים והשקרים וכל מה שאכלת צף לך במכה אחת! [...] בשביל מה אני צריך את זה? אני לא צריך את זה כעקרון [...] להמשיך איתה- אני לא יכול! לחשוב להמשיך איתה- זה בעצמו המחלה (מגחך), רק מתנתק ממנה- אני הכי בריא שיש בעולם!

מתיאורים אלה עולה כי מערכת הרווחה, בדומה למערכות שתוארו קודם, זקוקה אף היא לרפורמה על מנת לתת מענה ראוי לגברים שהינם קורבנות לאלימות במשפחה. כחלק מהרפורמה הנדרשת הנקשרת לזיהוי נכון והתערבות מותאמת, היו שהיה חשוב להם לציין כי מענה שיקומי, כזה המאפשר טיפול זוגי, היה יכול להקל על התהליך בשלב בו הם טרם מכירים באפשרות לצאת ממעגל האלימות כאלטרנטיבה לגיטימית, תוך שצרכיהם נלקחים בחשבון, כפי שעלה מתיאורו של ישראל:

אני חושב אה... [...] כשמוזהים שיש בעיה עם האישה- אוטומט, אוטומט לזהות גם בעיה אצל הגבר ולא להשאיר את הגבר מחוץ לבעיה, ממש, ממש לקחת את הגבר גם ב... בבעיה [...] לא באותו סוג של בעיה שיש לאישה, זאתי הכוונה שלי. זאת בעיה אחרת, שידע איך להתמודד איתה, איך לדבר איתה, איך לראות אותה [...] הפסיכיאטרים אני מאמין שהם חוו את זה לא, לא רק ב... באישה אחת, הם חוו את זה מכמה נשים.. יש להם יותר ניסיון מאשר אני, בטוח, והם יכלו לתת לי כיוונים מסוימים, וזה, לא היה לי את זה [...] המשכתי ללכת לצבא, עם הראש באדמה, אה מחשבות, כל הזמן הייתי מוטרד עם עצמי, אולי אני לא הייתי בסדר, אולי אני הייתי צריך לעשות משהו שלא עשיתי [...] הייתי שאני רוצה לתת לכם, באמת שבמידה ויש לכם סוג של בעיה [...] לקחת גם את ה'פרטנר' השני, את הבן-זוג ולתת לו כלים איך להתמודד, ממש!

במקרה בודד בו המענה היה מותאם, ניכר כי האישה, באמצעות קשרים, חיבלה בהליך דווקא כשזה נעשה בכיוון הנכון וכאשר הגבר סוף סוף חווה כי רואים אותו ואת צרכיו והיה נכון לשתף פעולה, כפי שתיאר שמעון:

אמרתי לה "יתקשבי [...] נלך ביחד [לטיפול], להסדיר את העניינים בינינו, שנהייה הורים יותר טובים. לא טיפול זוגי, לא לחזור ביחד... [...] אז היא אמרה "אני לא מוכנה לטיפול" [...] אמרו לי שאם אני אעשה את זה ככה, היא תסכים [...] כי [היא] אמרה "אני רוצה שלילד יהיה אבא" [...] ואז היא התקפלה, היא אמרה "טוב, אני מוכנה לטיפול אבל רק ברווחה אה, אצל איזשהו עובדת סוציאלית", אה... שהיא בחרה... שבמקרה אבא שלה הוא יושב-ראש אה, וועד עובדים של אותו רווחה [...] העובדת הסוציאלית [...] אמרה "מה את רוצה? הוא רוצה להיות אבא, הוא לוקח את הילד שלו" [...] היא לא אהבה את התשובות שהיא קיבלה, אז היא הלכה, התלוננה עליה במחוז, קבלה את העובדת הסוציאלית, אבא שלה עשה לעובדת הסוציאלית 'בלאגן', והחליפו לי למישהי חדשה[...]. [...] [בפגישות] היא עושה ככה (מדגים לי), כאילו לא רואה אותי, ומדברת כאילו איתה... ממש פיזית [...] מסתירה את הפנים! [...] (העו"סית) רצתה מאוד לעזור! [...] היא לא הצליחה איתה.

לסיכום, ניתן לומר כי מערכת הרווחה, בדומה לשאר המערכות, מחזיקה בתפיסות שמרניות ופועלת בצורה אקטיבית להתאים את המציאות לתפיסות הללו, מה שלא מאפשר לגבר לקבל מענים ראויים והופך אותו שבוי במטריקס סדרתי של ביטול קורבנותו והתוצאה הינה קבלה בהכנעה את דרישות המערכת, שכן הבעת מחאה בניסיון לשנות את שנגזר עליו העלתה חרס בידו.

3.4.4 מערכת המשפט- בתי הדין, הרבנות.

בתת-תמה זו שיתפו המרואיינים על חוויתם למול מערכת המשפט, בפרט הרבנות אשר מיסודה מושתת על תפקידי מגדר דיכוטומיים לפיהם תפקיד הגבר לפרנס ותפקיד האישה להיות עקרת בית. בהקשר זה משתתפי המחקר העידו כי תפיסות שמרניות עיצבו את חוויתם, כאשר ניתן לייצר חלוקה לשלוש אסטרטגיות עיקריות מצד המערכת, אשר היוו חלק פעיל ואינטגרלי ב'מטריקס ביטול הקורבנות':

על פי משתתפי המחקר, האסטרטגיה הראשונה בתהליך ביטול הקורבנות הייתה כי בחסות החוק, המערכת נטתה **לבטל את זכאותם לאבהות**, באמצעות הקלת ראש בהפרות של הסדרי ראייה וכפועל יוצא נתנה יד לניכור הורי וכן, לניתוק הילדים מאביהם, מה שלעיתים תואר כאקט אקטיבי פוגעני מצד המערכת, כפי שציין אריאל "הדבר הכי קשה שאתה מתמודד איתו [...] מלבד תלונות שווא, זה העובדה שמנתקים לך את הילד, לוקחים לך אותנו". ניסים למשל, תיאר כיצד אי-אכיפת קנסות על הפרות תנאי הסדרי הראייה, אפשרו את ניתוק ילדיו ממנו:

ליפני ארבעה חודשים כבר לכולם נמאס, רק לה לא... [...] הילד הגדול כבר לא ראייתי אותו יותר משנה [...] לא ויתרתי, עדיין יש הסדרי ראייה, אבל אין לה קנס, השופטת קבעה שאין קנס [...] ואני יודע שאם זה לא היה בגלל הדברים האלה [...] ולא היה שמה כסף [...] והיה כן קנסות על הפרות [...] כמו שכתוב שצריך לתת [...] אז פתאום הדברים היו משתנים [...] זה היה מפסיק. אבל אני לא חושב שיתנו אותם, כי את רואה שהבית משפט אומר 'יהיה קנסות אם היא מפרה', היא מפרה- ואין קנסות!

מתיאורי משתתפי המחקר ניתן להיווכח כי חוויותיהם מאופיינות בתחושת מאבק על היותם אבות הזכאים לגדל את ילדיהם, קרי בעוד שעבור המערכת הקשר בין האם לילדיה נתפס כטבעי, הגברים מצאו עצמם מנהלים מאבקים אשר הופכים לא אחת למלחמת התשה, מולה הגבר אכן נותר חסר אונים ובסופה אף נוטה להיכנע. כלומר, לא די בכך שהגבר כקורבן מצד האישה מתמודד עם ביטול לקורבנותו זו, הוא גם עובר בחסות החוק ומערכת המשפט הליך שמעצים קורבנות זו במישור נוסף- קשר הורה ילד, בעוד ישנה התעלמות שיטתית מצד המערכת לכך שהיא עצמה מובילה את הגבר כאב, לחוות מחיקה של הקשר ההורי הטבעי והנחוץ לילדיו עמו, ונוטה לראות בגבר כספק פיננסי ותו לאו.

האסטרטגיה השנייה הייתה שהמערכת יצרה תחרות וליבתה את הקונפליקט בין ההורים, זאת באמצעות **התנהלות מוטה מגדרית**. ראשית הדרישה לבחינת מסוגלות הורית, על פי משתתפי המחקר, העמידה אותם כל העת תחת מבחן כשירות כאבות, ולא די בכך שהמבחן צלח או לחלופין כשל אצל האם- הם עמדו למול מצב 'אפור' שמעיד הפנה אותנו למכון הזה ולמרות שהמכון הזה מצא את מה שהוא מצא, הוא עדיין המליץ להשאיר אצלה את הילד... [...] מצאו שהכל אצלי בסדר.. אני, האינטראקציה שלי עם הילד מצוינת, בזמן שהאינטראקציה שלה עם הילד לקויה לחלוטין. מצאו שאצלה יש הפרעות נפשיות בזמן שאצלי אין הפרעות נפשיות... [...] [זה] רק בגלל ש... ה... שהיא אישה!

הוא נותר כל העת במסגרת מקרבנת שבמקביל מתעלמת ומבטלת את קורבנותו, כפי שציין צביקה:

אני פונה לבית המשפט, ובית המשפט אומר לי אה, "אה! אתה עכשיו אה, משתמש בבית המשפט כדי אה, לנקום בבת הזוג שלך", אני בסך הכל רוצה לראות את הילד! אבל לא, יש להם את המנטרות שלהם! כל פעם שהגבר פונה לבית המשפט זה מינקמות וכשאישה פונה לבית המשפט זה כי היא 'מסכנה' [...] כשהיא רצתה להעביר את הילד אני ניסיתי לקחת משמורת עליו והשופט הפנה אותנו למכון הזה ולמרות שהמכון הזה מצא את מה שהוא מצא, הוא עדיין המליץ להשאיר אצלה את הילד... [...] מצאו שהכל אצלי בסדר.. אני, האינטראקציה שלי עם הילד מצוינת, בזמן שהאינטראקציה שלה עם הילד לקויה לחלוטין. מצאו שאצלה יש הפרעות נפשיות בזמן שאצלי אין הפרעות נפשיות... [...] [זה] רק בגלל ש... ה... שהיא אישה!

התנהלות מוטה מגדרית, באה לידי ביטוי גם ביחס בלתי הולם ואף עויין כלפי הגבר שהינו קורבן עבירה, כפי שחלקו רוב משתתפי המחקר. ניסים למשל, השווה עצמו לאישה מוכה הנשלחת לגב האריות, קרי לבעל המכה, שכנהוג- רישומו הפליליים נלקחים בחשבון, כיוון שמבחינתו החלפת המגדרים באנלוגיה, ממחישה בפשטות את האפליה המגדרית אותה הוא חווה:

אני לא רואה מצב ש... שהיו אומרים לאישה מוכה אה... 'לכי דברי עם הבעל המכה שלך' ועוד פעם, ועוד פעם, ועוד פעם... ואני כן נאלץ לעשות את זה! והיא באה לשם והיא ממשיכה לצעוק ליד כולם [...] וברגע שצועקים עליה נגיד בחזרה [...] היא מגישה תלונה שוב על אלימות- שכמובן נסגרת כי אין אלימות בפועל [...] היא (המערכת) יודעת שמדובר [בתלונות] שווא, אבל כל פעם היא תבדוק מחדש כאילו אין היסטוריה [...] תראי, אני, אני לדוגמא, אני מרוויח מעולה, אבל יש אנשים שנגזר עליהם איזה סוג של עבודות- לממן את הניכור ההורי של הילדים שלהם, לממן את זה כשהו משאיר להם כלום, ואז הם מתחילים להירדף על ידי הוצאה לפועל [...] אתה יכול לקבל פטור מחובות חוץ מעל דבר אחד- על מזונות, והמזונות הם גבוהים בארץ באופן שערורייתי... אני לא מדבר עליי, אני יש לי כסף, אני יכול לזרוק, לא... אבל מה שעושים להם, לאנשים שמרוויחים שכר ממוצע או פחות מהממוצע זו פשוט

רדיפה ויותר גרוע מעבדות... [..] אני למזלי לא שם [..] אבל אני כן מרגיש שאני נאלץ לממן את הניכור ההורי של הילדים שלי, כמו שיש אנשים שצריכים לממן טרור!

מן העדויות הללו עולה כי המערכת, בשל תפיסתה השמרנית, הופכת שותפה להתעללות הכלכלית שעובר הגבר. כלומר, התפיסה המוטה מגדרית לפיה הגבר לעולם הוא המפרנס העיקרי וזה תפקידו מעצם היותו גבר, מובילה את המערכת לייצר מציאות בה הוא לעיתים נותר חסר כל. זאת ועוד, כיוון שמצופה ממנו לעולם להיות זה שזן את ילדיו, גם אם האישה מרויחה יותר, יוצא שבהינתן ניכור הורי נוצר מצב בו הוא משלם מזונות אך לא זוכה לראות את ילדיו. לתחושתם, הקביעה המגדרית הדיכוטומית של המערכת, שיכלה בהחלט לנקוט במזונות שוויוניים מצד כל הורה, מותירה את הגבר תחת נטל כלכלי כבד, שמתווסף אליו לא אחת הוצאות משפטיות והוצאות כלכליות אחרות, וכך הגבר ממשיך למלא את הייעוד שנקבע לו מצד החברה, המצטרף לרשימת התהליכים אשר מחזקים את זהותו הקורבנית וכך מאפשרים, לאור מצבי קיצון, לסדוק ולו במעט את 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

האסטרטגיה השלישית, שהותירה לחלקם מעט אור בקצה המנהרה וכך הפיחה בהם תקווה, הייתה מעין התפקחות מצד המערכת נוכח מעורבות של אנשי מקצוע מהתחום כגון עורכי דין ולאור כך, **מתן גיבוי ומענה מותאם ההולם את צרכיהם כגברים וכאבות**, כפי שתיאר זכריה :

מה שמאפיין את המערכת הזוגית שלנו [..] ממשיד להתאפיין גם בגירושים. למרות שאני אומר לה "תפסיקי, אני כבר לא הבן-זוג שלך, אני במקום אחר" [..] היא לא מוכנה לקבל את זה [..] שופטת אומרת לה "תשחררי!" [..] מתאם הורי אומר לה "די! זה לא נכון איך שאת פועלת"- זה לא עוזר, היא ממשיכה בכל הכוח! [..] השופטת כבר הרימה ידיים מאתנו [..] אז הבאתי לשופט את ה... א'- את זה שהנשק מופקד מראש. ידעתי שהיא תגיש דבר כזה, ושהיא סתם משקרת... וב'- את הסיכום טיפול שמראה שאני בכלל לא אדם מסוכן, לא אדם אלים, לא אדם אה, פוגעני, אלא להיפך! הופעה כלפיי אלימות.. שזה בעצם סיכום טיפול של, ביניים, של המטפלת שלי, והשופטת פשוט גלגלה אותה מכל המדרגות כמו שאומרים.. שמה קיבלתי הסדרי ראייה כמו שביקשתי כאילו, בהתאם למה שביקשתי כדי שאני אוכל לראות את הילדים שלי כמו שצריך. השופטת הבינה עם מי יש עסק.

כאמור, העדויות הללו מספקות הבנה של חווית הגבר כקורבן מול המערכות השונות המייצגות את הממסד. לעיתים נדמה כי הגבר חסין ויוכל לשאת ולהתמודד עם כל הקשיים והמכשולים שנקרים בדרכו, אך לא כך הדבר. ככל שהגבר לא מזוהה עם קורבנותו נוכח הזהות הגברית המתבקשת, נכפה עליו להוכיח כי בכוחו לשאת הכל, מה שמזין מצב נתון ואף מייצר מצבים קיצוניים יותר שבאופן פרדוקסלי דווקא הם אלו הסודקים לאט את 'מטריקס ביטול הקורבנות'.

4. דיון

סוגיית גברים כנפגעי האלימות האינטימית מצד בת הזוג עלתה על סדר היום הציבורי בשנים האחרונות, אך עדיין זוכה לסיקור תקשורתי ודיון ציבורי מועטים יחסית להיקף התופעה, משל מדובר במעין קורבנות חדשה- לכאורה רק עתה ניתן להכיר בקיומו של 'גבר-קורבן' ובצרכיו כחלק מטיפול מערכתי בתופעת האלימות במשפחה. מעוט תשומת לב ציבורית זו משקף גם עיסוק מחקרי דל ושנוי במחלוקת בגוף הידע בנושא אלימות בין בני זוג; ספרות המחקר בתחום מצויה שנים במחלוקת בין הפרדיגמה המגדרית המפנה את הזרקור המחקרי לנשים קורבנות לאלימות במשפחה בשל מבנה חברתי של יחסי כוח, קרי מדובר בעוד צורה של שליטה ועליונות גברית בתוך מבנה חברתי פטריארכלי (George & Stith, 2014; Weldon & Htun, 2013) לבין גישת הסימטריה המגדרית אשר לדידה ישנה סימטריה בהיקף ובגורמים של התופעה, קרי נשים הינן תוקפות וקורבנות וכך, גם גברים (Enosh, 2016; Winstok, 2011; Winstok & Straus, 2016; Eisikovits, & Gross, 2013). ההבנה העדכנית היא כי אלימות במערכת יחסים זוגית – לפחות בעת המודרנית – מאופיינת לרוב באינטראקציה הדדית, כלומר הדפוס השכיח ביותר הוא זה שבו גם הגבר וגם האישה פוגעים (perpetration) ונפגעים (victimization); הדפוס בו רק הגבר תוקף הוא הדפוס השני בשיעורו, ואחריו, הדפוס בו רק האישה תוקפת (Bailey, 2018; Fiebert, 2014; Straus, 2015; Winstok, 2013).

אם כן, עניינו של מחקר זה הוא להכיר בפלח אוכלוסיית הגברים כקורבנות לאלימות מצד בת הזוג ולהבין את התופעה מנקודת מבטם מתוך תקווה שכנגזרת, ייווצרו מענים מותאמים לאבחון, טיפול ושיקום קורבנות זו. כאמור, מחקר חלוץ זה התבסס על מתודולוגיה איכותנית והתבצע באמצעות ראיונות עומק חצי מובנים עם 17 מרואיינים. כאמור, ניתוח הראיונות מלמד על ארבע תמות מרכזיות אשר מבהירות את חווייתו של הגבר שהינו קורבן לאלימות מצד בת הזוג, ואשר משולבות ויוצרות יחדיו את 'מטריקס ביטול הקורבנות' כך שרק סדקים הנוצרים במטריקס זה, בפרט באמצעות החברה, מצליחים לעורר את הגבר, הנתון לאלימות מצד זוגתו, להפנים כי הוא קורבן ולתבוע הכרה וסיוע בהתאם. ממצאים אלו מלמדים כי חווית 'מטריקס ביטול הקורבנות', מתרחשת על פני ארבעה רבדים ומעוצבת באמצעות מספר מנגנונים ברמת הפרט, ברמה הבין אישית וברמה החברתית והמוסדית.

ברמת הפרט, ממצאי המחקר מלמדים על תהליך, לרוב הדרגתי, של הבניית זהות קורבנית אותו עובר הגבר נפגע האלימות. תהליך זה מאופיין בלעומתיות שכן הוא מושפע ומעוצב מהבניית זהות התוקפת וכן, על ידי סוציאליזציה לתפקידי מגדר שכן, ככל שיותר קל להם לייחס לתוקפת זהות קורבנית, כך הם מתקשים לראות בעצמם קורבנות. כלומר, בדומה לממצאי מחקרים אחרים (Douglas, Hines, & McCarthy, 2012; Gueta, Gamliel, & Ronel, 2019), מודל הגבריות אכן מהווה חסם הן בהכרה עצמית כקורבן והן בפתיחות לחולל שינוי אינהרנטי. כמו כן,

לעיתים קרובות פריווילגיה גברית גובה מחיר יקר נוכח דבקות באידיאולוגיות סקסיסטיות שנועדו לשמור על כוח גברי שבפועל מגביל את יכולתם של גברים לתפקד באופן אדפטיבי (Liu, 2005).

חלק ממשנתפי המחקר העידו, בדומה לממצאי מחקר אחר (Huntley et al., 2019), כי הרגש האמביוולנטי מול האישה נבע מכך שבעוד שהם רצו וקיוו שהאלימות תפסק, הם לא בהכרח רצו לסיים את הקשר ואף הביעו דאגה מאובדן הקשר, בפרט עם הילדים. בנוסף, כעולה מספרות המחקר (Randle & Graham, 2011; Próspero, 2007), גם משנתפי המחקר הנוכחי העידו כי הזוגיות הפוגענית והליך הפרידה הובילו לתגובות פסיכוסומטיות, חרדה, דיכאון ואף למחשבות אובדניות, שבהמשך הותירו חותם שמנע מהם לייצר זוגיות חדשה. בניגוד לכך, חלקם העידו כי חוו צמיחה פוסטראומטית (GPTSD) ודווקא זכו לזוגיות מיטיבה, ממצא זה אף הוא נתמך מחקרית (Ulloa, Hammett, Guzman, & Hokoda, 2015). כמו כן, חלקם העידו כי חוו קורבנות חוזרת, קרי נכנסו לקשר פוגעני נוסף- ממצא אשר עולה בקנה אחד עם מחקרים קודמים שנערכו בנושא על אוכלוסיית הנשים נפגעות האלמ"ב (Kuijpers, Van der Knaap, & Winkel, 2012).

ברמה האינטימית, הזוגית, הממצא העיקרי הינו כי זוגיות אלימה מתאפיינת במעין פערי כוחות מראשיתה וכן, בשינויים במערכי הכוח הללו הנקשרים לאלמנטים מגדריים. כמו כן, ניכר כי כמו במקרי אלימות במשפחה בהם האישה היא הקורבן, גם במקרה ההפוך בו הגבר הוא קורבן של אישה אלימה, הוא עלול לחוות אלימות מכל סוג שהוא (וילצ'יק-אביעד ומזא"ה, 2014), כאשר לאחר הפרידה הסבירות שיחווה אלימות משפטית עולה. בנוסף, צורת האלימות הייחודית העולה ממחקר זה נוגעת לאלימות עקיפה, אותה כינינו 'התעללות באמצעות שליח', ממצא זה מחדש את ההתבוננות על המערכות מנקודת מבטו של נפגע העבירה, כעל שלוחות של אותה אישה אלימה, אשר מצליחה לגייס אותם לשירותיה ולהרחיב את הספין האלים מחוץ למרחב האישי. כמו כן, נמצא כי הגברים נקטו בהתמודדות שלא אחת הסלימה את המצב וכי הם מצאו דרכים שונות לבלום את הספין, אם זה באמצעות דפוס של מאבק ואם זה באמצעות דפוס של נסיגה (וינשטוק ואיזיקוביץ, 2002; פרקיס, 2008).

במעגל הקרוב, קרי משפחה וחברים, זיהינו כי קיים מנעד מרובה של צורות סיוע המשתנה מאחד לאחר. כן זיהינו כי כאשר הרשת נוטה לגבריות רעילה הנשענת על מודל הגבר המסורתי שלפיו גבר הוא אנטי-תזה לאישה (Levant & Richmond, 2008) ייתכנו יותר קשיים בהכלה חברתית של זהות ה'גבר-קורבן', ממצא אשר עולה בקנה אחד עם מחקרים נוספים (למשל: Shoham, 2014). כמו כן, ניכר שגם המשפחה וגם החברים יש בידם להתעלם לחלוטין מהקורבנות עד כדי עידוד הגבר להישאר בתוך המסגרת הפוגענית.

במעגל הרחוק, קרי הרשויות והממסד, ניכר כי הגברים נמנעו מלגשת לקבל סיוע בפרט בשל קושי לזהות עצמם כקורבנות (Douglas, Hines, & McCarthy, 2012). לעיתים קושי זה נכח על אף שחוו אלימות פיזית ומינית, כאשר ההסבר לכך הוא שהאלימות הזו לרוב אינה מותירה בהם חותם נראה לעין, כצפוי שימצא על קורבן עבירה

אישה. בנוסף לכך, ובדומה לממצאי מחקר קודם (Machado, Hines, & Matos, 2016), ההימנעות נבעה לא אחת מתחושות הבושה, החשש מלעג והפחד שיתנערו מהם כקורבנות, קרי שיאלצו לעבור קורבנות נוספת מצד הרשויות המטילות בהם דופי וכן, אי האמון במערכת. ולבסוף, באופן בולט, זאת בדומה לממצאי מחקרים נוספים (Douglas & Hines, 2011; Huntley et al., 2019) - החשש להצטייר כתוקפים בעצמם ולהיות מואשמים בדבר מה שלא בצעו, קרי לעבור תהליך של קרימינליזציה, כעולה ממחקר זה.

סיבות אלו עולות בקנה אחד עם ניתוח מחקרים רשמיים המבוססים על סטטיסטיקה פלילית, העשויים להוביל להטיית הממצאים, מאחר שנשים מדווחות יותר על דפוסי אלימות נגדן, ואילו בקרב גברים שכיח הדפוס של תת-דיווח (Cook, 2009). זאת ועוד, ממצאי המחקר מראים כי גברים דוחים תמיכה שמאיימת על גבריותם ולכן יעדיפו לפנות לטיפול (סיוע נשי, מוטיבציה לשיקום מערכת היחסים) בעוד שנשים מחפשות הגנה משפטית וניכר כי לכן הן פונות למשטרה, ממצא אשר עלה במחקרים דומים (למשל: Tjaden & Thoennes, 2000), כך כשהמערכות השונות, המתאפיינות בחוסר איזון מגדרי (Fouad, Whiston, & Feldwisch, 2016), נתקלות בגבר-קורבן, הוא לרוב הופך לחשוד המייד, כך שהוא מוצא עצמו מתמודד בין היתר עם שיטור מגדרי המאפיין מערכות 'גבריות' הנשענות על מודל גברי מסורתי (Alto et al., 2017). כלומר, בשל העדר תחושת אמון במערכות המטילות דופי בקורבנות גברית, ולעיתים אף נוקטות בהאשמת הקורבן (מה שמוביל למעין קורבנות שניונית ממנה הגבר ינסה להימנע), ולצד היעדר מענים יישומיים, נוצרת מציאות של תת-דיווח (McCarrick, Davis-McCabe, & Hirst, 2016).

בנוסף, במחקר שערכו רוזמן ואריאל (2017) נמצא כי הנטייה לדיווח משתנה בהתאם לסוג הקשר בין בני הזוג שכן, במערכות יחסים קצרות מועד, גברים דווקא נוטים לדווח על קורבנות יותר מנשים. מסקירה מקיפה שערכו, עוד מצאו כי תוצאות המחקרים הושפעו גם מכלי המחקר, מיקומו, אופיו ואף מקור מימונו שכן נמצא כי מחקרים רשמיים מצביעים על שיעורי קורבנות גבוהים בקרב נשים לעומת שיעורי קורבנות בקרב גברים, ומנגד מחקרים לא רשמיים אינם מורים על פערים של ממש בשיעורי הקורבנות וחלקם אף מציגים דפוסים סימטריים, קרי החברה נוטה לייחס לקורבנות נשים חשיבות רבה יותר מאשר לקורבנות גברים, דבר המגביר את תת-הדיווח של גברים שהינם קורבנות וכנגזרת מגביר את חוסר המודעות הציבורית לנושא (בן-דוד, 2012).

נדמה כי תהליך החברות למודל הגבריות הנמצא בקיצון ההפוך לפרופיל הקורבן, מקשה על הליך ההכרה בזהות הקורבנית, בפרט כשמערכת היחסים בראשיתה מתאפיינת בפערי כוחות המשחקים לטובת הגבר. כמו כן, מן הממצאים עולה כי הטעמים להימצאות בקשר פוגעני, כמו גם הסיבות להישאר במסגרת זו, משתנים בהתאם למודל הגבריות המושפע לא אחת מאלמנטים של מוצא, תרבות ושיוך מגזרי. עוד עולה כי הליכי החברות וכן, הסטיגמה

הטמונה בהגדרת הגבר כקורבן של האישה עמה הוא מנהל קשר אינטימי, משפיעה לא אחת על אנשי ונשות המקצוע מהמערכות השונות האמונות על בטחון, רווחת ושלוש הציבור.

4.1 השלכות תיאורטיות

תהליך ההכרה העצמית כקורבן המורכב משיום, תיג, האשמה והכרה (ברק-ארז, 2010; Felstiner, ; Burt, 1983; Peterson & Muehlenhard, 1980) מוכר בספרות כחיוני להחלמה וצמיחה בקרב קורבנות (Abel, & Sarat, 1980), וממצאי המחקר מראים כיצד 'מטריקס ביטול הקורבנות' פועל במישורים אלו. ראשית ממצאי המחקר מלמדים כיצד תפיסות חברתיות רואות בגבר ככזה שאמור להפגין גבורה והרואיות וכפועל יוצא לספוג ולעמוד איתן למול איומים באשר הם (Whitehead, 2005) - בפרט בחברה הישראלית המקדשת הקרבה בצורה שמפלה מגדרית וכנגזרת ניחנת בגבריות רעילה המעצבת את האידאל הגברי באמצעות ביוש כל מי שאינו עומד בסטנדרטים. כלומר, כפי שנוכחנו לראות בממצאי המחקר, השיום של הגבר כנפגע אלימות מצד האישה איתה הוא מנהל קשר זוגי, אינו מתרחש גם כאשר היא מהווה איום לשלמות הגוף שלו, קרי כשמדובר בסכנת חיים. ממצא זה עומד בסתירה לממצאי מחקר שנערך בפורטוגל למשל, בו ככל שהגברים ספגו יותר אלימות פיזית כך הם נטו יותר לדווח ולחפש סיוע (Machado, Hines, & Matos, 2016), ניתן ליישב את הפערים הללו בכך שמדינת ישראל מאופיינת במיליטנטיות ובצבא המקדש הקרבה פיזית (Sasson-Levy, 2008), מה שדווקא הופך את היוצרות כאשר הגבר הישראלי, נפגע האלימות הפיזית מצד בת הזוג, מעז להתלונן על כך, בפרט כשמדובר באלימות שאינה נתפסת כחמורה, כזו העלולה לצייר אותו כ'מתקרבן'.

כמו כן, על פי חווית משתתפי המחקר מערכת החוק אף היא מושפעת מתבניות חשיבה אלה ולכן אינה מתייחסת לגבר הזה כאל קורבן, מה שמונע ממנו לתייג עצמו ככזה וכפועל יוצא מסכל את האפשרות שהוא יפנה לרשויות לשם לקבלת סיוע. כלומר, ניכר כי מתקיים ניסיון אקטיבי של מערכות רבות (כולל הקורבן עצמו), לבטל את הקורבנות הזו באמצעות הימנעות משיום שלה והגדרת גבולותיה (למשל על ידי מערכת החוק והמשפט), נקיטה בהגנחה ובהאשמת הקורבן (למשל על ידי מערכת האכיפה המצפה מהגבר להסתדר בכוחות עצמו), נרמול קיומה של הפוגענות וכן, של השלכותיה (בפרט על ידי הסביבה הקרובה המצפה מהגבר להקריב לטובת המשפחה ולהישאר במסגרת הפוגענית), כל זאת תוך מתן תירוצים והצדקות להתנהגות התוקפנית של האישה (למשל על ידי מערכת החינוך והרווחה הרואה באבא כהורה משני ופחות ערך ביחס לאם).

ניתן לומר כי כאשר זהות הקורבן מצומצמת למעין פרופיל ספציפי ואידאלי- זה החלש פיזית בעוד הפוגע הינו אדם זר (Christie, 1986), כעולה מן הממצאים- גבר שהינו קורבן ואינו תואם בהגדרה לפרופיל זה, בפרט כאשר האישה הפוגעת עושה שימוש באלימות משפטית (מזא"ה, 2014) ומעמידה פני קורבן, הופך בעל כורחו לבעל זהות אוקסימורונית, שכן הקומבינציה הזו של 'גבר-קורבן' אינה מתקבלת על הדעת וכן, בלתי ניתנת להכלה (George,)

(1994), ומשכך זוכה לתגובה חברתית שתיישר קו בין מצבו לבין הסטראוטיפ. בהינתן מצב זה, קיים סיכוי קלוש ביותר שגבר שהינו קורבן לאלימות מצד זוגתו יאזור אומץ ויתבע הכרה חברתית למצבו, ההיפך הוא הנכון- הוא נדון לחוות סחרור אלים ולהיתקל במציאות המבטלת את חווייתו זו, מה שמוביל אותו בעצמו להתכחש לזהותו הקורבנית ולהוות חלק פעיל ואינטגרלי ב'מטריקס ביטול הקורבנות'.

כאמור, מלבד הסחרור העברייני החולש למערכת הזוגית ואכן בא לידי ביטוי גם כאשר הקורבן לאלימות הוא הגבר מצד האישה האלימה, זיהינו כי קורבנות גברית בהקשר זה של אלימות אינטימית מצד בת הזוג משגשגת בתוך 'מטריקס ביטול הקורבנות', כלומר הסביבה וכן, הרשויות השונות הופכות לחלק פעיל בסחרור העברייני, זאת לאור כך שגורמים רבים חוברים יחדיו בניסיון למחוק ולטשטש את הקורבנות בשל היותה טאבו, קרי "נרטיב אסור" (Forbidden narrative) (Brooks, Martin, Broda, & Poudrier, 2017). כפועל יוצא, ככל שהגבר-הקורבן נכנס למאבק על שיום והכרה בקורבנותו, זה מוביל להתמקמותו בעמדה כפולה, 'תוקבנית', קרי גם קורבן וגם תוקף, דבר המעורר קשיים באמפתיה כלפיו (דורבן, 2002). מעבר לכך, יש לציין כי חלקם העידו כי נטו לעשות שימוש הן באמצעים קורבניים והן באמצעים תוקפניים, כלומר מעבר לנרטיב האסור ולנרטיב החסר של גבר קורבן, עמדתם כיצור כלאיים, היברידי, של קורבן שהוא גם תוקף, שימשה אף היא מנגנון נוסף ב'מטריקס ביטול הקורבנות', בפרט בשל החילוף המהיר בין העמדות שהחריף את האנטגוניזם כלפיהם וסיכל את האפשרות כי יזכו לאמפתיה.

יתרה מכך, התבססות המחקר בין היתר על הטרוגניות בין המשתתפים, עוררה התבוננות מחודשת על המגדר הגברי, שכן נמצאו הבדלים במודל הגבריות ששימר את 'מטריקס ביטול הקורבנות'. למשל, גברים שהגיעו מרקע תרבותי או ממגזר שמרני יותר- הפגינו מודל אידאלי של גבר שהינו ראש המשפחה המקריב עצמו למען שלום הבית, מה שהושפע מכך שישראל הינה חברה משפחתית (familism) ומעודדת ילודה (pro-natalism) (Remennick, 2000), שכן ראינו כי המנגנון התרבותי אכן מייצר הצטלבות מיקומי שוליים בהישארות על ידי הרחבת המשפחה. לעומתם, גברים שהגיעו מרקע פחות שמרני- הפגינו מודל אידאלי של הגבר הלוחם הקרבי, זה שיכול להתמודד מול כל איום, מה שהושפע מאופייה של ישראל כמדינה מיליטריסטית (Sasson-Levy, 2008). כלומר, המוטיבציות להישאר במערכת יחסים פוגענית היו מגוונות, שכן כל אחד המשיג לעצמו אחרת את המונח 'כשלוך' ביחס להיבט המגדרי האמור.

מנגנון נוסף בשימור 'מטריקס ביטול הקורבנות' מתבצע באופן פעיל על ידי הגבר נפגע האלימות ומקורו בדיאלקטיקה לפיה לא אחת הוא שם את הקורבנות על השולחן ואז מוחק אותה (בדומה למנגנון ההגנה מסוג ביטול-Undoing), אולם לאחר מכן הוא מבצע שיום מחדש (Renaming), המהווה מעין שדרוג המאפשר הבניית זהות חיובית יותר, המביעה התנגדות לזהות הקורבנית. באופן הזה, השיום מחדש של הזהות הקורבנית ממתן את האיום הקיים על זהותו הגברית, כלומר יש מנגנון של פסאודו-שליטה המאפשר מימוש של צורך בסיסי

באוטונומיה. הגבר בעצם נמצא במעין קונפליקט בין הצורך של הכרה בקורבנותו לבין החשש מהכרה בזהות בעייתית, ששוללת גבריות ושומטת מן הקרקע את האפשרות להיחשב גבר, כך שלעיתים עיוורון והכחשת הקורבנות מפעילים דפוסים של תלות וריצוי המייצרים הקרבה עצמית למען ערך מקובל חברתית, כדוגמת ערך המשפחה, כהימנעות מהכרה בקורבנות.

בנוסף, ממצאי המחקר העלו כי הגברים התמודדו עם אלימות שניתן לייחס אותה להבניות החברתיות המגדריות, קרי אלימות בעלת אופי עקיף (בן-סימון, 2019), אותה כינינו 'התעללות באמצעות שליח' - ניכר כי לתחושת משתתפי המחקר, היותן שלל המערכות מגויסות לטובת האישה, אפשרה לבת הזוג התוקפת לייצר התעללות עקיפה בגבר באמצעות שלוחות שונות, מאינסטרומנטליות ועד לאנושיות, אפילו באמצעות המערכות עצמן ונציגיה, אותם היא רתמה לסחרור העברייני וכפועל יוצא, לביטול קורבנותו של הגבר, זאת תוך שימוש בחלקים המזוהים עם היותה קורבן, מה שאפשר לה שליטה עמומה המכניסה את הגבר לבלבול עם עצמו וכן, מקשה עליו להבנות את זהותה כתוקפת. המחקר מראה כי באופן פרדוקסלי, ככל שהסחרור מערב יותר שלוחות, קרי נוצר 'סחרור מרובה' הפועל במישורים שונים ומאפשר את היווצרותו של 'מטריקס ביטול הקורבנות', דווקא כך הפוטנציאל לסדקים במטריקס זה עולה.

ממצאי המחקר מלמדים בנוסף על סדקים ב'מטריקס ביטול הקורבנות', שכן בכל תמה שנוצרה בה היו גורמים חיזוניים וחלקים פנימיים שחיקו את ביטול הקורבנות, במקביל היו כאלה שהצליחו לייצר סדקים שחלחלו פנימה. ניכר כי הגבר, בפרט בשל היותו אב, הצליח באמצעות מאבק על הכרה בקורבנותו במישור זה, ההורי, להזדהות עם זהותו הקורבנית, שכן ילדיו הפכו שותפים לקורבנותו ושיקפו לו את המציאות אליה נקלע בצורה אותנטית יותר. באמצעות הסדקים הללו הגבר הקורבן הצליח להבנות עצמו מחדש, בין היתר בזכות ההבנה כי אין הוא יכול לגשר על הפער בין מצבו לבין הזהות הגברית שהחברה תובעת ממנו וגם, כי היה ספק בליבו שעליו להמשיך לשרת את מודל הגבריות אליו הוסלל בעודו חווה הפסדים קשים בניסיון לשמר מודל זה, מה שלא אחת הוביל אותו לאקטיביזם, קרי מאבק על שינוי וכן, הפניית משאבים לצמיחה פוסט-טראומטית, קרי זוגיות חדשה ותקינה שתאשר את גבריותו.

יש לציין כי המערכות השונות כפי שתוארו על ידי משתתפי המחקר במחקר זה, מתאפיינות באפליה מגדרית וכן, בסקסיזם מוסדי, כזה העוין כלפי גברים החווים דרמטיזציה של הרשע ומינימליזציה לקורבנותם, משל היו תוקפים וכן, כזה החומל כלפי נשים החוות דרמטיזציה של התמימות וכן, אחידות בהתייחסות חברתית אליהן כאל קורבנות. אכן, חוקרים שחקרו סקסיזם בהקשר לתופעת הקורבן הגברי, מצאו כי הנטייה הייתה לייחס אחריות פחותה למעשה כאשר התוקפת הינה אישה, ולהטיל אשמה גדולה יותר ואף לגמד את הקורבנות כאשר הקורבן היה גבר. המגמה הזו הייתה הכי בולטת עם תרחישים שבהם גברים הוצגו כקורבן לתקיפה נשית (Davies & Rogers, 2006). זאת ועוד, ממצאי המחקר מלמדים על זירת מאבקי כוחות דיכוטומיים של הכרה כקורבנות: שכן במקביל

למאבקו של הגבר לקבל הכרה בקורבנותו, האישה התוקפת נאבקת לצייר עצמה כקורבן ולשמר את הסטיגמה עבור הגבר כתוקף, זהויות השלובות זו בזו- ככל שהאישה התוקפת מפחיתה מקורבנותו של הגבר באמצעים שונים ובכלל אמצעים רטוריים (למשל כמי שראוי לגינוי ולסלידה), זאת באמצעות הרשויות הממסדיות השונות, כך היא עצמה מצטיירת כפחות עבריינית, קרי ככזו הראויה לסימפטיה.

בנוסף, לאור כך שמערכות האכיפה מתאפיינות ברוב מגדרי גברי לעומת מערכות הטיפול המתאפיינות ברוב מגדרי נשי, ניכר כי מדובר ב'סכום משחק אפסי' וכי קורבנות גברית הופכת להיות 'חוקית' (Zbrowska, 2016) שכן, לעולם הן הדמיון המצבי והן הדמיון האישי עם גבר-קורבן ואישה-תוקפת הינם נמוכים יותר, כך שייחוס האשמה כלפי הגבר הקורבן עלולים להגיע לשיאם שכן הייחוס ההגנתי במצבים אלה עולה. כאמור, מחקר שנערך בנושא זה ובחן את הקשרים שבין עמדות כלפי אלימות ותפיסת האלימות כחמורה לבין הצדקת האלימות, תמך בהנחות אלה, שכן מתוצאות המחקר עולה כי באופן כללי רמת הסובלנות והנכונות להצדיק אלימות בחברה הם נמוכים (בין אם מדובר בגבר אלים ובין אם מדובר באישה אלימה), כלומר הן גברים והן נשים מביעים עמדה עקרונית כי אין להבחין בין אלימות גברית לזו הנשית, אך עוד נמצא כי הם מביעים עמדות סלחניות יותר כלפי אלימות נשית ואינם דורשים שוויון בפני החוק במיגורה של התופעה, קרי אלימות מצד נשים זוכה להצדקה רבה יותר מאשר אלימות מצד גברים (Wilchek-Aviad, Neeman-Haviv, Shagan, & Ota-shushan, 2018).

4.2 השלכות יישומיות

ממצאי המחקר הנוכחי מלמדים כי גברים שהינם קורבנות לאלימות מצד בת הזוג, בשל חוסר התאמתם להבניות מגדריות המקובלות בחברה וכן, עקב החשש שיושמו ללעג בקרב הממונים על אכיפת החוק ובקרב האמונים על טיפול ושיקום- נמנעים מלהתלונן, זאת על אף שהם מתמודדים עם אלימות מסכנת חיים כמו ניסיונות רצח, בהם לרוב הם כנראה מצליחים לנטרל את האישה או לנוס על נפשם. בהקשר זה, חווית משתתפי המחקר את המוסדות כמפלים מגדרית (כלומר, רואים בנשים מושא לדאגה ובגברים מושא ללעג) עלולה להוביל את הגבר להישאר נתון במסגרת פוגענית (תוך פגיעה בעצמו ובילדיו) ולראות בכך אלטרנטיבה טובה יותר מאשר הגשת תלונה במשטרה או פנייה לרווחה ולמערכת המשפט שכן, המענים בהם נתפסים ונחווים כלא יעילים (Machado, Hines, & Matos, 2016), כלומר הוא עלול לחוות את עצמו כמי שנגזר עליו גורל קבוע מראש, חסר מוצא ולהימנע מבקשת סיוע, וכפועל יוצא לתחושות הללו להתנער מרשויות המדינה, זאת בדומה למחקר שמצא כי עבריינים, לאור חוסר אמון במערכת, אינם מעוניינים להשתתף ולהצביע בבחירות (Jardine, 2019).

לפיכך, על פי ממצאי המחקר יש לפתח שיטות יישוג (Reaching-out) על מנת לאתר גברים הנתונים לזוגיות פוגענית וכן, להפעיל נוהל "צו השעה" כשנוצר חלון הזדמנויות להתערבות מידית (Huntley et al., 2019). יחד עם זאת, במחקר שערך ביילי (2019) בנושא העברה בין-דורית, נמצא כי דפוס האלימות ההדדי הוא הרווח ביותר, גם

באלימות כלפי ילדים, והינו המנבא החזק ביותר להעברה בין-דורית כאשר למגדר ההורה האלים, כלומר מיהו ההורה התוקפן, ישנה השפעה זניחה ביחס לאופי הדינאמיקה האלימה אליה הילד נחשף (ביילי, 2019), ממצא שבהחלט מצריך חשיבה מחודשת בראייה רחבה הנוגעת למניעת אלימות עתידית במשפחה; כלומר חלה עלינו החובה למגר את תופעת האלמ"ב ללא אפליה מגדרית, ולפיכך על פי ממצאי המחקר, מוצעים ההמלצות הבאות:

1. במישור הציבורי- אימוץ המשגה רחבה יותר של תופעת האלימות במשפחה לשם הכרה פורמלית מלאה בהיקף התופעה, זאת במטרה לסייע לכל נפגעי האלמ"ב בצורה שווה ויעילה וכן, בכדי למזער שימוש בפרקטיקות קליניות ממוגדרות המשקפות דיווח חסר (Turchik, Hebenstreit, & Judson, 2016).

2. חינוך והסברה- העלאת המודעות הציבורית לנושא, תוך חשיפה מכוונת לקיום אוכלוסיית הגברים נפגעי האלמ"ב וכן, לקשת הרחבה של תופעת האלימות (Huntley et al., 2019) כמו גם הסברה והנגשת מידע ברגישות תרבותית לציבורים השונים.

3. אכיפה - לאור ממצאי המחקר, המלמדים כי גברים נפגעים אלימות במשפחה חשים מופקרים על ידי רשויות האכיפה, קיים צורך באכיפה של חוקי הגנה על נפגעי אלימות במשפחה, כגון הרחקת האישה הפוגעת עד סיום הטיפול ותחילת השיקום וכן, מניעת הסיכון הנשקף לגברים וילידים; כמו כן, אכיפת הפרות של הסדרי ראייה. לפיכך, מומלץ להכשיר בתחום האלימות במשפחה אנשי מקצוע לטובת איתור מוקדם והפניה לטיפול וכן, לשם אכיפה משטרתית מותאמת ללא קשר למין הקורבן (Onafuwa, 2011).

4. פיתוח שירותי טיפול ייעודים לגברים נפגעי אלימות - יצירת מגוון רחב של מענים התערבותיים אשר יסייעו לגבר נפגע האלימות כמו למשל הקמת מקלטים לגברים נפגעי אלימות מצד בת הזוג הנמצאים בסיכון גבוה ופיקוח עליהם (Egan, 2010), תוך מתן שירותים מתאימים בתחום בריאות הנפש והמשפט (ליווי בהליך הפלילי וייצוג בבית המשפט). כמו כן, בהקשר לטיפול ושיקום, במחקר שערכה מייקל (2019) נמצא כי יש להתאים את תוכניות ההתערבויות לסוג הקורבנות ולא למין הקורבן, כלומר כאשר מדובר באלימות פסיכולוגית – יש מקום להתמקדות ברמה הזוגית (יחסי הכוחות במערכת היחסים, פתרון בעיות בהקשר הזוגי, העלאת תחושת שביעות הרצון מהזוגיות), אך כאשר מדובר בתוקפנות פיזית וכפייה מינית – יש לשלב תוכניות המתמקדות ברמת הפרט (הגברת שליטה, וויסות רגשות בכלל ובכעסים בפרט, שינוי עמדות ביחס לאלימות בין המינים). מחקר זה מחזק את הגישה כי בהשקעת מאמצים לטיפול ושיקום, אשר נועדו לתת מענה לאלימות שכבר התרחשה, תוך ניסיון למנוע את הישנותה, יש מקום לשקול לבצע התערבות טיפולית ושיקומית לקבוצת הפוגעים והפוגעות בהקשר של שליטה בכעסים וניהול רגשות, זאת ללא הבחנה במינם, ובמקביל התערבות טיפולית ושיקומית בקבוצת הקורבנות, נשים וגברים כאחד, אשר יוכלו לעבור תהליך משותף. ממצא דומה עולה ממחקר בתחום האלימות המינית (Turchik et al., 2006) כשהטעמים לגישה

זו הינם שבהינתן התייחסות למאפייני הקורבנות רב הדומה על השונה וכן, בשל כך שההטרונגניות עשויה להיות כלי המסייע בפיתוח מיומנויות כמו אמפתיה והכלת השונה.

לעומת זאת, כאשר יש צורך בטיפול פרטני, ניכר כי גברים רבים, כמו גם משתתפי המחקר, מדווחים כי הם חווים הטיה מגדרית (Mahalik, Good, Tager, & Mackowiak, 2012), דבר שעלול להשפיע על האבחנה והטיפול (Cochran & Rabinowitz, 2000). לאור כך, טיפול בגברים שהינם קורבנות מצריך התייחסות רגישה למגדר, כדוגמת ייתכנות של אלקסיתימיה גברית נורמטיבית וכן, רגישה למאפייני תרבות (American Psychological Association, 2018; Levant et al., 2006) ואף למגבלות כזו או אחרת (Ballan, Freyer, & Powledge, 2017). בנוסף, מומלץ להכשיר מטפלים לטיפול בגברים כקורבנות ויש לחזק בפני הגברים הללו את חובת הסודיות והחיסיון כמו גם לאפשר להם את החירות לבחור את מינו של איש המקצוע, זאת על מנת לטפח רמת אמון גבוהה (Huntley et al., 2019) שכן, בהקשר זה בו הגבר היה נתון לדינמיקה של החפצה, עלינו לייצר עמו יחסי מטפל-מטופל שיקנו לו תחושה של סובייקט ויבנו מחדש את הנרטיב הקורבני.

ניתן לסכם ולומר שנדמה כי מתהווה מגמת שינוי ומעבר מסטראוטיפים מיניים ברורים הגוזרים תבניות חשיבה נוקשות וכוללניות המייחסות לגבר או לאישה תכונות בשל מינם הביולוגי ותו לא, לכדי גישה הומניסטית הכוללת מגוון תכונות גבריות "חדשות", כגון ביטוי רגשות, שיתוף חולשות ומצוקות ופיתוח מודעות לצרכים רגשיים (נרדי ונרדי, 2017). נציין כי בנוסף על התרומה התיאורטית, לממצאיו של מחקר זה יש השלכות על קובעי מדיניות ועל מטפלים בתחום של אלימות בין בני זוג. תיאור תופעת הקורבנות בקרב גברים מרחיב העולם וכן, מישראל, מעיד על קיומה הרחב של התופעה ומזמן את קובעי המדיניות להציע דוקטרינה אובייקטיבית ושוויונית כלפי קורבנות ולנתץ תבניות חשיבה מקובעות בחברה, ללא חשש שהכרה בסוגיה הזו תגרע מן ההכרה הקיימת בסוגיית הנשים נפגעות האלמ"ב ומן הסיכון הפיזי המוגבר הקיים עבור נשים נפגעות, בהשוואה לגברים נפגעים. שינויים חשובים עשויים לנבוע מן ההבנה וההכרה בכך שאלימות הדדית הינה דפוס שכיח וכן, קיימת אלימות בה הגבר הוא הקורבן והאישה היא התוקפת. כמו כן, הגורמים לאלימות בין בני זוג תקפים בנוגע לנשים ובנוגע לגברים. הצורך בהנגשת מערכות ייחודיות לקורבנות גברים אינו אמור לגרוע מן השירותים החברתיים המוקצים לנשים במטרה לסייע להן להיחלץ ממעגל האלימות. יתרה מכך, לדידנו ההכרה באלימותן של נשים, תוך מתן מענים מותאמים להן כתוקפות, יכולה לסייע בהבנת ההשלכות של אלימות זו על מערכת היחסים הזוגית. שינויים אלו במדיניות החברתית ובפרקטיקה, לא זו בלבד שלא יחלישו את מעמדן של הנשים, אלא הם עשויים לתרום לחיזוק ההגנה עליהן ועל סביבתן (רוזמן ואריאל, 2017).

4.3 מגבלות המחקר

מחקר זה התבסס על השיטה האיכותנית, מתודה זו חושפת את המחקר למספר מגבלות הנקשרות למיקומו של החוקר ויחסי הגומלין בינו לבין משתתפי המחקר, נושא אשר נידון רבות בספרות המחקרית (Silverman, 2013).

שיטה זו הנוקטת בראיונות עומק חצי-מובנים, ונשענת על תיאורים סובייקטיביים ורטרוספקטיביים של חוויית המרואיינים וכן, הפרשנות הניתנת לכך (שקדי, 2003), יוצרת לעיתים מגבלות בשל הדרישה לאובייקטיביות, שצריכה להיות נטולת שיפוטיות, ללא עמדות ותפיסות תלויות תרבות וידע אישי (צבר בן יהושע, 2001). כלומר, ראשית, מאחר ומחקר זה נערך בשיטה האיכותנית פנומנולוגית, המשתמשת בחוויותיהן של משתתפי המחקר בראיון עומק חצי מובנה, עלול הוא ללקות בהטיות שיפוטיות, תרבותיות ואישיות המתאפיינות בהשפעת הדעות והתפיסות הסובייקטיביות של החוקרת (Chenail, 2011); שנית, העדר מידע אובייקטיבי אודות מצב המרואיינים בעת שהיו נתונים לפוגענות וכן, אודות הטעמים שהם ייחסו לתוקפת על מנת לאמת את דיווחיהם, מקשים על קבלת תמונה מדויקת יותר בהקשר לקורבנותם. משום כך, מומלץ שמחקרי המשך ישלבו בין מתודות איכותניות לבין מתודות כמותניות שכן, מערך מחקר משולב מסוג זה יוכל לספק תמונה מעמיקה יותר.

כמו כן, גודל המדגם מנה 17 מרואיינים בלבד, דבר אשר מהווה מכשול ביכולת ההכללה של ממצאי המחקר שכן, הוא עלול לא לייצג את כלל הגברים שחווי אלימות במשפחה מצד בת הזוג. זאת ועוד, איתור המרואיינים בשיטת 'כדור השלג', יוצר לעיתים מדגם של אוכלוסייה בעלת מאפיינים דומים ולכן ישנו קושי בייצוג של כלל האוכלוסייה הנבחנת (בייט-מרום, 1988; שקדי, 2010). הטיה נוספת המהווה מגבלה נובעת מכך שהרוב המוחלט של המרואיינים יהודים, כך שלא היה ייצוג למשל למגזר הערבי שעשוי לשקף ייחודיות תרבותית. עם זאת, ולמרות קיומם של מגבלות אלה, הכרחי לציין שלאחר סיום הריאיון ה-17 במספר הוחלט להפסיק לתור אחר מרואיינים פוטנציאליים נוספים, זאת נוכח הגעה לרוויה (Saturation) בממצאים, אשר באה לידי ביטוי בחזרתיות על תכנים שכבר נאמרו בראיונות קודמים. כמו כן, ישנם ארבעה משתתפים שלא רואיינו על ידי וכן, ארבעה משתתפים שרואיינו טלפונית (כאשר אחד מהם נכלל בשתי הקטגוריות)- מה שבהחלט עלול להוביל לשונות בחוויית הריאיון וכפועל יוצא במידת החשיפה. למרות מגבלות המחקר הנוכחי, נראה שאופיו האיכותני מאפשר חשיפה למצוקת האוכלוסייה הנחקרת, הבנה מעמיקה של חוויית קורבנותם והשפעתה על מצבם הרגשי והמנטלי, כמו גם דרכי ההתמודדות עמה.

4.4 המלצות למחקרי המשך

מדובר במחקר חלוץ בנושא הגברים כקורבנות לאלימות אינטימית מצד בת הזוג, כך שכל מחקר שיערך בנישה הזו מבורך ביכולתו לתרום עוד מעט להרחבת היריעה וכן, להעלאת המודעות בנושא וכפועל יוצא, כפי שקרה במחקר זה- מתן וולידציה אקדמית לחווייתם של הקורבנות עצמם. כמו כן, לאור כך שמחקר זה הבחין במעין אלימות ייחודית אותה חוו הגברים, אשר זכתה לכינוי "התעללות באמצעות שליח", אנו רואות חשיבות רבה בבחינת מקרי אלימות בקרב אוכלוסיית גברים הטרוגנית ככל הניתן על מנת להבין את התופעה לעומק- האם מדובר בתופעה מובחנת מגדרית, ואם כן- מה חלקנו בחברה המאפשר זאת וכיצד ניתן למגר אלימות זו. זאת ועוד, נושא שאנו

חושבות שמחקר זה לא כלל דיו וראוי להיבחן במחקר בפני עצמו נוגע לחוויית ההורות, כמו גם האבהות, במסגרת ניכור הורי וכן, סוגיית ההעברה הבין דורית בהקשרים אלו.

כמו כן, מממצאי המחקר הנוכחי עולה תמונה לפיה הגברים שחוו אלימות מצד בת הזוג עברו הליך של החפצה, כלומר הפכו לאובייקט בשירותה של אישה אלימה, בעודם מתארים דפוסי התמודדות שונים למול אלימות זו. נציין בזאת כי ישנו דפוס שלא עלה במחקר והינו "קיפאון" (דפוס שכיח במקרים של תקיפה מינית), ואנו משערות כי סוגיה זו לא קיבלה ביטוי מוצהר לאור ההבניה החברתית המכתיבה כי על הגבר לתפקד ויהי מה, בפרט במצבי סטרס. בנוסף, יתכן כי אפשרות זו אופיינית יותר למקרים בהם הגבר נותר בתוך המסגרת המתעללת, בעוד כלל המשתתפים, כחלק מהגדרת אוכלוסיית היעד, היו אלה שיצאו מזוגיות פוגענית. נוסף כי כשגבר נשאל כיצד הגיב, ייתכן והאפשרות שהשתתק אינה נתפסת בעיניו כ'תגובה' לגיטימית שכן הגנה מסוג זה מגבירה את תחושות האשמה וכנגזרת, את הצורך בהסתרת תגובה מעין זו, ולכן תגובה מהסוג הזה לא עלתה, כך שלטעמנו יהיה ראוי במחקרי המשך לנסות לבחון האם תגובה כזו מתקיימת ואם כן, באילו נסיבות.

לבסוף, מבחינה מתודולוגית ולאור ממצאי מחקרים המראים כי אנונימיות מגבירה אותנטיות (למשל: Shoham, 2014), מוצע לאפשר ראיונות טלפוניים, זאת על אף כל הסיכון הכרוך בכך, שכן ערוץ זה אפשר ללא מעט גברים שרצו להשתתף, אך חששו מחשיפה או גילוי קשיים אחרים- להיות חלק ממחקר זה ואולי אף לאפשר לעצמם לשתף במידע רגיש אותו ספק היו חולקים במפגש פנים מול פנים. אנו חושבות כי ענף הידע, לאור השינויים הטכנולוגיים, עליו להתרחב תוך שימוש בכלים הקיימים לרשותנו כיום. עם זאת, יש לוודא כי המרואייין אכן מסוגל להשתתף במחקר שכן, במפגש וירטואלי מרחוק, קשה להבין את ההשלכות שיש לחשיפת התכנים בזמן אמת, זאת בשונה מראיון פרונטלי המאפשר למראייין להגיב בהתאם.

מקורות

- אינס-קינג, אי (2002). טיפול קבוצתי בגברים אלימים, תדריך לאנשי מקצוע. משרד העבודה והרווחה.
- ביילי, ב' (2019, מאי). אלימות החדית בין ההורים כדפוס הרווח והחזק ביותר בניבוי העברה בין-דורית של אלימות זוגית. הרצאה בכנס הדו-שנתי של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה: חידושים בקרימינולוגיה ובמערכת אכיפת החוק, נתניה.
- בן-דוד, ש' (2012). הפמיניזציה של אלימות במשפחה. קרימובלוג, 3, 3-7.
- בן-דוד, ש' (2014). קורבנות גברים במשפחה - האם יש תופעה כזו? בתוך י' וילצ'יק-אביעד וי' מזא"ה (עורכים), אלימות אילמת- גברים כקורבנות (עמ' 13-34). אריאל: אוניברסיטת אריאל.
- בן-יהודה, ד', שפיר, א' ולוי, ע' (2008). "בית התקווה" טיפול בגברים אלימים בין כתלי הכלא: מיחסי אוביקט להתעללות ב"אוביקט". בתוך: ח' מהל, מ' חובב, ומ' גולן (עורכים), התמכרויות אלימות ועבירות מין, טיפול לאור החוק. (עמ' 378-401). הוצאת כרמל.
- בן-סימון, ר' (2019). גברים המתמודדים עם אלימות ע"י בנות זוגם "זה עולם של גברים"- האמנם? חווית העצמי של הגבר בפריזמה תוך אישית, זוגית, משפחתית, חברתית וממסדית בהקשר התרבותי בישראל. (עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך למדעי החברה") אוניברסיטת אריאל, שומרון.
- ברק-ארז, ד' (2010). מזיהוי עוול לסעד משפטי. מעשי משפט: כתב עת למשפט ולתיקון חברתי(ג), 33-43.
- בר-שלום, י' (2011). מחשבות על המחקר האתנוגרפי. שבילי מחקר, שנתון מס' 17 (עמ' 94-101). תל אביב: מכון מופ"ת.
- דורבן, י' (2002). על אהבה, שנאה וחרדה- מבוא לחשיבה הקליינאנית. מתוך י' דורבן (עורך), מלאני קליין כתבים נבחרים, 38-7, תל אביב: תולעת ספרים.
- וילצ'יק-אביעד, י' ומזא"ה י' (2014), אלימות אילמת- גברים כקורבנות. אריאל: אוניברסיטת אריאל בשומרון.
- וינטוק, ז', ואיזיקוביץ, צ' (2002). עימותים, הסלמה ותוקפנות ביחסים אינטימיים. אלימות, א (1), 147-198.
- חימי, ח' (2014). ה'אלם' של מערכות אכיפת החוק בהרתעת מתלוננות השווא מפני הפעלת 'אלימות משפטית' כנגד בן הזוג. בתוך י' וילצ'יק-אביעד וי' מזא"ה (עורכים), אלימות אילמת- גברים כקורבנות (עמ' 105-130). אריאל: אוניברסיטת אריאל.
- יסעור-בורוכוביץ, ד' (2011). "רק אם יש לה ציצים גדולים": אוטו-אתנוגרפיה על יחסי חוקרת אישה ונחקרים גברים. המשפט, טז, 239-257.
- יעקב-יצחקי, מ. ולנסקי, נ. (2014). הגברים בוכים בלילה. ישראל היום – שיבת. נדלה ב-27 לדצמבר 2012 מ:

<http://www.israelhayom.co.il/article/238831>

- ליבלד, ע' תובל-משיח, ר' וזילבר, ת' (2010). בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכים). *ניתוח נתונים במחקר איכותני* (עמ' 21-42) באר-שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
- מזא"ה, י' (2014). נשים הממיתות את בני זוגן: האם התעלמות המערכת המשפטית מהתופעה מלמדת על אפליה רחבה יותר באכיפת החוק? בתוך י. וילצ'יק-אביעד וי. מזא"ה (עורכים), *אלימות אילמת: גברים כקורבנות* (עמ' 65-105). אריאל: אוניברסיטת אריאל בשומרון.
- מייקל, ק' (2019, מאי). *הבדלים בין המינים וגורמי סיכון בקורבנות ביחסי חיזור*. הרצאה בכנס הדו-שנתי של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה: חידושים בקרימינולוגיה ובמערכת אכיפת החוק, נתניה.
- נרדי, ח' ונרדי ר' (2017). גברים בשינוי: בדרך לגבריות אחרת. תל אביב: מודן.
- סעד-שנקר, נ' (2010). *חויית הקורבן מנקודת מבטן של נשים שחוו כמה מערכות יחסים אלימות*. חיבור לשם קבלת התואר מוסמך, אוניברסיטת בר אילן.
- פרקיס, א' (2008). *הסלמה של עימותים בין בני זוג: היבטים קוגניטיביים, רגשיים והתנהגותיים*. (עבודת גמר לקבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה") אוניברסיטת חיפה.
- צבר בן-יהושע, נ' (1999). *פרק א': שיטות מחקר איכותני בחינוך בישראל - מסע אישי*. שביל מחקר, שנתון המחקר של 18-31. תל-אביב: מודן הוצאה לאור בע"מ.
- צבר בן-יהושע, נ' (2001). *תולדות המחקר האיכותני בחינוך בישראל - מסע אישי*. שביל מחקר, שנתון המחקר של רשות המחקר במכון מופ"ת, 17, 19, 9.
- צבר בן-יהושע, נ' (2016). *מסורות וזרמים במחקר האיכותני: תפיסות אסטרטגיות וכלים מתקדמים*. תל אביב: מכון מופ"ת.
- קסן, ל' (2000). *ה"עצמי המורחב" בסיפורי חיים של נשים מוכות וגברים אלימים*. *חברה ורווחה*, כ(2), 129-157.
- קרניאלי, מ' (2010). *סקרנות וחקרנות - אבני יסוד בהתעצמות המורה*. רעננה: רמות.
- רובין-קופר, י' (2019). *רצח נשים ואלימות מגדרית במשפחה: סקירת ידע על הטיפול המערכתי בישראל*. שיתופים-אסטרטגיות להשפעה חברתית.
- רוזמן נ' ואריאל ב' (2017). *היקף תופעת הקורבנות של אלימות פיזית בין בני זוג: סקירה שיטתית וניתוח-על*. *מגמות*, נב(2), 7-44.
- שקדי, א' (2003). *מילים המנסות לגעת - מחקר איכותני תיאוריה ויישום*. תל-אביב: רמות.
- שקדי, א' (2010). *מילים המנסות לגעת, מחקר איכותני - תיאוריה ויישום*. ת"א: הוצאת רמות, אוניברסיטת ת"א.
- פרק 13 - סטנדרטים של איכות המחקר.

Adler, A. (1978). *Cooperation between the sexes. and trans.*) *New York: Norton, 1.*

- Alto, K., Heard, S., Klann, E., Miller, D., Parent, M., Parmenter, J., Rendon, T., Robertson-Howell, J., & Shoji, K. (2017) Recommendations for Integrating Masculinities into the Guidelines for Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People.
- Anderson, K. L. (2005). Theorizing gender in intimate partner violence research. *Sex roles*, 52(11-12), 853-865.
- American Psychological Association. (2018). APA guidelines for psychological practice with boys and men.
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 126(5), 651.
- Babcock, J. C., Canady, B. E., Senior, A., & Eckhardt, C. I. (2005). Applying the transtheoretical model to female and male perpetrators of intimate partner violence: Gender differences in stages and processes of change. *Violence and victims*, 20(2), 235-250.
- Babcock, J. C., Miller, S. A., & Siard, C. (2003). Toward a typology of abusive women: Differences between partner-only and generally violent women in the use of violence. *Psychology of Women Quarterly*, 27(2), 153-161.
- Bailey, B. (2018). Women's Psychological Aggression Toward an Intimate Male Partner: Between the Impulsive and the Instrumental. *Journal of interpersonal violence*, 0886260518815138.
- Ballan, M. S., Freyer, M. B., & Powledge, L. (2017). Intimate partner violence among men with disabilities: The role of health care providers. *American journal of men's health*, 11(5), 1436-1443.
- Banwell, S. (2010). Gendered narratives: women's subjective accounts of their use of violence and alternative aggression (s) within their marital relationships. *Feminist Criminology*, 5(2), 116-134.
- Barber, C. F. (2008). Domestic violence against men. *Nursing Standard*, 22(51), 35.

- Bensimon, M., & Ronel, N. (2012). The flywheel effect of intimate partner violence: A victim perpetrator interactive spin. *Aggression and Violent Behavior, 17*(5), 423-429.
- Bowen, G. A. (2008). Naturalistic inquiry and the saturation concept: a research note. *Qualitative research, 8*(1), 137-152.
- Brooks, C., Martin, S., Broda, L., & Poudrier, J. (2017). " How many silences are there?" men's experience of victimization in intimate partner relationships. *Journal of interpersonal violence.*
- Burt, M. R. (1983). A conceptual framework for victimological research. *Victimology, 8*(3-4), 261-268.
- Buzawa, E. S., & Buzawa, C. G. (2003). *Domestic violence: The criminal justice response*. Sage.
- Carney, M., Buttell, F., & Dutton, D. (2007). Women who perpetrate intimate partner violence: A review of the literature with recommendations for treatment. *Aggression and Violent Behavior, 12*(1), 108-115.
- Christie, N. (1986). The ideal victim. In *From crime policy to victim policy* (pp. 17-30). Palgrave Macmillan, London.
- Cochran, S. V., & Rabinowitz, F. E. (2000). Practical resources for the mental health professional. Men and depression: Clinical and empirical perspectives. San Diego, CA, US.
- Coleman, F. L. (1997). Stalking behavior and the cycle of domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence, 12*(3), 420-432.
- Coleman, C., & Moynihan, J. (1996). Haunted by the dark figure: Criminologists as ghostbusters. *Understanding crime data: Haunted by the dark figure*, 1-23.
- Connell, R. W. (1987). Gender and power Cambridge. *Polity*, 279-304.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity rethinking the concept. *Gender & society, 19*(6), 829-859.

- Cook, P. W. (2009). *Abused Men: The Hidden Side of Domestic Violence*. Greenwood Publishing Group, Inc.
- Corbally, M. (2015). Accounting for intimate partner violence: A biographical analysis of narrative strategies used by men experiencing IPV from their female partners. *Journal of interpersonal violence, 30*(17), 3112-3132.
- Corry, C. E., Pizzey, E. & Fiebert, M. S., (2001). Controlling domestic violence against men. *Nuance, 3*, 71-83.
- Davies, M., & Rogers, P. (2006). Perceptions of male victims in depicted sexual assaults: A review of the literature. *Aggression and violent behavior, 11*(4), 367-377.
- Dehan, N., & Levi, Z. (2009). Spiritual abuse: An additional dimension of abuse experienced by abused Haredi (Ultraorthodox) Jewish wives. *Violence against women, 15*(11), 1294-1310.
- DeKeseredy, W. S., & Perry, B. (Eds.). (2006). *Advancing critical criminology: Theory and application*. Lexington Books.
- DeKeseredy, W. S., & Schwartz, M. D. (1998). *Woman abuse on campus: Results from the Canadian national survey*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Desmarais, S. L., Reeves, K. A., Nicholls, T. L., Telford, R. P., & Fiebert, M. S. (2012). Prevalence of physical violence in intimate relationships, Part 2: Rates of male and female perpetration. *Partner Abuse, 3*(2), 170-198.
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Dobash, R. E., & Dobash, R. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy* (pp. 179-206). New York: Free Press.
- Douglas, E. M., & Hines, D. A. (2011). The helpseeking experiences of men who sustain intimate partner violence: An overlooked population and implications for practice. *Journal of family violence, 26*(6), 473-485.

- Douglas, E. M., Hines, D. A., & McCarthy, S. C. (2012). Men who sustain female-to male partner violence: Factors associated with where they seek help and how they rate those resources. *Violence and victims*, 27(6), 871-894.
- Drijber, B. C., Reijnders, U. J., & Ceelen, M. (2013). Male victims of domestic violence. *Journal of Family Violence*, 28(2), 173-178.
- Durfee, A. (2011). "I'm Not a Victim, She's an Abuser" Masculinity, Victimization, and Protection Orders. *Gender & Society*, 25(3), 316-334.
- Eckstein, J. J. (2011). Reasons for staying in intimately violent relationships: Comparisons of men and women and messages communicated to self and others. *Journal of Family Violence*, 26(1), 21-30.
- Egan, B. M. (2010). *The battered man: an evaluation of equal justice under the law* (Doctoral dissertation, University of Central Florida Orlando, Florida).
- Eirik, S. (1998). Battered Men: inferiority in males. *Journal of Gender Studies*, 7(1), 73-84.
- Eisikovits, Z., & Bailey, B. (2011). From dichotomy to continua: Towards a transformation of gender roles and intervention goals in partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 340-346.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Enosh, G., Eisikovits, Z., & Gross, C. (2013). Between rigidity and chaos: Worldviews of partners experiencing intimate partner violence. *American journal of men's health*, 7(5), 427-438.
- Farrall, S., & Maltby, S. (2003). The victimisation of probationers. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 42(1), 32-54.
- Felstiner, W. L., Abel, R. L., & Sarat, A. (1980). The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming... *Law & Soc'y Rev.*, 15, 631.

- Fiebert, M. S. (2007). *References examining assaults by women on their spouses or male partners: an annotated bibliography*. California State University.
- Fiebert, M. S. (2014). References examining assaults by women on their spouses or male partners: An updated annotated bibliography. *Sexuality & Culture, 18*(2), 405-467.
- Flinck, A., Astedt-Kurki, P., & Paavilainen, E. (2008). Intimate partner violence as experienced by men. *Journal of psychiatric and mental health nursing, 15*(4), 322-327.
- Flinck, A., & Paavilainen, E. (2010). Women's experiences of their violent behavior in an intimate partner relationship. *Qualitative health research, 20*(3), 306-318.
- Fontes, D. L. (1999). *Violent Touch: Breaking Through the Stereotype*. Retrieved from <http://www.ejfi.org/DV/dv-47.htm>
- Fouad, N. A., Whiston, S. C., & Feldwisch, R. (2016). Men and men's careers. In *APA handbook of men and masculinities*. (pp. 503-524). American Psychological Association.
- George, M. J. (1994). Riding the donkey backwards: Men as the unacceptable victims of marital violence. *The Journal of Men's Studies, 3*(2), 137-159.
- George, J., & Stith, S. M. (2014). An updated feminist view of intimate partner violence. *Family Process, 53*(2), 179-193.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field methods, 18*(1), 59-82.
- Gueta, K., Gamliel, S., & Ronel, N. (2019). "Weak Is the New Strong": Gendered Meanings of Recovery from Substance Abuse among Male Prisoners Participating in Narcotic Anonymous Meetings. *Men and Masculinities, 1097184X19849449*.
- Guion, L. A., Diehl, D. C., & McDonald, D. (2001). *Conducting an in-depth interview*. McCarty Hall, FL: University of Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, EDIS.

- Hamberger, L. K. (2005). Men's and women's use of intimate partner violence in clinical samples: Toward a gender-sensitive analysis. *Violence and victims, 20*(2), 131-151.
- Hamberger, L. K., & Larsen, S. E. (2015). Men's and women's experience of intimate partner violence: a review of ten years of comparative studies in clinical samples; part I. *Journal of family violence, 30*(6), 699-717.
- Henning, K., Jones, A. R., & Holdford, R. (2005). "I didn't do it, but if I did I had a good reason": Minimization, denial, and attributions of blame among male and female domestic violence offenders. *Journal of Family Violence, 20*(3), 131-139.
- Hester, M. (2012). Portrayal of women as intimate partner domestic violence perpetrators. *Violence against women, 18*(9), 1067-1082.
- Hines, D. A., Brown, J., & Dunning, E. (2007). Characteristics of callers to the domestic abuse helpline for men. *Journal of Family Violence, 22*(2), 63-72.
- Hines, D., & Douglas, E. (2010a). Intimate terrorism by women towards men: does it exist?. *Journal of aggression, conflict and peace research, 2*(3), 36-56.
- Hines, D. A., & Douglas, E. M. (2010b). A closer look at men who sustain intimate terrorism by women. *Partner Abuse, 1*(3), 286-313.
- Hoff, B. H. (2001). The Risk of Serious Physical Injury from Assault by a Woman Intimate: A Re Examination of National Violence Against Women Survey Data on Type of Assault by an Intimate. *MenWeb online journal*. Retrieved from <http://www.batteredmen.com/nvawrisk.htm>
- Horton, A. (2008). Domestic violence: The untold story. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 18*(1), 31-47.
- Huntley, A. L., Potter, L., Williamson, E., Malpass, A., Szilassy, E., & Feder, G. (2019). Help seeking by male victims of domestic violence and abuse (DVA): a systematic review and qualitative evidence synthesis. *BMJ Open, 9*(6).

- Irvine, A., Drew, P., & Sainsbury, R. (2013). 'Am I not answering your questions properly?' Clarification, adequacy and responsiveness in semi-structured telephone and face-to-face interviews. *Qualitative Research, 13*(1), 87-106.
- Jardine, C. (2019). *Families, Imprisonment and Legitimacy: The Cost of Custodial Penalties*. Routledge.
- Johnson, M. P. (2006). Gendered communication and intimate partner violence. In B. J. Dow, & J. T. Wood (Eds.), *The Sage Handbook of Gender and Communication* (pp. 71–87). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Johnson, M. P. (2008). *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*. Boston: Northeastern University Press.
- Johnson, M. P. (2011). Gender and types of intimate partner violence: A response to an antifeminist literature review. *Aggression and Violent Behavior, 16*(4), 289-296.
- Johnson, M. P., & Cares, A. (2004, November). *Effects and non-effects of childhood experiences of family violence on adult partner violence*. Paper presented at the National Council on Family Relations annual meeting, Orlando, FL.
- Johnson, M. P., & Ferraro, K. J. (2000). Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions. *Journal of Marriage and the Family, 62*(4), 948–963.
- Kelly, L. (2003). Disabusing the Definition of Domestic Violence: How Women Batter Men and the Role of the Feminist State. *Florida State University Law Review, 30*(4), 791-987.
- Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence A Substantive and Methodological Research Review. *Violence against women, 8*(11), 1332-1363.
- Kuijpers, K. F., Van der Knaap, L. M., & Winkel, F. W. (2012). Victims' influence on intimate partner violence revictimization: An empirical test of dynamic victim-related risk factors. *Journal of interpersonal violence, 27*(9), 1716-1742.

- Lambert, K. (2014). 'Broken Men Break the Silence'. Male Domestic Violence Victims and their Struggle to be Heard.
- Levant, R. F., Good, G. E., Cook, S. W., O'Neil, J. M., Smalley, K. B., Owen, K., & Richmond, K. (2006). The normative Male Alexithymia Scale: Measurement of a gender-linked syndrome. *Psychology of Men & Masculinity*, 7(4), 212.
- Levant, R. F., & Richmond, K. (2008). A review of research on masculinity ideologies using the Male Role Norms Inventory. *The Journal of Men's Studies*, 15(2), 130-146.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Liu, W. M. (2005). The study of men and masculinity as an important multicultural competency consideration. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 685-697.
- Lowenstein, L. F. (2005). Domestic Violence Recent Research (2004–2005) Part I: Incidence, Types and Causes. *The Police Journal*, 78(2), 147-157.
- Lupri, E., & Grandin, E. (2004). *Intimate partner abuse against men*. National Clearinghouse on Family Violence.
- Mahalik, J., Good, G., Tager, D., Levant, R., & Mackowiak, C. (2012). Developing a Taxonomy of Helpful and Harmful Practices for Clinical Work With Boys and Men. *Journal of Counseling Psychology*, 59(4), 591-603.
- Machado, A., Hines, D., & Matos, M. (2016). Help-seeking and needs of male victims of intimate partner violence in Portugal. *Psychology of Men & Masculinity*, 17(3), 255.
- Macy, R. J., Giattina, M., Sangster, T. H., Crosby, C., & Montijo, N. J. (2009). Domestic violence and sexual assault services: Inside the black box. *Aggression and Violent Behavior*, 14(5), 359-373.
- McCarrick, J., Davis-McCabe, C., & Hirst-Winthrop, S. (2016). Men's experiences of the criminal justice system following female perpetrated intimate partner violence. *Journal of family violence*, 31(2), 203-213.

- McDermott, M. J., & Garofalo, J. (2004). When advocacy for domestic violence victims backfires: types and sources of victim disempowerment. *Violence Against Women, 10*(11), 1245-1266.
- McIntosh, M. J., & Morse, J. M. (2015). Situating and constructing diversity in semi structured interviews. *Global qualitative nursing research*.
- McNamara, C. (2009). General guidelines for conducting interviews. Retrieved January 11, 2010.
- Merrick, E. (1999). An exploration of quality in qualitative research: Are 'reliability' and 'validity' relevant? In: M. Kopala & L. A. Suzuki (Eds.), *Using qualitative methods in psychology*, (pp. 25-36). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Migliaccio, T. (2001). Marginalizing the battered male. *Journal of men's studies, 9*(2), 205-226.
- Migliaccio, T. A. (2002). Abused husbands: A narrative analysis. *Journal of Family issues, 23*(1), 26-52.
- Miller, S. L., & Meloy, M. L. (2006). Women's Use of Force: Voices of Women Arrested for Domestic Violence. *Violence Against Women, 12*(1), 89-115.
- Morgan, W., & Wells, M. (2016). 'It's deemed unmanly': men's experiences of intimate partner violence (IPV). *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 27*(3), 404-418.
- Nowinski, S. N., & Bowen, E. (2012). Partner violence against heterosexual and gay men: Prevalence and correlates. *Aggression and Violent Behavior, 17*(1), 36-52.
- Nybergh, L., Enander, V., & Krantz, G. (2015). Theoretical Considerations on Men's Experiences of Intimate Partner Violence: An Interview-Based Study.
- Onafuwa, O. O. (2011). *What Are The Barriers To Recognising and Responding to Male Victims of Domestic Violence In Ireland?* (Doctoral dissertation, Department of Social Sciences and Law, Dublin Institute of Technology).
- Panchanadeswaran, S., & McCloskey, L. A. (2007). Predicting the timing of women's departure from abusive relationships. *Journal of Interpersonal Violence, 22*(1), 50-65.

- Patton, M. Q. (2002). Two decades of developments in qualitative inquiry: A personal, experiential perspective. *Qualitative social work, 1*(3), 261-283.
- Pence, E., & Paymar, M. (1993). *Education groups for men who batter: The Duluth model*. Springer Publishing Company.
- Peterson, Z. D., & Muehlenhard, C. L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labeling their own experiences. *Sex Roles, 51*(3-4), 129-144.
- Próspero, M. (2007). Mental health symptoms among male victims of partner violence. *American Journal of Men's Health, 1*(4), 269-277.
- Pimlott-Kubiak, S., & Cortina, L. M. (2003). Gender, victimization, and outcomes: reconceptualizing risk. *Journal of consulting and clinical psychology, 71*(3), 528-539.
- Randle, A. A., & Graham, C. A. (2011). A review of the evidence on the effects of intimate partner violence on men. *Psychology of men & masculinity, 12*(2), 97.
- Remennick, L. (2000). Childless in the land of imperative motherhood: Stigma and coping among infertile Israeli women. *Sex roles, 43*(11-12), 821-841.
- Robertson, K., & Murachver, T. (2007). Correlates of partner violence for incarcerated women and men. *Journal of Interpersonal Violence, 22*(5), 639- 655.
- Ronel, N. (2009). The criminal spin: Towards an alternate criminological theory. *International perspectives on crime and justice, 126-145*.
- Ronel, N. (2011). Criminal behavior, criminal mind: Being caught in a “criminal spin”. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 55*(8), 1208-1233.
- Sandelowski, M. (1995). Sample size in qualitative research. *Research in nursing & health, 18*(2), 179-183.

- Sasson-Levy, O. (2008). Individual bodies, collective state interests: The case of Israeli combat soldiers. *Men and Masculinities*, 10(3), 296-321.
- Saunders, D. G. (2002). Are physical assaults by wives and girlfriends a major social problem? A review of the literature. *Violence Against Women*, 8(12), 1424-1448.
- Schippers, M. (2007). Recovering the feminine other: Masculinity, femininity, and gender hegemony. *Theory and Society*, 36(1), 85-102.
- Shoham, E. (2014). "Like a Mosquito Attacking an Elephant": Perceptions among Israeli talkbackers regarding female violence. *The Nigeria Hospitality Industry Experience on Customer Relationship Management and Marketing Effectiveness*, 1(8), 116-131.
- Shuler, C. A. (2010). Male victims of intimate partner violence in the United States: An examination of the review of literature through the critical theoretical perspective. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 5(1), 163.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research: A practical handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sipes, J. B., Roberts, L. D., & Mullan, B. (2019). Voice-only Skype for use in researching sensitive topics: a research note. *Qualitative Research in Psychology*, 1-17.
- Stark, E. (2010). Do violent acts equal abuse? Resolving the gender parity/asymmetry dilemma. *Sex Roles*, 62(3-4), 201-211.
- Stets, J. E., & Straus, M. A. (1990). Gender differences in reporting marital violence and its medical and psychological consequences. *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in*, 8(145), 151-165.
- Straus, M. A. (2008). Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. *Children and Youth Services Review*, 30(3), 252-275.
- Straus, M. A. (2009). Current controversies and prevalence concerning female offenders of intimate partner violence: Why the overwhelming evidence on partner physical violence by women

- has not been perceived and is often denied. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 18(6), 1-19.
- Straus, M. A. (2010). Thirty years of denying the evidence on gender symmetry in partner violence: Implications for prevention and treatment. *Partner Abuse*, 1(3), 332-362.
- Straus, M. A. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 279-288.
- Straus, M. A. (2012). The controversy over domestic violence by women: A methodological, theoretical, and sociology of science analysis. *MenWeb Online Journal*. Retrieved from <http://www.batteredmen.com/straus21.htm>
- Straus, M. A. (2015). Dyadic concordance and discordance in family violence: A powerful and practical approach to research and practice. *Aggression and Violent Behavior*, 24, 83-94.
- Straus, M. M. A., Gelles, R. J., & Steinmetz, S. K. (Eds.). (1980). *Behind closed doors: Violence in the American family*. Transaction Publishers.
- Sturges, J. E., & Hanrahan, K. J. (2004). Comparing telephone and face-to-face qualitative interviewing: a research note. *Qualitative research*, 4(1), 107-118.
- Swan, S. C., & Snow, D. L. (2002). A typology of women's use of violence in intimate relationships. *Violence against women*, 8(3), 286-319.
- Swan, S. C., & Snow, D. L. (2006). The development of a theory of women's use of violence in intimate relationships. *Violence against women*, 12(11), 1026-1045.
- Tilbrook, E., Allan, A., & Dear, G. (2010). *Intimate partner abuse of men*. Perth: Western Australia. Edith Cowan University (a research project commissioned by the Men's Advisory Network (MAN)).

- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence against women*, 6(2), 142-161.
- Tsui, V., Cheung, M., & Leung, P. (2010). Help-seeking among male victims of partner abuse: Men's hard times. *Journal of Community Psychology*, 38(6), 769-780.
- Turchik, J. A., Hebenstreit, C. L., & Judson, S. S. (2016). An examination of the gender inclusiveness of current theories of sexual violence in adulthood: Recognizing male victims, female perpetrators, and same-sex violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 17(2), 133-148.
- Turner, D.W. (2010). Qualitative interview design: a practical guide for novice investigators. *The Qualitative Report*. 15 (3), 754-760.
- Ulloa, E. C., Hammett, J. F., Guzman, M. L., & Hokoda, A. (2015). Psychological growth in relation to intimate partner violence: A review. *Aggression and violent behavior*, 25, 88-94.
- Walby, S., Allen, J., & Simmons, J. (2004). *Domestic violence, sexual assault and stalking: Findings from the British Crime Survey*. London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Weldon, S. L., & Htun, M. (2013). Feminist mobilisation and progressive policy change: why governments take action to combat violence against women. *Gender & Development*, 21(2), 231-247.
- Whitaker, D. J., Haileyesus, T., Swahn, M., & Saltzman, L. S. (2007). Differences in frequency of violence and reported injury between relationships with reciprocal and nonreciprocal intimate partner violence. *American Journal of Public Health*, 97(5), 941-947.
- Whitaker, D. J., & Lutzker, J. R. (2009). Introduction. In D. J. Whitaker, & J. R. Lutzker (Eds.), *Preventing partner violence* (pp. 3–14). Washington, DC: American Psychological Association.

- Whitehead, A. (2005). Man to man violence: How masculinity may work as a dynamic risk factor. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 44(4), 411-422.
- Wilchek-Aviad, Y., Neeman-Haviv, V., Shagan, N., & Ota-shushan, A. (2018). The Public Perception of Female and Male Violence in Marital Relationships. *Smith College Studies in Social Work*, 88(4), 312-328.
- Winstok, Z. (2011). The paradigmatic cleavage on gender differences in partner violence perpetration and victimization. *Aggression and Violent Behavior*, 16(4), 303-311.
- Winstok, Z. (2013). What can we learn from the controversy over the role of gender in partner violence?.
- Winstok, Z., & Straus, M. A. (2016). Bridging the two sides of a 30-year controversy over gender differences in perpetration of physical partner violence. *Journal of family Violence*, 31(8), 933-935.
- Worden, A. P. (2000). The changing boundaries of the criminal justice system: Redefining the problem and the response in domestic violence. *Criminal justice*, 2, 215-266.
- Zbrowska, K. (2016). Discrimination of men as a legal phenomenon.

נספחים

נספח א': מדריך ראיון

שלב ראשון- פתיחה

שמי תמר ואני מבצעת מחקר במסגרת לימודי בתואר שני לקרימינולוגיה קלינית בנושא גברים שהיו נתונים בתוך זוגיות פוגענית, אשמח שתחתום על טופס הסכמה מדעת וכפי שדיברנו בטלפון, אני מזכירה כי כל הראיון מוקלט. בנוסף אני מזכירה כי אם תזדקק לכך, סיוע נפשי יינתן לך על ידי ד"ר קרן גואטה. האם יש עוד משהו שתרצה לדעת ליפני שנתחיל?

שלב שני- שאלות

מדריך ראיון:

- ספר לי על הזוגיות שלך, איך היא התחילה? איך הכרתם? כמה זמן הייתם ביחד? כמה זמן חלף מאז שנפרדתם?
- ספר לי על החוויה של להיות בזוגיות פוגענית? במה באה לידי ביטוי הפוגענות?
- מתי ואיך הבנת כי אתה מצוי בזוגיות פוגענית?
- איך הגבת לאלימות? האם הגנת על עצמך? האם גם אתה נהגת באלימות?
- איך הרגשת כשהותקפת? האם הרגשת שאתה מאבד שליטה? איך זה בא לידי ביטוי?
- האם פנית לעזרה? אנא ספר לי על השיקולים שלך לפנות או לא לפנות לעזרה.
- איך החברה והמשפחה שלך הגיבו לזוגיות הזו?
- ספר לי מה לדעתך הסיבות לקיום הזוגיות הפוגענית?
- האם אתה רואה את עצמך כקורבן? אנא הרחב.
- ספר לי על שינויים שחלו בך מהרגע בו הבנת כי אתה בתוך זוגיות פוגענית?
- האם לטעמך יש סיכוי שגם לאחר פרידה, היית מוצא את עצמך בזוגיות פוגענית עם אישה אחרת, ואם כן, מה הן לדעתך הסיבות האפשריות לכך?

שלב שלישי- סיום

בשלב זה אבקש להודות למרואיין על שהקדיש מזמנו למחקר ולסיים בנימה אופטימית את הראיון כמו גם בירור תחושותיו עם סיום הראיון.

נספח ב': שלד ניתוח הנתונים

1. המעגל האינטימי- התהליך בו נרקם הקשר הזוגי ודפוסי ההתמודדות עם האלימות (בין אישי- טבעת 2)

1.1 תיאור מערכת היחסים טרם מיסוד הקשר

1.1.1 מערך הכוחות בין בני הזוג בתחילת הקשר

1.1.1.1 זהות

1.1.1.1.1 דת/לאום

1.1.1.1.2 רמת דתיות

1.1.1.1.3 קרבה משפחתית

1.1.1.2 יחסי מרות

1.1.1.3 גילאים

1.1.1.3.1 האיש מבוגר מהאישה

1.1.1.3.2 האישה מבוגרת מהאיש

1.1.1.4 ניסיון צבאי-תעסוקתי

1.1.1.5 השכלה

1.1.1.6 ניסיון זוגי-מיני

1.1.1.6.1 האיש חסר ניסיון

1.1.1.6.2 האישה חסרת ניסיון

1.1.2 תהליך ההיכרות עד למחויבות

1.1.2.1 נסיבות ומיקום ההכרות

1.1.2.1.1 פגישה יזומה

1.1.2.1.1.1 באמצעות המדיה

1.1.2.1.1.2 דרך מכר משותף

1.1.2.1.1.3 בשידוך

1.1.2.1.2 מפגש אקראי

1.1.2.2 התהוות הקשר בצורה חד-צדדית על ידי הצד האקטיבי בקשר ניסיון לניכוס

משאבים של הצד השני

1.1.2.2.1 מרחב מנטלי

1.1.2.2.2 מרחב טריטוריאלי

1.1.2.2.3 מרחב תעסוקתי

1.1.2.2.4 מרחב כלכלי

1.1.2.2.5 מרחב בינאישי

1.1.2.3 ניסיון של ההורים להניא מנישואין

1.1.2.4 רצון חד-צדדי למחויבות וניסיון למיסוד הקשר באופן רשמי

1.1.2.4.1 ביוזמת האישה

1.1.2.4.2 ביוזמת האיש

1.1.2.5 תיאור הקשר במובן הרגשי

1.1.2.5.1 מבוסס על ממד החברות והמחויבות ונטול ממד התשוקה

1.1.2.5.2 מבוסס על ממד התשוקה והמחויבות ונטול ממד החברות

1.1.2.5.3 מבוסס על ממד החברות והתשוקה ונטול ממד המחויבות

1.2 תיאור השינוי במערכת היחסים לאחר מיסוד הקשר

1.2.1 אימוץ חלוקת תפקידים ברורה הנשענת על תפקידי מגדר מסורתיים (מפרנס, "שר החוץ");

עקרת בית, "שרת הפנים")

1.2.2 דחיית התפקיד הפטריארכלי הגברי- "אני לא כספומט"

1.2.3 תביעה מהאישה לשותפות בכלכלת הבית

1.2.4 טריגרים המשפיעים על מצבה הפיזי-נפשי של האישה

1.2.4.1 הנישואים עצמם

1.2.4.2 אינטנסיביות הקשר

1.2.4.3 עבודה

1.2.4.3.1 עבודה של האישה

1.2.4.3.1.1 כניסה ראשונית למעגל העבודה

1.2.4.3.1.2 שינוי מקום עבודה קיים

1.2.4.3.2 קשיי הסתגלות/פיטורין של האיש*

1.2.4.4 היריון

1.2.4.4.1 רצון חד-צדדי בהרחבת המשפחה

1.2.4.4.2 העדפה במין הילוד

1.2.4.4.3 בחירת שם הילוד באופן חד צדדי

1.2.4.4.4 דיכאון

1.2.4.4.4.1 דיכאון בהריון

1.2.4.4.4.2 דיכאון לאחר לידה

- 1.2.4.4.2.1 דיכאון קליני שכלל ניסיונות אובדניים וניסיון להרוג את התינוק וכן, אלימות כלפי הילדים
  - 1.2.4.4.2.2 דיכאון קליני שהתפתח ל-MD בעקבות הבאת ילדה מחוץ לנישואין*
  - 1.2.4.4.2.3 דיכאון שהוביל לשימוש בחומרים ממכרים
    - 1.2.4.4.3 צורך בסעד נפשי
      - 1.2.4.4.3.1 טיפול מרפאתי
      - 1.2.4.4.3.2 טיפול בכפייה בתוך מסגרת
        - 1.2.4.4.3.2.1 מסגרת אשפוזית
        - 1.2.4.4.3.2.2 מסגרת שיקומית
    - 1.2.4.4.4 צורך בתמיכה של המשפחה הגרעינית
      - 1.2.4.4.4.1 צורך של האישה
      - 1.2.4.4.4.2 צורך של האיש
- 1.2.5 היפוך התפקידים- זוגיות פונקציונלית
  - 1.2.5.1 דחיית התפקיד הפטריארכלי הנשי- "אני לא שפחה", יציאת האישה לעצמאות כלכלית ולעיתים הפיכתה למפרנסת העיקרית
  - 1.2.5.2 כניסת האיש לתפקיד המגדרי של האישה
- 1.2.6 הורות דיספונקציונלית- תיאור הקשיים בהורות
  - 1.2.6.1 קשיי האב
    - 1.2.6.1.1 רצון להיות אב שמכתיב הלך רוח
    - 1.2.6.1.2 קושי להיות אב מעורב- נטייה להישען על התפקיד המסורתי
    - 1.2.6.1.3 תפיסת ההורות כנטל כלכלי באחריות האב
    - 1.2.6.1.4 קושי לקבל מציאות בה האישה מממשת את אימהותה באמצעות נטילת חלק בתפקידי האם המסורתיים
  - 1.2.6.2 קשיי האם
    - 1.2.6.2.1 רצון למימוש אימהות במשרה מלאה הנתקלת בחוסר עידוד ותמיכה מצד האיש
    - 1.2.6.2.2 קושי למלא את התפקיד המסורתי כאם
    - 1.2.6.2.3 קושי של האישה לשאת ביקורת על האופן בו היא מחנכת את הילדים

1.2.6.2.4 קושי לקבל מציאות בה האיש מממש את אבהותו באמצעות נטילת

חלק בתפקידי האם המסורתיים

1.2.7 תיאור האלימות טרם הפרידה

1.2.7.1 אלימות חברתית-משפחתית

1.2.7.1.1 בידוד חברתי

1.2.7.1.2 בידוד משפחתי

1.2.7.1.3 'סטוקינג'- מעקב מטריד ומאיים

1.2.7.2 אלימות פסיכולוגית/נפשית

1.2.7.2.1 מניפולציות רגשיות

1.2.7.2.2 התחשבות וזכונות

1.2.7.2.3 איומים

1.2.7.2.3.1 פגיעה בו

1.2.7.2.3.1.1 איומים ברצח

1.2.7.2.3.1.2 ניתוק מהילדים והתמוטטות כלכלית

1.2.7.2.3.2 פגיעה בילדים

1.2.7.2.3.3 חשיפת המצב בפני המשפחה

1.2.7.2.3.3.1 בדרך ישירה

1.2.7.2.3.3.2 בדרך עקיפה

1.2.7.2.3.4 פרדה/גירושין

1.2.7.2.4 התעלמות

1.2.7.2.5 בגידה

1.2.7.2.5.1 פיזית

1.2.7.2.5.1.1 הטלת אחריות הורית

1.2.7.2.5.2 מעילה באמון

1.2.7.2.6 אלימות מילולית (ביזוי והשפלה)

1.2.7.2.6.1 ביחידות

1.2.7.2.6.2 בנוכחות המשפחה והילדים

1.2.7.2.7 אלימות רוחנית

1.2.7.2.8 התעללות באמצעות שליח

1.2.7.2.8.1 באמצעות אוכל

1.2.7.2.8.2 באמצעות חפצים (ונדאליזם)

1.2.7.2.8.3 באמצעות בעל חיים

1.2.7.2.8.4 באמצעות הזולת

1.2.7.2.8.4.1 מכרים, אנשים זרים, מכרים

1.2.7.2.8.4.2 אנשי טיפול

1.2.7.2.8.4.3 בני משפחתו

1.2.7.2.8.4.4 הילדים- ניכור הורי

1.2.7.3 אלימות פיזית

1.2.7.3.1 הגבלת תנועה

1.2.7.3.1.1 מניעת תנועה חופשית בתוך הבית

1.2.7.3.1.2 מניעת יציאה מהבית- נעילה בפנים

1.2.7.3.1.3 מניעת כניסה לבית- נעילה בחוץ

1.2.7.3.2 מניעת שינה

1.2.7.3.3 הטחת חפצים

1.2.7.3.4 הכאה

1.2.7.4 אלימות כלכלית

1.2.7.4.1 ניצול כלכלי

1.2.7.4.1.1 סחיטת/גניבת כספים לטובת צרכים אישיים

1.2.7.4.1.2 שיעבוד לטובת פרנסת המשפחה הגרעינית שלה

1.2.7.4.2 הגבלת גישה ושימוש חופשי בהכנסותיה בעודה המפרנסת העיקרית

1.2.7.4.3 התפטרות בעודה המפרנסת העיקרית והטלת עול הפרנסה עליו במפגיע

1.2.7.4.4 הפרדת חשבונות והטלת אחריות ההוצאות עליו באופן בלעדי

1.2.7.5 אלימות מינית

1.2.7.5.1 שליטה וכפייה חד צדדית

1.2.7.5.2 גירוי מכוון והשפלה

1.2.7.5.3 דחייה והיעדר אינטימיות

1.2.7.5.4 ירח דבש- מין כדפוס פייסני

1.3 דפוס התמודדות כחלק מפרופיל אישיותי (המשפיע על הספין)

1.3.1 בלימת הספין- התמודדות מחושבת, שליטה עצמית (מיקוד שליטה פנימי)

1.3.1.1 בריחה- נסיגה שמובילה למיתון

1.3.1.1.1 התרחקות והסתגרות

1.3.1.1.2 חיפוש תמיכה

1.3.1.1.3 ניתוק והתעלמות

1.3.1.2 לחימה- מאבק שמוביל למיתון

1.3.1.2.1 עימות והכנעה

1.3.1.2.2 הגנה עצמית

1.3.1.2.3 התקה ופגיעה עצמית

1.3.2 ספין כרוני- התמודדות אינטואיטיבית, חסרת שליטה עצמית (מיקוד שליטה חיצוני)

1.3.2.1 בריחה- נסיגה שמובילה להסלמה

1.3.2.1.1 חופשה פתאומית

1.3.2.1.2 מניעת יחסי מין

1.3.2.2 לחימה- מאבק שמוביל להסלמה

1.3.3 ניסיון לטפל בזוגיות ולשקם את מערכת היחסים

1.3.3.1 באמצעות אנשי מקצוע פורמליים

1.3.3.2 באמצעות עסקנים בלתי-פורמליים

1.3.3.2.1 חובבנים

1.3.3.2.2 איש דת (רב)

1.3.3.2.3 מסגרות אנונימיות

1.3.3.2.4 גרפולוגיה

1.3.4 חיבור מנטלי-רגשי

1.3.5 קריסה (רגרסיה)

1.3.5.1 נפשית

1.3.5.2 פיזית

1.4 תיאור הפרידה/הגירושים

1.4.1 העלאת נושא הפרידה/הגירושים

1.4.1.1 ביוזמת האיש

1.4.1.2 ביוזמת האישה

1.4.1.3 ביוזמת צד ג', ביוזמה משותפת, ובהמשך בהחלטה אישית

1.4.2 תיאור האלימות לאחר העלאת נושא הפרידה/הפרידה בפועל!

1.4.2.1 אלימות רגשית

- 1.4.2.1.1 התעללות באמצעות שליח
- 1.4.2.1.1.1 באמצעות בעל חיים
- 1.4.2.1.1.2 באמצעות הזולת
- 1.4.2.1.1.2.1 מכרים, אנשים זרים, מכרים
- 1.4.2.1.1.2.2 אנשי מקצוע
- 1.4.2.1.1.2.3 בני משפחתו
- 1.4.2.1.1.2.4 הילדים- ניכור הורי
- 1.4.2.2 אלימות פיזית- הכאה*
- 1.4.2.3 אלימות כלכלית
- 1.4.2.3.1 פגיעה בקריירה
- 1.4.2.3.2 חסימת גישה לחשבון
- 1.4.2.3.3 בזבוז כספים
- 1.4.2.3.4 תביעת כספים
- 1.4.2.4 אלימות משפטית
- 1.4.2.4.1 תלונה על אלימות כלפי האישה
- 1.4.2.4.2 תלונה על אלימות כלפי הילדים
- 1.4.2.4.2.1 מילולית ופיזית
- 1.4.2.4.2.2 פגיעה מינית
- 1.4.2.4.2.3 חטיפה- ניסיון לחבל בקשר שלו עם ילדיו בזמן אמת
- 1.4.2.4.3 תלונה כנגד המשפחה של האב
- 1.4.2.4.4 סרבנות גט
- 1.4.3 התמודדות עם הפרידה
- 1.4.3.1 ניסיון לחזור או לדחות את הקץ
- 1.4.3.1.1 חזרה לקשר והבאת ילד/ה נוספת
- 1.4.3.1.2 יצירת קשר
- 1.4.3.1.2.1 מתעמת, הכולל מעקב אחרי בת הזוג
- 1.4.3.1.2.2 מחזר
- 1.4.3.1.3 הפעלת מניפולציות
- 1.4.3.1.3.1 באמצעות הילדים
- 1.4.3.1.3.2 באמצעות המדיה

1.4.3.1.4 פנטזיות סימביוטיות והתפקחות מהן

1.4.3.2 השלמה עם הפרידה

1.4.3.2.1 היסח הדעת, שהות במקומות מרגיעים

1.4.3.2.2 פנייה לטיפול פרטני

1.4.3.2.3 ניהול מאבק נקמני

1.4.3.3 ציפייה לבקשת סליחה ויחסי שלום

1.4.3.4 פתרון פתולוגי לתחושת היעדר ה'גבר' בבית (אם סודוקטיבית)

1.4.3.5 קשר של שותפות גורל עם הבת הבכורה*

1.4.4 התמודדות עם הניכור ההורי

1.4.4.1 התנגדות- פְּעֻלָּוֹת (agency)

1.4.4.2 אובדנות

1.4.4.2.1 מחשבות אובדניות

1.4.4.2.2 אגוצנטריות- ריכוז עצמי

1.4.4.2.3 התייחסות לזולת

1.4.4.2.3.1 איך זה ישפיע על הסביבה הקרובה

1.4.4.2.3.2 איך זה ישפיע על הילדים

1.4.4.2.4 שיקולי רווח והפסד

1.4.4.2.4.1 שלילת אופציות- אלימינציה

1.4.4.2.4.2 בחירת אופציה מועדפת

1.4.4.2.4.3 קביעת מועד סימבולי

1.4.4.2.5 ניסיון אובדני

1.4.4.2.5.1 פגיעה עצמית כחלופה למימוש ניסיון אובדני בפועל

1.4.4.2.5.2 גיוס חברים כאמצעי לחץ ואולי כניסיון להצלה עצמית

1.4.4.2.5.3 מימוש הניסיון האובדני

1.4.4.2.5.3.1 באופן מתוכנן מראש

1.4.4.2.5.3.2 באופן ספונטני, פתאומי

1.4.5 משך הנישואין

1.4.6 משך הזמן שפרודים

2. תיאור רשת משפחתית-חברתית בעת הפוגעות (בין אישי- טבעת 3)

2.1 רשת משפחתית

2.1.1 משפחת המוצא

2.1.1.1 אחים/אחיות

2.1.1.2 הורים

2.1.1.2.1 הימנעות המובילה להימנעות

2.1.1.2.1.1 בשל בושה

2.1.1.2.1.2 בשל רצון להגן על שמה הטוב של בת הזוג

2.1.1.2.2 חשיפה המובילה להיעדר תמיכה ואף האשמת הקורבן ותמיכה

בתוקפת

2.1.1.2.3 עירוב ללא גילוי מפורש

2.1.1.2.3.1 קושי לסייע

2.1.1.2.3.2 סיוע מצדם שמוביל לפגיעה בהם

2.1.1.2.4 גילוי מפורש ותמיכה יעילה

2.1.2 משפחת האישה

2.2 רשת חברתית

2.2.1 מעגל קרוב

2.2.1.1 מינימליזציה ונרמול התנהגות פוגענית

2.2.1.2 חוסר הבנה ואי יכולת להכיל

2.2.1.3 חוסר אמון ותמיכה בצד השני

2.2.1.4 הבניית הסיטואציה הקורבנית מחדש (השבת השליטה)

2.2.1.5 הכלה, אמפתיה, דאגה ותמיכה

2.2.1.6 הפגנת סימפטיה, סולידריות ומתן תיקוף

2.2.2 מעגל רחוק- מרשתת

2.2.2.1 רשת חברתית כמכתיבה דעת קהל ("גבריות רעילה")

2.2.2.2 רשת חברתית כמייצרת סולידריות על בסיס של שותפות גורל

3. תיאור האפליה המגדרית מצד המערכות הממסדיות השונות (בין אישי- טבעת 4)

3.1 מערכת החינוך- מסגרות הילדים

3.1.1 גנות

3.1.2 מורות

3.2 מערכת האכיפה- המשטרה

3.2.1 הסיבות לאי פנייה למשטרה

3.2.1.1 אי הכרה באפשרות- הכחשת הצורך בסיוע

3.2.1.2 הכרה חלקית רק כאשר מדובר בסכנת חיים ובחובת האב להגן על ילדיו

3.2.1.3 דיסוננס למול התפקיד המגדרי הגברי

3.2.1.4 חוסר אמון במערכת

3.2.1.5 חשש להיות מושא ללעג

3.2.1.5.1 על ידי השוטרים

3.2.1.5.2 על ידי הזולת

3.2.1.6 חשש מההשלכות

3.2.1.6.1 עירוב צד ג' בעל כוח- נקודת אל חזור

3.2.1.6.2 הסלמת המצב והצטיירות כמקרבן בעייני הרשויות

3.2.2 התנהלות המשטרה בעת הפנייה

3.2.2.1 ציפייה מהגבר לתפקד בהתאם לסטראוטיפים ולהתמודד לבד

3.2.2.2 קרימינליזציה- השפלת הגבר ו'תפירת תיקי' לאדם חף מפשע

3.2.2.3 סלחנות והגנת יתר כלפי נשים (בפרט בכל הנוגע להתנהלות מול תלונות שווא)

3.2.2.4 חוסר מקצועיות וחוסר יעילות המצריכים רפורמה

3.3 מערכת הרווחה- מסגרות ממשלתיות, מרכזי הסיוע ומרכזי הקשר

3.3.1 תפיסת המערכת כגוף מוטה מגדרית ועוין כלפי גברים

3.3.2 תפיסת המערכת כמגויסת באופן בלעדי לטובת האם בנושא חזקת הילדים, אב הורה סוג ב'

3.3.3 טיפול לא מותאם מצד המערכת לגבר קורבן עבירה

3.4 מערכת המשפט- בתי הדין, הרבנות

3.4.1 המערכת כמקלה ראש לטובת האם, הנתפסת כהורה באופן טבעי, וכפועל יוצא נותנת יד

לניכור הורי וניתוק מהאב

3.4.2 המערכת כמייצרת תחרות ומלבה את הקשר בין ההורים על ידי דרישה לבחינת מסוגלות

הורית

3.4.3 התנהלות מוטה מגדרית, בלתי הולמת ואף עוינת כלפי גבר שהוא קורבן עבירה

3.4.4 התפקחות ומתן גיבוי ומענה מותאם

4. מנגנונים זהותיים- השלכות ודרכי התמודדות (תוך אישי- טבעת 1)

4.1 הטעמים לזוגיות הפוגענית

4.1.1 סוציאליזציה לתפקידי מגדר

4.1.2 שונות מובחנת המובילה לדינמיקה בעייתית

4.1.2.1 שונות ברמת הסדר והניקיון (N-OCD VS. HOARDING)

4.1.2.1.1 הגבר עם צורך בניקיון וסדר

4.1.2.1.2 האישה עם צורך בניקיון וסדר

4.1.2.2 שונות בטמפרמנט המייצרת דינמיקה של 'שולט-נשלט' (Extroverted VS.)

(Introvert

4.1.2.2.1 הגבר פאסיבי, נמנע, תלתי, נסוג ומרצה (IN)

4.1.2.2.2 הגבר אקטיבי, יוזם, תקיף, מתערב ומתעמת (EX)

4.2 הבניית זהות קורבנית

4.2.1 הבנה שמדובר בזוגיות פוגענית- רגשות בושה, אשמה, וחוסר אונים, הגנות שונות

4.2.1.1 ידיעה מהרגע הראשון

4.2.1.2 הבנה תוך כדי

4.2.1.3 הכרה בדיעבד

4.2.2 הגדרה עצמית כקרבן

4.2.2.1 דחיית התיוג

4.2.2.2 אימוץ התיוג

4.2.3 אטיולוגיה- היסטוריית חיים

4.2.3.1 העברה בין דורית

4.2.3.2 דחייה חברתית

4.2.3.3 הפרעות נפשיות- רקע פסיכיאטרי

4.2.3.3.1 הפרעה מזוירית

4.2.3.3.2 הפרעת דחק פוסטראומטית

4.2.3.3.3 הפרעת קשב וריכוז

4.2.3.4 התמכרות

4.2.3.5 טראומה מינית

4.2.3.6 קורבנות חוזרת

4.3 הבניית זהות התוקפת (ייחוס הסברים להתנהגותה)

4.3.1 היסטוריית חיים

4.3.1.1 אלימות במשפחה

4.3.1.2 אבדן- נטישה

4.3.2 הפרעה נפשית/באישיות

4.3.3 השפעה חברתית

4.3.4 שיקול כלכלי

4.3.4.1 מוביל למיסוד קשר

4.3.4.2 מוביל לפרידה

4.4 שינויים שחלו בעקבות הטראומה (GPTSD*)

4.4.1 תפיסות (האפשרות להיכנס לזוגיות שכזו טוב, ומה השתנה)

4.4.2 אורח החיים

4.4.2.1 בפן האישי

4.4.2.2 בפן החברתי- אקטיביזם

4.4.2.2.1 אזהרה ומניעת קורבנות פוטנציאליים

4.4.2.2.2 חשיפה עצמית ברשתות חברתיות

4.4.3 קיום קשר אינטימי

4.4.3.1 ניסיונות כושלים

4.4.3.2 זוגיות חדשה מיטיבה

5. רפלקציה- קושי לגייס/גיוס אוטומטי (כתלות בהתאמה למודל ה'קורבן אידיאלי')

5.1 רגש

5.1.1 תחושת נחיתות

5.1.1.1 ניסיון ליצור רושם

5.1.1.2 ניסיון לייצר קרבה

5.1.2 (ה)אשמה וחוסר אונים

5.1.2.1 רצון להוכיח כי דובר אמת

5.1.2.2 חשש מהשלכות החשיפה

5.1.3 בושה- חשיפה פתאומית של מידע מאוד משמעותי

5.1.3.1 בתחילת הריאיון

5.1.3.2 בתום הריאיון

5.2 קוגניציה

5.2.1 בעיות זיכרון

5.2.2 בעיות ריכוז

5.2.3 חשיבה דיכוטומית וסטראוטיפית

5.3 העברה

5.3.1 הסגברה

5.3.2 תוקפנות

5.3.2.1 חבוייה (קוברטית)

5.3.2.1.1 חקיינות- "הזדהות דביקה"

5.3.2.1.2 אנלוגיות אזהרה- איום מרומז

5.3.2.1.2.1 אקטיבי

5.3.2.1.2.2 פאסיבי

5.3.2.2 גלוייה (אוברטית)

5.3.3 מתיחת גבולות- יציאה מעמדת המרואיין (=הקורבן)

5.3.3.1 מתלות לשליטה- 'תחרות' בניהול הריאיון

5.3.3.2 פריצת גבולות שסוכמו מראש

5.3.3.3 ניסיון להפוך לשותף פעיל שלי כחוקרת

5.3.3.3.1 ניסיון לדחות את הקץ (חרדה מסיום הריאיון)

5.3.3.3.2 ניסיון לוודא שיוורדים לסוף דעתו (חרדה מלהיות לא מובן)

5.4 אי התאמה לקורבן אידאלי כמעורר אנטגוניזם

5.5 מידת האותנטיות כמעוררת חמלה

5.6 ריאיון תחת לחץ

5.6.1 חשש שהזמן לא יספיק

5.6.2 חשש שהתיעוד יפגע

5.6.2.1 בעיות במכשיר ההקלטה (ראיון פרונטלי)

5.6.2.2 בעיות בקליטה במכשיר הנייד(ראיון טלפוני)

5.6.3 חשש שהמרואיין יחזור בו מלהתראיין

5.6.4 חשש שהמרואיין לא יבין/יובן- פערי שפה

נספח ג': כתב הסכמה מדעת

Bar-Ilan University (RA)
Department of Criminology
52900 Ramat-Gan, Israel

טל': 03-5318221, 03-5318241
פקס: 972-3-7384038

אוניברסיטת בר-אילן (ע"ר)
המחלקה לקרימינולוגיה
רמת-גן 52900

שלום רב,

שמי **תמר שליחוב** ואני חוקרת באוניברסיטת בר-אילן, במחלקה לקרימינולוגיה, במסגרת לימודי התואר ה שני בהנחיית ד"ר **קרן גואטה**. נושא המחקר שלי הוא:

גברים שהיו נתונים בתוך זוגיות פוגענית

אני מודה לך על הסכמתך להשתתף במחקר. תרומתך הינה חשובה ביותר.

אודה לך אם תוכלי להקדיש מזמנך לצורך ראיון/מילוי שאלונים. לשם כך הינך מתבקשת למלא את הפרטים הבאים המביעים את הסכמתך להשתתפות במחקר.

אני החתום/ה מטה מאשר/ת בזאת מס' ת.ז.

בחתימת ידי כי:

1. התבקשתי לקחת חלק בראיון/במילוי שאלוני דיווח עצמי וכל זאת תוך שמירה על אנונימיות מלאה.
2. לא הוצעה לי תמורה או טובת הנאה כלשהי עבור השתתפותי בהליך.
3. הובהר לי כי השתתפותי היא רשות ולא חובה, כי אהיה רשאי שלא להשתתף או להפסיק את השתתפותי בכל שלב, וכי אי-השתתפות או הפסקתה לא יביאו לפגיעה כלשהי בי.
4. לאחר שהוסבר לי כל האמור לעיל, הנני מביעה את הסכמתי מרצוני הטוב והחופשי להשתתף בראיון/במילוי השאלונים האמורים.

חתימה

שם ומשפחה

תאריך

מילוי על ידי החוקר:

אני החתום/ה מטה **תמר שליחוב**, לאחר שווידאתי כי החתום/ה מעלה הבין/ה את הפרטים האמורים בכתב הסכמה זה, מאשר/ת כי חתם/ה בפניי על הסכמתו/ה להשתתף בראיון/במילוי השאלונים.

חתימה

תאריך

Abstract

Worldwide violence and DV (domestic violence) particularly, exhibit intercontinental and cross-cultural phenomena. Over the years, the examination of this phenomenon has depicted a clear picture of violence that is exerted over the weak, usually the helpless ones and women, and it is associated with the socialization of gender roles. In past years, as it becomes evident from the researches, a sizeable amount of the work shows a reality of reciprocal violence, yet little attention is paid to circumstances in which the man might be the victim as well as to the factors that can contribute to male victimization as a part of the family unit when the woman is the abuser.

The research literature indicate that the male victim has a great deal of difficulties when facing the various institutions, the formal as well as the informal ones, yet the combination of these hardships within this context, when they are all restricted to one person, while he's still a man, bears a unique difficulty that is greater than the sum of its all parts. This difficulty comes to the fore in that the accompanying comorbid male stigmatization who is a victim, is different than that of a female in the same situation or a man who is in need of support due to him being a crime victim that wasn't perpetrated at the hands of his female partner. Given the exploratory research scarcity in Israel, the current research highlights this male population of men being victims of IPV (Intimate Partner Violence) and examines the experiences with the aim of making their voices heard as individuals in their own right and for the reason of researching the phenomenon and its characteristics based in their own experience including ways of dealing with them. Another goal of the study is to explore of the needs with the intervention of various systems regarding resolving, treatment and rehabilitation while focusing on the unique characteristics which are related to gender and male identity.

The current research uses qualitative methodology with the aim of retrieving rich and deep information from the subjective experiences of the research participants. The phenomenological approach in a qualitative study offers a search for the essence of human experience and focuses on understanding the meaning of events for the people who participate in it. The goal of the qualitative paradigm is to focus on the study of the conscious experience in daily life with the aim at

understanding human behavior depending on his personal interpretation and in the context of the current research, the understanding of victim's behavior amidst his worldview which is shaped by the reality of him being a victim of domestic violence at the hands of his female partner. The data collected in this research was conducted via in-depth interviews, semi-structured, that was designed to describe, the experience of the participants in the study. The goal of the in-depth interview was to understand the experience of the interviewed participant as well as understanding the cultural and gender meaning accompanying the victimization experience. In the current research participated 17 adult men who experienced an abusive intimate relationship over a period of six months and above, from different backgrounds (different levels of religiosity, different origins, etc), different level of education, different occupation, different age spectrum (29 – 59).

The interview analysis which was conducted through categorial content analysis gives an indication of a victimization experience according to which a man is constantly subjected to silencing and the denial of his victimization at the hands of his female partner, his relatives as well as the formal and informal institutions and in a reciprocal the feedback is evident that the process of denial is taking place within himself, as if he's internalized the oppression within his victimized identity. This internalization has created an ongoing conflict between his stereotyped male identity and the stereotype of the ideal victim. These findings teach us that the victimization experience of the participants in the study was characterized not only as a non-name attributive, transparent experience, in which the man is the object of disregard, but even more so - the experience of his victimization was actively erased in many circles of affiliation that intersect and nourish one another. In light of this, in the present study, these victims were conceptualized as eliminated victims created and formed by an active matrix called - 'the matrix of dismissing masculine IPV victimization'.

This matrix is composed of a number of unique layers which were expressed through four central themes: The first theme is the types of violence in the various levels with reference to the uniqueness of the indirect violence phenomenon which was defined as 'abuse by proxy' and the formation of the

'matrix of dismissing victimization' in the personal layer, the intersubjective, ie the process of building self-identity, internalization as a victim and being dependent within the identity internalization of the abusive female partner; The second theme is the formation of the 'matrix of dismissing victimization' at the interpersonal level, meaning the process in which the couple's relationship are established and the coping patterns with the violence; The third theme is the formation of the 'matrix of dismissing victimization' at the familial-social level, meaning the exposure process and the near cycle sharing including its implications; And the fourth theme is the formation of the 'matrix of dismissing victimization' at the systemic-institutional level, meaning the process of involvement with the various authorities and the establishment as well as their influence.

In line with the entirety of the study's findings, changes in the relationship with the abusive female spouse, pinpoint a crisis within the nuclear family dynamics (especially when children are involved), which leads to an intimate downward spiral that was reinstated into extra circles between the victimized man and his family, his friends and fellow human beings, especially concerning the trust in the protection and exercising his rights. It enables the strong formation and preservation of the 'matrix of dismissing victimization' which leads the man as a victim has to cope with heavy mental and emotional burden: A priori a lost attempt to gain recognition as a victim and get support fitting this profile, as well as coping with the stigmatization related to this situation. Furthermore, many times the man victim of IPV (intimate partner violence), experiences and has a perception of the authorities as a hostile institution, such a one that victim blames him and enables his financial exploitation while he remains helpless vs. the difficulties and the distress he experiences in home and outside.

The findings of the study indicate the need for the recognition of the voice of transparent male victims, which brings into the discourse the male experience in the shadow of violence as a family man in general and as a parent and in particular, as well as the social and institutionalized discrimination we conceptualized as the "matrix of dismissing victimization" indicating the need to

expand public discourse. It can be said that because of the victims as such, which fills a painful duality of attempting to recognize the victims at the same time as denying them the threat of recognizing these victims themselves, the victimized man becomes an integral part of the abolition of his own victimhood

Consequently, the findings of the study lead to a number of key conclusions about the importance of allocating resources for multi-systemic intervention alongside the individual intervention with the issue of men who are victims, especially when it comes to the oxymoronic identity of 'man-victim' that is subject to partner violence. That is, an intervention that, in accordance with existing laws, will protect the male from serial victimization by removing and treating the attacker, and sometimes even by punishing her, taking identical steps to similar cases that rely on opposite sexes in which she is a victim of male violence. It is also advisable to continue to investigate this issue and understand its broad spectrum, with sensitive and tailored references to culture, religion, etc. It would also be appropriate to see children of this kind of relationship as a key to understanding the intra-family dynamics, with emphasis on parent-child relationship, with the father taking the same place in importance in relation to the mother in this context.

Bar-Ilan University

The Experience of Victimization among Men Victims of Intimate
Partner's Violence (IPV)

Tamar (Tammy) Shlichove

Submitted in partial fulfillment of the requirements for the Master's Degree,

in the Department of Criminology

Bar-Ilan University

This work was carried out under the supervision of Dr. Keren Gueta, Department of Criminology,
Bar-Ilan University.